

T.C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
ORTAÖĞRETİM SOSYAL ALANLAR EĞİTİMİ ANABİLİM DALI
TARİH EĞİTİMİ BİLİM DALI

SEYDİŞEHİR KAZASINDA İLKÖĞRETİM KURUMLARI
(1876-1930)

Ercan ARSLAN
YÜKSEK LİSANS TEZİ

Danışman
Prof. Dr. Nuri KÖSTÜKLÜ

Konya-2014

T. C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü

Bilimsel Etik Sayfası

Adı Soyadı: Ercan ARSLAN

Numarası: 118308021010

Ana Bilim / Bilim Dalı: Ortaöğretim Sosyal Alanlar Eğitimi / Tarih Eğitimi

Programı : Tezli Yüksek Lisans Doktora

Tezin Adı: SEYDİŞEHİR KAZASINDA İLKÖĞRETİM KURUMLARI (1876-1930)

Öğrencinin

Bu tezin proje safhasından sonuçlanmasına kadarki bütün süreçlerde bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle riayet edildiğini, tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel kurallara uygun olarak atıf yapıldığını bildiririm.

YÜKSEK LİSANS TEZİ KABUL FORMU

Öğrencinin

Adı Soyadı Ercan ARSLAN
Numarası 118308 021010
Ana Bilim / Bilim Dalı Orta Öğretim Sosyal Alanlar Eğit. / Tarih Eğitimi
Programı Tezli Yüksek Lisans
Tez Danışmanı Prof. Dr. Nuri KÖSTÜKLÜ

Tezin Adı SEYDİŞEHİR KAZASINDA İLKÖĞRETİM KURUMLARI
(1876-1930)

Seydişehir kazasında ilköğretim

Yukarıda adı geçen öğrenci tarafından hazırlanan Kurumları (1876-1930) başlıklı bu çalışma 03.09.2014 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda oybirliği/oyçokluğu ile başarılı bulunarak, jürimiz tarafından yüksek lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Ünvanı, Adı Soyadı

Danışman ve Üyeler

İmza

Prof. Dr. Nuri KÖSTÜKLÜ (Danışman)

Prof. Dr. Ramazan TOSUN

Yrd. Doç. Dr. Seyit TAŞER

Önsöz

Şehirlerin de bir kimlikleri olduğu düşünülduğünde, şehrin bir parçası olan eğitim kurumlarının bu alanda bizlere çok önemli veriler sunacağı bilinmelidir. Bugüne kadar eğitim-öğretim kurumları üzerine yapılan araştırmalar incelendiğinde Seydişehir'in eğitim-öğretim yönünü içeren müstakil bir çalışma yapılmamış olması bizi böyle bir çalışma yapmaya sevk etti. Bu yönüyle çalışma sınırları bakımından dar fakat derinliği fazla olan bir kuyuya benzetilebilir.

Osmanlı Devleti'nin son devri ile Cumhuriyetin ilk yıllarında eğitim alanında yaşanan modernleşme ve değişimin taşrada mütevazı bir Orta Anadolu kenti olan Seydişehir'e ne şekilde yansıdığı ve halk tarafından nasıl karşılandığı, bu dönemin değerlendirilmesinde daha objektif bir yaklaşımı da beraberinde getirecektir. Elbette geçiş dönemleri pek çok hadisenin bir arada ve bir anda yaşandığı dönemler olduğundan yaşananların etkilerinin ve neticelerinin değerlendirilmesinde birtakım güçlüklerle karşılaşılması da olağandır. Bu anlamda arşiv belgelerinin elverdiği ölçüde ve yaptığımız saha araştırması neticesinde elde ettiğimiz bilgiler çerçevesinde konu aydınlatılmaya çalışıldı.

Çalışmamız giriş hariç iki ana bölümden oluşmaktadır. Giriş kısmında araştırmanın amacı, önemi, yöntem ve muhtevası, kaynakları ile Meşrutiyet'e kadar Seydişehir'de eğitim geleneği kısaca ele alındı. Birinci bölümde Meşrutiyet döneminde Seydişehir'de ilköğretim kurumları, ikinci bölümde Millî Mücadele ve Cumhuriyetin ilk yıllarında Seydişehir'de bulunan ilköğretim kurumları ortaya konuldu. Burada ilköğretim kurumlarından kastedilenin günümüz ilkokulları olduğu unutulmamalıdır.

Tez konumu seçmemde ve çalışmamın her aşamasında bana yardımcı olan danışmanım saygıdeğer hocam Prof. Dr. Nuri KÖSTÜKLÜ'ye müteşekkirim. Metnin dil ve anlatım yönüyle incelemesini yapan Sefa ÇUBUK ve Ahmet ŞENER'e de teşekkürlerimi ifade etmek isterim.

Ercan ARSLAN

T. C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü

Öğrencinin

Adı Soyadı: Ercan ARSLAN

Numarası: 118308021010

Ana Bilim / Bilim Dalı: Ortaöğretim Sosyal Alanlar Eğitimi / Tarih Eğitimi

Programı : Tezli Yüksek Lisans Doktora

Tez Danışmanı: Prof.Dr. Nuri KÖSTÜKLÜ

Tezin Adı: SEYDİŞEHİR KAZASINDA İLKÖĞRETİM KURUMLARI (1876-1930)

Özet

Seydişehir Kazası'nda 1876-1930 yılları arası İlköğretim kurumlarını konu alan bu araştırmada, kazadaki ilköğretim kurumlarını belirlemek, bu eğitim kurumlarının yapısal özelliklerini, öğretmen, öğrenci, veli profilleri ile bunların benzeyen ve farklı yönlerini, sergiledikleri değişimleri, toplum içerisindeki işlevlerini tespit etmek amaçlandı. Seydişehir'deki eğitim-öğretim etkinliklerini ilgilendiren bilgiler arşiv belgeleri taranarak ortaya çıkarıldı. Seydişehir'in 14. yüzyıl başlarında bir Türk kenti olarak kurulması ile beraber klâsik eğitim kurumlarından olan ve günümüz ilkokulları olarak kabul edebileceğimiz sıbyan mektepleri de merkez ve köylerde aynı dönemde kurulmaya başlandı. Bu durum kentin inşasında eğitim kurumlarına öncelikli olarak yer verildiğinin en açık göstergesidir. 19. yüzyılın son çeyreğinde Seydişehir merkez ve köylerinin tamamında en az bir ilköğretim kurumu olduğu tespit edildi. Osmanlı Devleti'nin meşrutiyet yıllarından yıkılış sürecine kadar eğitim-öğretim alanındaki değişim ve modernleşmesinin taşrada Konya vilâyetinde, Seydişehir kazasında da hissedildiği görüldü. Seydişehir kazasında yeni açılan modern eğitim kurumlarına halk tarafından ilgiyle yaklaşıldı. Bu durum Seydişehir halkının eğitim alanındaki yeniliklere açık olduğunu ve bunları desteklediğini göstermektedir. Millî Mücadele ve Cumhuriyetin ilk yıllarında Seydişehir merkez ve köylerinde ailelerin kız-erkek ayrımı yapmadan imkânlar ölçüsünde çocuklarının ilköğrenim haklarını yerine getirmede hassas davrandıkları anlaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Seydişehir, İlköğretim Kurumu, Şehir Tarihi, Konya.

T. C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü

Öğrencinin

Adı Soyadı: Ercan ARSLAN

Numarası: 118308021010

Ana Bilim / Bilim Dalı: Ortaöğretim Sosyal Alanlar Eğitimi / Tarih Eğitimi

Programı Tezli Yüksek Lisans Doktora

Tez Danışmanı: Prof.Dr. Nuri KÖSTÜKLÜ

Tezin İngilizce Adı: EDUCATION INSTITUTIONS IN SEYDİŞEHİR COUNTY (1876-1930)

Summary

In this work which includes the education institutions in Seydişehir county between 1876-1930, the main aims are specify the primary education institutions, specialities of these institutions, student and parent profiles, the difference or similarities between these profiles, the changes that they showed and their function in society. The information that related with educational activities in Seydişehir gained by scanning the the archives. With the foundation of Seydişehir as a Turkish town, sıbyan schools that was one of the classical education institution, we can accept similar with todays primary scools, started to open both in city center and villages. This situation indicates most clearly that educational institutions were primarily given importance while the city was being built. It is determined that in central Seydişehir and its villages there were at least one primary education institution in the last quarter of 19th century. The influence of the change and modernization process in Ottoman State starting with constitutionalism continued until its collapsing years in education system has been found on the country, Konya province, Seydişehir county. The newly opened modern education institutions were welcomed warmly by the people of Seydişehir. This situation shows that the people of Seydişehir was open to new ideas and supported these innovations. It is understood that during the national struggle and in the first years of the republic the families in central Seydişehir acted in a sensitive manner while having put their children's right to education into practice within the bounds of possibility without making any discrimination between their sons and daughters.

Key words: Seydişehir, Primary Education Institution, City History, Konya.

Kısaltmalar

ATAM.: Atatürk Araştırma Merkezi

AÜSBF.: Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi

AÜEBF.: Ankara Üniversitesi Edebiyat Fakültesi

AÜSBE: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

bkz. : Bakınız

BOA.: Başbakanlık Osmanlı Arşivi

C. : Cilt

Çev. : Çeviren

H.: Hicrî

haz. : Hazırlayan

KİA. : Kesecik İlkokulu Arşivi

KMA. : Konya Maârif Arşivi

KVS. : Konya Vilâyeti Sâl-nâmesi

M.: Miladî

MF. MKT. : Maârif Vekâleti Mektûbi Kalemî

MEB.: Milli Eğitim Bakanlığı

MİOA. : Merkez İlkokulu Arşivi

R.: Rumî

s. : Sayfa

S. : Sayı

SÜSBE: Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

TTK.: Türk Tarih Kurumu

yay. : Yayınları

Tablolar ve Grafikler Listesi

Tablo-1: 1904 -1913 yılları arasında Seydişehir Rüştüyesi birinci sınıf dersleri	26
Tablo-2: 1904 -1913 yılları arasında Seydişehir Rüştüyesi ikinci sınıf dersleri	27
Tablo-3: 1904 -1913 yılları arasında Seydişehir Rüştüyesi üçüncü sınıf dersleri	27
Tablo-4: Seydişehir Rüştüyesi'nin 1904-1913 yılları arası öğrenci istatistiği	30
Tablo-5: Seydişehir Rüştüye'sinin 1904-1913 yılları arası şâhâdet-name almaya hak kazanan öğrenci istatistiği	30
Tablo-6: 1904-1905 yılları Seydişehir Rüştüyesi sınıflar bazında öğrenci yaş istatistiği	32
Tablo-7: 1910-1913 yılları arası Seydişehir Rüştüyesi sınıflar bazında öğrenci yaş istatistiği	33
Tablo-8: Aşağı Mahalle İptidai Mektebi 1908 yılı öğrenci istatistiği	36
Tablo-9: Aşağı Mahalle İptidai Mektebi dersleri	36
Tablo-10: Cami-i Cedîd Mahallesi İptidai Mektebi 1908 yılı öğrenci istatistiği	38
Tablo-11: Cami-i Cedîd Mahallesi İptidai Mektebi dersleri	38
Tablo-12: Türbe Mahallesi İptidai Mektebi 1908 yılı öğrenci istatistiği	39
Tablo-13: Türbe Mahallesi İptidai Mektebi dersleri	40
Tablo-14: Numûne-i Terakki İnas Mektebi 1909 senesi dersleri	42
Tablo-15: Numûne-i Terakki İnas Mektebi 1917 senesi dersleri	43
Tablo-16: Numûne-i Terakki İnas Mektebi 1917 senesi öğrenci istatistiği	44
Tablo-17: Numûne-i Terakki İnas Mektebi 1917 senesi sınıflar bazında öğrenci yaş istatistiği	45
Tablo-18: Merkez İptidai Mektebi 1914-1917 seneleri arası öğrenci istatistiği	48
Tablo-19: Merkez İptidai Mektebi 1914-1917 seneleri arası öğrenci yaş istatistiği	51
Tablo-20: Merkez İptidai Mektebi 1914 senesi dersleri	52
Tablo-21 : 1914-1918 Yılları Arası Bazı Maddelerin Fiyatları	55

Tablo-22: Merkez İptidai Mektebi 1917 senesi dersleri	57
Tablo-23: Gevrekli İptidaisi 1917 senesi öğrenci istatistiği	60
Tablo-24: Gevrekli İptidaisi 1917 senesi sınıflar bazında öğrenci yaş istatistiği	60
Tablo-25: Gevrekli İptidaisi 1917 senesi dersleri	61
Tablo-26: Kisecik İptidaisi 1917 senesi öğrenci istatistiği	63
Tablo-27: Kisecik İptidaisi 1917 senesi sınıflar bazında öğrenci yaş istatistiği	64
Tablo-28: Kisecik İptidaisi 1915 senesi dersleri	64
Tablo-29: Kisecik İptidaisi 1917 senesi dersleri	65
Tablo-30: 1924 Erkek İlk Mektepleri Programı Haftalık Ders Dağıtım Çizelgesi	78
Tablo-31: 1926 İlkokul Programı Haftalık Ders Dağıtım Çizelgesi	80
Tablo-32: 1927 Üç Sınıflı Köy Mektepleri Programı Haftalık Ders Çizelgesi	81
Tablo-33: Merkez Mektebi 1918-1924 seneleri arası öğrenci istatistiği	90
Tablo-34: Merkez Mektebi 1918-1924 seneleri arası öğrenci yaş istatistiği	93
Tablo-35: Merkez Mektebi 1924-1926 seneleri arası öğrenci istatistiği	94
Tablo-36: Merkez Mektebi 1924-1926 seneleri arası öğrenci yaş istatistiği	95
Tablo-37: Merkez Mektebi 1920 Senesi Dersleri	96
Tablo-38: 1926-1927 Ders Senesinde İlk Mekteplerde 1-2-3. Sınıflarda Okutulması Kabul Edilen Kitaplar	98
Tablo-39: 1926-1927 Ders Senesinde İlk Mekteplerde 4-5. Sınıflarda Okutulması Kabul Edilen Kitaplar	100
Tablo-40: Merkez Mektebi 1926 senesi dersleri	104
Tablo-41: Seydişehir Merkez Okulları 1918-1930 Yılları Arası Öğretmen Özlük Bilgileri	116
Tablo-42: Kisecik Mektebi 1926 Yılı Dersleri	135
Tablo-43: 1928-1929 Senesi Kisecik Mektebi Dersleri	138
Tablo-44: Kisecik Mektebi 1927-1931 Yılları Arası Öğrenci İstatistiği	139
Tablo-45: 1921-1930 Yılları Arası Seydişehir Köy Okullarına Dair İstatistik	149

Grafik-1:Seydişehir Rüştiyesi Öğrenci İsimleri	34
Grafik-2: Seydişehir Rüştiyesi Velî Profili	35
Grafik-3: Numûne-i Terakki Mektebi Öğrenci İsimleri İstatistiği	46
Grafik-4: Merkez İptidai Mektebi Öğrenci İsimleri İstatistiği	57
Grafik-5: Merkez Mektebi 1918-1926 Yılları Arası Öğrenci İsimleri İstatistiği	103
Grafik-6: Merkez Mektebi 1918-1926 Yılları Arası Velî Profili	104

İÇİNDEKİLER

Bilimsel Etik Sayfası.....	ii
Yüksek Lisans Tezi Kabul Formu	iii
Önsöz	iv
Özet.....	v
Summary.....	vi
Kısaltmalar.....	vii
Tablolar ve Grafikler Listesi.....	viii
İçindekiler	xi
Giriş	1
1. Araştırmanın Amacı ve Önemi	1
2. Araştırmanın Yöntem ve Muhtevası.....	1
3. Araştırmanın Kaynakları.....	3
3.1. Başbakanlık Osmanlı Arşivi Belgeleri	3
3.2. Konya Maârif Arşivi Belgeleri	4
3.3. Kesecik ve Merkez İlkokulu Arşivi Belgeleri	5
3.4. Konya Vilâyeti Sâl-nâmeleri	6
3.5. Maârif Vekâleti Tebliğler Mecmûası.....	6
3.6. Ders kitapları.....	7
4. Meşrutiyet’e Kadar Seydişehir’de Eğitim Geleneğine Kısa Bir Bakış.....	10
BİRİNCİ BÖLÜM	14
MEŞRUTİYET DÖNEMİNDE SEYDİŞEHİR’DE İLKÖĞRETİM	
KURUMLARI.....	14
1.1. Meşrutiyet Dönemi İlköğretim Kurumlarının Karakteristiğine Kısa Bir Bakış	14
1.2. Kaza Merkezindeki Okullar	23
1.2.1. Rüştîye Mektebi.....	23
1.2.2. Aşağı Mahalle İptidai Mektebi	36
1.2.3. Cami-i Cedîd Mahallesi İptidai Mektebi	37
1.2.4. Türbe Mahallesi İptidai Mektebi	39
1.2.5. Rehber-i Meşrutiyet Mektebi.....	40
1.2.6. Numûne-i Terakki İnas Mektebi.....	41
1.2.7. Merkez İptidai Mektebi	47
1.3. Köy Okulları	58
1.3.1. Akçalar İptidaisi.....	58
1.3.2. Gevrekli İptidaisi	59
1.3.3. Karacaviran İptidaisi.....	62
1.3.4. Kisecik İptidaisi	63
1.3.5. Ortaviran İptidaisi	66
İKİNCİ BÖLÜM.....	68
MİLLÎ MÜCADELE VE CUMHURİYETİN İLK YILLARINDA	
SEYDİŞEHİR’DE BULUNAN İLKÖĞRETİM KURUMLARI	68
2.1. Millî Mücadele ve Cumhuriyetin İlk Yıllarında İlköğretim Kurumlarının Karakteristiğine Kısa Bir Bakış	68
2.1.1. 1921 Maârif Kongresi.....	70
2.1.2. Heyet-i İlmiye Toplantıları	73

2.1.3. Tevhîd-i Tadrîsât Kanunu	74
2.1.4. Dewey Raporu	76
2.1.5. Maârif Teşkilâtı Kanunu	77
2.1.6. 1924 ve 1926 İlköğretim Programları	77
2.1.7. İlkokul Öğretmenleri için Meslek Kursları Açılması	81
2.1.8. Köy Öğretmeni Yetiştirme Çalışmaları	85
2.1.9. Harf İnkılâbı ve Millet Mektepleri	88
2.1.10. Okul öncesi Eğitim	89
3. Kaza Merkezindeki Okullar	90
3.1. Numûne Mektebi / Merkez Erkek Mektebi	90
3.2. Rehber-i Meşrutiyet Mektebi	109
3.3. Numûne-i Terakki İnâs Mektebi / İlk Kız Mektebi	109
3.4. Merkez Muhtelit (Karma) Mektebi	113
4. Köy Okulları	119
4.1. Akçalar Mektebi	119
4.2. Başkaraviran Mektebi	122
4.3. Bostandere Mektebi	122
4.4. Çalmanda Mektebi	124
4.5. Çavuş Mektebi	126
4.6. Çaysalur Mektebi	127
4.7. Derebucak Mektebi	127
4.8. Gevrekli Mektebi	129
4.9. Gökhüyük Mektebi	131
4.10. Göynem Mektebi	132
4.11. İncesu Mektebi	133
4.12. Kavak Mektebi	134
4.13. Kisecik Mektebi	135
4.14. Manastır Mektebi	143
4.15. Muharremkulu Mektebi	144
4.16. Nüzumla Mektebi	144
4.17. Orta Karaviran Mektebi	145
4.18. Taraşçı Mektebi	147
4.19. Üskerles Mektebi	148
Sonuç	152
Bibliyografya	158
Ekler	167
Özgeçmiş	194

Giriş

1. Araştırmanın Amacı ve Önemi

Bugüne kadar eğitim öğretim kurumları üzerine yapılan araştırmalar incelendiğinde Seydişehir'in eğitim öğretim yönünü içeren müstakil bir çalışma olmadığı görülmektedir. Araştırmanın amacı, 1876-1930 yıllarını kapsayan dönemde Seydişehir kazasındaki ilköğretim kurumlarını belirlemek, bu eğitim kurumlarının yapısal özelliklerini, öğretmen, öğrenci, veli profilleri ile bunların benzeyen ve farklı yönlerini, sergiledikleri değişimleri, toplum içerisindeki işlevlerini tespit etmektir. Bu çalışmayla birlikte ilk kez, Seydişehir'in belirlenen döneme ait eğitim öğretim yönü özgün olarak ortaya konulmaya çalışılmıştır. Bu araştırmamızın, özelde sosyal tarih açısından Seydişehir'in eğitim tarihi araştırmalarına genelde ise Türk Eğitim Tarihi'ne bir katkı yapacağını düşünmekteyiz.

2. Araştırmanın Yöntem ve Muhtevası

Araştırmanın konusunu oluşturan dönemde Seydişehir'deki eğitim-öğretim etkinliklerini ilgilendiren bilgiler Başbakanlık Osmanlı Arşivi, Konya Maârif Arşivi, Kesecik ve Merkez İlkokulu Arşivleri, Konya Vilâyeti Sâl-nâmeleri, kişisel arşivimizde bulunan Maârif Vekâleti Tebliğler Mecmûasının ilgili nüshalarında bulunan kataloglar, klasörler, dosyalar, defterler, kanun ve yönetmelikler ile döneme ait Ders Kitapları taranarak tespit edildi. Bulunan belgelerin transkripsiyonları yapılarak bilgiler tarafımızdan oluşturulan başlıklar altında kronolojik olarak tasnif edildi. Bölümlerle ilgili konu başlıkları oluşturulurken okulun fiziki durumu, öğretim kadrosu ve yardımcı personel, eğitim programları, öğrenciler ve veliler şeklinde sıralayabileceğimiz hususların göz önünde bulundurulmasına ve bunların diğer okulları kapsayacak nitelikte olmalarına özen gösterildi. Ancak kaynaklarda bu konu başlıklarına dair tüm okullara ait bilgilere maalesef rastlanamamıştır. Örneğin, Seydişehir Rüştüyesi'yle alakalı bu başlıkların tamamına dair bilgiler kaynaklarda mevcut iken, Numûne-i Terakki İnas ve Rehber-i Meşrutiyet Mektebi'ne ait sadece

istatistikî veriler bulunabilmiştir. Millî Mücadele ve Cumhuriyetin ilk yıllarında Seydişehir merkez ve köylerindeki okulların çoğunluğunun sadece öğretim kadrosuna dair bilgilere ulaşılabilmektedir. Araştırmamızda o dönemin kaynaklarının bize verdiği imkânlar çerçevesinde konu bütünlüğü sağlanmaya çalışılmıştır. Okulların İmtihan-ı Umûmî Cetvellerinin tamamında herhangi bir sayfa numarasının yer almaması ve umumiyetle ön ve arka yüzleri doldurulmuş tek sahifeden oluşmasından dolayı çalışmalarımızı kolaylaştırmak amacıyla kurşun kalemle bazı ibarelerin belirtilmesini uygun gördük. Örneğin, üç yıllık okullar için birinci sınıflardan itibaren 1a (birinci sene), 1b (ikinci sene), 1c (üçüncü sene) ibarelerini, altı yıllık okullar içinse 1a 1b (a birinci sene, b ikinci sene) 2a 2b, 3a 3b gibi. Kesecik ve Merkez İlkokulu Arşivi'nde ulaştığımız belgeler tarafımızdan fotoğraflanarak bir kopyası Konya Bölge Yazma Eserler Kütüphanesi'ne teslim edilmiştir. Belgelerde geçen Hicrî ve Rumî tarihler Miladî tarihe çevrilerek birlikte verilmiştir. Çalışmada yer yer bilgilerin aktarımında tablolar ve grafikler kullanılarak sayısal verilerden istifade yoluna gidilmiştir. Tablolar ve grafiklerdeki verilen bilgilerin değerlendirilmesi yapılarak açıklamalarda bulunulmuştur. Konuların daha iyi kavranabilmesi açısından dipnotlarda belgelerle beraber açıklamalarda bulunulmuştur. Metin içerisinde geçen kavramlar yazılırken Türk Dil Kurumu'nun Yazım Kılavuzu esas alınmıştır. Dipnotlarda ise kavramların belgelerde geçen orijinal hallerinin yazılmasına dikkat edildi. Örneğin ibtidâî kavramı metin içerisinde iptidai, dipnotlarda ise ibtidâî şeklinde yazıldı.

Araştırmanın Ekler kısmında ise dönemin istifade edilen kaynaklarından örnek belgeler ile okul, öğrenci, öğretmen, ders kitaplarından fotoğraflara yer verilmiştir.

Araştırma zaman olarak 1876-1930 yılları arasını kapsamaktadır. Bu yıllar Osmanlı Devleti'nin son dönemine tekabül eden Meşrutiyet devri ile başlamaktadır. Bu dönem, demokratikleşme çabalarının hız kazandığı, ilköğretimin anayasal bir zorunluluk haline getirildiği, eğitim öğretim kurumlarında nicelik, nitelik ve işleyiş yönleriyle önemli değişikliklerin yaşandığı ayrıca iç ve dış siyasette pek buhranlı bir zaman dilimidir. Devam eden süreçte I. Dünya Savaşı, mütareke yılları ve Anadolu Türklüğünün Millî Mücadele dönemiyle Cumhuriyetin ilk yıllarını içine almaktadır. Mekân bakımından ise araştırma Seydişehir kazası ile o dönemde merkez kazaya bağlı olan köyleri kapsamaktadır. Böyle bir sınırlama yapmaya bizi yönlendiren

temel etken konumuzla alâkalı arşiv belgelerinin bu dönemler arasında yoğunlaşması ve detaylı bilgiler içermesi olmuştur. Şüphesiz bu zaman sınırlamasıyla birlikte gerekli görülen yerlerde daha önceki yıllara da atıflar yapılmış, böylece muhteva yönünden bütünlük ve devamlılık sağlanmaya çalışılmıştır.

3. Araştırmanın Kaynakları

Araştırmamızın temel kaynaklarını; 1-Başbakanlık Osmanlı Arşivi Belgeleri, 2-Konya Maârif Arşivi Belgeleri, 3-Kesecik ve Merkez İlkokulu Arşivi Belgeleri, 4-Konya Vilâyeti Sâl-nâmeleri, 5-Maârif Vekâleti Tebliğler Mecmûası, 6-Ders kitapları oluşturmaktadır.

3.1. Başbakanlık Osmanlı Arşivi Belgeleri

Araştırma konumuzla ilgili müracaat ettiğimiz Başbakanlık Osmanlı Arşivi Maârif Nezâreti belgelerinden öncelikli olarak istifade edilmiştir. Özetleri yapılarak kataloglanmış olan *Maârif Nezâreti Mektûbî Kalemî* dosyaları (*M.MKT*) içerisinden otuz beş adet evrakın Seydişehir Rüştüyesi, üç adet evrakın da Seydişehir İptidaisi ile alâkalı olduğu tarafımızdan tespit edilmiştir. Yaptığımız inceleme neticesinde bu belgelerin Seydişehir Rüştüyesi ile Seydişehir İptidaisi'nin bina, eğitim kadrosu, öğrenci ve ders durumlarına dair bilgileri ihtiva eden vilâyetler ve ilgili nezâret arasındaki yazışmalar olduğu görülmüştür. Belgelerin ilki Hicrî 2 Muharrem 1290 (2 Mart 1873) tarihine, sonuncusu ise Rumî 17 Kânûn-ı evvel 1314 (29 Aralık 1898) tarihine aittir. Kataloglardaki belge özetleri ile belgelerin yaptığımız transkripsiyonlarını mukayese ettiğimizde bazı belgelerde özetleyicinin hatalı okumalar yaptığını müşahade ettik. Şöyle ki MF. MKT.17/R /1295 (Hicrî), 55 (Dosya no)/80 (Gömlek no) numaralı belgede Seydişehir Rüştüyesi'ne atanan Mehmed Şükrü Efendi'nin ismi katalogda Mehmed Şakir Efendi olarak ifade edilmiştir. Bu durum bize katalog bilgilerinde eksik ya da hatalı bilgilerin olabileceğini göstermektedir.

3.2. Konya Maârif Arşivi Belgeleri

Konya Bölge Yazma Eserler Kütüphanesi'nde bulunan ve doksan sekiz klasörden oluşan Konya Maârif Arşivi elektronik ortamda taranarak öncelikle Seydişehir ile ilgili bilgiler ihtiva eden klasörler tespit edilmiştir. Araştırmanın içeriğini oluşturan bu klasörlerde o dönem kazada bulunan eğitim kurumlarının İmtihan-ı Umûmî Cetvelleri, Muallim Kayıt Defterleri ve Muallim Teftiş Defterleri yer almaktadır.

İmtihan-ı Umûmi Cetvellerinde, cetvelin hangi mektebe ve hangi eğitim öğretim yılına ait olduğu, öğrenci isim ve künyeleri, yaşları, doğum yerleri, sınıflar, okutulan dersler, öğrencilerin derslerdeki not ve başarı durumları, şayet sınıfta bırakıldılar ise ne sebeple bırakıldıkları, cetveli düzenleyen komisyon, onaylayan makam, kişilerin unvan ve mühürleri yer almaktadır. 1904-1917 yılları arasını kapsayan cetvellerin sayısı, farklı okullara ait olmakla birlikte toplamda on üç tanedir ve rik'a hattıyla yazılmışlardır.

Konya Maârif Arşivi'nde Seydişehir'deki ilköğretim kurumlarında görev yapan öğretmenlere ait dört tane *Muallim Kayıt Defteri* bulunmaktadır. Burada karşılaştığımız bir ayrıntı ise defterlerin kısmen farklı isimler taşıması ve içerik bakımından küçük farklılıklar göstermesidir. “Seydişehir İlk Mektep Muallim ve Muallimelerinin Kayıtlarına Mahsus Defterdir” fihrist kısmıyla beraber on beş sayfa, “Seydişehir Kazasının 1341 Sene-i Martından İtibaren İlk Mektep Muallimlerinin Kaydına Mahsus Defterdir” fihrist kısmıyla beraber on bir sayfa, “927-928'den itibaren Seydişehri Merkez ve Kur'a Muallimi Sicil Defteri” fihrist kısmıyla beraber on üç sayfa, “Seydişehri Muallimlerine Aid Fiş Defteridir” on sekiz sayfadan oluşmaktadır. Defterler karton kapaklı ve bez ciltlidirler. Bu defterlerde genel olarak 1925-1930 yılları arasında ilçede görev yapan öğretmenlerin doğum yerleri, öğrenim safahatları, önceki görev yerleri, maaş bilgileri, özlük bilgilerine dair kayıtlar yer almaktadır.

Muallim Teftiş Defterleri ise müstakil olarak Seydişehir'e ait olmayıp Konya ve mülhakatını içermektedir. 42 numaralı klasörde üzerinde “Muallim Teftiş Defteri 4” ibaresi olan ve doksan yedi sayfadan oluşan defterin yedi sayfası ve 89 numaralı klasör üzerinde “Muallim Teftiş Defteri” ibaresi yazan doksan bir sayfalık defterin

bir sayfası Seydişehir merkez ve köylerinde görev yapan öğretmenlerin özlük bilgilerini, öğrenim ve görev safahatlarını ve teftiş bilgilerini ihtiva etmektedir. Bu defterlerin Seydişehir kazasının o dönemki öğretmen profilini ve eğitim düzeyini daha iyi kavrayabilmemiz açısından son derece ehemmiyetli belgeler olduğunu düşünmekteyiz.

3.3. Kesecik ve Merkez İlkokulu Arşivi Belgeleri

İncelemelerimiz esnasında Kesecik İlkokulu Arşivi belgeleri arasında bir tane *Üçüncü Sınıf Ders Defteri* ve bir tane *Talebe Sicil-i Umûmi Defteri* tespit ettik. Ders defteri orta boy, karton kapaklı, bez ciltlidir. Üst kapağındaki etikette “Üçüncü Sınıf Ders Defteri 13/2/926” ifadesi yer almaktadır. İlk sayfanın üst sağ tarafına “Seydişehir Kesecik İlk Erkek Mektebi” notu düşülmüştür. İçeriğinde 20 Şubat 1926’dan 10 Teşrîn-i sâni 1927 yılına kadar okutulan dersler ve konular rik’a hattıyla yazılmış ve öğretmenler tarafından imzalanmıştır. Sayfa numaraları verilmemiş olmakla birlikte 33 sayfası dolu 12 sayfası boş toplam 45 sayfadan oluşmaktadır. *Talebe Sicil-i Umûmi Defteri* ise büyük boy, karton kapaklı, bez ciltlidir. Defterde 1921 yılından 1930 yılına kadar Kesecik Mektebi’ne kaydedilen öğrencilerin isim ve künye bilgileri, kayıt tarihleri, fotoğrafları, öğrenim safahatları, öğretmenlerin öğrenciler hakkındaki görüşleri yer almaktadır. Sayfa numaraları 72 ye kadar verilmiştir. Dolu olan kısım buraya kadardır. Kalan sayfalarda herhangi bir kayıt bulunmamaktadır. Rik’a hattıyla yazılmış olmakla birlikte harf inkılâbından sonraki kısımlar 44. sayfadan itibaren Latin alfabesiyle yazılmıştır.

Merkez İlkokulu Arşivi’nde yaptığımız tarama neticesinde karton kapaklı bir dosya içerisinde 1910-1926 yılları arasında kazada bulunan farklı eğitim kurumlarına ait on yedi tane rik’a hattıyla yazılmış İmtihân-ı Umûmî Cetveli belirledik. Cetvellerin bir bölümü oldukça tahrip olmuştur ve bazılarının sayfalarında da eksiklikler bulunmaktadır. Cetvellerin çok azının matbu kâğıtlar üzerine elle doldurulduklarını, bunun yanında önemli bir kısmının ise farklı tür ve ebatlardaki kâğıtlar üzerine elle şablonları çizilmek suretiyle doldurulmuş olduklarını tespit ettik. Bu da bize devlet ekonomisindeki olumsuz durumun kazalardaki eğitim kurumlarına

ne oranda yansıdığıının çarpıcı bir yönünü göstermektedir. Merkez İlkokulu Arşivi'ndeki cetveller Konya Maârif Arşivi'nde yer alan İmtihân-ı Umûmî Cetvelleriyle muhteva bakımından aynı özellikte olmakla beraber farklı eğitim öğretim yıllarına aittirler. Bu durum bize o dönem Seydişehir kazasında bulunan ilköğretim kurumlarındaki kronolojiyi sağlama imkânı sunmuştur.

3.4. Konya Vilâyeti Sâl-nâmeleri

Araştırmamızın belli bir dönemini kapsayan Konya Vilâyeti Sâl-nâmeleri de başvurduğumuz resmi kayıtlar arasındadır. Konya İzzet Koyunoğlu Müzesi'nde mikrofilm kopyaları bulunan Konya Vilâyeti Sâl-nâmeleri 1868-1914 yılları arasında ait 30 sayıdan oluşmaktadır. Sâl-nâmelerde vilâyete bağlı sancak ve kazaların idari taksîmâtı, coğrafik yapısı, nüfus, eğitim öğretim, ekonomik ve kültürel yönleri özet şeklinde yer almaktadır. Bunların tamamı incelenerek Seydişehir ile ilgili konu başlıklarından yararlanılmış, eğitim kurumlarına dâir istatistiksel verilere ulaşılmıştır.

3.5. Maârif Vekâleti Tebliğler Mecmûası

Kişisel arşivimizde on üç sayısı yer alan Maârif Vekâleti Tebliğler Mecmûası da araştırma kaynaklarımızdandır. Bu mecmûalarda Türkiye Cumhuriyeti'nin 1926 - 1928 yılları arasında eğitim öğretim hususundaki uygulamalarına dâir ta'mîmler, ta'limât-nâmeler, ta'yînler, mükâfât ve cezalar, encümen mukarrerâtı, kanunlar, projeler, raporlar, öğretmenler, okullar, dersler, kitaplar gibi bilgiler yer almaktadır. Araştırmamızın ikinci bölümünde mecmûalardan ülke genelindeki ilk mekteplerde okutulacak ders kitapları, öğretmenlerin istifadesi için gönderilen kitaplar, ilk mektep muallim ve muallim muavinlerine ait kanunlar, ilk tadrîsât muallimleri için meslek kursları, 1926-1927 ders senesinde mekteplerde okutulması kabul edilen kitaplar, Köy Muallimi Mektebi Müfredât Programı, mekteplere verilmekte olan isimler, köy mektepleri müfredât programının nasıl tatbîk edileceği, tekâüde sevk edilen öğretmenler gibi hususlarda faydalandık.

3.6. Ders kitapları

Kişisel arşivimizde yer alan, *Yeni Usûl Tahrîr ve Kitâbet Dersleri*, *İptidâî Hesâb*, *Yeni Kırâat Kitabı*, *Ma'lûmât-ı Medeniyye*, *Yeni İlm-i Hendese*, *Küçük Mekteplilere Coğrafya Dersleri*, *Amelî Ulûm-ı Dîniyye*, *Resimli Küçük Tarih-i Osmanî*, *Yeni Sarf-ı Osmanî*, *Ta'lîm-i Kırâat Kur'an'dan Tecvîd*, *Sıhhî ve Zirâî Ma'lûmât-ı Fenniyye*, *Anadolu Yavrusunun Kitabı* isimlerinde döneme ait on iki ders kitabı da araştırma kaynaklarımız arasında yer almaktadır.

Yeni Usûl Tahrîr ve Kitâbet Dersleri, Maârif-i Umûmiye Nezâreti Telif ve Tercüme Heyeti tarafından bütün mekteplerde okutulmak üzere kabul edilmiştir. Devre-i Mutavassıta birinci sınıflar için hazırlanan kitabın içeriğinde, kısa okuma parçaları ve parçalarla ilgili resimler yer almaktadır. Yazarı Midhat Sadullah'tır. Kitap 17x12 cm ölçülerinde, 60 sayfadan ibarettir. İstanbul R.1334 (M. 1918) tarihlidir.

İptidâî Hesâb, Devre-i Mutavassıta birinci senesine mahsustur. Eserin sahibi Dârü'l-muallimîn mezunlarından Hudâvendigâr Vilâyeti Maârif Müdürü Mustafa Nuri Bey'dir. Eser 21x15 cm ölçülerinde, 94 sayfadan ibarettir. İstanbul R.1340 (M.1924) tarihlidir.

Yeni Kırâat Kitabı, Maârif-i Umûmiye Nezâreti tarafından oluşturulmuş olan Tedkîk-i kitap Encümeni tarafından bütün mektepler için kırâat kitabı olarak kabul edilmiştir. Kitabın kapak kısmında resimlerinin özenle seçilmesine ve imlâsının düzgün olmasına çok dikkat edildiği belirtilmiştir. Devre-i Âliye ikinci senesine mahsustur. Eser 24x16 cm ölçülerinde, 191 sayfadan ibarettir. Yazarları Ruşen Eşref, Midhat Sadullah, Necmeddin Sadık'tır. İstanbul R.1336 (M.1920) tarihlidir.

Ma'lûmât-ı Medeniyye, iptidai mekteplerine mahsustur. Usûl-i idare ve toplumsal yaşama dâir faydalı bilgiler içermektedir. Yeni programa uygun olarak Umûmi Mekteb-i İptidaiyede okutulmak üzere tertîp olunmuştur. Birinci kısmı kapsamaktadır. Yazarı Doktor Hazik'tir. Eser 17x12 cm ölçülerinde, 56 sayfadan ibarettir. Der-saâdet R.1324 (M.1908) tarihlidir.

Yeni İlm-i Hendese, ilk mekteplerin dördüncü sınıfında okutulmak üzere R.1340 (M.1924) senesi programına ve R.1341 (M.1925) senesinde yayınlanan mektep kitapları talimatnamesine uygun olarak yazılmış ve Türkiye Cumhuriyeti Maârif Vekâletince kabul edilmiştir. Yazarı Mehmed İzzet'tir. Eser 20x14 cm ölçülerinde, 224 sayfadan ibarettir. İstanbul R.1341 (M.1925) tarihlidir.

Küçük Mekteplilere Coğrafya Dersleri, Dârü'l-fünûn eski Coğrafya müderrisi Fâik Sabri Bey tarafından yazılmıştır. İlk Mekteplerin beşinci sınıfına mahsustur. Maârif Vekâleti tarafından kabul edilmiştir. Kitapta konularla birlikte haritalara ve resimlere yer verilmiştir. Eser 24x18 cm ölçülerinde, 144 sayfadan ibarettir. İstanbul R.1341 (M.1925) tarihlidir.

Amelî Ulûm-ı Dîniyye, İstanbul Leylî İdâdîsi muallimlerinden Hafız Nuri Bey tarafından yazılmıştır. Kitap *Ulûm-ı Dîniyye* derslerinde okutulmaktadır. Eser 17x11 cm ölçülerinde, 80 sayfadan ibarettir. Der-saâdet R.1328 (M.1912) tarihlidir.

Resimli Küçük Tarih-i Osmanî, iptidai mekteplerde okutulmak üzere Maârif Nezâreti tarafından kabul edilmiştir. Kitapta ilk Osmanlı padişahı Osman Bey'den itibaren Mehmed Reşâd döneminin birkaç yılını kapsar şekilde her padişahın devrindeki önemli olaylara kısaca yer verilmiştir. Yazarı Ahmet Rasim'dir. Eser 17x11 cm ölçülerinde, resimli, 64 sayfadan ibarettir. İstanbul R.1329 (M.1913) tarihlidir.

Yeni Sarf-ı Osmanî, rüştiye mekteplerinin birinci senesine mahsustur. Maârif-i Umûmiye Nezâreti tarafından, rüştiyelerde okutturulmak üzere komisyona yazdırılmıştır. Eser 17x11 cm ölçülerinde, 60 sayfadan ibarettir. İstanbul R.1327 (M.1911) tarihlidir.

Ta'lîm-i Kırâat Kur'ân'dan Tecvîd, İstanbul Mekteb-i Sultânîsi muallimlerinden Hafız Nuri Bey tarafından yazılmıştır. Kitapta Kur'ân-ı Kerîm'i okuma usulüyle, onun faziletli yönleri ve âdâbı hakkında bilgilere yer verilmiştir. İptidai mekteplerde ve rüştiyelerde okutulmak üzere Maârif-i Umûmiye Nezâreti tarafından kabul edilmiştir. Eser 17x11 cm ölçülerinde, 32 sayfadan ibarettir. İstanbul R.1330 (M.1914) tarihlidir.

Sihhî ve Zirâî Ma'lûmât-ı Fenniyye İptidai mekteplerde okutulmak üzere son defa olarak düzenlenmiş ve yazılmıştır. Konulara ilişkin resimlere yer verilmiştir. Yazarı Doktor Hazik'tir. Eser 17x11 cm ölçülerinde, 110 sayfadan ibarettir. İstanbul R.1329 (M.1913) tarihlidir.

Anadolu Yavrusu'nun Kitabı, eserin yazarları Mehmed Asım ve Ahmed Cevad Beyler'dir. Kitap iptidai mekteplerin dördüncü sınıfları ikinci senesi (Devre-i Mutavassıta ikinci sene) için hazırlanmıştır. Kitabın içerisinde Ma'lûmât-ı Diniyye, Kıraat ve Musâhabât-ı Ahlâkiyye, Sarf, İmla, Tahrir, Coğrafya, Tarih, Eşya ve Ziraat, Hesab, Hendese, Resim ve Elişleri dersleri yer almaktadır. Eser 17x12 cm ölçülerinde, 783 sayfadan ibarettir. İstanbul R.1329 (M.1913) tarihlidir.

Müfredatta yer alan konuların derslerde nasıl ele alındığı, öğrencilere verilirken izlenen yöntem, soru şekilleri, dönemin eğitim anlayışına dâir bilgi sahibi olmamız açısından bu ders kitapları bize önemli ipuçları vermiştir.

Her ne kadar konumuzla ilgili belgelerin büyük bir kısmına ulaşılmış olsa da Seydişehir Hükümet Konağı'ndaki çıkan yangının yanı sıra Konya Maarif Arşivi'nin -Bölge Yazma Eserler Kütüphanesi'ne nakledilinceye kadar- uygunsuz şartlarından kaynaklanan tahribatı nedeniyle belgelerde bazı yıllarda kopukluklar ve eksiklikler oluşmuştur. Buraya kadar bahsettiğimiz arşiv vesikalarından başka şahısların elinde olabilecek belgelerin tespitine de çalışıldı. Bu amaçla araştırma konumuz kapsamında saha araştırması yöntemiyle bilgi ve belge teminine gidildi. Seydişehir Aşağı Mahalle İptidaisi ve Seydişehir Mekteb-i Rüştîyesi'ni bitiren 1894 (1310) doğumlu Hafız Mehmed Efendi'nin oğlu Bahaddin Paslı Beyefendi'yle (doğumu 1941) bir görüşme gerçekleştirildi. Görüşmede babasının ilgili okullardan aldığı şahâdet-nâmelere ve Seydişehir'deki eğitim kurumlarıyla ilgili bilgilere ulaşıldı. 1914 (1330) doğumlu, halen hayatta olan Seydişehirli emekli öğretmen Ahmet Sakarya Beyefendi'yle de Konya'daki evinde yaptığımız görüşmede bizimle okul anılarını ve Seydişehir'deki eğitim kurumlarıyla ilgili bilgilerini paylaştı. İlgili bölümlerde bu görüşmelerdeki ifadelerde ittifak olunan hususlardan istifade etme yoluna gidildi. Ayrıca Seydişehir'deki bahse konu yıllarda okul olan köylere gidilerek şahıslarla yapılan görüşmelerle de bilgi toplama yoluna gidildi.

Bu bağlamda yapılacak araştırmalar ve bulunacak başka belgeler ışığında Seydişehir'in belirtilen döneminin eğitim kurumlarına dâir yeni verilerin ortaya çıkarılması muhtemeldir.

4. Meşrutiyet'e Kadar Seydişehir'de Eğitim Geleneğine Kısa Bir Bakış

Tarih öncesi dönemden itibaren farklı kavimlere ev sahipliği yapmış olan Seydişehir Antik Çağ Anadolu'sunda Göller Bölgesi (Pisidia) sınırları içinde yer almıştır¹. Anadolu'da ilk siyasi örgütlenmeyi kuran Hititlerden itibaren yöreye hâkim olan medeniyetlere dair izler Helenistik, Roma ve Bizans devirlerinin etkilerinin burada da hissedildiğini kanıtlar niteliktedir².

Malazgirt Zaferi sonrası yaşanan gelişmeler Seydişehir tarihinde yeni bir sayfa açacaktır. Akın akın Anadolu'ya gelip coğrafyayı vatana dönüştüren Oğuz Türkleri buraya da obalarını kurmakta gecikmemişlerdir³. Seydişehir kentinin kurulması 14.yüzyıl başlarına rastlamaktadır⁴. Türkistan bozkırlarından Anadolu'ya uzanan Piri Türkistan Hoca Ahmed Yesevî kolundan Seyyid Harun Velî, maiyeti ile beraber bölgeye gelmiş ve eski yıkıntıları devşirerek etraftaki ahali ile birlikte şehri inşa etmiştir⁵. Bu gün dahi bu devşirme malzemelere Seyyid Harun Veli Külliyesi'ni oluşturan yapılarda, şehrin muhtelif yerlerindeki meskenlerde ve köylerde çokça rastlamak mümkündür. Zaman içinde Seydişehir Eşrefoğulları, Hamitoğulları, Karamanoğulları ve Osmanlı Devleti sınırları içerisinde yer almıştır⁶. 1584 yılında

¹ Mehmet Önder, *Seydişehir Tarihi*, Seydişehir Belediyesi yay., Konya 1986, s.10; Bu coğrafyaya dâir yerel bir araştırma için bkz., Naci Kum, *Yalvaç Armağanı (Yayına haz. Nuri Köstüklü-Ali Yüncü)* Yalvaç Belediyesi Kültür yay., Ankara 2012.

² İlçedeki bu dönemlere ait eserler için bkz., Nebile Yıldız, *Seydişehir ve Civar Köylerdeki Heykeltıraşlık Eserler*, SÜSBE Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Konya 2004.

³ Oğuzların Anadolu'ya ne suretle gelip nerelere yerleştiklerine dair teferruatlı bilgi için bkz., Faruk Sümer, *Oğuzlar (Türkmenler-Tarihleri, Boy Teşkilâtı Destanları)*, Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı yay., 5. Baskı, İstanbul 1999.

⁴ Ayşe Değerli, *Seydişehir Fiziki ve Sosyoekonomik Yapı (1305-1920)*, Çizgi Kitapevi, Konya 2013, s.27.

⁵ Abdülkerim Bin Şeyh Musa., *Makâlât-ı Seyyid Harun*, (haz; Cemal Kurnaz) TTK. yay., Ankara 1991, s.39-43; Ayrıca bkz., Abdurrahman Ayaz, *Seydişehir Tarihi Seyyid Harun Veli Şeyh Hacı Abdullah Efendi*, Seydişehir 2003.

⁶ İsmail Hakkı Uzunçarşılı, *Anadolu Beylikleri ve Akkoyunlu Karakoyunlu Devletleri*, TTK. yay., Ankara 1988, s.13, 26, 65; Seydişehir'deki Türk devri yapıları için bkz., Haşim Karpuz, *Türk Kültür Varlıkları Envanteri Konya*, C. III., TTK. yay., Ankara 2009, s.2109-2169.

kent on bir mahalleden ibaretti⁷. 1868 yılında Konya vilayeti 5 sancak ve bunlara bağlı 28 kazadan oluşmaktaydı. Bu tarihte Konya sancağının 10 kazasından birisi de Seydişehir'dir⁸.

Buraya kadar Seydişehir'in tarihçesini kısaca ifade ettikten sonra şimdi de Meşrutiyet'e kadar kazada eğitim öğretim faaliyetlerinin nasıl bir süreç izlediğine değinmek istiyoruz. Milletlerin medeniyet göstergelerinden birisi de hiç şüphe yok ki toplum içerisindeki eğitim öğretim faaliyetlerinin çeşitliliği, sürekliliği ve bunların kurumsal manadaki kimlikleridir. Türk devlet geleneği içerisinde İslamiyet'in kabulüyle beraber devlet başkanlarının halkı üzerindeki vazifelerinden birisi de eğitim öğretim hizmeti olmuştur. Bu hizmetin verildiği ilk yer ise çoğunlukla mekteplerdir. Osmanlı Devleti'nde sivil eğitim ve öğretim kurumlarının ilk kademesini sıbyan mektepleri oluşturmaktadır. Seydişehir'de inşa edilen ilk sıbyan mektebinin Seyyid Harun Velî Muallimhanesi olduğunu düşünmekteyiz. Çünkü şehrin inşasına bir külliye şeklinde başlanmış; ilk önce mescit, hamam ve diğer unsurlar yapılmış, şehir zamanla bu yapı topluluğunun etrafında şekillenerek büyümüştür.

Seydişehir kazası merkezinde 19. yüzyıl ortalarında 7 sıbyan mektebi olduğunu görmekteyiz. Bunlar Bazarbaşı Muallimhanesi, Cemile Hatun Muallimhanesi, Debbaghane Mahallesi Muallimhanesi, Emine Hatun Muallimhanesi, Hoca Receb Muallimhanesi⁹, Osman Efendi Muallimhanesi, Seyyid Harun Velî Muallimhanesi'dir¹⁰. Şüphesiz bunlar kaza merkezindeki okullardır. 1875 yılında

⁷ Mehmet Akif Erdoğan, *Osmanlı Yönetiminde Beyşehir Sancağı*, IQ Kültür Sanat yay., İstanbul 2006, s.195. Bu mahalleler; Hacı Mustafa, Sofular (Sufiyan), Değirmencioğlu, Debbahin (Tabaklar), Ulukapı, Bazarkapısı, Kışıkapı, Cami (Ulu Mahalle), Hacı Seydi Ali, Kızılcalar, Çetni (Biruni).

⁸ KVS., H.1285/ M.1868, S.1, s.40., bkz., Ek-1.

⁹ Önder, *aynı eser*, s.122. Muallimhane Caminin mihrabı üzerinde yer alan iki satırlık istif sülüs hattıyla yazılmış inşa kitabesinde “*Ammere hêze'l Mektebi'tta'limi'l Kur'an ibtiğa -en li veçhillahi'l alîmi'l Hannân- El Hacı Receb Bin Pir Mehmed er râci rahmet-i Rabbihi'l Mennan fi sene sitte ve selâsine ve tis'a miete*”. (H. 936-M. 1529) ifadeleri yer almaktadır. Kitabeden yapının Kur'an talim edilmek üzere açılmış bir mektep olduğu açıkça anlaşılmaktadır. Kitabe için bkz., Ek-2; Haşim Karpuz bu kitabenin caminin giriş kapısı üzerinde olduğunu ifade etmektedir ancak çalışmasındaki resimde de görüleceği üzere bu inşa kitabesi girişte değil caminin mihrabı üzerinde yer almaktadır., bkz., Karpuz, *aynı eser*, s.2127. Anlaşıldığı kadarıyla bu kitabe restorasyon sırasında girişteki yerinden alınıp şuan bulunduğu yere mihrabın üzerine sabitlenmiştir.

¹⁰ Muharrem Parlak, *Hurufat Defterleri Işığında Seydişehir*, SÜSBE Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Konya 2009, s.117-120.

Seydişehir kazası merkez ve köylerinde toplam 53 sıbyan mektebi bulunuyordu¹¹. Bunlardan sadece beş tanesi merkezde, kalan 48 tanesi ise köylerde yer almaktaydı. Bu mekteplerde 1035 kız öğrenci, 1500 erkek öğrenci öğrenim görmekteydi¹². Merkezdeki sıbyan mekteplerinin sayısındaki azalmanın sebebinin modern eğitim kurumu olarak açılmış olan rüştiye mektebinin varlığı ve devletin başkentten başlayarak uygulamaya koyduğu geleneksel yöntemlerle eğitim veren sıbyan mekteplerini, modern manada eğitim veren iptidai mekteplerine dönüştürme politikası olduğunu düşünmekteyiz. Böylece kazaya bağlı köylerin tamamında en az bir tane ilköğretim kurumu olduğunu rahatlıkla söyleyebiliriz.

Konya Vilayeti Maârif Komisyonu kararıyla Seydişehir kazasında ilk rüştiye 1867 yılında geçici bir binada eğitim öğretime başladı. 1868 senesinde yeni bina yapılarak eğitime burada devam edildi. Okulun ilk öğretmeni Mehmet Efendi'dir¹³. Okulun ilk yıl 41 öğrencisinin olması kaza merkezindeki diğer ilköğretim kurumlarının yanında yeni açılmış bir okul açısından bakıldığında azımsanacak bir sayı değildir. 1873 yılına gelindiğinde kuruma ikinci öğretmen olarak Ahmet Efendi atanmış ve kurumun öğrenci sayısı da 56'ya yükselmiştir. Seydişehir Rüştiyesi' ne aynı yıl bir de bevvap yani kapıcı, hizmetli atandığını, adının Şeyh Mustafa olduğunu kayıtlardan öğrenmekteyiz¹⁴.

¹¹ Bu yıllarda Seydişehir kazasının köyleri; Gökçehüyük, Taraşçı, Yenice, Kavak, Akçalar, İvreği, Gevrekli, Karabulak, Boyalı, Dere, Manastır, İncesu, Kısıcık, Taşağıl, Suberde, Susuz, Gökçehüyük, Bağra, Başkaraviran, Ortakaraviran, Aşağıkaraviran, Tol, Oğlakçı, Çat, Çalmanda, Dikilitaş, Nüzumla, Elmesud'tur. Kazaya bağlı Göçü nahiyesinin köyleri ise Fasıllar, Hüseyinler, Yaylasun, Hasan Şeyh, Yatağan, Kozlu, Bükçe, Saraycık, Karaviran, Çavuş, Rumdiğin, Yukarı Homa, Aşağı Homa, Karahisar, Çiçekler, Afşar, Kızılca, Ufacık'tır. Bu köylerin nüfus durumlarıyla ilgili ayrıntılı bilgi için bkz., KVS., H. 1288 / M. 1871, S.4, s. 126-128.

¹² KVS., H. 1292 / M. 1875, S. 8, s.123.

¹³ Önder, *aynı eser*, s.58.

¹⁴ KVS., H.1291/ M.1874, S.7, s.145. Aynı yıl Konya vilâyet merkezinde 34 sıbyan mektebi (272 kız, 1554 erkek öğrenci), 1 rüştiye (115 öğrenci), 35 medrese (1360 öğrenci), Hatunsaray nahiyesinde 17 sıbyan mektebi (17 kız, 813 erkek öğrenci), Sudirhemi nahiyesinde 17 sıbyan mektebi (27 kız, 991 erkek öğrenci), 2 medrese (30 öğrenci), Sahra nahiyesinde 15 sıbyan mektebi (95 erkek öğrenci), Saidili nahiyesinde 19 sıbyan mektebi (1370 erkek öğrenci), Esbkeşan kazasında 26 sıbyan mektebi (373 kız, 829 erkek öğrenci), Bozkır kazasında 91 sıbyan mektebi (1614 kız, 1382 erkek öğrenci), 1 rüştiye (25 öğrenci), 12 medrese (168 öğrenci), Karapınar kazasında 29 sıbyan mektebi (1027 kız, 1219 erkek öğrenci), 1 rüştiye (57 öğrenci), 10 medrese (18 öğrenci), Ereğli kazasında 98 sıbyan mektebi (1073 kız, 3355 erkek öğrenci), 1 rüştiye (55 öğrenci), 12 medrese (125 öğrenci), Akşehir kazasında 58 sıbyan mektebi (1017 kız, 1857 erkek öğrenci), 12 medrese (157 öğrenci), Larende kazasında 58 sıbyan mektebi (1017 kız, 1469 erkek öğrenci), 1 Rüştiye (42 öğrenci), 12 Medrese (165 öğrenci), Ilgın kazasında 38 Sıbyan mektebi (431 kız, 1745 erkek öğrenci), Beğşehri kazasında 79 sıbyan mektebi (923 kız, 1896 erkek öğrenci), 1 rüştiye (40 öğrenci), 18 medrese (141 öğrenci),

Seydişehir kazasındaki eğitim kurumlarından bir diğeri de medreselerdir. 1868 yılında Seydişehir kazasında köyler de dâhil olmak üzere önceden üç medrese var iken 1888’ de medrese sayısı 6’ya, öğrenci sayısı 500 ‘e ulaşmıştır. Bu medreselerin tamamının aynı anda eğitim verdiği düşünülmemelidir. Hacı Mahmud Efendi, Tekke, Şeyh Abdullah Efendi, Ağaçaş, Cami-i Cedîd, Debbâğhane Medresesi kısa süreli açık kalmışlardı. Seyit Harun/Haruniye, Avniyye, Şeyh Nuri Efendi, Davud Ağa Medreselerinin ise 20. yüzyılın ilk çeyreğine kadar varlığını devam ettirdiğini görmekteyiz.¹⁵ Netice olarak Seydişehir kazasındaki yeni açılan modern eğitim kurumlarına halk tarafından ilgiyle yaklaşılırken, mevcut klâsik eğitim kurumlarından olan medreselere de zamanla ilgi azaldı. Bu durum Seydişehir halkının eğitim alanındaki yenilikleri benimsediğini ve desteklediğini göstermektedir. Bu eğitim kurumlarının yanı sıra kent merkezinde iki kütüphane mevcut idi. Bunların ilki Haruniye Medresesi Kütüphanesi idi¹⁶. Diğer kütüphanenin ismi ve nerede olduğuyla ilgili herhangi bir kayda şimdilik rastlanılmadı.

Böylece araştırmamıza konu olan yıllara gelindiğinde Seydişehir kazasında canlı bir eğitim öğretim hayatı olduğunu müşahede etmekteyiz.

Hadim kazasında 63 sıbyan mektebi (57 kız, 948 erkek öğrenci), 1 medrese (127 öğrenci) bulunmaktaydı.

¹⁵ Değerli, *aynı eser*, s.181-183.

¹⁶ KVS., H.1324/ M. 1906 .

BİRİNCİ BÖLÜM

MEŞRUTİYET DÖNEMİNDE SEYDİŞEHİR'DE İLKÖĞRETİM KURUMLARI

1.1. Meşrutiyet Dönemi İlköğretim Kurumlarının Karakteristiğine Kısa Bir Bakış

Osmanlı Devleti'nde eğitim-öğretim faaliyetlerinin ilköğretim kademesi sıbyan mekteplerinden başlamaktaydı. *Dârü't-tâ'lim*, *Mektep*, *Mektephane*, *Muallimhane*, *Mekteb-i sıbyan* sıfatlarıyla anılan okullara yaygın olarak Osmanlı-Türk toplumunda mahalle mektebi ya da sıbyan mektebi denilmiştir¹⁷. Bu okullar, 5-10 yaşları arasındaki kız ve erkek çocuklara öncelikle okuma-yazma becerilerinin kazandırıldığı, Müslümanlığa ve Osmanlı-Türk toplumunun temel değerlerine dair bilgilerin verildiği ayrıca gündelik hayattaki ehemmiyeti nispetinde basit hesap işlemlerinin öğretildiği günümüz temel eğitim kurumlarıdır¹⁸. Eğitim- öğretim faaliyetlerinin karma olarak gerçekleştirildiği okul binaları çoğunlukla kesme taştan inşa edildiklerinden *taş mektep* olarak nitelendirilmiştir¹⁹. İlkokula başlama *Amin alayı* denilen özel bir etkinlikle yapılırdı²⁰. Çocukların okula başlayacak olmalarının verdiği ilk heyecanlarının, aile bireyleri, mahalle sakinleri, arkadaşları ve okul öğretmeni tarafından tertip edilen bir etkinlikle giderilerek okula isteklendirilmelerinin çocuk psikolojisi açısından çok önemli ve özel bir uygulama olduğunu düşünmekteyiz. Günümüzde ülkemizdeki okullarda eğitim öğretime başlanılan ilk hafta çeşitli etkinliklerle kutlanan ilköğretim haftasının taşıdığı mana ve ehemmiyetin Türk tarihinin derinliği ve bütünlüğü içerisinde bakıldığında daha iyi anlaşılacağı kanaatindeyiz. Okul binalarının çoğunlukla külliye içerisinde yer almalarının yanında mahallelerde müstakil, tek katlı ve tek derslikli olarak da tasarlandıkları görülmüştür²¹. Müstakil olarak yapılan taş mekteplerin mimari yönleri

¹⁷ Yahya Akyüz, *Türk Eğitim Tarihi (Başlangıçtan 1999'a)*, (Kısaltma: *Eğitim*), İstanbul 1999, s.72.

¹⁸ Fâik Reşit Unat, *Türkiye Eğitim Sisteminin Gelişmesine Tarihi Bir Bakış*, MEB. yay., Ankara 1964, s. 6-7.

¹⁹ M., Zeki Pakalın, *Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü*, MEB. yay., C. III, s. 20; Bayram Kodaman, *Abdülhamid Devri Eğitim Sistemi*, TTK. yay., Ankara 1991, s.57-58; Osman Ergin, *Türk Maârif Tarihi*, C.I-II, Eser Matbaası, İstanbul 1977, s. 83.

²⁰ Akyüz, *Eğitim*, s.73; Ergin, *aynı eser*, s. 91-92.

²¹ Hasan Ali Koçer, *Türkiye'de Modern Eğitimin Doğuşu ve Gelişimi (1773-1923)*, MEB. yay., İstanbul 1991, s.9.

düşünüldüğünde yapıldıkları mahallin yahut şehrin estetiğine olan katkıları kolayca anlaşılabilir. Bu kurumların yapım, onarım giderleriyle öğretmen maaşları ve öğrencilerin yaşeleri bulunduğu mahalle ya da köy ahalisi tarafından temin edilmekteydi. Yani sıbyan mektepleri daha çok vakıflar yoluyla tesis edilip şekillendirilen kurumlardı. Meşrutiyet öncesi Seydişehir kazasında ve köylerinde açılmış olan ilköğretim kurumlarının adları dikkate alındığında varlıklı kişiler ve toplumun önde gelen şahsiyetleri tarafından kendi adları verilerek teşkil edildiklerini görmekteyiz. Normal öğretimin yapıldığı okullarda sabahdan ikindiye kadar ders verilmekteydi. Bu okullarda özellikle alfabe öğretiminde kullanılan soyuttan somuta ilkesi bugün dahi eğitimciler arasında yaygın şekilde kabul gören bir yöntemdir. Ücretsiz olarak yapılan eğitim öğretim hatim indirmekle tamamlanırdı. Bundan sonra isteyen medrese eğitimine devam eder, isteyen de memuriyet hayatına atılır ya da kabiliyetine uygun bir zanaata girerdi. Dört yıllık eğitim veren sıbyan mekteplerinde elifbâ, Kur'an, ilmihal, tecvîd, harekeli Türkçe, Muhtasar Ahlâk-ı Memduha Risalesi, rik'a, sülûs ve nesih yazıları öğretiliyordu²². Eğitim dili Türkçe idi. XV. yüzyılın ikinci yarısından itibaren önce başkent İstanbul'da daha sonra da taşrada yaygınlaşmaya başlayan sıbyan mekteplerinin öğretmenlerinin bir bölümü medrese eğitiminden geçerek yetişirdi²³.

Osmanlı Devletinde 19. yüzyıla gelindiğinde sıbyan mekteplerinin sistematik bir yönetmeliğe sahip olmamaları²⁴, devlet denetim ve kontrolünden uzak olmaları, kendilerini güncelleyememeleri, ihtiyaca cevap vermede yetersiz kalmaları gibi sebepler zaman içerisinde ilköğretimde ıslahat yapılmasını zorunlu kılmıştır. Sultan II. Mahmut, 1824 yılında bir ferman yayınlarak ilköğretimin zorunlu olduğunu ifade etmiştir²⁵. Bu durumun merkezle sınırlı kalması ve uygulanamamış olması düşündürücüdür. Aynı dönemde yapılan tetkikat neticesinde sıbyan mekteplerinin yetersiz olduğu görülerek bir hattı hümayun ile bu mekteplere *sınıf-ı sâni* olarak rüştiye mektebi açılır. Bunlar *idadilere* (lise) basamak olmasından dolayı ilköğretim ikinci kademe veya ortaokul seviyesinde mektepler olarak değerlendirilmişlerdir.

²² Kodaman, *aynı eser*, s.57; Akyüz, *Eğitim*, s.73; Koçer, *aynı eser*, s.7.

²³ Akyüz, *Eğitim*, s.76-77.

²⁴ Musa Çadırcı, *Tanzimat Döneminde Anadolu Kentlerinin Sosyal ve Ekonomik Yapısı*, TTK. yay., Ankara 1997, s.97.

²⁵ Cavit Binbaşıoğlu, *Türk Eğitim Düşüncesi Tarihi*, Ankara 2005, s.24; Ergin, *aynı eser*, s.384.

Önceleri dört yıl olan bu okullar daha sonra altı yıl olmuştur. Osmanlı Devleti'nde rüştiyelerin ilki kabul edilen okul 1838 tarihinde açılan *Mekteb-i Maârif-i Adliye*'dir²⁶. 1839 yılında *Mekteb-i Ulûm-ı Edebiyye*²⁷ adıyla açılan okulun da açılma amaçları, müfredat programları incelendiğinde daha çok meslek okulu oldukları anlaşılmaktadır. Bu iki okul da aynı yöntemle eğitim vermekteydi. Bazı belgelerde her iki mektep "Mekteb-i Ulûm-ı Edebiyye-i Adliye" şeklinde tek isim altında ifade edilmekteydi²⁸.

1847 yılında beş tane modern anlamda rüştiye mektebinin İstanbul'da açıldığını görmekteyiz²⁹. Yeni okullar aynı zamanda öğretmen ihtiyacı anlamına da gelmekteydi. 16 Mart 1848 yılında rüştiyelere öğretmen yetiştirmek amacıyla hocalar, öğrenciler ve Meclis-i Maârif üyelerinin katılımıyla Dârü'l-muallimîn açılmıştır³⁰.

Rüştiyelere 1867'ye kadar yalnızca Müslüman çocuklar alınırken bu tarihten sonra ise gayr-i müslimlerin çocukları da alınmaya başlanmıştır. İlerleyen yıllarda Tanzimat kadrolarının gözde kurumları olan rüştiyeler sayıca arttırılacak ve

²⁶ II. Mahmud'un mahlâsına nispetle "adli" ekini alan Mekteb-i Maârif'e aynı zamanda Mekteb-i İrfaniyye ve Mekteb-i İrfan da denmiştir. Mekteb-i Maârif-i Adliye'nin kuruluş amacı devlet dâirelerine donanımlı memurlar yetiştirmek ve hâlihazırda çalışmakta olan memurların mektebe devamlarını temin ederek seviyelerini yükseltmekti. Modern anlamda olmasa da sınıf usûlü ilk defa bu okulda uygulanmıştır. Ergin, *aynı eser*, C.I-II, s.394-400; Mehmet Ali Yıldırım, *Tanzimat Döneminde Meslek Okulları*, AÜSBE., Tarih Ana Bilim Dalı Yayınlanmamış Doktora Tezi, s. 14-27.

²⁷ Ulûm-ı Edebiyye aynı zamanda Ulûm-ı Arabiyye olarak ta adlandırılan Arap ilimlerindeki 12 fennin adıdır. Bunların 8 tanesi usûl (lûgat, sarf, iştikak, nahiv, meâni, beyân, aruz ve kafiye), 4 tanesi ise fûrû (inşa, karz-ı şi'r, muhâdarat ve hat) denen imlâ fenleri olarak tasnif edilmiştir. Süleymaniye Camiinde açılan okulun kuruluş amacı sivil halka okuma yazma öğretmek olarak ifade edilmiştir. Bu okulla ilgili ayrıntılı bilgi için bkz., Yıldırım, *aynı tez*, s. 28; Ergin, *aynı eser*, s.386-393.

²⁸ Mekteb-i Ulûm-ı Edebiyye-i Adliye mezunlarının atandıkları kalemlerden bazıları şöyleydi; Bâb-ı Seraskeri Tahrirat Odası, Hazine-i Hassa Ceb-i Hümâyûn Kalemî, Hazine-i Hassa Tahrirat Odası, Maliye Mazbata Odası, Maliye Mektûbî Odası, Maliye Tahsilât Odası, Muhasebe-i Masarifat-ı Anadolu, Muhasebe-i Masarifat-ı Rumeli, Muhasebe-i Vâridat-ı Rumeli, Rumeli Maliye Mektupçusu, Tahrirat-ı Hariciye Odası ve Tersane-i Amire Mektupçusu. Bununla ilgili olarak bkz., Yıldırım, *aynı tez*, s. 29.

²⁹ Bu okullar Davud Paşa, Beyazıt, Üsküdar, Tophane, Bâb-ı Âli semtlerinde açılmıştır.

³⁰ Dârü'l-muallimîn, Mekâtib-i Umûmiye Nezâretinin başına getirilen Kemâl Efendi'nin öncülüğünde öğretmen okulu sıfatıyla 16 Mart 1848 de İstanbul'da Fatih semtinde açılmıştır. Okulun açılışı Türk Eğitim Tarihinde çok önemli bir yere sahiptir. 1 Mayıs 1851 tarihli Ahmet Cevdet Cevdet Efendi'nin Dârü'l-muallimîn Nizâmnamesi ve değerlendirilmesiyle ilgili olarak bkz., Akyüz, *Eğitim*, s. 154- 157; Yıldırım, *aynı tez*, s.65; Ergin, *aynı eser*, s.571.

memleket sathına yayılacaktır. 6 Ocak 1859 tarihinde de İstanbul'un Sultan Ahmet semtinde ilk kız rüştiyesi açılmıştır³¹.

Aynı dönemde ilköğretimde ıslahat çalışmaları devam etmiş, evvela *Maârif Meclis-i Muvakkati*, sonra da *Meclis-i Maârif-i Umûmiye* kurulmuştur³². 1846'da kurulan *Mekâtib-i Umûmiye Nezâreti* ülke genelindeki okullar konusunda yapılacakların bir bakanlık çatısı altında planlanması gerektiğinin önemli bir göstergesidir. Artık eğitimde modernleşme fikrinin ortaya atıldığı bir döneme girilmiştir. 1847'de hazırlanarak yürürlüğe konmaya çalışılan *Etfâlin Talim ve Tedris ve Terbiyelerini Ne veçhile İcra Eylemeleri Lazım Geleceğine Dâir Sıbyan Mekâtibi Hâceleri Efendilere İtâ Olunacak Talimat* ile ilköğretim hususunda çok ciddi bir adım atıldığını görmekteyiz³³. Çocukların kaç yaşında okula başlamaları gerektiği, bu yönde ailelere ve mahalli idarelere düşen vazifeler, öğretim programının muhtevası ve ne suretle ifa edileceği, eğitim-öğretim materyalleri, öğretim kadrosunun ne şekilde düzenleneceği gibi hususların yer aldığı talimatnamenin maddi gerekçeler, kadro yetersizliği gibi nedenlerden dolayı tam manasıyla uygulandığı söylenemez³⁴. 1857'de *Maârif-i Umûmiye Nezâreti*'nin kurulması ile İstanbul'da yeni usuller çerçevesinde sıbyan mekteplerinde eğitim öğretime yönelme görülmektedir. 1856 Islahat Fermanı'nda gayr-i müslim azınlık öğrencilerinin de Türk okullarında okumasına imkân sağlayan maddenin varlığından belki de daha önemli gelişme hiç kuşkusuz 1869 tarihli *Maârif-i Umûmiye Nizamnamesi*'nin yayınlanması olmuştur. Nizamnamede ilk, orta ve yükseköğretimdeki düzenlemeler, öğretmen okulları ve onların programları konusundaki köklü ve detaylı değişiklikler, yabancı okulların ve azınlık okullarının statüsü, vilayetlerde ihdas edilmesi planlanan maârif meclisleri, maarif bütçesinin esasları gibi hususlar ele alınmıştır³⁵. Bu hamleyle Tanzimat döneminin en dikkat çekici yönü olan kanunlaştırma hareketi, eğitim-öğretim alanındaki boşluğu da doldurarak sonuca ulaşmış, devletin konuyla

³¹ Akyüz, *Eğitim*, s.143. Bu okul Cevri Kalfa İnas Rüştiyesi'dir.

³² Kodaman, *aynı eser*, s.61; Çadırcı, *aynı eser*, s.285.

³³ Necdet Sakaoğlu, *Osmanlı'dan Günümüze Eğitim Tarihi*, Bilgi Üniversitesi yay., İstanbul 2003, s.75.

³⁴ Akyüz, *Eğitim*, s.140-141.

³⁵ Unat, *aynı eser*, s. 96-100.

ilgili kararlılığı ortaya konulmuştur³⁶. Tanzimatçı devlet adamlarının ve aydınların gelenekçi eğitim öğretim anlayışının terk edilmesi ve *usul-i cedit* üzere bir maarif anlayışının mutlak gerekliliği konusundaki uygulama ve beyanları artık bu yoldan dönülemeyeceğinin en bariz göstergesi olmuştur. Hazırlanan ders programları, okula devam mecburiyeti, talimatnameler, kitaplar, kız ilkokulları ve kız rüştiyelerine bayan öğretmen yetiştirmek için 1870'te *Dârü'l- Muallimât*'in³⁷ açılması ve 1872'de açılan *İptidai Numune Mektebi* düşüncemizi doğrular niteliktedir³⁸. Yönetim, kamuoyu tepkisi görmeme adına sıbyan mekteplerinde modernleşmeye giderken aynı zamanda eski usul üzere eğitim öğretime devam eden okullara da göz yummuştur. Bu durum modern eğitime esnek bir şekilde geçilmek istendiğini göstermektedir. Devlet, bundan sonra yeni açılan eğitim kurumlarına daha fazla önem verecek ve sıbyan mekteplerinin zaman içerisinde iptidailere dönüşümünü süratle teşvik edecektir. Yayınlanan devlet ve vilayet salnamelerinde yeni okullara dair ayrıntılı bilgi verilmesini, oluşturulan maarif komisyonu bütçelerinden buralara kaynak aktarılmasını takip edilen politikanın somut yansımaları olarak görmekteyiz.

Osmanlı Devleti'nde 1876 yılında demokratikleşme çabalarının en önemli adımlarından olan Meşrutiyetin ilanıyla birlikte parlamenter sisteme geçilecektir. Her ne kadar bu geçiş kısa süreli olup meclis tatil edilmek zorunda kalınmışsa da eğitim alanında çok önemli bir adımın atıldığına tanık olunmuştur. Nitekim *Kânun-ı Esâsi*'nin ilanıyla birlikte anayasanın 14. maddesine binaen ilköğretim artık anayasal bir zorunluluk haline getirilmiş olmaktadır³⁹.

Meşrutiyet yıllarından devletin yıkılış sürecine değin eğitim öğretim alanındaki değişim ve gelişimin taşrada Konya vilayetinde, Seydişehir kazasında da hissedildiğini söyleyebiliriz⁴⁰. Kaza merkezinde modern eğitim vermek amacıyla

³⁶ Osman Kafadar, *Türk Eğitim Düşüncesinde Batılılaşma*, Vadi yay., Ankara 1997, s.98.

³⁷ *Dârü'l-muallimât* Ayasofya'da Yerebatan civarında ahşap bir konak kiralanan mektep binası olacak şekilde yeniden düzenlenerek 26 Nisan 1870 te açılmıştır. Ayrıntılı bilgi için bkz., Yıldırım, *aynı tez*, s. 130- 145; Ergin, *aynı eser*, s.668-685.

³⁸ Geleneksel eğitim veren sıbyan mekteplerinin yerine usûl-i cedit üzere eğitim veren iptidai mekteplerinin ilki bu okul kabul edilir. Ergin, *aynı eser*, s. 467.

³⁹ *Kanûn-ı Esâsi*'nin eğitim öğretim konularıyla ilgili 15, 16, 110 ,114. maddeleri için bkz., Koçer, *aynı eser*, s.125.

⁴⁰ Bu konuda kapsamlı bir çalışma için bkz., Kerim Sarıçelik, *Konya'da Modern Eğitim Kurumları* (1869-1919), Çizgi kitabevi, Konya 2010.

açılmış olan Seydişehir Rüştüyesinin yanı sıra var olan 5 sıbyan mektebi ve köylerdeki 48 okulun sayısında 1876 tarihinde bir değişiklik olmamasına rağmen öğrenci sayılarında artış olduğu görülmektedir. O yıllarda, salnamelerde Seydişehir'deki rüştüye mektebinin öğrenci sayısına dair bir kayda rastlanmazken, sıbyan mekteplerinde 1038 kız öğrencinin 1500 erkek öğrencinin öğrenim gördüğü belirtilmiştir⁴¹. 1878 yılında öğrenim gören kız öğrenci sayısı 1400'e ulaşırken, erkek öğrenci sayısı 1850 olmuştur⁴². Okullar bazında ortalama kız öğrenci sayısı 26.1 iken ortalama erkek öğrenci sayısı 34.9'dur. Burada dikkatimizi çeken diğer bir husus Seydişehir merkez ve köylerinde ailelerin kız - erkek ayrımı yapmadan imkânlar ölçüsünde çocuklarının ilköğrenim haklarını yerine getirmede hassas davrandıkları gerçeğidir.

Osmanlı Devleti'nde II. Abdülhamid Devri (1876-1909) Batı tarzı okulların çokça açılıp ülke geneline yaygınlaştırılmış olduğu, eğitime özel bir önemin verildiği yıllardır. Bu yıllarda ilköğretimde artık iptidailerin önceliği aldığını görmekteyiz. Seydişehir merkezinde bulunan beş sıbyan mektebinin zaman içerisinde dörde indirilerek Merkez İptidai Mektebi, Aşağı Mahalle İptidai Mektebi, Camii Cedit Mahallesi İptidai Mektebi, Türbe Mahallesi İptidai Mektebine dönüştürüldüğünü tespit ettik⁴³. Kaza merkezinde bu şekilde bir değişim yaşanırken köylerde de eğitimde modernleşmenin hissedildiğini görmekteyiz. Akçalar, Gevrekli, Karacaviran, Kisecek, Ortaviran köylerindeki sıbyan mekteplerinin iptidaiye dönüştürülmesi eğitimde öngörülen modernleşmenin köylere kadar götürülmek istendiğini göstermektedir. 1908 yılında Meşrutiyetin ikinci defa ilânıyla beraber yönetimdeki siyasi ağırlığını hissettiren İttihat ve Terakki Cemiyeti devletin eğitim politikasına da tesir etmekte gecikmemiştir. Cemiyetin ilk yönetmeliğinin 26, 30 ve 35. maddelerinde okullar açılacağı, buralarda cemiyet mensubu öğretmenlerin görev alacağı, Avrupa'ya öğrenci gönderileceği gibi hususlar yer almaktaydı⁴⁴. Bu partinin 1908-1914 yılları arası eğitim politikasının şekillenmesinde çok önemli tesirleri olmuştur. 1908 yılı kongresinde alınan kararlara bakıldığında gece dersleri, özel

⁴¹ KVS., H.1294/ M.1877, S.10, s.112.

⁴² KVS., H.1296/ M.1879, S.12, s.101.

⁴³ KVS., H.1332/ M.1914, S.30, s.681- 682.

⁴⁴ Tarık Zafer Tunaya, *Türkiye'de Siyasi Partiler 1859-1952*, İstanbul 1952, s.125-126.

okullar açılması, Avrupa'ya ve başka yerlere liyâkatlı kimselerin gönderilmesi, kitapların halkın anlayabileceği sadelikte yazılmasına vurgu yapıldığı görülür. 1908 yılı siyasi programda da eğitim- öğretimin serbest olduğu, Osmanlı vatandaşlarının kanunlar çerçevesinde özel okullar açabilecekleri belirtilmekteydi. Bununla birlikte bütün okulların devletin gözetiminde serbest oldukları ayrıca tüm unsurları kapsayacak, eğitim- öğretimin doğru ve düzgün bir biçimde olabilmesi için resmî okullar açtırılacaktır. İlköğretimde öğretim dilinin Türkçe olma zorunluluğu vardır. Orta ve yüksek öğrenimde de Türkçe'nin esas alınması mecburiyeti bulunmaktaydı. Ayrıca öğretmen yetiştirme ve atamalarına ilişkin de kararlar alınmıştı. Cemiyet her ne kadar bu kararları almış olsa da 1909 yılında birtakım değişikliklere gitmek zorunda kaldı. Öncelikle *Hürriyet-i Tedrîs* esas kabul edilerek farklı unsurların eğitimlerini birleştirme tasarısından geri dönüldü. İlköğretimde her milletin ana dilini kullanması temelde kabul edilmekle birlikte okullarda Türkçe öğretiminin de zorunlu olması kararlaştırıldı. Orta ve yükseköğretimde öğretim dilinin Türkçe olması kararında ise ısrarcı olduğu görülmektedir⁴⁵. Cemiyetin 1910 yılında Selânik'te yaptığı kongrede öne çıkan en önemli konu öğretmen azlığı nedeniyle Selânik ve İzmir'deki İttihat ve Terakki Mekteplerinin öğretmen okullarına çevrilmesi olmuştu. Bunun yanında açılan okulların finansmanı için bir *Maârif onluğu- Millî Yardım Sandığı kurulması* karara bağlanmıştı⁴⁶. İttihat ve Terakki Fırkasının 1913 yılı siyasi programında da eğitim-öğretime yer verdiği ve 42- 48. maddeler arasında konuyla ilgili kararların bulunduğu görülmektedir. Denetimlerde azınlık okullarının ana dillerine, inanç ve edebi eserlerine karışılmayacağı belirtilerek iptidaiye ve rüştiyelerde ana dilde öğretime devam edileceği ancak Türkçe öğretiminin de zorunlu olacağı vurgulanmaktaydı⁴⁷.

⁴⁵ Mustafa Ergün, *İkinci Meşrûtiyet Devrinde Eğitim Hareketleri (1908-1914)*, Ocak yay., Ankara 1986, s.187.

⁴⁶ Ergün, *aynı eser*, s. 188.

⁴⁷ Bu konuların yanında özellikle ilköğretim programı iptidaiye ve rüştiye okulları birleştirilerek yapılacak, okul programlarına her yörenin özelliği nispetinde zirâat, ticaret ve sanat dersleri konulacak, İstanbul'da *Dârü'l-muallimîn-i Âli* kurulacak, vilâyetlerdeki öğretmen okulları ve idadîlerin (Lise) sayıları arttırılacak, bu okullarda dîni ve bedenî eğitime ayrı bir önem verilecek, ilk ve orta öğretimde *meslekî muallimîn* kurulacak, öğretmenlerin atanma, görevden alma, görevde ilerleme şekilleriyle ilgili yasal düzenleme yapılacak, *Encümen-i Dâniş* kurulacak, telif ve tercüme eserleri komisyonu oluşturulacak, ders kitapları hazırlattırılmaya çalışılacak, İstanbul'da *Kütüphâne-i Millî* kurulmaya çalışılacak, Medreseler düzeltilecek, köylerdeki özel okullar ve cami okullarının idaresi için Evkâf Nezâreti'nde bir *Maârif Şûbesi* kurulması önerilecek, Orta ve yükseköğretimde

İttihat ve Terakki Fırkası'nın eğitim- öğretim alanındaki görüşlerinin 1908-1914 yılları arasında geniş bir uygulama alanına sahip olduğu bilinmektedir. Bu tarihlerde maarif işlerini yürüten kişilerin cemiyetin üyelerinden olması, eğitim alanındaki program maddelerini bu kişilerin yazması ve göreve geldiklerinde de bunları uygulamaya çalışmaları bize etkin bir eğitim politikası izlenmek istendiğini göstermektedir. Bu cümleden olmak üzere Seydişehir'de erkek öğrenciler için *Rehber-i Meşrutiyet Mektebi*, kız öğrenciler için *Numûne-i Terakki İnas Mektebi* açılmıştır. Bu okullara ileride ayrıca değinilecektir.

23 Eylül 1329/ 6 Ekim 1913 tarihinde *Tedrisât-ı İbtidâiyye Kanûn-ı Muvakkatı*'nin⁴⁸ yürürlüğe girmesiyle iptidai mektepler için yeni bir düzenleme getirilmiştir⁴⁹. Buna göre iptidai mektepleri rüştiyeyi de kapsayacak şekilde altı yıla çıkarılmaktaydı. İkişer yıl süreli ve birbirinin devamı mahiyetinde olan “*Devre-i Ūlâ (1. ve 2.Sınıflar), Devre-i Mutavassıta (3. ve 4. Sınıflar) ve Devre-i Âliye (5. ve 6. Sınıflar)*” adıyla üç devre şeklinde ilköğretim okulları yeniden teşkilatlandırılarak okutulacak dersler belirlendi⁵⁰. Bu derslerin müfredat programları ve haftalık ders cetvelleri ayrıntılı olarak yapıldı. İptidai mekteplerin altı sınıflı, altı öğretmenli ve altı dershaneli olması ve her bir sınıfı bir öğretmenin okutması öngörülmüşken ülkenin şartları gereği dersane ve öğretmen sayılarının her yerde yeterli olmayacağı dikkate alınarak okullardaki muhtemel öğretmen mevcuduna göre ayrı ayrı ders cetvelleri oluşturulmuştur⁵¹. Müfredat programlarında yer alan dersleri muhteva bakımından

yabancı uzmanlardan yararlanılacak gibi hususlar dikkat çekicidir. Konuyla ilgili ayrıntılı bilgi için bkz., Tunaya, *aynı eser*, s. 218.

⁴⁸ Ergin, *aynı eser*, C. III-IV, s.1302-1314.

⁴⁹ Koçer, *aynı eser*, s.193.

⁵⁰ Akyüz, *Eğitim*, s.231-232; İlköğretim müfredat programında belirlenen dersler şunlardı: Kırâat, Hat, Lisan-ı Osmânî, Hesâb, Hendese, Coğrafya (özellikle Osmanlı Coğrafyası), Tarih (özellikle Osmanlı Tarihi), Dürûs-ı Eşya, Ma'lûmât-ı Tabiiyye ve Tatbikatı, Hıfzıssıhha, Ma'lûmât-ı Medeniyye ve Ahlâkıyye ve İktisadiye, El işleri ve Resim, Terbiye-i Bedeniye ve Mektep oyunları, Tâlim-i askerî (erkek çocuklara), İdare-i Beytiye ve dikiş (kız çocuklara); Ergün, *aynı eser*, s. 201; Sakaoğlu, *aynı eser*, s. 135; Ayrıca okullarda çocuklara oynamaları tavsiye edilen oyunlar şunlardı: “Yurdunu bul”, “Ey yetiş”, “Daire üstünde kaç tut”, “Geri dön yetiş”, “ Önden dolaş, el tut, selam ver, kaç”, “ Kaç, dur, kurtul”, “Çifte avcı”, “Fes düştü”, “ İmdat haberi”, “Sıçra kurtul”, “ Hücum emri”.

⁵¹ Sariçelik, *aynı eser*, s. 27-35; Müfredat programında iptidai mektepler için oluşturulan zaman çizelgesi şöyleydi: Okullar sabah saat 8.00'de başlayacaktı. İlk dersin başlayacağı 8.30'a kadar genel temizlik muayenesi yapılarak ilahi ve marşlar söylenecekti. Dersler 40 dakika olacak, ders aralarında 20 dakikalık teneffüsler verilecekti. Sabahtan öğleye kadar üç ders işlenecek ve iki saat sürecek öğlen teneffüsünün ardından yine sabah yapıldığı gibi temizlik muayenesi yapılarak ilahi ve marşlar söylenip dördüncü ders başlayacaktı. Öğleden sonra da üç ders işlenerek günlük eğitim-öğretim sona erdirilecekti. Öğrenciler boş vakitlerinde tarım ve sanatla uğraşacaklardı.

ağırlıklarını dikkate alarak iki sınıfa ayıran başka bir çizelgede de sabah ve öğleden sonra işlenmesi uygun olan dersler belirtilmiştir⁵². Belirlenen bu program 1924 yılına kadar kullanılmaya devam edilmiştir.1915 yılında *Mekâtib-i İbtidâiye-yi Umûmiye Talimatnamesi* yayınlanarak ilkokulun amaçları zorunlu ilköğretim çağındaki çocuklara hayat için gerekli bilgileri vermek, onları dinine bağlı, vatanını seven, üstün bir yapıda yetiştirmek olarak ifade edildi. Böylece iptidai mektepler vazifelerini tam anlamıyla yaptıklarında memleketin fikir, ahlâk ve iktisat alanlarında ilerleyeceği öngörülmekteydi. Bu anlayışın dinî ve millî varlığımızın korunmasında en önemli etken olacağı vurgulanmaktaydı. Tüm bunlar içinse öğretmenlerin ne kadar yüce bir amaca hizmet ettikleri ve mesleklerinin mesuliyetinin o derece ağır olduğu hatırlatılmaktaydı. Ayrıca kanunda ilköğretimin zorunlu ve parasız olduğu, 3,4 ve 5. maddelerde de anaokullarının açılarak ilkokulların bir basamağı olması gerektiği de vurgulanan hususlardandı⁵³.

II. Meşrutiyet yıllarında gelişen eğitim kademelerinden birisi de okul öncesi eğitim veya anaokulları oldu⁵⁴. Maârif Nezâretine bağlı resmî ilk anaokulu Dârü'l-muallimât Müdürü İsmail Mahir Efendi'nin çalışmalarıyla Ocak 1914 te açıldı⁵⁵. Okulun ilk yıl 50 öğrencisi vardı. Bu tarihten sonra resmî anaokullarının sayısında artış görülmektedir. Temmuz 1914'te Dârü'l-muallimât, Kız Sanayi Mektebi, İnas Sultanisi ve Gedik Paşa okullarında anaokulları açıldı⁵⁶. 1915 yılında *Ana Mektepleri Nizamnamesi* yayınlandı. Bu okullara öğretmen yetiştirmek amacıyla da ilk önce Dârü'l-muallimâtta bir *Ana Muallime Mektebi* açıldı. Öğretim süresi bir yıl olan bu okul 1919 yılında kapandı⁵⁷. Cumhuriyet öncesinde sınırlı sayıda da olsa ana okulları, ana sınıfları ve bunlara öğretmen yetiştiren kurumlar açıldığı görülmektedir.

⁵² Bu çizelgeye göre sabahleyin Musâhabât-ı Ahlâkıyye, Kırâat, Lisan-ı Osmânî, Tarih, Coğrafya, Hesâb ve Hendese, Eşya dersleri, öğleden sonra ise El İşleri, Zirâat, Resim, Musîki (Gına), Yazı, İmla, Ezber, Terbiye-i Bedeniyye ve Sıhhiyye dersleri işlenecekti. Elifbâ ve Eczâ-yı Şerife ile Kur'an ve Malûmât-ı Diniyye derslerinin de hem sabah hem de öğleden sonra işlenebileceği ifade edilmiştir.

⁵³ Kanunda belirtilen ilköğretim kurumları şunlardır: Ana Mektepleri, Sıbyan Sınıfları, İptidai Mektepleri, El işleri ve İhtiraf Mektepleri.

⁵⁴ Ergün, *aynı eser*, s. 192.

⁵⁵ Ana okulları Osmanlı Devletinde Hristiyan toplum arasında daha önceden var olmasına rağmen Müslümanlar tarafından 1910 yılından itibaren kurulmaya başlandı. Bünyesinde ana okulu özelliğinde eğitim veren kurumlar bulunduran okullar, Beşiktaş İttihat ve Terakki Mektebi, Kadıköy Osmanlı İttihat Mektebi, İzmir'de Hadıka-i Maârif Mektebi, Şark Mektebi, Menba-ı Füyûzat Mektebi, Erenköy Vâlîde Mektebi'dir.

⁵⁶ Ergün, *aynı eser*, s. 193.

⁵⁷ M., Feyzi Öz, "Okul Öncesi Eğitim", *Cumhuriyet Döneminde Eğitim*, MEB. yay., İstanbul 1983, s. 238.

Ancak bunların nicelik ve nitelik yönleriyle Cumhuriyet yıllarındaki anaokullarıyla mukayese edilemeyeceği muhakkaktır.

1.2. Kaza Merkezindeki Okullar

1.2.1. Rüştîye Mektebi

Seydişehir kazasının modern mânâda açılan ilk okulu rüştîye mektebi idi. Okulun geçici olarak açıldığı bina ile alâkalı herhangi bir kayda rastlanmamıştır. Yeni binanın inşası ve eğitime burada devam edilmesi ile alâkalı mazbatada ise binanın yeri belirtilmiş değildir. Bununla beraber öğrenci sayısındaki artışa bağlı olarak okulun ihtiyacı karşılayamaz hale gelmesi, kurulduğu yerin havadar olmamasıyla sıcak aylarda dersliklerin eğitim faaliyetlerine uygun olmaması yeni bir bina yapılmasını zaruri hale getirdi. R. 1299-1304/ M. 1883-1888 yılları arasında okulun maârif hissesinden birikmiş 61.000 kuruş gelirin bulduğu, inşaat işleri için merkezden bunun 50.000 kuruşunun talep edildiği belirtildi. Havadar bir mevki olan hükümet konağının ve askerî deponun bulunduğu alana yeni rüştîye binasının yapılması ve mevcut yapının iptidaiye devredilmesi isteği merkez tarafından geri çevrildi⁵⁸.

Sonuç olarak kanaatimiz odur ki Seydişehir Rüştîye Mektebinin ilk açıldığı binanın ve yeniden inşa edilerek kullandığı binanın hangisi olduğunun kesin olarak tespit edilmesi mevcut verilerle mümkün görünmemektedir⁵⁹.

⁵⁸ BOA., MF.MKT., 74/60. Seydişehir Belediye Meclisi İdaresinden Maârif Nezâreti'ne gönderilen 6 Temmuz 1305 (18 Temmuz 1889) tarihli mazbatada rüştîye binasının kazadaki ashab-ı servet ve hamiyet taraflarından olunan yardımla yapıldığı ifade edilmektedir. Mazbata ve Maârif Sandığı'ndan yazılan derkenar sûreti için bkz., Ek-3; Mehmet Önder okulun yeni binasına taşınma tarihini 1870 olarak ifade etmektedir. Kaynak olarak H. 1286 / M. 1869 senesi Konya Vilâyeti Sâl-nâmesi'nin Seydişehir bölümünü göstermektedir. Sâl-nâmelerdeki bilgilerin bir önceki yıla ait olduğu gerçeği dikkate alındığında ve adı geçen sâl-nâmenin ilgili bölümünde konuyla alakalı " Müceddeden mekteb-i rüşdî inşa olunub küşadı derdest bulunmuştur." (s.93) ifadeleri yer aldığına göre okulun yeni binasının 1868'de yapılp eğitime burada devam edildiği anlaşılmaktadır.

⁵⁹ Okul binasının büyük devlet adamı Mahmud Esad Efendi tarafından başlatıldığı ifade edilmektedir. Konuyla ilgili bkz., Önder, *aynı eser*, s.168. Ancak biz bu görüşe katılmamaktayız. Çünkü kazada rüştîye mektebinin yeni binasının 1868 yılında yapıldığı bilinmektedir. Bu yıllarda Mahmud Esad Efendi henüz 13-14 yaşlarındadır ve eğitim için İstanbul'a gitmiştir. Biz onun maârife başlatıldığı binanın 1914'lü yıllarda iptidai mektebi olarak kullanılan bina olduğunu düşünmekteyiz. Bu durum hem Mahmud Esad Efendi'nin devlet kademesindeki olgunluk yıllarıyla hem de o dönem kazadaki eğitim alanında yaşanan değişikliklerle örtüşmektedir.

Meşrutiyetin ilanı yıllarında okulun muallim-i evveli Zühtü Efendi, muallim-i sânsî Hüseyin Efendi idi⁶⁰. Zühtü Efendi 1878 yılında vefat etmiştir. Aynı yıl boşalan kadroya Malkara Rüştüyesi muallim-i evveli Mehmet Şükrü Efendi Maarif Meclisince münhal olan dört yüz kuruş maaş üzerine iki yüz kuruş zam ile Seydişehir Rüştüyesi muallim-i evvelliğine harcırahı da beraberinde verilerek tayin olunmuştur⁶¹. 1880 yılında okula rik'a muallimi olarak tayin olunan Hüsnü Efendi⁶² bu görevde üç yıl kalmıştır. 1883 yılında okulun rik'a muallimi Şevket Efendi'dir. Bu kadroya iki yıl sonra Niyazi Efendi atanmıştır. Aynı yıllarda muallim-i sâni sıfatıyla Süleyman Efendi'nin sülüs muallimliği vazifesi ile okula atandığını görmekteyiz⁶³. 1894 yılına kadar sülüs muallimliği görevini yürüten Süleyman Efendi'nin vefatı ile bu dersin kadrosu münhâl hale gelmiştir. Konya Maârif Müdürlüğü sülüs dersinin öğrencilere verilmeye devam edebilmesi için Maârif-i Umûmiye Nezâretinden maaş tahsisine dair müsaade isteyerek öğretmen eksikliğini giderilmesine çalışmıştır⁶⁴. Nezâretten konuya ilişkin gelen cevapta mahallince yapılacak bir imtihan ile bu dersin talimine muktedir olacak birinin görevlendirilmesi ve yazı dersi için ayrılan yüz kuruşluk maaşın elli kuruşunun bu öğretmene verilmesi hususu ifade edilmiştir⁶⁵. Böylece bu vazifeye, yapılan imtihan neticesi başarılı bulunan Abdullah Efendi tayin olunmuştur⁶⁶. 1913 yılında okulun öğretmen sayısı üçtür. Bunların maaşları, senelik 12000 kuruş; yine okulun senelik masrafı 800 kuruştur. Okulun giderleri hazineден karşılanmaktadır. Öğretmenleri Dârü'l-

⁶⁰ KVS., H.1295 / M.1878, S.11, s.100-101.

⁶¹ BOA., MF.MKT., 55/80 (17 Rebî'ü'l-âhir 1295 - 20 Nisan 1878) ; **Mehmed Şükrü Efendi** 1288 (1872) tarihinde Dârü'l-muallimînden 120 / 93 numaralı şahâdet-nâme ile mezun olmuştur. İlk görev yeri Edirne vilâyeti Malkara Rüştüyesi muallim-i evvelliğidir. Seydişehir Rüştüyesine tayin olduktan sonra önceki görev yerinde olduğu gibi burada da 22 seneden beri vazifesini üstün bir gayretle ifa etmekte olduğundan kıdem ve hüsn-i hizmetine binaen kendisi rûs-ı hümâyûn ile taltif edilerek 1895 senesinde Bursa Müderrisliğine tayin edilmiştir. Seydişehir'deki görev süresi 17 yıldır.

⁶² BOA., MF.MKT., 65/73 (8 Şa'bân 1297-15 Temmuz 1880)

⁶³ KVS., H.1302/ M.1884, S.18.

⁶⁴ BOA., MF.MKT., 217/9 (19 Zî'l-ka'de 1311-24 Mayıs 1894)

⁶⁵ BOA., MF.MKT., 217/9 (6 Zî'l-hicce 1311- 10 Haziran 1894)

⁶⁶ BOA., MF.MKT., 217/9 (11 Ağustos 1310 - 23 Ağustos 1894); **Abdullah Efendi**'nin Terceme-i hâl varakasıyla Tezkere-i Osmanî'sinde göreve başladığında yaşının 22 olduğu bu durumun Maârif Nizâmnamesi'nin 181. maddesine aykırı bulunduğu ve derhal görevine son verilmesi gerektiği Maarif Nezâreti'nce ifade edilmiştir. Konya Maârif Müdürlüğü tarafından yapılan tahkikatla nüfus sayımı esnasında yaşının sehven 22 yazılmış olduğunu aslında gerçek yaşının 26 olduğunun mahalle muhtarlığının onaylı ilmühaberinden anlaşıldığı bu durumda muallimlik vazifesine engel bir halin olmadığı ifade edilmiştir.

muallimînden mezundurlar⁶⁷. Okulun bu yıllardan kapanışına kadar ki geçen süre zarfında öğretmen durumuna ilişkin başkaca bir kayda ulaşılamamıştır.

Okul yöneticilerinin eğitim faaliyetlerinin düzenli bir şekilde devam etmesi açısından sorumlulukları oldukça önemlidir. Bu anlamda rüştiye mektebi yöneticileriyle ilgili merkeze zaman zaman şikâyetler de yapılabilmekteydi. H.1Rebîü'l-ahır 1323/ M. 5 Haziran 1905 tarihli Maârif Nezâreti'nden gönderilen yazıda Seydişehir Rüştiye Mektebini sık sık tatil ettikleri haber alınan rüştiye muallimleri hakkında tahkikat başlatıldığı ifade edilmekteydi⁶⁸.

Eğitim öğretim faaliyetlerinin sağlıklı bir ortamda yapılabilmesi esastır. Bu cümleden olmak üzere okulda, dersliklerin temizlik, havalandırma, ısıtma işleri ile bakım ve intizamı yardımcı personel tarafından sağlanmaktaydı. Meşrutiyet öncesi bevvâb⁶⁹ olarak okuldaki görevine başlayan Şeyh Mustafa bu görevde 1881 yılına kadar kaldı. Onun ne suretle vazifesinden ayrıldığı hususunda malumat sahibi değiliz. Aynı yıl bevvâblık vazifesine getirilen Arif Efendi ise uzun yıllar bu görevde kalmıştır⁷⁰. Okulun tamir ve tadilatı için gereken meblâğ yerel imkânlarla başvurularak karşılanmaktaydı. H.5 Zi'l-ka'de 1312 /M. 30 Nisan 1895 tarihli kayıta mahallî evkaf-ı münderise hâsılâtından okul için gereken bakım masrafı karşılanmıştı⁷¹.

Maârif-i Umûmiye Nizâmnamesi'nin 18. maddesinde erkek rüştiyelerinin programı şu şekilde ifade edilmiştir: *Mebâdi-i Ulûm-ı Diniyye, Lisân-ı Osmânî Kavâidi, Tarih-i Umûmi ve Tarih-i Osmânî, İmlâ ve İnşâ, Tertîb-i cedîd üzere Kavâid-i Arabiye ve Fârisiye, İlm-i Hesâb, Defter Tutmak Usûlü, Tersîm-i Hutût, Mebâdi-i Hendese, Coğrafya, Jimnastik*. Bu derslere ek olarak ticaret bölgelerinde bulunan okullarda son ders yılında *Fransızca*⁷² dersi müfredatta yer almaktaydı. Seydişehir Rüştiyesinde derslere evvela Elifbâ risâlesinin tamamlanmasıyla

⁶⁷ KVS., H.1332/ M.1913, S.30, s.681-682.

⁶⁸ BOA., MF.MKT., 861/14.

⁶⁹ Bevvâb: Mevlâna türbesinin türbedarlarına verilen bir isimdir. Kapıcı, kapı bekçisi manalarına gelmekteydi. Sonradan mekteplerdeki kapıcılar ve hademeler de bu şekilde isimlendirilmişlerdi. Öğrencileri evlerine getirip götürme bevvâbın görevleri arasında bulunurdu. Ayrıntılı bilgi için bkz., Pakalın, *aynı eser*, C.I, s.212 - 213.

⁷⁰ KVS., H.1299/ M.1882, S.15.

⁷¹ BOA., MF.MKT., 260/54.

⁷² Akyüz, *Eğitim*, s.144.

başlanılırdı. Haftada 18 dersten her gün üç dersin ikisi Elifbâya biri şifâhî malumâta ayrılarak ders öğrencileri sıkmadan verilmeye çalışılırdı⁷³.

Seydişehir Rüştiye Mektebi'nin öğrenim süresi üç yıl idi. Okul öğrencilerinin tamamı erkekti. Okulun 1904-1913 yılları arasını kapsayan döneme ait İmtihân-ı Umûmi cetvellerinden takip edilen ders programı tespit edilebilmektedir⁷⁴.

Tablo-1: 1904 -1913 yılları arasında Seydişehir Rüştiyesi birinci sınıf dersleri

Dersler	Derslerin Muhtevaları	Ders Saati
Ulûm-ı Diniyye	Kur'ân-ı Kerîm, Tecvîd ⁷⁵ , İlmihâl	3
Türkçe	Sarf-ı Osmanî ⁷⁶	3
Türkçe	Kırâat ⁷⁷	3
Arabî ⁷⁸	Arabî, Emsile-i cedfide, Bina	2
Hesâb	İlm-i Hesâb	2
Coğrafya	Yeni Coğrafya	2
Hüsn-i Hat	Meşk mecmûası	1
Ahlâk ⁷⁹	Vezâif-i Etfâl	2
Toplam ders saati		18

⁷³ Muhteva olarak Elifbâ; Hurûf-ı mukataanın öğretilmesi, yazı ve telâffuz, noktalı ve noktasız harfler, hareketler, işaretler ve imlâ harfleri yardımıyla yazım ve telâffuzdan müteşekkildi. Şifâhî malumat kısmında ise; insan vücudunun baş, el, kol, ayak gibi başlıca kısımlarının isimleri, memleketimizde bulunan hayvanların isimleri, bağ ve bahçelerde bulunan bitkilerin isimleri, sıhhati korumaya ilişkin nasihatler, öğrencilerin müşahade ettiği eşyanın isimleri ve kullanım yerleri, renkler, gündüz-gece, vakit bilgileri, hava bilgileri, beş duyunun öğretimi gibi konular ele alınmaktaydı.

⁷⁴ Rüştiye mekteplerinde okutulan derslerin muhtevaları için bkz., Süleyman Tenger, *Rüştiye Mekteplerinin Tarihi Gelişimi ve Din Eğitimi ve Öğretimi*, AÜSBE Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2005.

⁷⁵ Hafız Nuri Bey, *Ta'lim-i Kırâat Kur'an'dan Tecvîd*, Dersaadet 1330.

⁷⁶ *Yeni Sarf-ı Osmanî*, İstanbul 1327.

⁷⁷ Kırâat kitaplarında diyanete, ibadete, ahlâka, âdâb ve terbiyeye, tarihe, coğrafyaya, riyâziyâta ve diğer önemli konulara dâir bilgilerle çeşitli örnekler ve faydalı hikayeler bulunmaktaydı. Kitaptaki okuma parçaları her yıla göre kolaydan zora doğru düzenlenirdi. Muâllim, okuma metinlerini ağır bir şekilde ve yüksek bir ses tonuyla öğrencilere örnek olacak şekilde okurdu. Mânâlarına göre kelimelerde vurgu ve tonlamaya çok dikkat edilirdi. Kırâat dersiyile ilgili bkz., Mahmud Cevad, *Maârif-i Umûmiye Nezâreti Tarihçe-i Teşkilâtı ve İcraâtı*, İstanbul 1338, s.277-278.

⁷⁸ Arabî dersinin muhtevası Sarf ve Nahiv olmak üzere iki kısma ayrılırdı. Sarf kısmında Emsile (Arapça gramerinde fiil çekimi örneği bulunan birinci kitabın adı), Bina (Arapçada fiillerin çatısını konu edinen kitap), Maksud, İzzî, Merah; Nahiv kısmında, Avamil (Arapça kelimelerin a, e, i okunmasını öğreten kitap) ve Izhar okutulurdu. Bu dersler Arapça dil bilgisi ve gramer kurallarını ihtiva etmekteydi. Derslerin zorluğu öğrenci muhayyilesinde aşağıda verilen örnekteki gibi bazı tekerlemelerin ortaya çıkmasına yol açmıştır.

Emsile (Nasara) evlek evlek,

Bina yağlı börek,

Maksud karış gurus,

Izzî'de kırıldı kırı,

Erkek isen Merah'a giriş .

⁷⁹ Cevad, *aynı eser*, s. 291-292. Ahlâk dersi içerik olarak çocukların vazifelerinden oluşmaktaydı. Allah'a karşı olan vazifelerimiz, padişah ve hükümete karşı olan görevlerimiz, sadâkat ve istikâmet, haysiyet-i şahsiye, tevâzû, kendi hata ve eksiklerini görmek, sıkıntı zamanında tahammül, sabır, hiddet ve hasedin zararları, ebeveyn ve akrabaya karşı itaat, hürmet, muhabbet, şükür, hizmet, edep ve terbiye, öğretmenlere, arkadaşlara ve insanın kendisine karşı görevleri bu dersin konularındandı.

Tablo-2: 1904 -1913 yılları arasında Seydişehir Rüştiyesi ikinci sınıf dersleri

Dersler	Derslerin Muhtevaları	Ders Saati
Ulûm-ı Diniyye	Kur'ân-ı Kerîm, Tecvîd, Nimet-i İslam	3
Türkçe	Ahlâk	2
Türkçe	Usûl-i Kırâat (ikinci kısım)	2
Arabî	Bina	2
Kavâid	Sarf-ı Osmanî (ikinci sene)	3
Farisî ⁸⁰	Talim-i Farisî	2
Hesâb	İlm-i Hesâb (ikinci kısım)	2
Coğrafya	Yeni Coğrafya	2
Tarih	Tarih-i İslam	2
Hüsn-i Hat ⁸¹	Meşk mecmûası	1
Malûmât-ı Nafia ⁸²	İlm-i eşya ve Malûmât-ı zirâiyye	1
Resim ⁸³		1
Toplam ders saati		23

Tablo-3: 1904 -1913 yılları arasında Seydişehir Rüştiyesi üçüncü sınıf dersleri

Dersler	Derslerin Muhtevaları	Ders Saati
Ulûm-ı Diniyye	Kur'ân-ı Kerîm, Tecvîd, Dürr-i Yekta şerhi	3
Türkçe	Nahv-i Osmanî	2
Türkçe	Usul-i Kırâat (üçüncü sene)	1
Arabî	Avamil	2
Kavâid	Sarf-ı Osmanî (ikinci sene)	1
Farisî	Rehber-i Farisî, Mufassal Talim-i Farisî	2
Hesâb	İlm-i Hesâb	2
Hendese	İlm-i Hendese, Amelî Hendese	1
Coğrafya	Memâlik-i Şâhâne Coğrafyası	2
Tarih	Tarih-i Devlet-i Aliyye-i Osmaniye	2
Hüsn-i Hat	Meşk mecmûası	1

⁸⁰ Cevad, *aynı eser*, s. 283; Farisî dersinde, dilimizde kullanılan kelime ve tâbirlerden Farsça olanların okunuş ve yazılışlarına dâir kurallar öğretilmekteydi. Ders, yüzeysel olarak işlenmekte ancak öğrencilerin Farisî metinleri okuma melekelerinin gelişebilmesi için derslerde “Zübde-i Gülîstan” dan bir bölüm okutulmaktaydı.

⁸¹ Hüsn-i hat dersinde birinci senede öğrencilerin harfleri ve kelimeleri gayet güzel yazı ile yazmalarına elifbâ, kırâat ve imlâ öğretmenleri dikkat etmekteydiler. Öğrencilere Meşk Mecmûası'ndan hattat İzzet ve Ziya Efendilerin rik'a, sülüs karalama yazı örnekleri gösterilerek sene sonuna kadar öğrenciler güzel yazı yazmaya alıştırmılmaktaydı. Öğrencilerin yazılarındaki hatalar öğretmen tarafından düzeltilmekteydi. Ayrıntılı bilgi için bkz., Cevad, *aynı eser*, s. 284.

⁸² Malûmât-ı Nafia dersinde ikâmet edilen beldeye ait bilgiler, günlük hayatta kullanılan eşyalar, zaman bilgisi, mektep binası, bir evin sûret-i inşâsı ve mesâkini, çiftlik, çobanlık, ahır, büyük ve küçükbaş hayvanlar, kümes hayvanları, hubûbat ve erzak, kuşlar, ipek böceği, arı, bağ, orman ve tabiat bilgileri öğretilmekteydi. Bu ders II. Meşrutiyet döneminde Dürûs-ı Eşya, Cumhuriyet döneminde Eşya Dersi, Tabiat Tedkîki, Tabiat Bilgisi adlarıyla okutulmuştur. Bu konuda ayrıntılı bilgi için bkz., Cevad, *aynı eser*, s. 284-288; Akyüz, *Eğitim*, s.220.

⁸³ Resim dersinde amaç, öğrencide icâd kabiliyeti meydana getirmek; öğrenciyi inceleme yapmaya alıştırmak, çocuklara tabiatın güzelliklerini belirtme hissi kazandırmaktan ibaretti.

Malûmât-ı Tabiat	İlm-i eşyâ, Malûmât-ı zirâiyye	1
Hıfzıssihha	Küçük Hıfzıssihha	1
Resim		1
Fransızca		2
Toplam ders saati		24

Seydişehir Rüştiyesi ders programları 1902 yılı Erkek Rüştiye Mektepleri ders programı ile mukayese edildiğinde derslerde önemli oranda paralellik olduğu görülmektedir⁸⁴. Bu durum ülke genelindeki eğitim öğretim faaliyetlerinde birliktelik ilkesine riayet edildiğini göstermektedir. Ancak okulun bina, öğretmen, öğrenci ve çevre şartları dikkate alınarak bazı derslerin uygulamalarında kısmî değişikliklere gidildiğini tespit ettik. Şöyle ki birinci sınıflarda öngörülen haftada altı derslik Türkçe dersi üçer saatten iki ayrı ders olarak işlenmiştir. Birinci dersin muhtevası Sarf-ı Osmanî konularından, ikinci dersin muhtevası sınıf seviyesine uygun kırâat dersinden oluşmaktadır⁸⁵. İmtihân-ı Umûmi Cetvelleri'nde de bu dersler notla ayrı ayrı değerlendirilmişlerdir. Genel programda yer almasına rağmen okulun birinci sınıflarında resim ve ziraat derslerinin okutulmadığı görülmektedir⁸⁶. Bunun yanında 1909'dan itibaren birinci sınıflarda Tarih-i İslam ve Dürûs-ı Eşya, üçüncü sınıflarda ise yeni bir lisan dersi Fransızca okutulmaya başlanmıştır⁸⁷. Seydişehir Rüştiyesinde okutulan ders kitaplarından bazılarını tespit etmek mümkün olabilmıştır. 1873 senesinde Maârif Nezâretinden gönderilen yazıda *Gülistan, Tuhfe-i Vehbi, Fezleke-i Tarih-i Osmanî* kitaplarından ellişer adet gönderildiği bunların yanı sıra talep edilen *Malûmât-ı Muhtasara* ile *kürenin*⁸⁸ şimdilik Maarif Kütüphanesinde mevcudunun bulunmadığı ifade edilmiştir⁸⁹. Okulda ağırlıklı olarak rik'a⁹⁰ ve sülüs⁹¹ hatlarının öğretildiğini okula atanan öğretmen kadrosundan

⁸⁴ 1892 ve 1902 yılları Rüştiye programları için bkz., Sarıçelik, *aynı eser*, s.123.

⁸⁵ KMA., *Seydişehir Rüşdiyesi İmtihân-ı Umûmi Cetveli* R.1320 (16 Temmuz 1904) yılı birinci sene, s.1a.

⁸⁶ KMA., *Seydişehir Rüşdiyesi İmtihân-ı Umûmi Cetveli* R.1320-1324 (1904-1908) yılları birinci seneleri, s.1a.

⁸⁷ MİOA., *Seydişehir Rüşdiyesi İmtihân-ı Umûmi Cetveli*, 12 Temmuz 1910 yılı birinci sene, s.1a.

⁸⁸ Küre ve harita ilk kez askerî okullarda coğrafya derslerinde kullanılmıştır. 1840'ların sonlarına doğru rüştiyelerde, 1870'lerden itibaren de sıbyan mekteplerinde imkânlar ölçüsünde kullanılmaya başlanmıştır. Bununla ilgili olarak bkz., Akyüz, *Eğitim*, s.190.

⁸⁹ BOA., *MF.MKT.*, 9/18 (2 Muharrem 1290-2 Mart 1873)

⁹⁰ Rik'a: Osmanlı Devleti'nde kullanılan resmî yazı çeşitlerindedir. Harekesiz olması, çabuk yazılması, harflerde kısalık ve düzlük bu yazının en belirgin özelliklerindedir. Hızlı yazılan bir hat

anlamaktayız. Burada yazı dersine ayrıca bir önem verildiğini görmekteyiz. Zira rüştiye mekteplerinden mezun olanların devletin çeşitli kademelerindeki memur ihtiyacı için istihdam edildiğini biliyoruz⁹².

Seydişehir Rüştiye Mektebinin ilk açıldığı andan itibaren öğrenci sayılarında sürekli bir dalgalanma görülmektedir. Okulun 1883 yılındaki öğrenci sayısı 56'dır⁹³. Müteakip yıllarda da ortalama öğrenci sayısının 50'den fazla olduğu ifade edilmektedir. 1889 tarihli Seydişehir Kazası Meclis İdaresi Mazbatasında okulun öğrenci sayısının 60'ı aştığı artık binanın ihtiyaca cevap veremediği ve havadar mahalle yeni bir rüştiye binasının yapılmasının pek mühim ve lüzumlu olduğu vurgulanmıştı. Konu Maârif Nezâreti tarafından ele alınmış ancak o yıllarda ülkenin içinde bulunduğu çeşitli sıkıntıların da tesiriyle olumlu yanıt verilemeyerek yeni okul binası yapımı için zengin kimselerin ve hayır sahiplerinin desteğinin alınması gerektiği ifade edilmişti⁹⁴. 1912 yılı istatistiklerine göre okulun 53 erkek öğrencisi bulunmakta idi⁹⁵.

olmasından dolayı resmî yazışmalarda tercih edilmiştir. Ancak bu yönü rik'ayla yazılan metinlerin okunmasını zorlaştırmıştır. Ayrıntılı bilgi için bkz., Mahmud Yazır, *Eski Yazıları Okuma Anahtarı*, Vakıflar Umum Müdürlüğü Neşriyatı, Edebiyat Fakültesi Matbaası, 2. Baskı, İstanbul 1974, s.140-143.

⁹¹ Sülüs: Osmanlı Devleti'nde kullanılan resmî yazı çeşitlerindedir. Estetik yönü ön plânda olan bir hattır. Bu durum sülüs hattının yazımını zorlaştırmıştır. Ayrıntılı bilgi için bkz., Yazır, *aynı eser*, s. 50-52; Tayyib Gökbilgin, *Osmanlı Paleografya ve Diplomatik İlmî*, Enderun Kitabevi, 2. Baskı, İstanbul 1992, s. 39-41.

⁹² Seydişehir Rüştiye Mektebi mezunları içerisinde Cumhuriyet yıllarında devlet kademelerinde görev almış önemli şahsiyetler yetişmiştir. Bunlar arasında tanınmış felsefeci ve yazar Cemil Sena Ongun, Tuğgeneral Ziya Apak, Tümgeneral Celâl Erikan, öğretmenlerden Hasan Rüştü Ergen, Hüseyin Hilmi Erdayandı, Ali Saib Bey, Hasan Tahsin Bey, Ali Rıza Bey, Osman Nuri Bey, Tayyar Bey, Abdullah Bey önde gelenlerdir. Araştırmamızın ikinci bölümünde bu öğretmenlerle ilgili gerekli açıklamalar yapılacaktır.

⁹³ KVS., H.1300/ M.1883, S.16, s.203; Aynı yıl kazadaki toplam sıbyan mektebi sayısı 57, bu mekteplerde eğitim gören öğrenci sayıları ise 706 kız, 966 erkek olarak belirtilmektedir.

⁹⁴ BOA., MF.MKT., 74/60 (6 Temmuz 1305 -18 Temmuz 1889); Merkezden gönderilen yazıda ülkenin pek çok yerinde rüştiye mekteplerinin bakım ve onarıma hatta yeniden inşa edilmeye muhtaç olduğu belirtilmekte, bu mekteplerin maârif hissesindeki varidâtının maârif tarafından açılması plânlanan muhtelit idadi mekteplerine harcanacağı ifade edilmekteydi.

⁹⁵ KVS., H.1332/1914, S.30, s.681- 682.

Tablo-4: Seydişehir Rüştiyesi'nin 1904-1913 yılları arası öğrenci istatistiği⁹⁶

Yıllar	SINIFLAR ve ÖĞRENCİ MEVCUDU			Genel Toplam
	1.Sınıf	2.Sınıf	3.Sınıf	
1904	29	11	13	53
1905	25	11	7	43
1906	19	13	13	45
1907	22	12	13	47
1908	14	16	14	44
1910	26	7	7	40
1911	26	22	4	52
1912	15	20	20	55
1913	20	14	13	47

Tablo-5: Seydişehir Rüştiyesi'nin 1904-1913 yılları arası şâhâdet-name almaya hak kazanan öğrenci istatistiği⁹⁷

Yıllar	3.Sınıf öğrenci mevcudu	Mezun olan öğrenci mevcudu
1904	13	12
1905	7	7
1906	13	13
1907	13	12

⁹⁶ Bu istatistik Konya Maârif Arşivi ve Seydişehir Merkez İlkokulu Arşivi'ndeki adı geçen *İmtihân-ı Umûmî Cetvellerine* göre hazırlanmıştır. 1909 yılına ait *İmtihân-ı Umûmî Cetveli*'ne arşivlerde ulaşılamadığından bu yıla ait bir veri ortaya konulamamıştır. Okulun 1906 yılı *İmtihân-ı Umûmî Cetveli* için bkz., Ek-4.

⁹⁷ Seydişehirli şair Bahaddin Paslı'nın (Doğumu 1941) babası, Osman Ağa oğlu Hafız Mehmed Efendi'nin Seydişehir Rüştiyesinden aldığı R.1328 - M.1912 tarihli şâhâdet-nâme için bkz., Ek-5 ; **Hafız Mehmed Efendi** R.1310 - M.1894 tarihinde Seydişehir'de doğmuştur. Aşağı Mahalle İptidai Mektebini ve Seydişehir Rüştiye Mektebini bitirmiştir. Cumhuriyet yıllarında memleketin çeşitli vilâyet, kaza ve köylerinde sıhhiye memurluğu yapmıştır. Sonra bu vazifesini terk ile uzun yıllar Seydişehir Alaylar Camiinde imamlık vazifesinde bulunmuştur. 1968 yılında vefat etmiştir. Fotoğrafi için bkz., Ek-6.

1908	14	14
1910	7	7
1911	4	3
1912	20	20
1913	13	10

Okulun takip ettiği eğitim politikası hakkında sınıflar bazında bir üst sınıfa geçen öğrenci sayılarına bakarak fikir edinmek mümkün olabilmıştır. Burada okula kayıt esnasında mümkün olabildiğince öğrenci alınmaya çalışılmışken sınıf geçmede belirli bir başarı seviyesinin tutturulmak istendiğini düşünmekteyiz. Son sınıf öğrencilerinin önemli oranda mezun olduklarını görmekteyiz. Öğrenciler yıl içerisinde yazılı sınava tabi tutulmazlar, yılsonlarında her dersten öğretmenlerinin huzurunda şifahi sınava tabi tutulurlardı. Herhangi bir dersten başarısız olunması durumunda öğrenci ikmâl imtihanına bırakılırdı. Derslerdeki başarı 10'luk not sistemi üzerinden değerlendirilmekte ve derecelendirilmekteydi⁹⁸. O dönemlerde öğrencilere, başarılı oldukları ya da uygun davranışlar gösterdikleri takdirde çeşitli derecelerde olmak kaydıyla ödüllendirmeler yapılmaktaydı⁹⁹. Şüphesiz belirlenen kurallar çerçevesinde hareket etmeyen öğrencilere de çeşitli yaptırımlar uygulanmaktaydı¹⁰⁰. İmtihâna icabet etmemek¹⁰¹, okula devam etmemek, davranış bozukluğu göstermek¹⁰², ikmâl imtihanında en az bir dersten başarısız olmak¹⁰³ sınıf

⁹⁸ *Edna* (1-2 Pek zayıf), *Zayıf* (3), *Kârib-i Vasat* (4- Ortaya yakın), *Vasat* (5- Orta), *Kârib-i Âlâ* (6-7 İyiyeye yakın) *Âlâ* (8-İyi), *Âliyyü'l Âlâ* (9-10 Pekiyi) olarak tespit edilmiştir. Terfi-i sınıf (sınıf geçmek) için derslerden en az 4 almak ve bunun yanında not ortalamasının da 5 olması şartı vardır. Şahâdet-nâme almak içinse ortalamasının 6 olması gerekmektedir. Anlaşılan o ki rüştiye mekteplerinde öğrenci başarısı için not ortalaması yüksek tutulmuş, sınav sistemi de buna göre belirlenmiştir. Bu konuda bkz., Akyüz, *Eğitim*, s.205.

⁹⁹ Bu ödüllendirmeler düşükten yükseğe doğru, *Aferin*, *Tahsin*, *İmtiyaz*, *Levha-i ihtiyar*, *Mükâfat* belgelerinden oluşmaktaydı.

¹⁰⁰ Bu cezalar hafiften ağıra doğru, *İhtar* ve *Tenbih*, *Tekdîr*, *Tevkîf*, *Alenen Tekdîr*, *İhbar* ve *Şikayet*, *İhrâc-ı Muvakkat*, *İhrâc-ı Kat'î* den oluşmaktaydı.

¹⁰¹ *MİOA.*, *Seydişehir Rüşdiyesi İmtihân-ı Umûmi Cetveli* R. 20 Eylül 1329 (3 Ekim 1913) yılı ikinci sene, s.1b.

¹⁰² *MİOA.*, *Seydişehir Rüşdiyesi İmtihân-ı Umûmi Cetveli* R. 18 Haziran 1327 (1 Temmuz 1911) yılı birinci sene, s.1a.; 1904 - 1913 yılları arasında toplam 4 öğrenci nâmizac bulunduğundan dolayı sınıf tekrarı yapmışlardır. Bu öğrencilerin biri Ermeni ahaliden Serob Ağa oğlu Artin Efendi'dir. Diğer üçü Osmanlı -Türk ailesine mensuptur.

tekrarı sebebiydi. Öğrencilerin okula devamları zorunlu idi. Bu konuda son derece hassas davranılmaktaydı. Dört aylık periyodlarla okulun devam cetvelleri merkeze gönderiliyordu. R.26 Eylül 1289/ M. 8 Ekim 1873 tarihinde Merkezden gönderilen yazıda Seydişehir Rüştiyesi'nin gönderilmemiş olan R.1288 Kânûn-ı evvel/ M. Aralık 1872 ve R. Mart 1289/ M. Mart 1873 devam jurnallerinin gönderilmesi gerektiği belirtilmekteydi¹⁰⁴.

Seydişehir Rüştiye Mektebinde yalnızca Osmanlı-Türk ailelerinin çocukları değil o dönem kazada ikâmet eden gayr-i müslim Rum ve Ermeni ailelerin çocukları da eğitim görmüşlerdir¹⁰⁵. Bu öğrenciler Kur'ân-ı Kerîm ve Ulûm-ı Diniyye derslerinden muaf tutularak gördükleri diğer derslerin ortalamalarındaki başarı durumlarına göre bir üst sınıfa geçerek okuldan mezun olmuşlardır. Okulun öğrencilerinin önemli bir kısmı Seydişehir doğumlu olmasına karşın, kaza dışından olan öğrenciler de bulunmaktaydı¹⁰⁶.

Tablo-6: 1904-1905 yılları Seydişehir Rüştiyesi sınıflar bazında öğrenci yaş istatistiği¹⁰⁷

Yıllar	1.sınıf				2.sınıf				3.sınıf			
	Yaş	9	10	11	12	11	12	13	14	13	14	15
1904	Yaş	9	10	11	12	11	12	13	14	13	14	15
	Öğrenci	5	12	8	4	2	7	1	1	2	5	6
1905	Yaş	10	11	12	13	11	12	13		13	14	15
	Öğrenci	6	10	6	3	1	9	1		3	3	1

Bu yıllarda birinci sınıf öğrencilerinin yaş ortalaması 10.77, ikinci sınıf öğrencilerinin 12.04, üçüncü sınıf öğrencilerinin 13.66 dır.

¹⁰³ MİOA., *Seydişehir Rüşdiyesi İmtihân-ı Umûmi Cetveli* R. 20 Eylül 1329 (3 Ekim 1913) yılı üçüncü sene, s.1c.

¹⁰⁴ BOA.MF.MKT., 13/127.

¹⁰⁵ MİOA., *Seydişehir Rüşdiyesi İmtihân-ı Umûmi Cetveli* R. 29 Haziran 1326 (12 Temmuz 1910) yılı birinci sene, s.1a.,1904 - 1908 yılları arasında iki, 1910 - 1913 yılları arasında beş gayr-i müslim öğrenci okulda öğrenim görmüştür. O yıllarda kazada şimdiki eski garaj civarında Ermeni aileler, Alaylar Mahallesi'nde de Rum aileler ikâmet etmekteydi.

¹⁰⁶ 1910 yılına kadar olan İmtihân-ı Umûmi Cetvelleri'nde öğrencilerin doğum yerleri belirtilmemiştir. 1910-1913 yılları arasında toplam 194 öğrencinin 186 tanesi Seydişehir doğumlu, 8 tanesi ise kaza dışındandır. Bunlar, Kırkağaç (1), Konya (1), Isparta (1), İbradı (2), Tire Kazası (1), Bolu Sancağı (1), Aziziye'nin Ümraniye Karyesi (1).

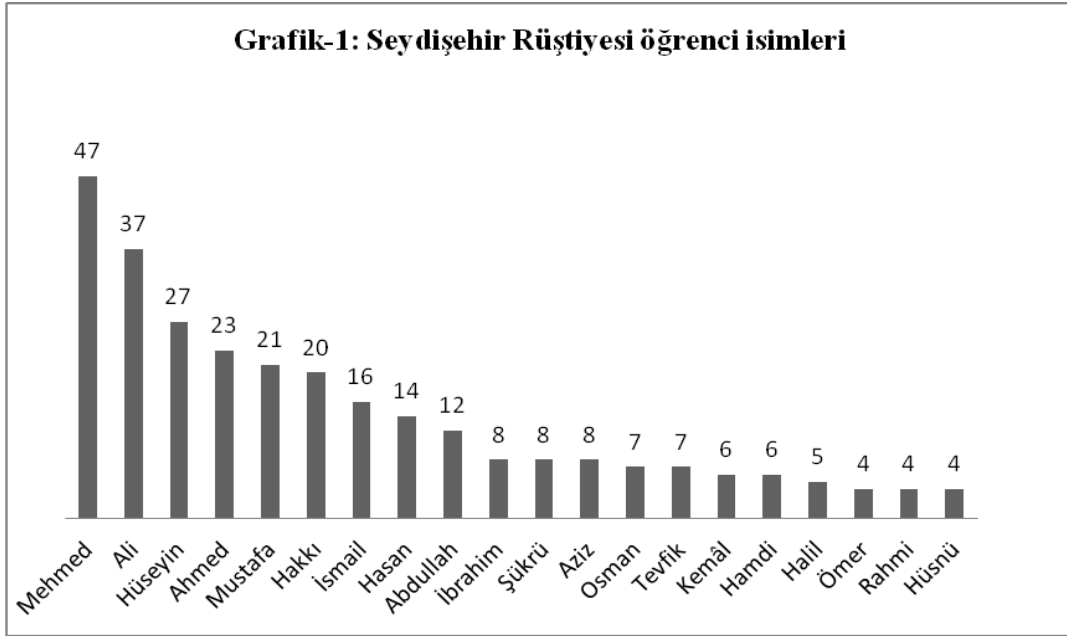
¹⁰⁷ 1906-1910 yılları arası İmtihân-ı Umûmi Cetvelleri'nde öğrencilerin yaşları belirtilmediğinden bu yıllara ait veriler ortaya konulamadı.

Tablo-7: 1910-1913 yılları arası Seydişehir Rüştüyesi sınıflar bazında öğrenci yaş istatistiği

Yıllar		1.sınıf							2.sınıf							3.sınıf			
		Y	10	11	12	13	14	15	12	14	16					13	14	15	16
1910	Y		10	11	12	13	14	15	12	14	16					13	14	15	16
	Ö		1	4	4	3	8	5	2	3	2					1	2	2	2
1911	Y	9	10	11	12	13	14	15	10	12	13	14	15	16		13	15	16	
	Ö	1	1	5	7	7	2	3	1	3	3	3	2	1		1	2	1	
1912	Y	8	10	11	12	13	14	15 17	10	11	12	13	14	15	16	12	13	14	15 18
	Ö	1	1	3	3	1	2	4	1	2	4	3	3	4	3	3	2	3	11
1913	Y	10	11	12	13	14	15		9	11	12	13	15	16	18	11	12	13	14 17
	Ö	1	3	3	4	2	3		1	1	1	5	3	1	2	1	1	4	7

1910-1913 yılları arasında okulun birinci sınıf öğrencilerinin yaş ortalaması 11.65, ikinci sınıf öğrencilerinin 12.29, üçüncü sınıf öğrencilerinin 14.53'tür. Buna göre özellikle birinci ve ikinci sınıflarda öğrenciler arasındaki yaş farkının dokuz, üçüncü sınıflarda altıya kadar çıkmış olmasını eğitim öğretim ve davranış gelişimi yönünden olumsuz bir durum olduğunu düşünmekteyiz. Bu şekilde bazı öğrencilerin aynı sınıfta yaşıtlarına oranla dokuz yaşa kadar küçük olmalarının ardında bazı ailelerin çocuklarını doğduktan birkaç sene sonra nüfusa kayıt ettirmeleriyle alâkalı olduğunu sanmaktayız¹⁰⁸.

¹⁰⁸ Ailelerin çocuklarını nüfusa geç yazdırma hadisesi Balkan Savaşları ve I. Dünya Savaşı (Seferberlik) yıllarında da sıklıkla görülen bir durumdur.

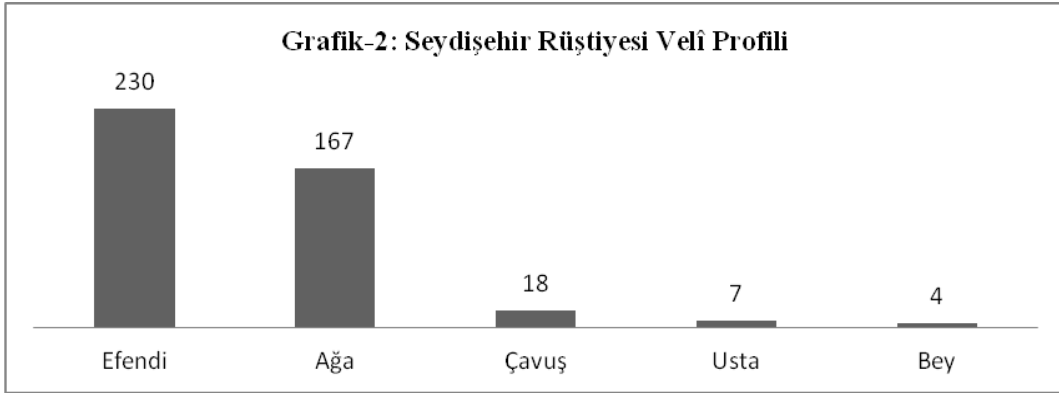
Öğrenci isimleri oran olarak, Mehmet % 11.21, Ali % 8.83, Hüseyin % 6.44, Ahmet % 5.48, Mustafa % 5.01, Hakkı % 4.77, İsmail % 3.81, Hasan % 3.34, Abdullah % 2.86, İbrahim % 1.90, Şükrü % 1.90, Aziz % 1.90, Osman % 1.67, Tevfik % 1.67, Kemâl % 1.43, Hamdi % 1.43, Halil % 1.19, Ömer % 0.95, Rahmi % 0.95, Hüsnü % 0.95'tür¹⁰⁹. Âileler erkek çocuklarına en çok Mehmed (Muhammed-Mehemmed), Ali, Hüseyin, Ahmed, Mustafa, Hakkı isimlerini koymuşlardır¹¹⁰. Buradan anlaşılan odur ki bu yıllarda batılılaşmanın toplumumuzdaki yansıması olarak moda haline gelen isimler Seydişehir kazasında görülmemektedir¹¹¹. Seydişehir Osmanlı-Türk ailesinin batılılaşma ve sivilizasyon tesirinden uzak kaldığını düşünmekteyiz. Bunun sebepleri arasında bölgenin kültürel yapısı, gayr-i müslim tesirinin hissedilmeyişi, kazanın transit yol güzergâhında bulunmaması gibi hususlar sıralanabilir.

İmtihân-ı Umûmi cetvellerinde öğrenci velîlerinin sosyal statülerine, toplum içerisindeki yerlerine ve meslekî durumlarına göre aldıkları ünvanlar burada dikkatimizi çeken bir başka husus olmuştur. Bu mânâda okulun velî profilini incelemeyi de uygun görmekteyiz.

¹⁰⁹ Bu oranlama okulun, 1904-1913 yılları arasında kazadaki Osmanlı-Türk ailesine mensup 419 öğrencisi üzerinden yapılmıştır. Cetvellerde isimleri 1-3 defa tekrar eden 135 öğrenci grafikte gösterilmemiştir. Okuldaki gayr-i müslim öğrencilerin sayısı bu yıllarda 7'dir. Bu sayı okulun toplam öğrenci miktarının % 1.64'üne tekâbülmektedir.

¹¹⁰ Özellikle Hz. Peygamber ve ailesinin isimlerinin ağırlıklı olarak kullanılması ailelerin çocuklarına isim verirken ne kadar hassas davrandıklarının bir göstergesidir.

¹¹¹ İkinci Meşrutiyet yıllarında çocuk isimlerinin değerlendirilmesine ilişkin yerel bir araştırma için bkz., Nuri Köstüklü, *Sosyal Tarih Perspektifinden Yalvaç'ta Aile (1892-1908)*, Konya 1996, s.61-62; Ayrıca sivilizasyon kavramı için bkz., Tuncer Baykara, *Osmanlılarda Medeniyet Kavramı ve Ondokuzuncu Yüzyıla Dair Araştırmalar*, Akademi Kitapevi, İzmir 1992.

Okulun velî profili incelendiğinde; Efendi % 54, Ağa % 39, Çavuş % 4, Usta % 2, Bey % 1 şeklindedir. Genel olarak bunların bir kısmı onların devletle olan ilişkilerini belirlerken yani *askerî* olup olmadıklarını veya vergi verme durumlarının ne olduğunu gösterirken diğer bir kısmı da çeşitli yönlerden toplum içindeki algılanışları hakkında bilgi edinmemizi sağlar. *Bey, Ağa* ehl-i örf denilen devlet yönetimini gerçekleştiren zümre; *Efendi, Çavuş* bilginler zümresi içinde yer alabilecek askerîler olarak değerlendirilebilirler. Ancak son dönemlerde daha çok sıradan vatandaşlar içinde çoğunlukla efendi kavramı kullanılmıştır. Sonuç olarak okulun velîlerinin % 5'inin memur, % 2'sinin san'at-kâr zümresine mensuptur diyebiliriz.

Tedrisât-ı İbtidâiyye Kanûn-ı Muvakkatı ile iptidai mektepler rüştiye kısımlarını da ihtiva edecek şekilde altı yıla çıkarılmakta böylelikle şehir merkezlerinde bulunan rüştiye mektepleri de işlevini kaybederek iptidai mekteplere dönüştürülmekte idi. Bu düzenleme Seydişehir kazasında da uygulamaya konulmuştur. 1914 yılından itibaren öğrencilerin kazadaki diğer mekteplere kaydedilerek rüştiye mektebinin kapatıldığını görmekteyiz¹¹².

¹¹² Seydişehir Rüştiye Mektebi son mezunlarını R. 20 Eylül 1329 – M. 3 Ekim 1913 tarihinde vermiştir. Son mezunlar için bkz., *MİOA.*, *Seydişehir Rüşdiyesi İmtihân-ı Umûmi Cetveli* R. 20 Eylül 1329 yılı üçüncü sene, s.1c.

1.2.2. Aşağı Mahalle İptidai Mektebi

Aşağı Mahalle İptidai Mektebi bugünkü Değirmenci Mahallesi sınırları içerisinde yer almaktaydı¹¹³. Mektebin Değirmenci Camii'nin bitişiğinde yahut hemen karşısındaki metruk alanda olduğunu düşünmekteyiz. Ulaşabildiğimiz arşiv belgelerinde on dokuzuncu yüzyıl sonlarına kadar kazada bu adla anılan bir mahalle bulunmamaktadır. Aşağı Mahalle ismi muhtemelen yirminci yüzyıl başlarında verilmiş olmalıdır.

Tablo-8: Aşağı Mahalle İptidai Mektebi 1908 yılı öğrenci istatistiği

SINIFLAR				
Şûbe ¹¹⁴	1. sınıf	2. sınıf	3. sınıf ¹¹⁵	Toplam
30	14	11	9	64

Tablo incelendiğinde ilk dikkat çeken husus okulun üç sınıfının yanında bir de şûbe sınıfı adı verilen hazırlık sınıfının bulunduğu görülmektedir. Bu sınıfa ihtiyat sınıfı da denilmiştir. Öğrencilerin birinci sınıfa ve okul ortamına alışmalarında bu uygulamanın önemli bir yeri olmuştur. Şüphesiz şûbe sınıfındaki öğrenciler yaş itibarıyla farklı aralıklarda idiler.

Tablo-9: Aşağı Mahalle İptidai Mektebi dersleri

Şûbe sınıfı	1.sınıf ¹¹⁶	2.sınıf ¹¹⁷	3.sınıf
Elifbâ	Elifbâ	Kur'ân-ı Kerîm	Kur'ân-ı Kerîm
	Kırâat	Tecvîd	Tecvîd
	İlmihâl	İlmihâl	İlmihâl
	Hesâb-ı zihnî	Kırâat	Kırâat
	Riyaziye	Hesâb	Tarih-i Osmanî
		Ahlâk	Hesâb
		Tarih-i Osmanî	Coğrafya
		İmlâ	Ahlâk

¹¹³ Değerli, *aynı eser*, s.187.

¹¹⁴ KMA., *Aşağı Mahalle Mekteb-i İbtidâîsi İmtihân-ı Umûmi Cetveli* R. 1323 (3 Şubat 1908) , s.1d.

¹¹⁵ KMA., *Aşağı Mahalle Mekteb-i İbtidâîsi İmtihân-ı Umûmi Cetveli* R. 1323 (3 Şubat 1908) , s.1c.

¹¹⁶ KMA., *Aşağı Mahalle Mekteb-i İbtidâîsi İmtihân-ı Umûmi Cetveli* R. 1323 (3 Şubat 1908) , s.1a.

¹¹⁷ KMA., *Aşağı Mahalle Mekteb-i İbtidâîsi İmtihân-ı Umûmi Cetveli* R. 1323 (3 Şubat 1908) , s.1b.

		Sülüs	Sarf-ı Osmanî
		Rik'a	İmlâ
			Sülüs
			Rik'a

Şûbe sınıfı öğrencilerine gösterilen Elifbâ dersinin okula ait imtihân cetvelinde notla değerlendirilmediğini gördük. 1908 yılında şûbe sınıfında olan 30 öğrencinin yılsonu durumlarıyla ilgili bir açıklama bulunmamaktadır. Öğrenciler, sene sonlarında üç kişilik bir komisyon karşısında sözlü sınava tabi tutulurlardı. Burada gösterilen performans her ders için 10 puan üzerinden değerlendirilirdi. Okuldan mezun olabilmek için sadece derslerde başarılı olmak yetmemektedir. Ayrıca öğrencinin Kur'ân-ı Kerîm'i ezberlemesi yani hafızlığını olgunlaştırıp tamamlamış olması gerekmektedir. Şayet öğrenci hıfzını tamamlamamışsa sınıf tekrarı yapmak durumundaydı. Bu şekilde 1908 yılında Aşağı Mahalle İptidai Mektebinin son sınıfında okuyan dokuz öğrenciden yalnızca beş tanesi mezun olmaya hak kazanmış, kalan dört öğrenci sınıf tekrarı yapmak durumunda kalmışlardır¹¹⁸. Okuldan mezun olan öğrencilere derslerdeki başarı durumlarını içeren şahâdet-nâme verilmekteydi¹¹⁹. Bu şahâdet-nâme ile arzu eden öğrenciler bir üst eğitim kurumu olan rüştiyeye devam etmekteydi. Okulun öğretim kadrosuyla ilgili bilgi sahibi değiliz. Okul 1913 yılında kapatılmıştır.

1.2.3. Cami-i Cedîd Mahallesi İptidai Mektebi

Cami-i Cedîd Mahallesi İptidai Mektebi bugünkü Yeni Cami Mahallesi sınırları içerisinde yer almaktaydı¹²⁰. Mahalleye ve okula ismini veren cami XVIII.

¹¹⁸ Şahâdet-nâme almaya hak kazanan öğrenciler; Ethem Ağa oğlu, Osman Ağa oğlu Mehmed Efendi, Mustafa Ağa oğlu Hüseyin Efendi, Hasan Efendi oğlu Ali Efendi, Hasan Ağa oğlu Hüseyin Efendi'dir.

¹¹⁹ Aşağı Mahalle İptidai Mektebi'nden verilen, Osman Ağa oğlu Hafız Mehmed Efendi'ye ait R.1324 - M. 1908 tarihli mevcut tek şahâdet-nâme için bkz., Ek-7.

¹²⁰ 12.11.2012 tarih ve 6360 sayılı "On Üç İlde Büyükşehir Belediyesi ve Yirmi Altı İlçe Kurulması İle Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun" gereği Seydişehir köy ve kasabalarının tamamı mahalle statüsüne dönüştürülmüştür. Yeni düzenlemeye göre Seydişehir'in mahalle sayısı 55'tir. Bu mahalleler, Akçalar, Aktaş, Alaylar-1, Alaylar-2, Anabağlar,

yüzyılda yapılmıştır. Cami günümüzde halk arasında Ulu Cami olarak da bilinir¹²¹. İptidai mektebi burada bulunan sıbyan mektebinin devamı niteliğindedir. Mektep ahşap olan caminin içerisinde yer almaktaydı. Cumhuriyet yıllarında harap bir hale gelen cami yıkılarak yerine aynı adla betonarme bir cami yapıldı. Okulla ilgili tek kayıt 21 Kânûn-ı sâni 1323 yılına ait İmtihan-ı Umûmi Cetvelidir¹²².

Tablo-10: Cami-i Cedîd Mahallesi İptidai Mektebi 1908 yılı öğrenci istatistiği¹²³

SINIFLAR				
Şûbe	1.Sınıf	2.Sınıf	3.Sınıf	Toplam
25	10	8	4	47

Tablo-11: Cami-i Cedîd Mahallesi İptidai Mektebi dersleri

Şûbe sınıfı	1.sınıf ¹²⁴	2.sınıf ¹²⁵	3.sınıf ¹²⁶
Elifbâ-yı Osmanî	Elifbâ-yı Osmanî	Kur'ân-ı Kerîm	Kur'ân-ı Kerîm
Kur'ân-ı Kerîm	Kur'ân-ı Kerîm	Tecvîd	Tecvîd
Yazı	İlmihâl	Ulûm-ı Diniyye	Ulûm-ı Diniyye
	Hesâb-ı zihnî	Kırâat	Kırâat
	Kırâat	Hesâb	Tarih-i Osmanî
	Yazı	Ahlâk	Hesâb
		Tarih-i Osmanî	Coğrafya-yı Osmanî
		İmlâ	Ahlâk
		Sülüs	Sarf-ı Osmanî
		Rik'a	İmlâ
			Sülüs
			Rik'a

Aşağıkaraören, Bahçelievler, Başkaraören, Bostandere, Boyalı, Bükçe, Çat, Çatmakaya, Çavuş, Değirmenci, Dikilitaş, Gevrekli, Gökçehüyük, Gökühüyük, Gölyüzü, Hacıseyitali, Irmaklı, İncesu, Karabulak, Karacaören, Karakavak, Kavak, Kesecik, Ketenli, Kızılcıca, Kızılcıcalar, Kozlu, Kumluca, Kuran, Madenli, Mesudiye, Muradiye, Oğlakçı, Ortakaraören, Pınarbaşı, Saadetler, Saraycık, Seyitharun, Sofuhane, Stat, Susuz, Taraşçı, Taşağıl, Tepecik, Tol, Ufacık, Ulukapı, Yaylacık, Yenicami, Yenice'dir.

¹²¹ Parlak, *aynı tez*, s. 39.

¹²² Değerli, *aynı eser*, s.189.

¹²³ *KMA.,Cami-i Cedîd Mahallesi Mekteb-i İbtidâisi İmtihân-ı Umûmi Cetveli* R. 1323 (3 Şubat 1908).

¹²⁴ *KMA.,Cami-i Cedîd Mahallesi Mekteb-i İbtidâisi İmtihân-ı Umûmi Cetveli* R. 1323 (3 Şubat 1908) , s.1a.

¹²⁵ *KMA.,Cami-i Cedîd Mahallesi Mekteb-i İbtidâisi İmtihân-ı Umûmi Cetveli* R. 1323 (3 Şubat 1908) , s.1b.

¹²⁶ *KMA.,Cami-i Cedîd Mahallesi Mekteb-i İbtidâisi İmtihân-ı Umûmi Cetveli* R. 1323 (3 Şubat 1908) , s.1c.

Okulun öğrencileri iki grup şeklinde günlük derslerini görmekteydiler. Şûbe kısmı öğrencileri birinci sınıf öğrencileriyle birlikte dersleri dinleyerek takip etmekteydiler. İkinci ve üçüncü sınıf öğrencileri ise diğer grubu oluşturmaktaydı. Ortak olan dersler birlikte işlenmekte son sınıflara seviyelerine göre müfredat genişletilerek verilmeye çalışılmaktaydı. Okulun 1908 yılında son sınıf öğrencilerinin tamamı derslerindeki başarılarının yanı sıra Kur'ân-ı Kerîm'i ezberleyip hafızlıklarını tamamladıkları için şahâdet-nâme almaya hak kazanmışlardır¹²⁷. Okulun öğretim kadrosuyla ilgili bilgi sahibi değiliz. Okul 1913 yılında kapatılmıştır.

1.2.4. Türbe Mahallesi İptidai Mektebi

Türbe Mahallesi İptidai Mektebi bugünkü Hacı Seyit Ali Mahallesi sınırları içerisinde yer almaktaydı. Okulun Türbe Camii'nin içerisinde açılmış olan sıbyan mektebinin devamı niteliğinde olduğunu düşünmekteyiz. Türbe Mahallesi ismi muhtemelen yirminci yüzyıl başlarında verilmiş olmalıdır. Okulla ilgili tek kayıt 21 Kânun-ı sâni 1323 yılına ait İmtihan-ı Umûmi Cetvelidir.

Tablo-12: Türbe Mahallesi İptidai Mektebi 1908 yılı öğrenci istatistiği¹²⁸

SINIFLAR				
Şûbe	1. sınıf	2. sınıf	3. sınıf	Toplam
19	11	17	12	59

Tablo incelendiğinde okulun üç sınıfının yanında kazadaki diğer iptidai mekteplerinde olduğu gibi bir de şûbe sınıfının bulunduğu görülmektedir. Okulda şûbe sınıfındaki öğrencilerin ders durumları notla değerlendirilmemiştir. Bu öğrenciler birinci sınıflara gösterilen dersleri gözlemleyip dinlerlerdi. Aynı zamanda bu okulun da öğrenci mevcudunun fazla olmadığını görmekteyiz. Bu durum ileride

¹²⁷ Bu öğrenciler; Hasan Efendi oğlu Mustafa Efendi, Muhsin Efendi oğlu Şükrü Efendi, Hacı Hafız Efendi oğlu Hakkı Efendi, Mustafa Efendi oğlu Ali Efendi'dir.

¹²⁸ KMA., *Türbe Mahallesi Mekteb-i İbtidâisi İmtihân-ı Umûmi Cetveli* R. 1323 (3 Şubat 1908).

okulların tek çatı altında birleştirilmesini gündeme getirecektir. Türbe Mahallesi İptidai Mektebi'nin 1908 yılında ikinci ve üçüncü sınıf öğrencilerinin tamamı hafızlıklarını tamamlamışlardır. Okulun öğretim kadrosuyla ilgili bilgi sahibi değiliz. Bu okul da diğerleri gibi öğrenci azlığı sebebiyle 1913 yılında kapatılmıştır.

Tablo-13:Türbe Mahallesi İptidai Mektebi dersleri

Şûbe sınıfı ¹²⁹	1.sınıf ¹³⁰	2.sınıf ¹³¹	3.sınıf ¹³²
Elifbâ-yı Osmanî	Elifbâ-yı Osmanî	Kur'ân-ı Kerîm	Kur'ân-ı Kerîm
İlmihâl	İlmihâl	İlmihâl, Darüşşafaka	Tecvîd-i Şerîf
Hesâb-ı zihnî	Hesâb-ı zihnî	Kırâat	Ulûm-ı Diniyye
Kırâat	Kırâat	Ahlâk	Kırâat
Yazı	Yazı	Hesâb	Tarih-i Osmanî
		İmlâ	Hesâb
		Sülûs	Coğrafya-yı Osmanî
		Rik'a	Ahlâk
			Sarf-ı Osmanî
			İmlâ
			Sülûs
			Rik'a
			Kavâid-i Türkçe

1.2.5. Rehber-i Meşrutiyet Mektebi

Bu okul R.1325 (M.1909) yılında açılmıştır. Okul binasının bulunduğu yer Ağâh Efendilerin Konağı olarak bilinen yerd. Günümüzde Muallimhane Camii tarafından Bankalar Caddesine girişte sağ köşedeydi. Okulun 184 erkek öğrencisi

¹²⁹ KMA., *Türbe Mahallesi Mekteb-i İbtidâisi İmtihân-ı Umûmi Cetveli* R. 1323 (3 Şubat 1908), s. 1d.

¹³⁰ KMA., *Türbe Mahallesi Mekteb-i İbtidâisi İmtihân-ı Umûmi Cetveli* R. 1323 (3 Şubat 1908), s. 1a.

¹³¹ KMA., *Türbe Mahallesi Mekteb-i İbtidâisi İmtihân-ı Umûmi Cetveli* R. 1323 (3 Şubat 1908), s. 1b.

¹³² KMA., *Türbe Mahallesi Mekteb-i İbtidâisi İmtihân-ı Umûmi Cetveli* R. 1323 (3 Şubat 1908), s. 1c.

bulunmaktaydı¹³³. Diğer okullar dikkate alındığında öğrenci sayısının fazla olması, halkın bu okula yoğun bir ilgi duyduğunu göstermektedir. Bu kurumun modern eğitim vermesinin ve halkın meşrutiyet yönetimine olan teveccühünün Rehber-i Meşrutiyet Mektebine olan ilgiyi artırdığını düşünmekteyiz. Eğitim-öğretim süresi üç yıl olan okulda gösterilen dersler Seydişehir'deki iptidai mekteplerinde okutulan derslerle aynıydı. 1914 yılından itibaren bu süre altı yıla çıkmıştır. Öğretim kadrosu kazadaki diğer okullara oranla zengin olan Rehber-i Meşrutiyet Mektebinin kadrolu dört öğretmeni vardı¹³⁴. Bu durum Meşrutiyet yönetiminin okula verdiği önemle açıklanabilir. Öğretmenlerin üçü rüştiyeden, biri Dârü'l-muallimîn'den mezun idiler. Bu öğretmenlerin senelik maaş giderleri 5800 kuruştı. Okul binası ve yakıt giderleri için ayrılan bütçe ise 450 kuruştı. Bu giderlerin tamamı Maârif Komisyonundan karşılanmaktaydı. Okulun 1915 yılı eğitim öğretim kadrosuna baktığımızda Süleyman Efendi oğlu Mustafa Efendi'nin atandığını görmekteyiz. Mustafa Efendi Seydişehir iptidai mektebi mezunudur. Okula R. 1 Eylül 1331 (M. 14 Eylül 1915) tarihinde 200 kuruş maaşla atanmıştır¹³⁵. Aynı yıllarda okuldaki diğer personelle ilgili bilgi sahibi değiliz. Bu mektep 1921 yılına kadar eğitim öğretim faaliyetlerini sürdürmüştür¹³⁶. Çalışmamızın ikinci bölümünde bu okulla ilgili değerlendirmelere yer verilecektir.

1.2.6. Numûne-i Terakki İnas Mektebi

Seydişehir'in modern anlamda açılan ilk kız ilkokulu olan Numûne-i Terakki İnas (kız) Mektebi R.1325 (M.1909) yılında açılmıştır¹³⁷. Okul binası Muallimhane

¹³³ KVS., H.1332/ M.1914, s. 681.

¹³⁴ KVS., H.1332/ M.1914, s. 681.

¹³⁵ KMA., *Muallim Teftiş Defteri IV.*, s. 9.

¹³⁶ KMA., *Seydişehir Muallimlerine Aid Fiş (Kayıt) Defteridir IV.*, s. 4.

¹³⁷ Numûne-i Terakki Mektebi ilk olarak İstanbul'da 1884 yılında Mehmed Nadir Bey tarafından kurulmuş özel bir okuldu. Mehmed Nadir Bey'in kurduğu bu okulda Matematik eğitimine ağırlık verilmiştir. 1895 yılında II. Abdülhamid'i tahttan indirmek isteyen 300 kişi içinde adı geçtiği tespit edilen Mehmed Nadir Bey'in okulu padişahın iradesiyle Maârif Nezâretine bağlanmış kendisi de Halep Maârif Müdürlüğüne atanmıştır. İttihad ve Terakki Fırkası'nın Meşrutiyetin ikinci kez ilanı ile yönetime hakim olmasından sonra mevcut idareyi destekleyecek bir eğitim anlayışı öngörmesiyle Numûne-i Terakki Mekteplerinin memleket genelinde yaygınlaştırıldığını görmekteyiz. Bunun yanında milleti ilköğretim imkânına kavuşturma yönünde ders programlarında önemli değişikliklere gidilmiş; ziraat, ticaret ve sanata ait konular yoğun bir biçimde programlara konulmuştur. Konuyla ilgili olarak bkz., Koçer, *aynı eser*, s.155-156-182.

Camiinin kible yönündeki metruk alanda bulunmaktaydı. Tek katlı taş bir binaydı¹³⁸. Okulun bulunduğu arazi Rüştü Ergenlerin evlerinin bahçesinin bir bölümünü oluşturuyordu. Bu okulun 64 kız öğrencisi bulunmaktaydı¹³⁹. Okulda eğitim-öğretim süresi üç yıl idi. 1914 yılından itibaren bu süre diğer okullarda olduğu gibi altı yıla çıkmıştır. Okulun ders programı, Maârif Nezâreti tarafından inas mektepleri için hazırlanan ortak ders programıyla uygunluk göstermektedir¹⁴⁰.

Tablo-14: Numûne-i Terakki İnas Mektebi 1909 senesi dersleri

1.sınıf	2.sınıf	3.sınıf
Elifbâ-yı Osmâni	Kur'ân-ı Kerîm	Kur'ân-ı Kerîm
Kırâat-ı Türkî	Akâid-i Diniyye	Tecvîd
Eczâ-yı Şerîfe	Kırâat-ı Türkî	Ulûm-ı Diniyye
Hesâb-ı Zihnî	Hesâb	Kırâat-ı Türkî
İmlâ	İmlâ	Kavâid-i Osmanî
El işleri	Hüsn-i Hat	Hesâb
Halı	El işleri	İmlâ
	Halı	Hüsn-i Hat
		El işleri
		Halı

Ders programı incelendiğinde okulun özelliğinden dolayı diğer derslerin yanında Halı dersinin de var olması bu yörenin özelliği de dikkate alınarak kız çocuklarına dokumacılığa dâir temel bilgilerin verilmek istendiğini göstermektedir. Böylelikle ileride ev ekonomisine katkıda bulunulmuş olacak ve bu zanâat kolu da geliştirilerek yaşatılmaya çalışılacaktır. Şüphesiz bu ders, teoriden çok pratiğe dönük olarak işlenmekteydi. İmkânlar ölçüsünde okulda bulundurulan basit dokuma tezgâhında halı ve ayrıca kilim dokumacılığına yönelik uygulamalar yapılmaktaydı.

¹³⁸ Bu bilgiler Kâmil Erdayandı ile (Doğumu 1937) yapılan 8.5.2013 tarihli röportajdan alındı. Erdayandı, çocukluğunda bu alanda işçiler tarafından yapılan kazılarda ortaya çıkan temel kalıntılara rastlanıldığını, bu kalıntıların kız mektebine ait olduğunu halk arasında konuşulduğunu ifade etmiştir.

¹³⁹ KVS., H.1332/ M.1914, s. 681.

¹⁴⁰ Sarıçelik, *aynı eser*, s.130.

Uygulamaları iki ve daha çok üçüncü sınıf öğrencileri yapmakta, birinci sınıf öğrencileri ise gözlemleyerek derse karşı bir ön bilgi kazanmaktaydılar.

Numûne-i Terakki İnas Mektebinin 1913 yılında kadrolu bir bayan öğretmeni vardı¹⁴¹. Bu öğretmen inas mektebinden mezundu¹⁴². Öğretmenin senelik maaş giderleri 3600 kuruştı. Okulun ilk açıldığı yıllarda okulda şûbe sınıfı bulunmamaktaydı. Okul binası ve yakıt giderleri için ayrılan bütçe ise 300 kuruştı. Bu giderlerin tamamı Maârif Komisyonundan karşılanmaktaydı¹⁴³.

Tablo-15: Numûne-i Terakki İnas Mektebi 1917 senesi dersleri¹⁴⁴

Şûbe sınıfı	Devre-i Ūlâ / Devre-i Mutavassıta / Devre-i Âliye birinci ve ikinci Sınıfları
Kur'ân-ı Kerîm, Ma'lûmât-ı Diniyye	Kur'ân-ı Kerîm, Ma'lûmât-ı Diniyye
Türkçe, Elifbâ, Kırâat, İmlâ, Sarf, Nahiv, Tahrîr, Manzûme	Türkçe, Elifbâ, Kırâat, İmlâ, Sarf, Nahiv, Tahrîr, Manzûme
Hesâb, Hendese	Tarih, Coğrafya
Resim, El işleri	Hesâb, Hendese
	Eşya Dersleri
	Resim, El işleri
	İdare-i Bedeniyye
	Musâhabât-ı Ahlâkiyye

1916 yılında okulda şûbe sınıfının da açılmış olduğunu söyleyebiliriz. Burada ailelerin kız çocuklarını okula yazdırmada istekli olduklarını görmekteyiz. 1917 yılında şûbe sınıfının 20 öğrencisinden maalesef sınıfında terfi eden olmamıştır. İmtihan cetvellerinde dikkatimizi çeken bir diğer husus ise öğrencilerin hüsn-i hâl ve hareket yönünden de değerlendirilmeleridir. Değerlendirmede öğrencilere en yüksek 10 üzerinden puan takdir edilmiştir. Bu puanların 4'e kadar düşmesi bazı

¹⁴¹ KVS., H.1332/ M.1914, s. 681.

¹⁴² KVS., H.1332/ M.1914, s. 682; 1911-1912 yıllarında İstanbul'da 15 resmî, 4 hususî inas mektebi bulunmaktaydı. Bu okullarda öğrenim gören kız öğrenci sayısı 4416'dır. 1906- 1907 yıllarında İstanbul dışındaki inas mekteplerinin sayısı 69'dur. Zamanla bu sayının artmış olması muhtemeldir. Bu yıllarda kız çocuklarının eğitim – öğretim faaliyetlerinin ne şekilde olduğuyla ilgili ayrıntılı bilgi için bkz., Şefika Kurnaz, *Cumhuriyet Öncesinde Türk Kadını (1839- 1923)*, MEB. yay., İstanbul 1992.

¹⁴³ KVS., H.1332/ M.1914, s. 682; İlköğretimin gelir kaynakları bu yıllarda geçmişe nazaran pek değişmemiştir. Bunlar 1- Köy ve mahallelerde hayırlı işler için ayrılmış olan avâriz, 2- Hayırlı işlere vasiyet edilen emlâk ve akar, 3-Mahalle kararıyla ya da özel emirlerle toplanan iâne, 4- Özel yardım ve teberru, varisi olmayan mal ve paralar, 5- Öğretim ücret ve âidatları, 6- Bölgedeki evkâf-ı münderise olarak sıralanabilir. Ayrıntılı bilgi için bkz., Kodaman, *aynı eser*, s. 159.

¹⁴⁴ KMA., *Numûne-i Terakki İnas Mektebi İmtihân-ı Umûmi Cetveli* R. 1333 (17 Haziran 1917) .

öğrencilerin davranış yönüyle öğretmenlerin nezdinde istenilen seviyede ve olgunlukta olmadıkları anlamına gelmektedir. Bu davranış eksikliklerinin neler olduğu ve sebeplerine dâir herhangi bir bilgi sahibi değiliz.

Tablo-16: Numûne-i Terakki İnas Mektebi 1917 senesi öğrenci istatistiği¹⁴⁵

Şûbe sınıfı	Devre-i Ülâ		Devre-i Mutavassıta		Devre-i Âliye		Toplam
	1.sınıf	2.sınıf	1.sınıf	2.sınıf	1.sınıf	2.sınıf	
20	10	9	10		3	-	52

Numûne-i Terakki İnas Mektebi öğrencilerinin tamamı Osmanlı- Türk ailesine mensup kız çocuklarından oluşmaktaydı. Okulun gayr-i müslim ailelere mensup bir öğrencisi bulunmamaktaydı. Okulun 1917’de öğretim kadrosu iki bayan öğretmenden oluşuyordu. Bu öğretmenler Âişe Hanım ve Safiye Hanım’dır¹⁴⁶. Âişe Hanım R.1314 (M.1898) Konya doğumludur. Babasının adı Yusuf Efendi’dır. Kendisi inas mektebi mezunudur. 1914 yılında bu okuldaki görevine muvakkat ehliyetname ile 300 kuruş maaşla başlamıştır¹⁴⁷. Âişe Hanım Millî Mücadele yıllarında da okuldaki görevine devam etmiştir. Safiye Hanım ise mahalle kursunda aldığı ehliyetname ile öğretmenlik görevini yapmıştır¹⁴⁸.

¹⁴⁵ KMA., *Numûne-i Terakki İnas Mektebi İmtihân-ı Umûmi Cetveli* R. 1333 (17 Haziran 1917) .

¹⁴⁶ KMA., *Numune-i Terakki İnas Mektebi İmtihân-ı Umûmi Cetveli* R. 1333 (17 Haziran 1917) .

Öğretmenlerin isimleri cetvelin altındaki mühürlerden okunmuştur. Safiye Hanım’ın hangi okuldan mezun olduğunu tespit edemedik.

¹⁴⁷ KMA., *Muallim Teftiş Defteri IV.* s. 11; Âişe Hanım’ın sicil numarası 504’tür. 1916 yılında maaşı 350 kuruşa çıkmıştır. 12 Mart 1916 tarihinde okulda yapılan teftişte görevini yerine getirmede eksikliklerinin olduğu, 20 Şubat 1917 tarihli teftişte ise görevinde vasat derecede mevcudiyet gösterdiği belirtilmiştir. Âişe Hanım’ın 16 yaşında okulda öğretmenliğe başladığına bakılırsa inas mektebini bitirip hemen muvakkat ehliyetname ile görevine başladığı anlaşılıyor. Muhtemelen nüfusa geç yazdırılmış olma durumu da söz konusu olabilir. Bu durumda mevcut okullara öğretmen yetersizliği nedeniyle inas mektebi mezunlarına mahalli kurslar düzenlenerek başarılı bulunanlara geçici ehliyetname (sertifika) verilip bu kişilerin öğretmen olarak değerlendirildikleri anlaşılıyor.

¹⁴⁸ KMA., *Seydişehir İlk Mektep Muallim ve Muallimelerinin Kayıtlarına Aid Defterdir* R.1341/M. 1925, s. 5.

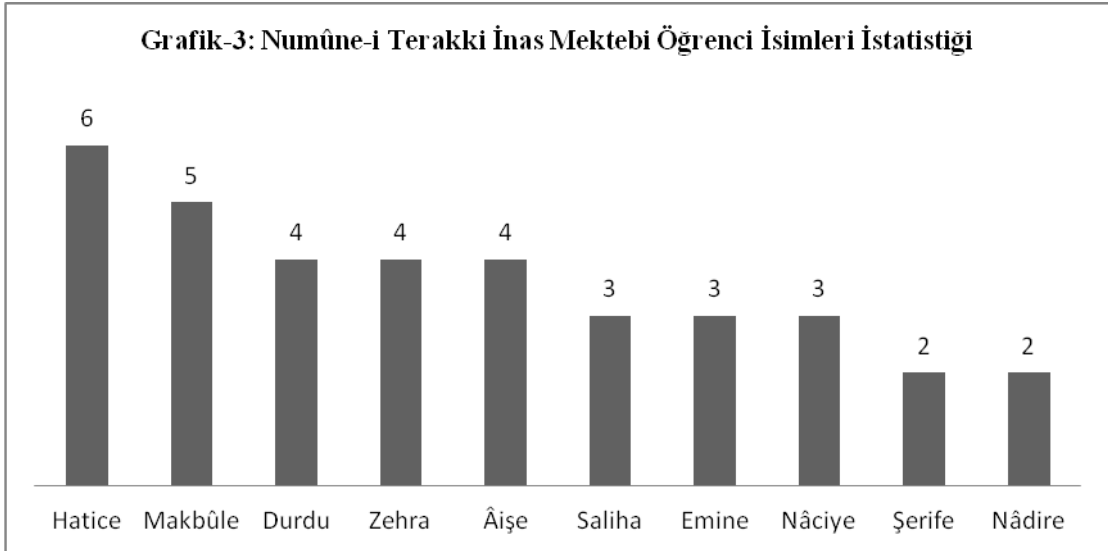
Tablo-17: Numûne-i Terakki İnas Mektebi 1917 senesi sınıflar bazında öğrenci yaş istatistiği

	Şûbe sınıfı							Devre-i Ūla									
	5	6	7	8	9	10	12	6	7	8	9	10	12	14	15	18	21
Yaş	1	3	4	6	2	3	1	1	1	2	4	5	1	1	1	2	1
Öğrenci																	
	Devre-i Mutavassıta							Devre-i Âliye									
	7	9	10	11	12	14	16	14	15								
Yaş	1	3	2	1	1	1	1	2	1								
Öğrenci																	

Tablo incelendiğinde şûbe yani ihtiyat sınıfının yaş durumuna bakıldığında en küçük öğrencinin 5, en büyük öğrencinin 12 yaşında olduğu görülmektedir. Bu durumda öğrenciler bu sınıfa alınırken çok da özenli davranılmadığı söylenebilir. Sınıfın yaş ortalaması 7.95'tir. Devre-i ūla öğrencilerinin yaş ortalaması 11.21'dir. Devre-i mutavassıta sınıfının yaş ortalaması 13.11'dir. Devre-i âliye sınıfının yaş ortalaması ise 14.33'tür. Sınıflara bakıldığında diğer okullarda olduğu gibi öğrenciler arasında bir yaş standardı bulunmamaktadır. Şûbe sınıfı öğrencileri arasındaki yaş farkı 7, Devre-i ūla sınıfında 15, Devre-i mutavassıta sınıfında 9 olduğu, Devre-i âliye sınıfında farkın nihayet 1'e indiği görülmektedir. Öğrenciler arasındaki bu yaş farkının gerek derslerdeki anlama-kavrama yönüyle gerekse davranışlardaki gelişim özellikleri yönüyle pek çok sorunu beraberinde getirmiş olması kaçınılmazdır¹⁴⁹.

Bir üst sınıfa geçen öğrenci sayısı dikkate alındığında okulda sınıf geçmenin kolay olmadığı anlaşılmaktadır. Bu durum öğrenciler yetiştirilirken kaliteli bir eğitim verilmek istendiğini göstermektedir. Cumhuriyet yıllarında bu okuldan mezun öğrencilerden bir kısmı Seydişehir ve başka yerlerde öğretmenlik yapmışlardır.

¹⁴⁹ Okulda davranış notu en düşük olan öğrenciler , Hatice Hanım (4), Arife Hanım (6), Durdu Hanım (5) 'dır. Bu öğrencilerin babalarının isimleri cetvelde belirtilmemiştir. Bu nedenle öğrencilerin veli profillerine ilişkin bir değerlendirme yapamamaktayız. Şüphesiz diğer okullardaki erkek çocukların veli isimleriyle cetvellerde yer almasına karşın kız öğrencilerin velilerinin isimlerine yer verilmemiş olması dikkatimizi çekmiştir. Neden böyle bir uygulamaya gidildiği noktasında fikir sahibi değiliz.

Numûne-i Terakki İnas Mektebi öğrencilerinin isimleri de dikkatimizi çeken bir diğer husus olmuştur. Acaba o yıllarda Seydişehir’de aileler kız çocuklarına en çok hangi isimleri vermişlerdi? Grafik incelendiğinde en fazla tercih edilen isimler ; Hatice % 17, Makbûle % 14, Durdu, Zehra, Âişe % 11, Saliha, Emine, Nâciye % 8 , Şerîfe, Nâdire % 6’ dır¹⁵⁰. İsimlerden anlaşılan odur ki kız çocuklarına o yıllarda moda olan Farsça isimler verilmemiş, genellikle peygamberimizin ailesine ait isimler verilmiştir. Bu yıllarda Seydişehir’de kız çocuklarına verilen isimlerde de Batılılaşmanın etkisinin görülmediğini söyleyebiliriz.

Bu okul Cumhuriyetin ilk yıllarında İnas mektebi adıyla varlığını devam ettirmiş, daha sonra adı Numûne-i Terakki Kızlar Mektebi ve İlk Kız Mektebi olarak değiştirilmiştir. Okul 1927 yılında kapatılmıştır¹⁵¹. Çalışmamızın ikinci bölümünde okulla ilgili değerlendirmelere yer verilecektir.

¹⁵⁰ Bu grafikte bir defa geçen isimlere yer verilmemiştir. Bu isimler Menşûre, Bedriye, Fahriye, Hâcer, Semahat, Hediye, Kâmile, Arife, Nuriye, Seher, Huriye, Azîze, Kevser, Affe, Nâzik, Hikmet’tir. O yıllarda Seydişehirli gayr-i müslim aileler kız çocuklarına hangi isimleri veriyorlardı bununla ilgili bilgi sahibi değiliz.

¹⁵¹ KMA., *Seydişehir Muallimlerine Aid Fiş Defteridir IV.*, s. 17-18.

1.2.7. Merkez İptidai Mektebi

Maârif Nezâreti merkez teşkilatında yapılan bir değişiklikle 1879 yılında kurulan *Mekâtib-i Sıbyâniye Dâiresi*, 1882 yılında *Mekâtib-i İbtidâiyye Dâiresi*'ne dönüştürülmüştü¹⁵². Böylelikle artık iptidai mekteplerinin yönetimi bu dairenin uhdesine bırakılmış olmaktadır. Taşrada usûl-i cedit okulların yaygınlaştırılması işi maarif müdürlerinin başkanlığında Vilayet Maârif Meclislerine bırakılmıştı. Bu idarî düzenlemelerden sonra başkent İstanbul ve vilayetlerde iptidai mekteplerinin sayısı hızla artmaya başlamıştır.

Seydişehir kazasında modern eğitim kurumlarından olan Merkez İptidai Mektebi I. Meşrutiyet döneminde geçici bir binada açılmış olmalıdır. Seydişehir'de açılan ilk iptidai olma özelliğine sahip okul halk tarafından ilgiyle karşılandı. Zaman içerisinde mevcut okul binası ihtiyaca cevap veremediğinden yeni bir bina yapılarak 20 Aralık 1898 tarihinde eğitim- öğretime açıldı¹⁵³. Okulun bu yıllardaki eğitim kadrosu ve personel durumuyla ilgili bilgi sahibi değiliz. Merkez iptidai mektebinin mevcut haliyle 1914 yılında günümüzdeki Çeşmeli Apartmanı'nın olduğu yerdeki iki katlı taş binaya taşındığı anlaşılmaktadır. Bu bina o zamanki postane binasının karşısında yer almaktaydı. Okul binası geniş bir bahçeye sahipti. Okulun bahçesi bir istinat duvarı ile çevriliydi. Bahçede bir adet çeşme bulunmaktaydı. Okulun giriş katında iki, üst katında ise dört sınıfı mevcuttu. Lavaboları binanın içindeydi. Bu binanın devlet adamı Mahmud Esad Efendi¹⁵⁴ tarafından maâriife bağışlanan ev

¹⁵² Kodaman, *aynı eser*, s.67; Sarıçelik, *aynı eser*, s.24.

¹⁵³ BOA. MF.MKT., 453/3 (7 Şa'bân 1316 - 21 Aralık 1898); Değerli, *aynı eser*, s.187; Konya Maârif Müdürü Azmi Bey okulun yeni binasının tamamlanarak açılışını, Maârif Nezâret-i Celîlesine 21 Aralık 1898 tarihli telgrafla bildirmiştir. Nezâret ise İptidaiye İdaresini durumdan haberdar ederek okul binasının açılışının resmî olarak ilan edilmesini istemiştir. Telgraf metni için bkz., Ek- 8; İptidaiye idaresine yazılan yazı için bkz., Ek-9.

¹⁵⁴ **Mahmud Esad Efendi** 1855 yılında Seydişehir'de doğmuştur. Babası Çopur Kadı oğullarından Güzel Emin Efendi'dir. İlk tahsilini Seydişehir ve Konya'da tamamladıktan sonra eğitim için İstanbul'a gitmiştir. Burada Fatih Medresesi müderrislerinden Elbasanlı Abdülkerim Efendi'den mantık, kelim, hadis, tefsir, fıkıh ve fıkıh usulü derslerini okuyup icazetname almıştır. 1881 yılında dersiâm olmuştur. Daha sonra Askerî Muallimîn İdâdisini ve Hukuk Mektebini bitirmiştir. Gülhane Askeri Rüştiyesi Matematik öğretmenliği, İzmir Bidâyet Mahkemesi Birinci Reisliği, Maliye Nezâreti Hukuk Müşavirliği, Mülkiye Mektebi İlm-i Servet, Hukuk-ı Düvel Muallimliği, Hukuk Mektebi Mecelle Muallimliği, Dârü'l Fünûn İslam Tarihi hocalığı, Maliye Müsteşarlığı, Defter-i Hâkânî Nazırlığı, Şûra-yı Devlet Tanzimat Dairesi Reisliği (29 Ocak 1914), Isparta Mebusluğu görevlerinde bulunmuştur. 15 Mart 1917 yılında kalp krizi sonucu İstanbul'da yaşamını yitirmiştir. Kabri Fatih Sultan Mehmed Türbesi haziresinde yer almaktadır. Torunu Mehmet Kadaster Bey'e göre vefat tarihi 27 Mart'tır. Mahmud Esad Efendi ve eserleriyle ilgili olarak bkz., Adem Atalay, *Mahmud*

olduğunu düşünmekteyiz. Okulun adı 1915 yılında Mustafa Necib Bey Merkez İptidai Mektebi olarak değiştirildi¹⁵⁵. Okul 1917 yılı sonuna kadar bu adla eğitim öğretim faaliyetlerini devam ettirdi¹⁵⁶. Anlaşılan İttihad ve Terakki yönetimi dâva arkadaşlarından olan Mustafa Necib ismini memleket genelinde bazı okullara vererek yaşatmak arzusunda olmuştur.

Tablo-18: Merkez İptidai Mektebi 1914-1917 seneleri arası öğrenci istatistiği

Yıllar	Sıbyan sınıfı	Devre-î Ülâ		Devre-î Mutavassıta		Devre-î Âliye		Toplam
		1.sınıf	2. sınıf	1.sınıf	2. sınıf	1.sınıf	2. sınıf	
1914	-	11	24	13	15	14	10	87
1915	-	18	14	18	14	11	10	85
1916	-	39	18	21	14	11	10	113
1917	32	31	19	17	12	19	8	138

Okulun 1914-1917 yılları arası öğrenci istatistiği incelendiğinde öğrenci sayısında % 58.6 oranında bir artış olduğu görülmektedir. Şüphesiz bu artışın yaşanmasında 1917 yılında okulda sıbyan sınıfının açılması da etkili olmuştur. Osmanlı Devleti'nin içerisinde bulunduğu I. Dünya Savaşı¹⁵⁷ yılları dikkate alındığında Seydişehirli ailelerin çocuklarını okula kaydettirip eğitim- öğretim haklarından mahrum kalmamalarını sağlamaya çalıştıklarını rahatlıkla söyleyebiliriz.

Es'ad Efendi, Tekin Kitabevi, Konya 2010; Şerafettin Yıldız, *İz Bırakan Seydişehirli 1320-1923 (Beylikler ve Osmanlı Dönemi)*, Aybil Yayınevi, Konya 2013, s. 120-123; Mahmud Esad Efendi'nin fotoğrafı için bkz., Ek-10.

¹⁵⁵ Ayşe Değerli bu okulun müstakil bir okul olduğu görüşündedir. Biz bu görüşe katılmamaktayız. Okulla ilgili olarak bkz., Değerli, *aynı eser*, s.190.

¹⁵⁶ **Mustafa Necib Bey** Bâb-ı Âli Baskını denilen 23 Ocak 1913 tarihli hükümet darbesinde İttihat ve Terakki Fırkasının ihtilâlcî grubunda yer alan fedailerdendi. Talat Bey, Enver Bey, Ömer Naci ve diğer önde gelenlerle Bâb-ı Âliye hücum ederek büyük salona girip, Sadâret dairesini ele geçirmek istedikleri bir esnada orada bulunan Sadâret yaverlerinden Yüzbaşı Nâfiz ve Harbiye Nezâreti Yaveri Tefik Bey ile bazı sivil polis memurları ihtilâlcileri engellemek istemişlerdi. Girilen çatışmada Yaver Tefik Bey ve bir polis memuru şehit edilmiş, Nâfiz Bey'in tabancasından çıkan kurşunlardan bir tanesi ihtilâlcilerden Mustafa Necib Bey'in ölümüne yol açmıştı. Konuyla ilgili ayrıntılı bilgi için bkz., Mehmed Selahaddin Bey, *İttihad ve Terakki'nin Kuruluşu ve Osmanlı Devleti'nin Yıkılışı Hakkında Bildiklerimiz*, (Sadeleştiren: Ahmet Varol), İnkılâb yay., İstanbul 1990, s.65- 66.

¹⁵⁷ Osmanlı Devleti'nin I. Dünya Savaşı'na katılma sebepleri ile ilgili bkz., Said Halim Paşa, *Buhranlarımız ve Son Eserleri* (Hazırlayan : M. Ertuğrul Düzdağ), İz Yayıncılık, 2. Baskı, İstanbul 1993; Mehmed Selahaddin Bey, *aynı eser*, s. 146-147.

Merkez İptidai mektebi öğrencilerinin tamamı yalnızca Seydişehirli Osmanlı-Türk ailelerinin çocuklarından oluşmuyordu. Kazada bulunan gayr-i müslim ailelerin çocukları da bu okulda eğitim- öğretim görmekteydiler¹⁵⁸. 1914 yılında Seydişehir kentinin nüfusu 22.946 Müslüman, 26 Rum, 129 Ermeni'den oluşmakta idi¹⁵⁹. Okul öğrencilerinin büyük çoğunluğu Seydişehir doğumlu olmalarına rağmen bazı öğrencilerin doğum yerlerinde farklılıklar dikkati çekmektedir. 1914 yılında 87 öğrencinin 9 tanesinin doğum yerlerinin Seydişehir dışından olduklarını tespit ettik¹⁶⁰. 1914 yılı öğrencileri arasında Sabri Efendi oğlu Sadi Efendi de yer almaktadır¹⁶¹. Okuldan 1914'te 8 öğrenci, 1915'te 10 öğrenci, 1916'da 10 öğrenci,

¹⁵⁸ 1913 yılında okula kayıt olan Hovaç Efendi'nin iki çocuğu Niko ve Nikom Efendiler ile 1914 yılında okula kayıt olan İstidraki Efendi oğlu Hristo ve Rapayan Efendi oğlu Miran Efendiler Seydişehir'deki gayr-i müslim ailelere mensup öğrencilerdi. Bu öğrenciler Kur'ân-ı Kerîm, Ulûm-ı Diniyye, Ma'lûmât-ı Diniyye derslerinden muaf tutulmuşlardır. İstidraki Efendi oğlu Hristo'nun Aydın vilâyeti doğumlu olması bu ailenin Seydişehir kazasına sonradan geldiğini göstermektedir. Öğrenciler okuldaki eğitim- öğretimlerini tamamlayamamışlardır. Niko Efendi 16 yaşında Devre-î Âliye birinci sınıfa geçip okuldan ayrılmıştır. Nikom Efendi 17 yaşında Devre-î Mutavassıta ikinci sınıfa geçip okuldan ayrılmıştır. Hristo Efendi 9 yaşında, Miran Efendi 10 yaşında birinci senelerinde derslerinde başarısız olmuşlar ve okula devam etmemişlerdir. Bu öğrencilerin okula devam etmeme nedenleriyle ilgili bilgi sahibi değiliz. Bu öğrencilerin ders durumları ile ilgili olarak bkz., MİOA., *Merkez İbtidai Mektebi İmtihân-ı Umûmi Cevvelleri 1914- 1915- 1916*.

¹⁵⁹ Kemal Karpat, *Osmanlı Nüfusu (1830-1914) Demografik ve Sosyal Özellikleri*, (Çev. Bahar Tırnakçı) Tarih Vakfı Yurt yay., İstanbul 2003, s. 218-219.

¹⁶⁰ Bu öğrencilerden Abdülkadir Efendi oğlu Mehmed Efendi Kütahya, Veli Efendi oğlu Hüseyin Efendi Akseki Kazası'nın Gödene Karyesi, İsmail Efendi oğlu Sadi Efendi Isparta Sancağı, Hüseyin Efendi oğlu Osman Efendi Akseki Kazası, Hacı Mehmed Efendi oğlu Ömer Efendi Beyşehir Kazası'nın Bayafşar Karyesi, Ethem Efendi oğlu Hüseyin Efendi ve Ali Efendi oğlu Hüseyin Efendi Seydişehir Kazası'nın İvreği Karyesi, Hasan Hüseyin Efendi oğlu Mehmed Emin Efendi Konya, İstidraki Efendi oğlu Hristo Aydın vilayeti'nin Çal Kazası Demirci Molla Hüseyin Mahallesi doğumludurlar. Konuyla ilgili olarak bkz., MİOA., *Merkez İbtidai Mektebi İmtihân-ı Umûmi Cevvelleri 1914- 1915- 1916*.

¹⁶¹ Sadi Efendi 1914 yılında okulun Devre-î Mutavassıta ikinci kısmını ikincilikle bitirmiştir. Bu sınıftaki ders notları Hendese 7, Resim 9, Hat 7, diğer derslerinin tamamı 10 dur. 1915 yılında Devre-î Âliyenin birinci kısmını ise birincilikle bitirmiştir. Bu sınıftaki ders notları Hüsn-i Hat 6, Resim 8, El işleri 7, Musîki 5, diğer derslerinin tamamı 10'dur. Bu yıllardaki ders notları için bkz., MİOA., *Merkez İbtidai Mektebi İmtihân-ı Umûmi Cevvelleri 1914- 1915*; Fotoğrafi için bkz., Ek-11; Cumhuriyet Türkiye'sinin bilim insanı ve devlet adamı olan **Ord. Prof. Dr. Sadi Irmak** Seydişehir'in eski Belediye Başkanlarından Sabri Bey'in (1864-1926) oğludur. 15 Nisan 1904'te Seydişehir'de doğmuştur. Annesi Çopur Kadı oğullarından Kadı Mehmed Efendinin kızı Saliha Hanım'dır. İlköğrenimini Merkez İptidai Mektebinde 6. sınıfa kadar ikmâl etmiştir. 1916 yılında girdiği Konya Sultanîsinden 1922 yılında mezun olmuştur. Daha sonra İstanbul'da Dârü'l-fünûn Hukuk Fakültesinde eğitimine devam etti. Bu yıllarda Tekirdağ, İstanbul Nişantaşı, Beylerbeyi, Davutpaşa orta okullarında öğretmenlik yaptı. 1924 yılında açılan Avrupa imtihanlarını kazanarak Almanya'ya gönderildi. Berlin Tıp Fakültesinde öğrenim gördü ve buradan 1930 yılında mezun oldu. Yurda dönünce Ankara Hükûmet Tabipliği ve Gazi Terbiye Enstitüsü biyoloji öğretmenliği görevlerinde bulundu. 1933 yılında İstanbul Tıp Fakültesi doçentliğini kazandı. 1940 yılında fizyoloji profesörü oldu. 1943 yılında Konya Milletvekili seçilip, aynı yıl Halkevleri Yüksek Danışma Kurulu Başkanlığı'na, sonra da Diyarbakır Bölge Müfettişliğine getirildi. 7 Haziran 1945'te Türkiye'nin ilk çalışma bakanı oldu. 1947'de Uluslararası Çalışma Konferansı ikinci başkanlığına seçildi.

1917 de 8 öğrenci mezun olmuştur. Mezun olan öğrencilerin 27 tanesi *Âliyyü'l Â'lâ*, 7 tanesi *Â'lâ*, 2 tanesi *Kârib-i Â'lâ* derecesiyle okuldan şahâdet-nâme almaya hak kazanmışlardır. Öğrencilerin derslerdeki başarı durumları 10'luk not sistemi üzerinden değerlendirilmekteydi. Bunun yanında 1916 yılından itibaren öğrencilerin hâl ve hareketlerinin diğer okullarda da olduğu gibi davranış notu olarak en yüksek 10 üzerinden değerlendirilip imtihan cetvellerine yazıldığını görmekteyiz. Yılsonunda ikmâl imtihanına girmeyenlerin yanında değişik sebeplerle sınıfta bırakılan öğrenciler de bulunuyordu¹⁶². 1917 yılında şûbe sınıfı öğrencilerinden 20 tanesi ders yılının son üçte birlik kısmında okula kaydedildiklerinden bunlara terfi hakkı verilmemiştir¹⁶³. Aynı yılın Devre-î *Ûlâ* birinci sınıf öğrencilerinden 21 tanesi ise babaları ve velileri askerde olduklarından dolayı mektebe devam edemedikleri için, bunlardan bir kısmının da fakir olmasından dolayı zamanında ders kitaplarını tedarik edememeleri yüzünden sınıflarında tekrara bırakılmışlardır¹⁶⁴. Burada dikkat edilmesi gereken çok önemli bir dram söz konusudur. Çünkü bu öğrencilerin bir bölümünün babaları, bir bölümünün de babaları olmadığından dolayı velileri olan muhtemelen dedeleri, amcaları veya dayıları vatan müdafaası için cepheye gitmişlerdir. Bu nedenle tarla, bağ, bahçe işlerinde çocuklar ailelerine yardım etmek zorunda kalmışlar ve kimi zaman okula devam edememişlerdir. Diğer taraftan ailenin nafakasını temin edecek baba yahut veli evde olmadığından öğrenciler ders

Eylül 1947'de bakanlıktan ayrıldı. 1950 yılında yeniden ilim ve meslek hayatına dönen Irmak, Münih, daha sonra İstanbul Tıp Fakültesi'nde akademik hayatını sürdürdü. Senatörlük, başbakanlık, Danışma Meclisi üyeliği ve başkanlığı görevlerinde bulunmuştur. 11 Kasım 1990 tarihinde İstanbul'da vefat etti. Mezarı Aşyan Mezarlığı'ndadır. Almanca, Fransızca ve Arapça dillerini bilmekteydi. Bilim âlemine kazandırdığı altmıştan fazla eseri, birçok araştırma ve makalesi bulunmaktadır. Mehmet Önder, Sadi Efendi'nin Seydişehir Rüstiyesinden mezun olduğunu ifade etmektedir. Önder, aynı eser, s. 169. Biz bu görüşe katılmamaktayız. Çünkü rüstiye mektebi 1913 yılında kapanmıştır. Sadi Efendi'nin 1914 yılında Merkez İptidai mektebinin ikinci sınıfının son kısmına devam etmesi düşüncemizi doğrular niteliktedir.

¹⁶² 1914 yılı Haziran ayında Devre-i Mutavassitanın birinci kısım öğrencilerinden Mustafa Efendi oğlu Lütfi Efendi Sarf-ı Osmânî, Hat, Ma'lûmât-ı Medeniye derslerinden, Seyyid Hasan Efendi oğlu Kadir Efendi Sarf-ı Osmânî, Ma'lûmât-ı Medeniye derslerinden ikmâl imtihanına gelmedikleri için sınıfta bırakılmışlardır. Aynı şekilde 1915 yılı Kasım ayında Devre-î Mutavassitanın ikinci kısım öğrencilerinden Recep Ağa oğlu Hamdi Efendi resim dersinden, Emin Ağa oğlu Hasan Efendi coğrafya dersinden, Devre-i Mutavassitanın birinci kısım öğrencilerinden Abdülmuttalip Efendi oğlu Mustafa Efendi hendese dersinden, Hacı Şâkir Efendi oğlu İbrahim Efendi sarf-ı Osmânî, hesâb, hendese derslerinden, Devre-i *Ûlânın* birinci kısım öğrencilerinden Mehmed Emin Efendi oğlu Seyyid Efendi hesâb dersinden, Osman Ağa oğlu Mevlüd Efendi hesâb, coğrafya derslerinden ikmâl imtihanına gelmedikleri için sınıfta bırakılmışlardır.

¹⁶³ *MİOA., Merkez İbtidâi Mektebi İmtihân-ı Umûmi Cetveli R.1333 (9 Haziran 1917)*, s. 4a.

¹⁶⁴ *MİOA., Merkez İbtidâi Mektebi İmtihân-ı Umûmi Cetveli R.1333 (9 Haziran 1917)*, s. 1a.

kitaplarını alamamışlar, eğitim- öğretimlerini yeterince olgunlaştıramadıkları gerekçesiyle de sınıfta kalmışlardır. Devletin içinde bulunduğu zor yılların etkilerini belki de en çarpıcı şekilde bu durum özetlemektedir.

Tablo-19: Merkez İptidai Mektebi 1914-1917 seneleri arası öğrenci yaş istatistiği

Yıllar		Devre-i Ūlâ										Devre-i Mutavassıta						
1914	Y	6	7	8	9	10	11	12	13	14	10	11	12	13	14	15	16	
	Ö	1	1	-	6	10	6	6	3	1	4	11	4	6	2	1	1	
1915	Y	-	-	-	-	-	-	-	-	-	10	11	12	13	14	15	16	
	Ö	-	-	-	-	-	-	-	-	-	4	7	6	9	4	1	1	
1916	Y	5	6	7	8	9	10	11	12	13	10	11	12	13	14	15	16	
	Ö	1	1	1	5	14	6	15	8	5	4	6	5	7	6	4	3	
1917	Y	7	8	9	10	11	12	13	15	-	9	10	11	12	13	14	15	
	Ö	3	7	7	23	8	8	4	1	-	4	2	6	7	4	3	2	
Devre-i Âliye																		
1914	Y	10	11	12	13	14	15	16	17									
	Ö	2	1	4	4	6	3	2	2									
1915	Y	10	11	12	13	14	15	16	17									
	Ö	1	1	7	-	5	4	-	2									
1916	Y	12	13	14	15	16	-	-	-									
	Ö	3	6	4	6	2	-	-	-									
1917	Y	12	13	14	15	16	-	-	-									
	Ö	3	2	3	5	2	-	-	-									

1914 yılında Devre-i Ūlâ sınıfının yaş ortalaması 10.52, öğrenciler arasındaki yaş farkı 8'dir. Devre-i Mutavassıta sınıfının 11.93, öğrenciler arasındaki yaş farkı 6'dır. Devre-i Âliye sınıfının 13.58, öğrenciler arası yaş farkı 7'dir. 1915 yılı cetvelinde Devre-i Ūlâ sınıfı öğrencilerinin yaşları belirtilmemiştir. Devre-i Mutavassıta sınıfının yaş ortalaması 12.28, öğrenciler arasındaki yaş farkı 6'dır.

Devre-i Âliye sınıfının 13.45, öğrenciler arası yaş farkı 7'dir. 1916 yılında Devre-i Ülâ sınıfının yaş ortalaması 9.82, öğrenciler arasındaki yaş farkı 8'dir. Devre-i Mutavassıta sınıfının 12.82, öğrenciler arasındaki yaş farkı 6'dır. Devre-i Âliye sınıfının 13.90, öğrenciler arası yaş farkı 4'tür. 1917 yılında Devre-i Ülâ sınıfının yaş ortalaması 10.18, öğrenciler arasındaki yaş farkı 8'dir. Devre-i Mutavassıta sınıfının 11.78, öğrenciler arasındaki yaş farkı 6'dır. Devre-i Âliye sınıfının 14.06, öğrenciler arası yaş farkı ise 4'tür. Bu oranlardan anlaşılan okula öğrenci kaydedilirken belli bir yaş standardı esas kabul edilmemiştir. Ailelerin çocuklarını okutmaya istekli olmaları, öğrencilerin okula gelmeleri yeterli kabul edilmiştir. Şüphesiz aynı sınıfta eğitim- öğretim gören öğrenciler arasında zaman zaman yaş farkının sekize kadar çıkması bazı sorunları da beraberinde getirmiş olmalıdır.

Tablo-20: Merkez İptidai Mektebi 1914 senesi dersleri

Devre-i Üla ¹⁶⁵	Devre-i Mutavassıta ¹⁶⁶	Devre-i Âliye ¹⁶⁷
Kur'ân-ı Kerîm	Kur'ân-ı Kerîm	Kur'ân-ı Kerîm maaTecvîd ¹⁶⁸
Ulûm-ı Diniyye	Ulûm-ı Diniyye	Ma'lûmât-ı Diniyye
Tarih-i İslam	Sarf-ı Osmani	Tarih-i Umûmi
Coğrafya	Tarih ¹⁶⁹	Ma'lûmât-ı Medeniyye
Kırâat	Coğrafya	Nahv-i Osmani
Hesâb	Hesâb	Hesâb
İmlâ	Hendese	Hendese
El işleri	Ma'lûmât-ı Medeniyye	Coğrafya
Musîki	Dürûs-ı Eşya	İmlâ, Lûgat

¹⁶⁵ MİOA., *Merkez İbtidâi Mektebi İmtihân-ı Umûmi Cetveli*, Haziran 1914 yılı birinci- ikinci sene, s.1a-1b.

¹⁶⁶ MİOA., *Merkez İbtidâi Mektebi İmtihân-ı Umûmi Cetveli*, Haziran 1914 yılı üçüncü- dördüncü sene, s.2a- 2b.

¹⁶⁷ MİOA., *Merkez İbtidâi Mektebi İmtihân-ı Umûmi Cetveli*, Haziran 1914 yılı beşinci- altıncı sene, s.3a- 3b.

¹⁶⁸ Kur'ân-ı Kerîm maa Tecvîd dersinde amaçlanan çocukların Kur'ân-ı Kerîm'i tecvîd üzere okuyabilmeleri, namazda okumak üzere bazı âyetlerin ezberletilmesi, öğrencinin kalbinde Kelâmullah'a yönelme hissi uyandırılarak öğrenciyi Kur'ân-ı Kerîm'in manâsını anlama ve uygulamaya heveslendirmektir. Birinci senede, elifbâ okutulduktan sonra "Amme" ve sonra "Tebâreke" cüzleri sadece yüzünden okutturulacaktır. İkinci senede, "Yasin" sûresine kadar okutturulacak ve bu seneden itibaren tecvîdin öğretimine başlanacaktır. Üçüncü senede, "Yasin" sûresinden başlanarak hatim edilecektir. Dördüncü, beşinci ve altıncı senelerde de Kur'ân-ı Kerîm'e devam ve tecvîde itina ile beraber hatmedilecek ve her durumda Kur'ân-ı Kerîm okutulurken tecvîd tatbik ettirilecektir. Tecvîd kurallarının nazârî olmaktan çok uygulamalı olmasına ve anlatımının örneklerle olmasına özen gösterilmekteydi. Konuyla ilgili olarak bkz., Tenger, *aynı tez*, s. 100- 101.

¹⁶⁹ Ahmet Rasim, *Resimli Küçük Tarih-i Osmanî*, İstanbul 1329;Tarih dersinde okutulan Resimli Küçük Tarih-i Osmânî kitabı'nın kapağı için bkz., Ek- 12.

Resim	Resim	Kırâat
İdman	El işleri	Tahrîr
	Hat	Eşya, Ziraat
	Musîki	Resim
	İdman	El işleri
		Hüsn-i Hat
		Musîki
		İdman

İptidai mekteplerinde okutulan ders programlarında temelde farklılık olmamasının yanında, derslerin işleniş şeklinde kısmî farklılıklar söz konusuydu. Bir sınıfta okutan öğretmen bütün dersleri öğrencileri ile birlikte işliyordu. Birden çok sınıf okutan öğretmenler ise ders saatlerini bölerek 20'şer dakika olarak işliyor ve bir sınıfa ders anlatırken diğerlerine vazife veriyordu.

Merkez İptidai Mektebinin eğitim-öğretim kadrosuyla ilgili olarak 1915 yılına kadar bilgi sahibi değiliz. 1915-1919 yılları arasında okulda görev yapan öğretmenler Hacı Hasan Efendi, Mehmet Şevki Efendi, Ali Saib Efendi, Abdullah Efendi, Abdullah Zihni Bey'dir.

Okulun bu yıllarda tespit edebildiğimiz ilk öğretmeni olan Hacı Hasan Efendi R. 1297/ M.1881 Seydişehir doğumludur. Babasının adı Molla Mustafa Efendi'dir. Kendisi İptidai Mektebi mezunudur. Bu okuldaki görevine R. 1331/ M.1915 yılında 200 kuruş maaşla başladı. Okuldaki görevinden R. 23 Temmuz 1332/ M. 5 Ağustos 1916 tarihinde ayrıldı¹⁷⁰.

Mehmet Şevki Efendi Merkez İptidai Mektebine R. 17 Eylül 1332/ M. 30 Eylül 1916 tarihinde 600 kuruş maaşla atandı. Kendisi R.1294/ M. 1878 yılı Akseki kazası'nın Akşahap karyesi (köyü) doğumludur. Babasının adı Himmet Efendi'dir. Konya Dârü'l-muallimîni mezunudur. Öğretmenlik vazifesine R. 8 Kânûn-ı sâni 1313 (M. 20 Ocak 1898) tarihinde başladı. Mehmet Şevki Efendi okulda başmuallimlik, müdür muavinliği, müdürlük vazifelerinde bulundu. Millî Mücadele yıllarında da okuldaki görevine devam ettiği görülmektedir¹⁷¹.

¹⁷⁰ KMA., *Muallim Teftiş Defteri IV*, s. 8; Hacı Hasan Efendi I. Dünya Savaşı'nda silah altında (askerde) iken vefat etmiştir. Kendisinin hangi cephede ve ne şekilde vefat ettiğine dair bilgi sahibi değiliz.

¹⁷¹ KMA., *Muallim Teftiş Defteri IV*, s. 7; Mehmet Şevki Efendi'nin maaşı 1917 yılında 650 kuruşa , 1918 yılında 700 kuruşa , 13 Şubat 1918 de okulun müdürlüğüne getirildiğinde 800 kuruşa , 1919

Ali Saib Efendi Seydişehir Alaylar Mahallesi doğumludur. Babasının adı Ethem Efendi'dir. Kendisi Seydişehir Rüştüyesi mezunlarındanıdır. Memuriyet hayatına 1914 yılında başlamıştır. 1916 yılında okula sarf ve nahiv dersleri öğretmenliği için İzmir Dârü'l-muallimîni mezunlarından Hüseyin Efendi oğlu Abdullah Efendi atandı. Kendisi R. 1300/ M. 1884 yılı Seydişehir kazası Cami-i Cedîd Mahallesi doğumludur¹⁷². Okulda görev yaptığını tespit edebildiğimiz son öğretmen Abdullah Zihni Bey'dir. Babasının adı Ali Durmuş Efendi'dir. Kendisi 1318 (M.1902) Seydişehir doğumludur. Okulda 20 Teşrîn-i sâni 1334 (M.20 Kasım 1918) 'te 300 kuruş maaşla göreve başladı. 22 Şubat 1335 (M.22 Şubat 1919) tarihine kadar görevde kaldı¹⁷³.

Okul öğretmenlerinden Mehmet Şevki Efendi, Ali Saib Efendi, Abdullah Efendi, Abdullah Zihni Bey'in Millî Mücadele ve Cumhuriyetin ilk yıllarında da Seydişehir merkeziyle köylerinde öğretmenlik görevine devam ettikleri görülmektedir.

Sonuç olarak okulda görev yapan öğretmenlerin bir bölümünün Seydişehirli olduklarını, bazılarının ise Seydişehir dışındaki farklı yerlerden olduklarını söyleyebiliriz. Ayrıca okulda Dârü'l-muallimîn mezunu öğretmenlerin görev yaptığını ihtiyaç halinde ise iptidai mektebi mezunu olanlara ehliyetname ile görev verildiğini söyleyebiliriz. Şüphesiz bahsi geçen yıllarda ülkenin içerisinde bulunduğu zor şartlar eğitim- öğretim faaliyetlerini de olumsuz etkilemiştir. Bu yıllarda öğretmenlerden askere alınanlar olmuş, kimi zaman da bu öğretmenler silah altında vatanî hizmetlerini yaparlarken vefat etmişlerdir. Bu anlamda Merkez İptidai Mektebi öğretmenlerinden de cepheye gidenlerin olduğunu görmekteyiz.

Tedrisât-ı iptidaiye Kanununa göre ilkokul öğretmenleri 300 ile 1000 kuruş arasında değişen miktarlarda maaş alıyorlardı. Öğretmen muavinlerinin maaşı ise 200 ile 600 kuruş arasında idi¹⁷⁴. Öğretmenlerin 1914-1918 yılları arasında

yılında ise 1000 kuruşa yükseltilmiştir. 1916 yılında okulda yapılan teftişte Mehmet Şevki Efendi'nin öğrencilerine faydalı olduğu yönünde tespitle bulunulmuştur.

¹⁷² KMA., *Muallim Teftiş Defteri IV*, s. 15; Okulda R. 19 Mayıs 1333/ M. 19 Mayıs 1917 tarihinde yapılan teftişte Abdullah Efendi'yle ilgili olarak öğrencilerin kazanımlarının iyi olduğu ifade edilmiştir. Okuldaki görevine başladığında maaşı 300 kuruşken 1918 'de maaşının 400 kuruşa, 1919 yılında ise 600 kuruşa çıktığını görmekteyiz.

¹⁷³ KMA., *Seydişehir Muallimlerine Aid Fiş Defteridir IV*, s. 5.

¹⁷⁴ Ergin, *aynı eser*, C.V, s.1783.

maaşlarına göre alım güçlerinin nasıl olduğuna bakmanın faydalı olacağını düşünmekteyiz.

Tablo-21: 1914-1918 Yılları Arası Bazı Maddelerin Fiyatları¹⁷⁵

Madde adı	Temmuz 1914	Ocak 1917	Ocak 1918	Eylül 1918	Fiyat
Şeker (Kg.)	3	62	140	250	Kuruş
Pirinç (Kg.)	3	35	95	90	
Kuru Fasulye (Kg.)	4	19	65	65	
Kuru Soğan (Kg.)	0.50	11	16	16	
Zeytinyağı (Kg.)	8	140	200	180	
Süt (Litre)	2	19	40	45	
Tuz (Kg.)	1.50	2.50	2.50	5.50	
Koyun eti (Kg.)	7	28	130	120	
Bir takım elbise	5	15	-	90	Lira
Bir çift ayakkabı	0.70	2.50	-	12	

Tablo incelendiğinde I. Dünya Savaşı yıllarında ülkemizde enflasyon ve hayat pahalılığının son derece yüksek olduğu görülmektedir. 1914 yılında göreve yeni başlayan bir öğretmen maaşıyla 15 kg şeker, 15 kg pirinç, 15 kg kuru fasulye, 5 kg koyun eti, 20 litre süt, 21 kg kuru soğan, 6 litre zeytinyağı, 10 kg tuz alırken, bir öğretmen muavini ise 11 kg şeker, 10 kg pirinç, 12 kg kuru fasulye, 3 kg koyun eti, 10 litre süt, 10 kg kuru soğan, 5 litre zeytinyağı, 4 kg tuz alabilmekteydi. Ancak bu durum maaşını her ay düzenli olarak alabilen bir öğretmen için geçerliydi. Hâlbuki öğretmenler maaşlarını düzenli olarak alamamakta, genellikle birkaç ayda bir toptan ya da eksik almaktaydılar. Bu durum onların en basit medenî ihtiyaçlarını dahi karşılamada yetersiz kalmalarına, kendilerine elbise almada sıkıntı çekmelerine neden olmaktaydı. Dolayısıyla öğretmenlerin öğrenci ve toplum nazarında vakar ve haysiyetleri zedelenmekteydi¹⁷⁶. Ayrıca öğretmenler bu maaş azlığının bir sonucu olarak kitap, gazete, dergi alamamakta kendilerini meslekî açıdan

¹⁷⁵ Tefik Çavdar, *Millî Mücadele Başlarken Sayılarla Vaziyet ve Manzara-i Umûmiye*, Milliyet yay., 1971, s.116-117. Bu fiyatlar İstanbul şehrindeki ürünlere aittir.

¹⁷⁶ Yahya Akyüz, *Türkiye’de Öğretmenlerin Toplumsal Değişmedeki Etkileri (1839-1950)*, (Kısaltma: Öğretmenler), Pegem Akademi yay., Ankara 2012, s. 185.

geliştirememektedirler. Daha da ilginç ekonomik nedenlerden ötürü öğretmenler evlenme yönüyle sıkıntı yaşamakta bu da toplumda hoş karşılanmamaktaydı. Bekâr bir öğretmene halk şüpheyle yaklaşmakta, bekârlık olumsuz alışkanlıkların kaynağı olarak değerlendirilerek öğretmen ve okulun toplum nazarındaki önemi azalmaktaydı. İstanbul Ticaret ve Sanayi Odasının verilerine göre 1914 yılında İstanbul'da bir aile asgarî 1161 kuruşla geçimini temin edebiliyordu¹⁷⁷. Şu halde öğretmenlerin çoğunun asgarî geçim düzeyinin altında bir ekonomik güce sahip oldukları rahatlıkla söylenebilir.

1918 yılına gelindiğinde ise savaşın ekonomik olarak ta ağır sonuçları görülmeye başlandı. Ortalama 700 kuruş maaş alan bir öğretmen, 1 kg şeker, 1 kg pirinç, 1kg kuru fasulye, 1 litre süt, 1 litre zeytinyağı, 2 kg kuru soğan, 7 kg tuz ancak alabilmekteydi. Bu mana da öğretmenlerin düşük olan alım güçlerinin bu süreçte bir hayli azaldığı anlaşılıyor. Yine de orta dereceli bir memurun sıkıntısız bir biçimde geçinebileceği halk tarafından düşünülürdü. Aileler genellikle yaşlılar, çocuklar ve torunlar olarak aynı evde bir arada yaşadıklarından dolayı konut problemi öncelikli bir konu değildi. Bir gencin devlet memuriyetine girmesi aile kurmasında yeterli bir mâlî güvence sayılmaktaydı. Köylünün cepheye gitmiş olması, çift hayvanlarına savunma ihtiyaçları için el konulmuş olması, üretim faaliyetlerini düşürürken pazarlara mal sevkiyatını da azaltmıştı. İthalat durma noktasına gelmiş, fiyat kontrolleri sağlıklı yapılamamış, neticede temel tüketim maddelerinin çoğu karaborsaya düşmüştü¹⁷⁸.

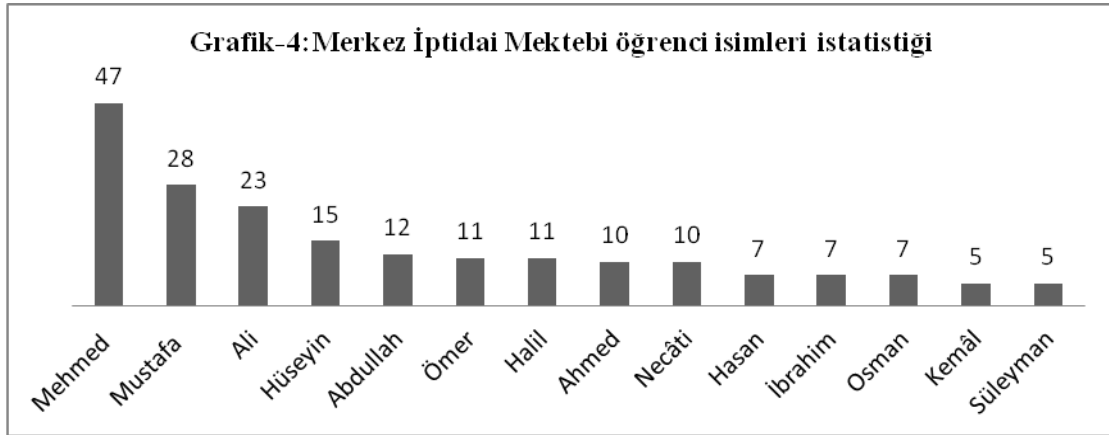
¹⁷⁷ Akyüz, *Öğretmenler*, s. 186-189.

¹⁷⁸ Feridun Ergin, "Birinci Dünya Savaşında ve Atatürk Döneminde Fiyatlar ve Gelirler", *İstanbul Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Yıllığı II*, İstanbul 1987, s. 159-160.

Tablo-22: Merkez İptidai Mektebi 1917 senesi dersleri

Devre-i Âla ¹⁷⁹ / Devre-i Mutavassıta ¹⁸⁰ / Devre-i Âliye ¹⁸¹
Kur'ân-ı Kerîm, Ulûm-ı Diniyye ¹⁸²
Sarf, Nahiv, Kırâat, İmlâ, Ezber, Yazı
Tarih, Coğrafya
Hesâb ¹⁸³ , Hendese
Eşya, Zirâat
Resim, El işleri
Terbiye-i Bedeniyye, Gınâ (Musîki)
Musâhabât-ı Ahlâkıyye

Merkez İptidai Mektebinin öğrenci isimlerini analiz etmeyi de kazada yaşanması muhtemel sivilizasyon açısından önemli olduğunu düşünmekteyiz.

Okulun 1914-1917 yılları arası öğrenci isimleri incelendiğinde en yoğun olanlar, Mehmed % 24, Mustafa % 14, Ali % 12, Hüseyin % 8, Abdullah % 6, Halil % 6, Ömer % 6, Ahmed % 5, Necâti % 5, İbrahim % 4, Hasan % 3, Osman % 3,

¹⁷⁹ MİOA., *Mustafa Necib Bey Merkez İbtidâi Mektebi İmtihân-ı Umûmi Cetveli*, 9 Haziran 1917 yılı birinci- ikinci sene, s.1a-1b.

¹⁸⁰ MİOA., *Mustafa Necib Bey Merkez İbtidâi Mektebi İmtihân-ı Umûmi Cetveli*, 9 Haziran 1917 yılı üçüncü -dördüncü sene, s.2a-2b.

¹⁸¹ MİOA., *Mustafa Necib Bey Merkez İbtidâi Mektebi İmtihân-ı Umûmi Cetveli*, 9 Haziran 1917 yılı beşinci- altıncı sene, s.3a-3b.

¹⁸² Hafız Nuri Bey, *Amelî Ulûm-ı Diniyye*, Der-saâdet 1328; Ulûm-ı Diniyye dersinde amaçlanan öğrencilere evvel ve âhir düşüncesini vermek, Allah'a karşı muhabbeti, ubûdiyetin lüzûmunu ve Allah korkusunu aşlamak, onları büyük ahlâk ile ahlâklandırmak, emir ve nehiyleri çocuklara kendilerinin anlayacağı bir surette anlatmak, çocukların kendi istekleriyle öğrenebilmeleri için kalplerinde bir şevk ve arzu uyandırmaktır.

¹⁸³ Hesâb dersinde amaçlanan, öğrencileri yetenekleri dairesinde aklî ve tahrîri hesap yapmaya alıştırmakla, onların zihinlerini geliştirmek, hayatta karşılaşacakları mühim hesap meselelerini halledebilme becerisi kazandırmaktır. Cevad, *aynı eser*, s.293-295.

Kemâl % 2, Süleyman % 2 şeklindedir¹⁸⁴. Seydişehir Osmanlı- Türk ailelerinin erkek çocuklarına isim verirken en çok Mehmed, Mustafa, Ali, Hüseyin isimlerini tercih ettikleri görülmektedir. Bu durum peygamberimiz ve onun ailesine (Ehl-i Beyt) duyulan muhabbetle yakından ilgilidir. Burada dikkatimizi çeken isimlerden biri de Necâti olmuştur. Ailelerin memleketin düşman tehlikesinden kurtulmasına dâir temennilerini erkek çocuklarına verdikleri bu isimle ifade ettiklerini düşünmekteyiz. Böylece Seydişehir’de seferberlik yıllarında da (1914- 1918) sivilizasyon etkisi görülmemiştir diyebiliriz.

Merkez iptidai Mektebi Millî Mücadele yıllarında Numûne Mektebi (1919-1921), Merkez Zükûr Mektebi (1922-1923) , Cumhuriyetin ilanından sonra ise Merkez Erkek Mektebi, Merkez İlk Erkek Mektebi, Muhtelit (Karma) Mektebi isimleriyle eğitim- öğretim faaliyetlerine devam etmiştir. Çalışmamızın ikinci bölümünde konuyla ilgili değerlendirmelerde bulunulacaktır.

1.3. Köy Okulları

1.3.1. Akçalar İptidaisi

Bu okul Akçalar köyündeki¹⁸⁵ sıbyan mektebinin iptidaiye dönüştürülmesiyle oluşturulmuş olmalıdır. Okul binasının bulunduğu yeri yaptığımız saha araştırması neticesi tespit edemedik. Ancak köyde bulunan Şeyh Ahmed Camii ve Abdullah Mescidi okulun bu kurumlardan birinde yer alması ihtimalini kuvvetlendiriyor. Okulun 1913 yılında 22 erkek öğrencisi bulunmaktaydı¹⁸⁶. Eğitim-öğretim süresi önceleri üç yıl olan okulda gösterilen dersler Seydişehir’deki iptidai mekteplerinde okutulan derslerle aynıydı. 1914 ten itibaren eğitim- öğretim süresi altı yıla çıkmıştır. Şimdiye kadar okuldan 6 öğrenci şahâdet-nâme almıştı¹⁸⁷. Okulun öğretim kadrosu 1 öğretmenden oluşmaktaydı. Öğretmenin mezun olduğu okulla ilgili bilgi sahibi

¹⁸⁴ Bu istatistiğe 4 ve 4’ten daha az kullanılan isimler dâhil edilmemiştir.

¹⁸⁵ Akçalar köyü Seydişehir- Konya yolu üzerinde, Seydişehir’e 13 km mesafede yer almaktadır. Köyün 14. yüzyılda Horasan erenlerinden Akça Baba tarafından kurulduğu rivayet edilir. Şeyh Ahmed Camii ve Abdullah Mescidi 18. yüzyılda köyde bulunan kurumlardır. Sıbyan mektebi de muhtemelen bu kurumlardan birinde yer almaktaydı. Akçalar köyündeki bu yapılarla ilgili olarak bkz., Parlak, *aynı tez*, s. 65.

¹⁸⁶ KVS., H.1332/ M.1914, s. 681.

¹⁸⁷ KVS., H.1332/ M.1914, s. 681.

değiliz. Muhtemelen ehliyetname ile vazifesini yürütmekteydi. Bu öğretmenin senelik maaş giderleri 2400 kuruştur¹⁸⁸. Okul binası ve yakıt giderleri için ayrılan bütçe yoktu. Bu giderlerin tamamı köylüler tarafından karşılanmaktaydı. Bu okul Cumhuriyet yıllarında da Akçalar Köyü Mektebi adıyla eğitim öğretim faaliyetlerini sürdürmüştür¹⁸⁹. Çalışmamızın ikinci bölümünde okulla ilgili değerlendirmelere yer verilecektir.

1.3.2. Gevrekli İptidaisi

Bu okul Gevrekli köyündeki muallim hanenin sıbyan mektebine, bu mektebin de iptidaiye dönüştürülmesiyle oluşturulmuş olmalıdır. Okulun köydeki yapım tarihi belli olmayan Muallimhane cami bitişiğinde veya içerisinde açılmış olduğunu düşünmekteyiz. Bu cami tek katlı, taş bir bina idi. Bulunduğu mahalleye Hacı Mehmed Dede Mahallesi denmekteydi. Cami 1946 yılında tadilat geçirmiş günümüzde Şirin Mahallesi olarak anılan mahallede aynı adla varlığını devam ettirmektedir¹⁹⁰. Okulun 1913 yılında 64 erkek öğrencisi bulunmaktaydı¹⁹¹. Eğitim-öğretim süresi üç yıl olan okulda gösterilen dersler Seydişehir'deki iptidai mekteplerinde okutulan derslerle aynıydı. 1914 ten itibaren eğitim- öğretim süresi altı yıla çıkmıştır. Okuldan iptidai mektebine dönüştürüldükten sonra 7 öğrenci şahâdet-nâme almıştır¹⁹². Buradan hareketle okulun 1910 yılında iptidaiye dönüştürüldüğünü düşünmekteyiz. Bu okulun öğretim kadrosu da yine 1 öğretmenden oluşmaktaydı. Okulun öğretmeni bu vazifesini ehliyetname ile yapmaktaydı¹⁹³. Bu öğretmenin senelik maaş giderleri 2400 kuruştur¹⁹⁴. Okul binası ve yakıt giderleri için ayrılan bütçe yoktu. Bu giderlerin tamamı köy ahalisince karşılanmaktaydı. Okulun R. 1331/ M. 1915 yılında Devre-i Ūlâ'nın birinci

¹⁸⁸ KVS., H.1332/ M.1914, s. 682.

¹⁸⁹ KMA., *Seydişehir Muallimlerine Aid Fiş Defteridir IV.*

¹⁹⁰ Bu bilgiler Ömer Efendi oğlu (Doğumu R. 1309/ M. 1893) Hasan Kaya (Doğumu R.1339 / M. 1923) ile 2.12.2012 tarihinde Gevrekli'deki evinde yaptığımız röportajdan alındı. Ömer Efendi Hasan Ağalar sülâlesinden olup Çanakkale Cephesi gazilerindedir. 1971 yılında 78 yaşında vefat etmiştir.

¹⁹¹ KVS., H.1332/ M.1914, s. 681.

¹⁹² KVS., H.1332/ M.1914, s. 681.

¹⁹³ KVS., H.1332/ M.1914, s. 682.

¹⁹⁴ KVS., H.1332/ M.1914, s. 682.

sınıfında 21 öğrenci, Devre-i Üîâ'nın ikinci sınıfında 9 öğrencisi bulunmaktaydı¹⁹⁵. Diğer sınıf öğrencilerine dâir bilgi sahibi değiliz. Bu öğrencilerin 4 tanesi Çalmanda¹⁹⁶ köyünden, 1 tanesi Tol köyünden, 25 tanesi de Gevrekli köyündendi.

Tablo-23: Gevrekli İptidaisi 1917 senesi öğrenci istatistiği

Sıbyan sınıfı	Devre-i Üîâ		Devre-i Mutavassıta		Devre-i Âliye		Toplam
	1.sınıf	2.sınıf	1.sınıf	2.sınıf	1.sınıf	2.sınıf	
31	14	5	6	5	7	-	68

1916 yılında açılan sıbyan sınıfına otuz bir öğrenci kaydedilmiş ve bunların sadece üç tanesi 1917 de Elifbâ ve Kırâat derslerinde başarılı bulunarak Devre-i Üîâ'nın birinci sınıfına terfi ettirilmişlerdir¹⁹⁷.

Tablo-24: Gevrekli İptidaisi 1917 senesi sınıflar bazında öğrenci yaş istatistiği

	Sıbyan Sınıfı ¹⁹⁸		Devre-i Üîâ 1.Sınıf ¹⁹⁹			Devre-i Üîâ 2. Sınıf ²⁰⁰				Devre-i Mutavassıta 1. Sınıf ²⁰¹				
	7	8	7	8	9	8	9	10	11	9	10	11	12	13
Yaş	2	1	7	4	3	2	1	1	1	1	1	1	2	1
Öğrenci	Devre-i Mutavassıta 2. Sınıf ²⁰²					Devre-i Âliye 1.Sınıf ²⁰³								
Yaş	9	10	11	12	13	11	12	13	14	15				
Öğrenci	1	1	1	1	1	1	2	1	1	2				

¹⁹⁵ KMA., *Gevrekli Karyesine mahsus İmtihan Cetveli* R. 1331/ M. 1915, s. 1a- 1b; Devre-i Üîâ birinci sınıfının en küçük öğrencileri 7 yaşındaki Hasan Ağa oğlu Mustafa Efendi ile Hoca Abdullah oğlu Seyyid Hüseyin Efendi'dir. Sınıfın en büyük öğrencisi ise 12 yaşındaki Hacı Mahmud oğlu Süleyman Efendi'dir. Devre-i Üîâ ikinci sınıfının en küçük öğrencisi 10 yaşındaki Fazlı Hoca oğlu İbrahim Efendi, en büyük öğrencileri ise 13 yaşındaki Hacı Yusuf oğlu Hasan Efendi ile Hacı Hüseyin oğlu Hasan Efendi'dir.

¹⁹⁶ Günümüzdeki adı Ketenli'dir.

¹⁹⁷ Bu öğrenciler Seyyid Mehmed'in Ali Efendi, Adıgüzel'in Seyyid Mehmed Efendi, İbrahim oğlu Mehmed Efendi'dir. Sene sonunda ders notları 10 tam puan olarak değerlendirilmiştir. Diğer öğrencilerin isimlerine cetvelde yer verilmemesi dikkat çekici bir durumdur.

¹⁹⁸ KMA., *Gevrekli Karyesi İbtidâi Mektebi İmtihân-ı Umûmi Cetveli* R. 1333 (16 Haziran 1917), s.

4a.

¹⁹⁹ KMA., *Gevrekli Karyesi İbtidâi Mektebi İmtihân-ı Umûmi Cetveli* R. 1333 (16 Haziran 1917), s.

1a.

²⁰⁰ KMA., *Gevrekli Karyesi İbtidâi Mektebi İmtihân-ı Umûmi Cetveli* R. 1333 (16 Haziran 1917), s.

1b.

²⁰¹ KMA., *Gevrekli Karyesi İbtidâi Mektebi İmtihân-ı Umûmi Cetveli* R. 1333 (16 Haziran 1917), s.

2a.

²⁰² KMA., *Gevrekli Karyesi İbtidâi Mektebi İmtihân-ı Umûmi Cetveli* R. 1333 (16 Haziran 1917), s.

2b.

²⁰³ KMA., *Gevrekli Karyesi İbtidâi Mektebi İmtihân-ı Umûmi Cetveli* R. 1333 (16 Haziran 1917), s.

3a.

Sıbyan sınıfından sadece üç öğrenciye yer verilmesi nedeniyle bu öğrencilerin yaş ortalaması 7.33, Devre-i Ūlâ birinci sınıfının 7.71, Devre-i Ūlâ ikinci sınıfının 9.2, Devre-i Mutavassıta birinci sınıfının 10.83, Devre-i Mutavassıta ikinci sınıfının 11, Devre-i Âliye birinci sınıfının 13.14'tür. Öğrenciler arasındaki yaş farkları dikkate alındığında Seydişehir'deki diğer okullarda olduğu gibi okula öğrenci alınırken yaş konusunda belli bir sınır gözetilmediğini söyleyebiliriz.

Tablo-25: Gevrekli İptidaisi 1917 senesi dersleri

Sıbyan sınıfı	Devre-i Ūlâ / Devre-i Mutavassıta / Devre-i Âliye
Elifbâ Kırâat Ezber	Kur'ân-ı Kerîm, Ulûm-ı Diniyye
	Kırâat, Sarf, Tahrîr, Ezber
	Tarih, Coğrafya
	Hesâb, Hendese
	Eşya Dersleri- Zirâat ²⁰⁴
	Resim, El işleri
	Musâhabât-ı Ahlâkıyye ²⁰⁵
	Terbiye-i Bedeniyye, Gınâ (Musikî)

Bu mektep Cumhuriyet yıllarında da Gevrekli Köyü Mektebi adıyla eğitim öğretim faaliyetlerini sürdürmüştür²⁰⁶. Çalışmamızın ikinci bölümünde okulla ilgili değerlendirmelere yer verilecektir.

²⁰⁴ Doktor Hazik, *Sıhhi ve Zirâi Ma'lûmât-ı Fenniyye*, İstanbul 1329; Ziraât dersinde öğrencilere ayların, mevsimlerin, günlerin isimleri, tabiât, evlerimiz, ev yapmak için gerekli olan malzemeler, evin ısıtma ve aydınlanma şekilleri, evlerin hıfzıssıhhası, elbiselerimiz, gıdalarımız, içeceklerimiz, vücudumuz, ağaç, çiçek ve meyveler, buğday, harman, ekmeğin yapılışı, un, bağ bozumu, meyve ağaçları, sığır ve sürü, ev hayvanları, av hayvanları, avcı kuşlar ve av köpekleri, kuşlar, kümes kuşları, balıklar, böcekler, arılar, taşlar, madenler, kireç ve kiremit, tuz, hava, yel (rüzgâr), su, buhar, bulut, yağmur, kar, dolu, cisimlerin üç hâli, fırtına, ziyâ (ışık), matbaa, şimendifer (tren), gemiler ve vapurlar, telgraf ve telefon konuları öğretilmekteydi. Zirâat dersinde okutulan Ma'lûmât-ı Fenniyye kitabından bir bölüm için bkz., Ek- 13.

²⁰⁵ Mekteplerde okutulan Musâhabât-ı Ahlâkıyye ders kitabından bir bölüm için bkz., Ek-14.

²⁰⁶ KMA., *Seydişehir Muallimlerine Aid Fiş Defteridir IV.*, s. 18.

1.3.3. Karacaviran İptidaisi

Bu okul Karacaviran köyündeki sıbyan mektebinin iptidaiye dönüştürülmesiyle oluşturulmuş olmalıdır. Okul binasının bulunduğu yer Dut dibi mevkiindeydi²⁰⁷. Okul bahçesinin alanı yaklaşık 900 m² idi. Okul binası yapı olarak iki katlı, ardıc ağacından yapılmış ahşap bir binaydı. Merdivenle ikinci kata çıkıldıktan sonra uzun bir salonun ucunda iki sınıfı bulunan bir yapıydı. Okulun 1913 yılında 41 erkek öğrencisi bulunmaktaydı²⁰⁸. Eğitim-öğretim süresi üç yıl olan okulda gösterilen dersler Seydişehir'deki iptidai mekteplerinde okutulan derslerle aynıydı. İptidai mektebine dönüştürüldükten sonra okuldan 9 öğrenci şahâdet-nâme almıştı²⁰⁹. 1914 ten itibaren eğitim- öğretim süresi altı yıla çıkmıştır. Öğretim kadrosu 1 öğretmenden oluşmaktaydı. Bu öğretmen Dârü'l-muallimîn'den mezun idi. Öğretmenin senelik maaş giderleri 2400 kuruştur²¹⁰. Okul binası ve yakıt giderleri için ayrılan bütçe yoktu. Bu giderlerin tamamı köylüler tarafından iâne ile karşılanmaktaydı. Okulda sonraki yıllarda ulemadan bir zat olduğu ifade edilen Aksekili Tatar Hoca Efendi lâkaplı bir öğretmen uzunca bir süre görev yapmıştır. Bu öğretmenin okuma yazma öğretme konusundaki titizliği ve gayreti köylüler arasında isminin halen yaşatılmasına sebep olmuştur. Aynı şekilde onun öğrencisi olan Molla İbrahim (Eren) Efendi'de bu okulda öğretmenlik yapmış harf inkılabı sonrasında Konya'ya yerleşerek yeni alfabeyi ilk öğrenenlerden olmuştur²¹¹. Cumhuriyetin ilk yıllarında köyde bir okul bulunmamaktadır. Sıbyan mektebi adıyla geçici süreli yaz aylarında köy camisinde çocuklara sadece temel dini bilgiler öğretilmekteydi. Karacaviran Köyü'ne ilkokul 1947 yılında yapılmıştır²¹².

²⁰⁷ Bu bilgiler Karacaören Köyünde ikâmet eden Ali Yaşar Dönmez (Doğumu 1939) ile yapılan 16.6.2013 tarihli röportajdan alındı.

²⁰⁸ KVS., H.1332/ M.1914, s. 681.

²⁰⁹ KVS., H.1332/ M.1914, s. 681.

²¹⁰ KVS., H.1332/ M.1914, s. 682.

²¹¹ Bu bilgiler emekli öğretmen Nihat Harmankaya (Doğumu 1942) ile yapılan 4.11.2012 tarihli röportajdan alındı.

²¹² Ali Yaşar Dönmez'e göre köylerine Cumhuriyet döneminde ilkokul binası 1947 yılında yapılmış ve eğitim öğretime başlanmıştır. Bu bina tek katlı uzun bir koridoru ve beş sınıfı olan aynı zamanda bitişiğinde öğretmenlerin kalabileceği lojmanı da içine alan bir binaydı. Kendisi burada üç yıl eğitim görmüş. Bu okulda Halil İbrahim Gönülalan'ın ilk kez eğitimci olarak görev yaptığını daha sonra Musa Adalı (Beyşehir Kırelî kasabası) 'nın kadrolu ilk öğretmen olarak vazifeye başladığını ifade etmektedir. Bu öğretmenlerin köylülere modern tarım yöntemleri hakkında bilgiler verdiklerini, okulda temsil (tiyatro) çalışmalarına çok fazla önem verdiklerini söylemektedir.

1.3.4. Kiseçik İptidaisi

Kiseçik²¹³ İptidaisine ait 1915 eğitim- öğretim yılı imtihan cetvelinden okulun açılış tarihinin 1914 yılı olduğunu söyleyebiliriz²¹⁴. Okul binasının bulunduğu yer günümüzde Yeni Cami mahallesinde köy tüzel kişiliğine ait binanın bulunduğu yerdedi. Burayı köylüler harman yeri, oda önü, meydanlık isimleriyle anmaktaydılar. Okul binası tek katlı, toprak damlı, kerpiçtendi. İki dersliği bulunmaktaydı. Bu bina Cumhuriyet döneminde okul olarak eğitim vermeye devam etmiştir.²¹⁵1915 yılında okulda sadece Devre-i Üîâ kısmı mevcut idi. Bu kısma ait birinci ve ikinci sınıf yer almaktaydı²¹⁶. Eğitim-öğretim süresi altı yıl olan okulda gösterilen dersler Seydişehir'deki iptidai mekteplerinde okutulan derslerle aynıydı. Okul binası ve yakıt giderleri için ayrılan bütçe yoktu. Bu giderlerin tamamı köylüler tarafından karşılanmaktaydı.

Tablo-26: Kiseçik İptidaisi 1917 senesi öğrenci istatistiği

Sıbyan sınıfı	Devre-i Üîâ		Devre-i Mutavassıta		Toplam
	1.sınıf	2.sınıf	1.sınıf	2.sınıf	
12	10	8	7	3	40

1917 yılında sıbyan sınıfında okuyan 12 öğrenciden 5 tanesi yıl sonunda Devre-i Üîâ sınıfına terfi etmişlerdir. Bu öğrencilerden 7'sinin babasının vefat etmiş olduğunu cetvellere tespit ettik. Yapılan bu uygulama ile ilkokula başlama

²¹³ Günümüzdeki Kesecik Kasabası'nın adı arşiv belgelerinde Kicikilise, *Kilisa-yı sağır*, *Kilisacık*, *Kiseçik karyesi* (köyü) olarak geçmektedir. Konuyla ilgili olarak bkz., Erdoğan, *aynı eser*, s. 354; KVS. H.1290/ M.1873, s. 122-123.

²¹⁴ KMA., *Kiseçik Karyesi İbtidâi Mektebine Mahsus İmtihan Cetveli* R. 1331 (30 Mayıs 1915)

²¹⁵ Bu bilgiler Kesecik kasabasından Uzun Mustafa oğlu (Doğumu 1912) Güzel Çetinkaya (Doğumu 1938)' ile Kesecik'teki evinde yaptığımız 9.9.2012 tarihli röportajdan alındı.

²¹⁶ Okulun 1915 yılındaki öğrenci mevcudu Devre-i Üîâ birinci sınıf 25 erkek öğrenci, ikinci sınıf 6 erkek öğrenciden oluşmaktaydı. Toplam 31 öğrencisi olan okulda sıbyan sınıfı bulunmamaktaydı. 1915 yılında bu okul öğrencilerinden Hacı Hüseyin Efendi oğlu Mahmud Efendi (Cumhuriyet döneminde Ceylan soyadını almıştır) o yıllara dâir hatıralarını paylaşırken okulun 6. Senesinden yani üçüncü sınıfın ikinci kısmından mezun olmadan yüksek okula gidilmezdi. Mutlaka mezun olunması gerekiyordu demiştir. Ayrıca yine 1915 yılı öğrencilerinden Eyüp Ağa mahdumu Bekir Efendi (Cumhuriyet döneminde Yüksel soyadını almıştır) okuldan iyi bir eğitim almış, köyün idaresinde önde gelen isimlerden olmuştur. Ateş Ahmed mahdumu Mehmed Efendi (Cumhuriyet döneminde Eskin soyadını almıştır) de Seydişehir'de Kâtip Mehmet diye bilinir köylerle ilgili hesap kayıtlarını tutmuştur. Tanınmış Nüfus kâtiplerinden Hasan Eskin'in babasıdır.

arefesinde olan yetim çocuklara sahip çıkılmak istendiği anlaşılıyor. Hazırlık sınıfı mahiyetinde olan şûbe sınıfına öğrenciler kaydedilerek 1.sınıfa altyapı oluşturulmak istendiğini düşünmekteyiz²¹⁷.

Tablo-27: Kıscek İptidaisi 1917 senesi sınıflar bazında öğrenci yaş istatistiği

	Devre-i Ūlâ 1.Sınıf			Devre-i Ūlâ 2. Sınıf					Devre-i Mutavassıta 1. Sınıf					Devre-i Mutavassıta 2. Sınıf	
	8	10	12	9	10	11	15	16	10	11	12	13	15	12	13
Yaş	8	10	12	9	10	11	15	16	10	11	12	13	15	12	13
Öğrenci	6	3	1	2	3	1	1	1	1	3	1	1	1	1	2

Okulda Devre-i Ūlâ birinci sınıfının yaş ortalaması 9, Devre-i Ūlâ ikinci sınıfının 9.25, Devre-i Mutavassıta birinci sınıfının 11.85, Devre-i Mutavassıta ikinci sınıfının 12.66'dır. Okulda 1917 de Devre-i Âliye sınıfı henüz bulunmamaktadır. Sınıflara bakıldığında diğer okullarda olduğu gibi öğrenciler arasında bir yaş standardı bulunmamaktadır. Devre-i Ūlâ birinci sınıf öğrencileri arasındaki yaş farkı 4, Devre-i Ūlâ ikinci sınıfta 7, Devre-i Mutavassıta birinci sınıfta bu fark 5'tir. Devre-i Mutavassıta ikinci sınıfta farkın nihayet 1'e indiği görülmektedir.

Tablo-28: Kıscek İptidaisi 1915 senesi dersleri

Devre-i Ūlâ 1. sınıf	Devre-i Ūlâ 2. sınıf
Ecza-yı Şerîfe	Kur'ân-ı Kerîm, Tecvîd
Ulûm-ı Diniyye	Ulûm-ı Diniyye
Hüsn-i Hat	Hüsn-i Hat
Kırâat	Kırâat, Sarf
İmlâ	Coğrafya
Hesâb	Tarih-i İslam
Musâhabât-ı Ahlâkıyye	Hesâb
El işleri	İmlâ
Musîki	Resim

²¹⁷ KMA., *Kıscek Karyesi İbtidâi Mektebine Mahsus İmtihan Cetveli* R. 1333 (15 Haziran 1917) , s.1a.

İdman	El işleri
	Eşya Dersleri
	Musâhabât-ı Ahlâkıyye
	Musîki
	İdman

1915 yılında okulun Devre-i Ūlâ sınıfının birinci kısmında okuyan 10 öğrencisi çiçek hastalığı neticesi devam edemedikleri Hüsn-i Hat, Kırâat, Elişleri, İmlâ, Hesâb derslerinden ikmâle kalmışlar ve sınıf tekrarına bırakılmışlardır²¹⁸.

Tablo-29: Kısacık İptidaisi 1917 senesi dersleri

Sıbyan sınıfı	Devre-i Ūlâ / Devre-i Mutavassıta
Türkçe, Elifbâ, Kırâat, İmlâ, Sarf, Nahiv, Tahrîr, Manzûme, Ezber	Kur'ân-ı Kerîm, Ulûm-ı Diniyye
	Türkçe, Elifbâ, Kırâat, İmlâ, Sarf, Nahiv, Tahrîr, Manzûme, Ezber
	Tarih, Coğrafya
	Hesâb, Hendese
	Eşya Dersleri- Zirâat
	Resim, El işleri
	Musâhabât-ı Ahlâkıyye

Okulun eğitim-öğretim kadrosuna baktığımızda 16 Nisan 1330 (M.29 Nisan 1914) tarihinde 200 kuruş maaş ile Hüseyin Hilmi Bey atanan tek öğretmen olmuştur. Okulda 1 Teşrîn-i evvel 1335 (M.1Ekim 1919) tarihine kadar 5 yıl 5ay 14 gün görev yapmıştır²¹⁹. Bu süre içerisinde maaşı 600 kuruşa kadar yükselmiştir²²⁰.

²¹⁸ KMA., *Kısacık Karyesi İbtidâî Mektebine Mahsus İmtihan Cetveli* R. 1331 (30 Mayıs 1915) , s.1a; Bu öğrenciler Eyüp Ağa oğlu Bekir Efendi, Hacı Hüseyin Efendi oğlu Mahmud Efendi, Hasan Ağa oğlu Kadir Efendi, Ali Ağa oğlu Mehmed Efendi, Hüseyin Ağa oğlu Mustafa Efendi, Hacı Mahmud oğlu Abdullah Efendi, Müteveffa Mustafa Ağa oğlu Mehmed Efendi, Hacı Hüseyin Ağa oğlu Abdullah Efendi, Hüseyin Ağa oğlu İbrahim Efendi, Mustafa Efendi oğlu Seyyid Ahmed Efendi'dir.

²¹⁹ KMA., *Seydişehir Muallimlerine Aid Fiş Defteridir IV*, s. 3.

Bu okul Millî Mücadele ve Cumhuriyetin ilk yıllarında da eğitim öğretim faaliyetlerini sürdürdü²²¹. Çalışmamızın ikinci bölümünde okulla ilgili değerlendirmelere yer verilecektir.

1.3.5. Ortaviran İptidaisi

Bu okul köydeki sıbyan mektebinin devamı niteliğinde açılmış olmalıdır. 1913 yılında okulun üç öğrenci mezun vermiş olması iptidai olarak eğitim öğretime 1910 yılından itibaren devam ettiği fikrini kuvvetlendirmektedir. Okul binası günümüzde Hanönü Caddesi üzerindeki Tatlısu Oymak Mahallesi'ndeki eski Belediye binasının²²² arka tarafındaki alanda yer almaktaydı. Burası Hatipler sülâlesinden Hakkı Ağa'ya ait bir mülktü²²³. Bina iki katlı içten merdivenli 30x15 m ölçülerinde kerpiç ve ahşaptan yapılmıştı. Üstü çatılı durumdaydı. Zemin kat depo olarak kullanılıyordu. Binanın kapı ve pencereleri ahşap işlemelerle bezeliydi. Okul tahminen 2500 m² lik bir bahçeye sahipti. Okul binası günümüzde mevcut değildir. Binanın arsası ise metruk bir haldedir²²⁴. Okulun 17 erkek öğrencisi bulunmaktaydı²²⁵. Eğitim-öğretim süresi üç yıl olan okulda gösterilen dersler Seydişehir'deki iptidai mekteplerinde okutulan derslerle aynıydı. Şimdiye kadar okuldan şahâdet-nâme alan iki öğrenci bulunmaktadır²²⁶. Öğretim kadrosu 1 öğretmenden oluşmaktaydı. Okulun öğretmeni Dârü'l-muallimîn'den mezundu²²⁷. Bu öğretmenin senelik maaş giderleri 2400 kuruştur²²⁸. Okul binası ve yakıt giderleri için ayrılan bütçe yoktu. Bu giderlerin tamamı köylüler tarafından karşılanmaktaydı. 1914 ten itibaren okulda eğitim-öğretim süresi altı yıla çıkmıştır. Bu okul

²²⁰ Hüseyin Hilmi Bey'le ilgili, çalışmamızın ikinci bölümünde ayrıntılı bilgi verilecektir.

²²¹ KMA., *Seydişehir Muallimlerine Aid Fiş Defteridir IV*.

²²² Günümüzde bu bina Çiftçi Malları Koruma Başkanlığı olarak hizmet vermektedir.

²²³ Bu sülâle günümüzde Kayhan soyadını taşımaktadır.

²²⁴ Bu bilgiler Hacı Mustafa oğlu Mehmet Atabek (Doğumu 1920) ile yaptığımız 17.11.2012 tarihli röportajdan alındı. Mehmet Atabek'in babası merhum Hacı Mustafa Efendi I. Dünya Savaşında Asir cephesinde İngilizlere esir düşmüş, bu esareti üç yıl sürmüştür. Kendisini esaretten bir Arap Çavuşu kurtarmış ve bu suretle memleketine dönebilmıştır. Aradan yıllar geçmiş ve torunu olduğunda bu çavuşu unutmamış bir vefa nişânesi olarak onun ismini torununa koymuştur. Torununun adı Mufahan Atabek'tir.

²²⁵ KVS., H.1332/ M.1914, s. 681.

²²⁶ KVS., H.1332/ M.1914, s. 681.

²²⁷ KVS., H.1332/ M.1914, s. 682.

²²⁸ KVS., H.1332/ M.1914, s. 682.

Cumhuriyet yıllarında da Orta Karaviran Köyü Mektebi adıyla 1938 yılına kadar faaliyetlerini sürdürdü²²⁹. Çalışmamızın ikinci bölümünde okulla ilgili değerlendirmelere yer verilecektir.

²²⁹ *KMA., Seydişehir Muallimlerine Aid Fiş Defteridir IV.*

İKİNCİ BÖLÜM

MİLLÎ MÜCADELE VE CUMHURİYETİN İLK YILLARINDA SEYDİŞEHİR'DE BULUNAN İLKÖĞRETİM KURUMLARI

2.1. Millî Mücadele ve Cumhuriyetin İlk Yıllarında İlköğretim Kurumlarının Karakteristiğine Kısa Bir Bakış

Osmanlı Devleti'nin yirminci yüzyılın ilk çeyreğinde I. Balkan Harbi'yle başlayan süreçte I. Dünya Savaşı'ndan bazı cepheler hariç mağlup olarak çıkması yaklaşık altı asırlık bir devrin de artık sonuna gelindiğini göstermekteydi. 30 Ekim 1918 tarihli Mondros Mütarekesi ile vatan toprağı Anadolu İtilaf Devletlerinin emperyalist hedefleri doğrultusunda parçalanıp işgal edilmek istendi²³⁰. Türk milleti bu hazin durum karşısında teşkilâtlanarak Millî Mücadeleyi başlattı²³¹. İşgal güçlerinin kontrolü altında olan İstanbul Hükümetlerinin istikrarsız tutumları karşısında Mustafa Kemâl Paşa'nın Anadolu'ya geçmesi Anadolu Türklüğünün kaderinde yeni bir sayfa açtı²³². Onun liderliğinde yayınlanan genelgeler ve toplanan kongreler neticesinde aynı amaç etrafında birleşen millî ruh, aşama aşama 23 Nisan 1920'de TBMM'nin kuruluşu ile resmî bir nitelik kazandı. Böylece oluşturulan cephelerde düşman ağır bir mağlubiyete uğratarak, Anadolu Türklüğü hürriyet ve istiklâlinin yılmaz bekçisi olduğunu tüm dünyaya bir kez daha ilân etti.

Buraya kadar kısaca ifade etmeye çalıştığımız son derece zor ve buhranlı Millî Mücadele yılları ülke genelinde eğitim- öğretim faaliyetlerini de olumsuz etkiledi. İşgal altında kalan yerlerde okullar kapanarak, mevcut öğretmenlerin bir bölümü silah altına alındı. Öğrenciler okullara devam edemeyince eğitim de sekteye uğradı.

TBMM 3 Mayıs 1920 tarihinde on bir vekilden oluşan *İcrâ Vekilleri Heyeti*'ni (Bakanlar kurulu) kurdu²³³. Kurulan bu heyet üyelerinden bir tanesi de oluşturulan

²³⁰ Konuyla ilgili ayrıntılı bilgi için bkz., Seha L. Meray- Osman Olcay, *Osmanlı İmparatorluğunun Çöküş Belgeleri (Mondros Birakişması, Sevr Andlaşması, İlgili Belgeler)*, AÜSBF. yay., Ankara 1977.

²³¹ Bu döneme ilişkin yerel bir araştırma için bkz., Nuri Köstüklü, *Milî Mücadele'de Denizli, Isparta ve Burdur Sancakları*, ATAM. yay., Ankara 1999.

²³² Gazî Mustafa Kemâl, *Nutuk*, Türk Tayyâre Cemiyeti yay., Ankara 1927.

²³³ Hasan Cicioğlu, *Türkiye Cumhuriyetinde İlk ve Orta Öğretim*, AÜEBF yay., 2. Baskı, Ankara 1985, s. 29; I. İcrâ Vekilleri Heyeti şu isimlerden oluşmaktaydı: İcrâ Vekilleri Heyeti Reîsi Mustafa Kemâl Paşa, Umûr-ı Şer'iyye ve Evkaf (Diyanet ve Vakıflar) Vekili Mustafa Fehmi Efendi, Dâhiliye

Maârif Vekâleti'nin başında yer alacaktı²³⁴. Böylece Osmanlı Devletinde var olan *Maârif Nezâreti'nin*²³⁵ yanında ikinci bir Eğitim Bakanlığı oluşturulmaktaydı²³⁶. Bu dönemde Ankara ve İstanbul Hükümetleri'nin eğitim konusundaki temel yaklaşımı öğretmenleri kendi yanlarına çekerek eğitim işlerini kontrol altına almaya çalışmak şeklinde oldu²³⁷.

1920'de Ankara'da kurulan ilk hükümet programında dinî ve millî eğitimden söz edilerek, çocukları hayatta başarılı olacak şekilde yetiştirmenin gerekliliği üzerinde duruldu²³⁸. Resmî öğretimde yeni programların hazırlanacağı, bunlara göre ders kitaplarının yeniden gözden geçirileceği ifade edildi. Son olarak mevcut okulları iyi yönetmek temel amaç olarak ortaya konuldu²³⁹. İstanbul Hükümetleri, İzmir'in işgalinden doğan millî heyecanı ateşlemek ve dile getirmekte öğretmenlerin görev almalarına karşı çıkmadı. Baskılara rağmen, İstanbul öğretmenlerinin büyük çoğunluğu da Anadolu'daki öğretmenler gibi Millî Mücadele hareketine bağlı kaldı²⁴⁰.

1920 yılında TBMM'ye bağlı illerde (İstanbul Padişaha ve onun hükümetine bağlı, İzmir ve çevresi Yunan işgali altında bulunmaktaydı) ilköğretimin genel durumu şöyleydi: 39 vilâyet ve sancakta mevcut ilkokulların sayısı 3495 idi. Bunların 682'si (%20' si) kapalı durumdaydı. 3316 ilkokul öğretmeni mevcuttu. Bu öğretmenlerin 1805'i Dârü'l-muallimîn mezunu, 1511'i ise medrese çıkışlı veya

(İçişleri) Vekili Cami Bey, Adliye Vekili Celalettin Arif Bey, Nâfia (Bayındırlık) Vekili İsmail Fazıl Paşa, Hâriciye (Dışişleri) Vekili Bekir Sami Bey, Sıhhiye ve Muâvenet-i İçtimâiye (sosyal yardım) Vekili Abdülhak Adnan Bey, İktisâd Vekili Yusuf Kemal Bey, Müdâfaa-i Milliye (Millî Savunma) Vekili Fevzi Paşa, Erkân-ı Harbiye-i Umûmiye (Genelkurmay) Vekili İsmet Paşa, Mâliye Vekili Hakkı Behiç Bey, Maârif Vekili Rıza Nur Bey.

²³⁴ Millî Mücadele yıllarındaki Maârif Vekilleri: Dr. Rıza Nur Bey (Mayıs- Aralık 1920), Hamdullah Suphi Bey (Aralık 1920- Kasım 1921), Mehmet Vehbi Bey (Kasım 1921- Kasım 1922), İsmail Safa Bey (Kasım 1922- Mart 1924)

²³⁵ Millî Mücadele yıllarındaki Maârif Nâzırları : Ali Kemâl (Mart- Mayıs 1919), Sait (Mayıs 1919- Mart 1920), Abdurrahman Şeref (Mart- Nisan 1920), Rumbeyoğlu Fahrettin (Nisan - Temmuz 1920), Hadi Paşa (Temmuz- Ekim 1920), Sait (Ağustos 1921- Ekim 1922)

²³⁶ Maârif Vekâleti kurulduğunda merkez örgüt İlk Tadrîsât Müdürlüğü, Orta Tadrîsât Müdürlüğü ve Telif Tercüme Heyetinden oluşmaktaydı.

²³⁷ Mustafa Ergün, *Atatürk Devri Türk Eğitimi*, Ocak yay., Ankara 1997, s.11.

²³⁸ Sakaoğlu, *aynı eser*, s.157.

²³⁹ Cavit Binbaşoğlu, *Türkiye'de Eğitim Bilimleri Tarihi*, MEB. yay., İstanbul 1995, s.173.

²⁴⁰ Bu konuda yerel bir çalışma için bkz., Caner Arabacı, *Millî Mücadele Dönemi Konya Öğretmenleri*, Konya 1991.

birkaç yıl medrese eğitimi almış kimselerdi²⁴¹.

Ülkede Cumhuriyetin ilk yıllarında *Tedrisât-ı İbtidaiye Kanun-u Muvakkatı*'nda belirlenen temel eğitim kurumları varlığını sürdürmekte, geçiş dönemi mevcut kanunla yürütülmekteydi²⁴².

Millî Mücadele ve Cumhuriyetin ilk yıllarında askerlik alanında olduğu kadar eğitim alanında da düşünceleri ve çalışmalarıyla çok değerli hizmetleri geçen Kâzım Karabekir Paşa yeni devletin eğitim öğretim işlerinin bir merkezde hazırlanarak etrafa yayılmasını, anaokulu konusuna gereken önemin verilmesini, ilköğretimin yaygınlaştırılmasını ve her yerde uygulanmasını, dilimizin ve ders kitaplarımızın yabancı tesirinden kurtarılmasını istemişti²⁴³.

2.1.1. 1921 Maârif Kongresi

Millî Mücadele yıllarında Bakanlığın eğitimi tam anlamıyla kontrol altında tutamaması, öğretmen yetersizliği, öğretmenlerin bir kısmının askerde olması, il özel idarelerine bağlı olan okulların giderlerinin karşılığının sağlanamaması, öğretmen maaşlarının ödenememesi gibi önemli sorunlara acilen çözüm üretmek amacıyla Maârif Kongresi 15 Temmuz 1921'de Ankara'da, Dârü'l-muallimîn konferans salonunda, TBMM Başkanı Mustafa Kemâl'in açış konuşması ile çalışmalarına başladı²⁴⁴. O, konuşmasında, *yeni bir insan modeli* yetiştirilmesi gereği üzerinde durur. Bu *millî bir eğitim almış*, öncelikle *millî varlığını koruması* kendisine öncelikli değer olarak öğretilmiş bir insan modelidir. Buradan hareketle *Türk Millî Eğitim İdeolojisi*'nin artık oluşturulmaya başlandığını görmekteyiz.²⁴⁵ Mustafa Kemâl, kongreden "Türkiye'nin millî maârifini kurmasını" ister ve "millî maârifî" açıklar:

²⁴¹ Sakaoğlu, aynı eser, s.158; Bu döneme dair farklı bilgiler vardır. TBMM ye bağlı illerde 581' i kapalı durumda 2345 ilkokul, toplam 1511'i medrese çıkışlı olan 3061 öğretmen bulunduğu da ifade edilmektedir.

²⁴² Cicioğlu, aynı eser, s. 33.

²⁴³ Kâzım Karabekir Paşa'nın eğitim konusundaki düşünceleri ve Millî Mücadele yıllarında eğitim alanında yaptığı çalışmalarla ilgili kapsamlı bir araştırma için bkz., Nuri Köstüklü, *Kâzım Karabekir ve Eğitim*, Çizgi Kitapevi, Konya 2009.

²⁴⁴ Ergün, aynı eser, s.17; Konuşma metni Hakimiyet-i Millîye Gazetesi'nin 17 Temmuz 1921 günkü sayısında yayınlanmıştır.

²⁴⁵ İsmail Kaplan, *Türkiye'de Millî Eğitim İdeolojisi ve Siyasal Toplumsallaşma Üzerindeki Etkisi*, İletişim yay., İstanbul 1999, s.161.

“Şimdiye kadar takip olunan tahsil ve terbiye usûllerinin milletimizin gerileme tarihinde en önemli bir etken olduğu kanaatindeyim. Onun için bir millî terbiye programından bahsederken, eski devrin batıl inançlarından ve doğuştan sahip olduğumuz özelliklerle hiç ilgisi olmayan yabancı fikirlerden, Doğu’dan ve Batı’dan gelebilen tüm etkilerden tamamen uzak, millî ve tarihî özelliğimizle uyumlu bir kültür anlıyorum”. Mustafa Kemâl, çocuklara, gençlere neler öğretilmesi gerektiğini de belirtir: “Onlara özellikle varlığı ile, hakkı ile, birliği ile çatışan tüm yabancı unsurlarla mücadele lüzumu ve millî fikirleri kendinden geçerek her zıt fikre karşı şiddetle ve fedakârca koruma gereği telkin edilmelidir²⁴⁶.” Mustafa Kemâl, bu konuşmasında öğretmenleri “Gelecekteki kurtuluşumuzun saygıdeğer öncüleri” olarak tanımlar.

Kongre genel olarak, İlkokul programının düzeltilmesi, ilkokulların öğrenim sürelerinin tekrar belirlenmesi, Köy öğretmenleri yetiştirmek için Köy öğretmen okulu açılması, Ortaöğretim kurumlarının programları ve dersleri üzerinde çalışmalarını yürüttü.²⁴⁷ Kongreye Ankara’ya yakın olan merkezlerin hepsi ve uzak olanlardan üç ile dördü, her merkezin Maârif, Dârü’l-muallimîn, Sultani müdürleri, Dârü’l-muallimîn olmayan yerlerde Tedrîsât-ı İbtidaiye Müfettişi, Sultânî olmayan yerlerin İdâdî Müdürü katılacaklardır. Kongreye katılan üyelerden yazılı olarak istenen bilgiler ise şu şekildedir: İstatistikî bilgiler, nüfusun unsurlara göre taksimi, mekteplerin miktarı ve dereceleri, mektep binaları, muallimlerin adedi ve dereceleri, talebelerin adedi ve dereceleri, talebe velilerinin meslekleri, kız mekteplerinin adedi ve dereceleri, halkın kız mekteplerine bakışı, meşrutiyetten bu tarafa eğitimde görülen değişiklik ve gelişmeler, özel okullar ve yabancılara ait okulların durumu, zirâat ve sanayi mekteplerinin durumu, sıbyan mektepleri, izi kalmamış vakıflar ve maârifçe bunlardan edilecek istifade, mahalli maarifin gelişmesi için düşünülen hususlar, ekonomik bilgiler, mahalli üretim hakkında bilgiler, mahalli üretimin mekteplerimize tanıtmak için yeterli mütehassısın olup olmadığı, son beş yıl içerisinde bu gibi gelirlerin mekteplere geçen kısmı, eğitime ayrılan hissenin mahalline harcanıp harcanmadığı hususu. Kongre son toplantısını 21 Temmuz

²⁴⁶ Hasan Ali Yücel, *Türkiye’de Orta Öğretim*, Kültür Bakanlığı yay., Ankara 1994,s.19.

²⁴⁷ Cicioğlu, *aynı eser*, s.31.

Perşembe günü yaptı. Maârif Vekili Hamdullah Suphi Bey²⁴⁸ kapanış konuşmasında son olarak seneye tekrar böyle bir kongre toplanmasını dile getirip öğretmenlere başarı dilekleriyle kongreyi sonlandırdı. Kongrenin planlanandan erken sona ermesinde Yunan birliklerinin Ankara'ya yaklaşmaları etkili oldu²⁴⁹.

Millî Mücadele'nin en çetin günlerinin yaşandığı bir zaman diliminde Ankara'da öğretmenlerin bir araya getirilmesi ve eğitimin amaçlarının tartışılması, kadın ve erkek öğretmenlerin bir arada bulunması yeni devletin ve onun kurucusunun eğitim alanındaki ilkelerini ortaya koyması bakımından son derece önemli bir hamledir. Bu hamle millete güç ve moral katacak, eğitim alanında çok önemli bir kıvılcım olacaktır.

1 Kasım 1922 tarihinde Saltanatın ilgasından sonra Osmanlı Hükümetine bağlı tüm nezâretlerde olduğu gibi Maârif Nezâreti de ortadan kalktı²⁵⁰. Okullar muhafaza edilerek ilgili oldukları Vekâletlere bağlanmaya başlandı. Böylece Maârif Vekâletinin İstanbul'daki teşkilatlanması da hayata geçmekteydi²⁵¹.

Bu yıllarda devletin ekonomik yapısına bir göz atmak faydalı olacaktır. 1921 yılında devletin genel bütçesi 57 128 833 lira, Milli Eğitime ayrılan ödenek 390 412 (bütçenin % 6.8'i) liradır. 1922 de devletin genel bütçesi 74 957 848 lira, Milli Eğitime ayrılan ödenek 1 136 046 (bütçenin % 1.5'i) liradır. 1923 yılına gelindiğinde ise devletin genel bütçesi 105 929 911 lira, Milli Eğitime ayrılan ödenek 3 033 003 (bütçenin % 2.9'u) liradır²⁵².

TBMM çeşitli zamanlarda yayınladığı kanunlarla²⁵³ ilkökul öğretmenlerinin maaşlarını zaman içerisinde arttırdı. 8 Nisan 1339 (M. 8 Nisan 1923) tarihli kanunla asgâri 600 kuruş, iki yılda bir 100 kuruş zam ile azami 2000 kuruş olarak belirlendi. 27 Kânûn-ı evvel 1340 (M. 27 Aralık 1924) tarihli kanun ile öğretmen muavinlerinin maaşı asgarî 600 kuruş, üç yılda bir 100 kuruş zam verilmesi uygun

²⁴⁸ Hamdullah Suphi Bey'in eğitim anlayışı şu sözlerde açıkça anlaşılmalıdır: Maârifimizin ruhu milliyet, istikameti garp, hedefi millî iktisattır.

²⁴⁹ Kongre görüşmeleri ile ilgili ayrıntılı bilgi için bkz., Yahya Akyüz, " Atatürk ve 1921 Eğitim Kongresi", *Cumhuriyet Döneminde Eğitim*, MEB. yay., İstanbul 1983, s. 89-103.

²⁵⁰ Akyüz, *aynı eser*, s.279.

²⁵¹ Ergün, *aynı eser*, s.21.

²⁵² M. Rauf İnan, "1920'lerde Türk Millî Eğitimi", *Cumhuriyet Döneminde Eğitim*, MEB. yay., İstanbul 1983, s.64; Sakaoğlu, *aynı eser*, s.160.

²⁵³ Millî Mücadele ve Cumhuriyetin ilk yıllarında yapılan hukukî düzenlemelerle ilgili müstakil bir inceleme için bkz., Taha Akyol, *Atatürk'ün İhtilâl Hukuku*, Doğan Kitap, İstanbul 2012.

bulundu. Aynı kanun öğretmenlerin maaşını asgarî 1000 kuruş, üç yılda bir de 200 kuruş zam yapılmasını öngörmekteydi. 1926 tarihli Maârif Teşkilâtı Kanununa göre ilkokul öğretmen muavinlerine asgarî 800 kuruş maaş ile üç yılda bir % 15 zam yapılması uygun görüldü. Kanunla ilkokul öğretmenlerine mesken bedeli olarak beş ile on lira arasında bir para yardımı, Başöğretmenlere de makam ücreti verileceği belirtildi²⁵⁴.

2.1.2. Heyet-i İlmiye Toplantıları

Millî Eğitim işlerinin bütün yönleriyle ele alınıp, sorunları tanınmış eğitimcilerin fikir, düşünce ve tecrübelerinden yararlanılarak eğitimi planlayıp belli bir program dâhilinde yürütmek amacıyla 15 Temmuz 1923'te I. Heyet-i İlmiye toplandı.²⁵⁵ Çalışmalarını 15 Temmuz 15 Ağustos 1923 tarihleri arasında yürüten I. Heyet-i İlmiye, Maârif Şûralarının bir çeşit başlangıcı kabul edilir.²⁵⁶ Gündemde bulunan konular, kurulan komisyonlar sayesinde ayrıntılı olarak ele alınıp, komisyonların hazırladığı raporlar genel kurulda tartışıldı. Alınan kararların önemli bir kısmı uygulamaya konuldu.²⁵⁷

Eğitim ve kültür sorunlarını görüşmek üzere Ankara'da 1924 yılında II. Heyet-i İlmiye toplantısı yapıldı. Toplantı sonrası, ilköğretimin altı yıldan beş yıla indirilmesi, İlköğretmen okullarının²⁵⁸ süresinin dört yıldan beş yıla çıkarılması, ilkokul öğretim programının geliştirilmesi, ders kitaplarının yazdırılması gibi kararlar alındı. Burada ilkokulların süresinin beş yıla indirilmesindeki amaç zorunlu ve parasız²⁵⁹ eğitimi ülke genelinde daha fazla yaygınlaştırmaya çalışmaktır.

26 Aralık 1925 ile 8 Ocak 1926 tarihleri arasında Millî Eğitimin ana sorunlarını tartışmak ve bunlara çözüm bulmak amacıyla Ankara'da III. Heyet-i

²⁵⁴ Ergin, *aynı eser*, C.V, s.1784.

²⁵⁵ Yücel, *aynı eser*, s.21.

²⁵⁶ Ergün, *aynı eser*, s.29.

²⁵⁷ Sakaoğlu, *aynı eser*, s.163.

²⁵⁸ İlk öğretmen okullarının 1923-1924 döneminde sayısı 20 dir. Bunların 7'si kız, 13'ü erkek öğretmen okuludur.

²⁵⁹ İlköğretimin zorunlu ve parasız oluşu 1924 Anayasası'nın 87. maddesinde şu şekilde ifade edilmiştir: Kadın, erkek bütün Türkler ilköğretimden geçmek ödevindedirler. İlköğretim devlet okullarında parasızdır.

İlmiye toplandı. Pek çok konunun görüşülüp karara bağlandığı toplantılar sonucunda ilköğretimle ilgili olarak eğitim- öğretim işleriyle sürekli çalışacak olan *Talîm ve Terbiye Dairesi*'nin kurulmasının karara bağlanması atılan önemli adımlardandır. Bu daire kurulduktan sonra Heyet-i İlmiyelerin görevleri de sona erdi²⁶⁰.

2.1.3. Tevhîd-i Tadrîsât Kanunu

Mustafa Kemâl 1923 yılı TBMM'nin açılış konuşmasında eğitimin birleştirilmesi konusunu vurguladı²⁶¹. Saltanat ve Meşrutiyet idarelerinden beri süregelen parçalı eğitim anlayışını sonlandırmak ve devlet aleyhine birer fesat yuvası haline gelmiş olan azınlık okullarını devlet denetimine almak amacıyla²⁶², Türkiye Cumhuriyeti sınırları içerisindeki bütün okullar 3 Mart 1924 tarih ve 430 sayılı Tevhîd-i Tadrîsât Kanunu²⁶³ ile Maârif Vekâletine devredildi²⁶⁴. Şehir ve Köy ilkokulları da adı geçen kanun ile bakanlık içinde *İlk Tadrîsât Dairesi*'ne bağlandı²⁶⁵. Kabul edilen yasanın maddeleri şu şekildedir:

Md.1 - Türkiye dâhilindeki bütün müessesât-ı ilmiye ve tadrîsiye Maârif Vekâletine merbuttur.

Md.2 - Şer'îye ve Evkaf Vekâleti veyahut hususi vakıflar tarafından idare olunan bilcümle medrese ve mektepler Maârif Vekâletine devir ve raptedilmiştir.

Md.3 - Şer'îye ve Evkaf Vekâleti bütçesinde mekâtip ve medârise tahsis olunan mebâliğMaârif bütçesine nakledilecektir.

Md.4 - Maârif Vekâleti yüksek diniyât mütehassısları yetiştirilmek üzere Dârü'l-fünûnda bir İlahiyat Fakültesi tesis ve imâmet ve hitâbet gibi hidemât-ı dîniyenin ifâsı vazifesiyle mükellef memurların yetişmesi için de aynı mektepler küşat

²⁶⁰ Ergün, *aynı eser*, s.80.

²⁶¹ Mahmut Âdem, *Ulusal Eğitim Politikamız ve Finansmanı*, Ankara 1993, s.8.

²⁶² Durmuş Yalçın, Yaşar Akbıyık, Yücel Özkaya, Gülnihal Bozkurt, Dursun Ali Akbulut, Erdiğ Tokgöz, Refik Turan, Nuri Köstüklü, Mustafa Balcıoğlu, M.Akif Tural, Cezmi Eraslan, Cemal Avcı, *Türkiye Cumhuriyeti Tarihi II*, ATAM. yay., s. 108.

²⁶³ TBMM Zabıt Ceridesi, C.7, 3.3.1340; Mehmet Metin Arslan, *Millî Eğitim ile İlgili Mevzuat*, Ankara 1993; Sakaoğlu, *aynı eser*, s.291; Stanford J. Shaw-Ezel Kural Shaw, *Osmanlı İmparatorluğu ve Modern Türkiye*, C.II, E yay., İstanbul 1983, s.456.

²⁶⁴ Tevhîd-i Tadrîsât Kanunu tasarısını iki dönem Maârif Vekilliği yapan Hüseyin Vasıf Çınar (1895-1935) ve elli yedi vekil arkadaşı hazırlamıştır.

²⁶⁵ Cicioğlu, *aynı eser*, s. 36.

edecektir.

Md.5 - Bu kanunun neşri tarihinden itibaren terbiye ve tadrîsât-ı umûmiye ile müştegil olup şimdiye kadar Müdafaa-i Milliyyeye merbut olan askeri rüşti ve idadilerle Sıhhiye Vekâletine merbut olan Dârü'l-eytamlar, bütçeleri ve heyeti talimiyeleri ile beraber Maârif Vekâletine raptolunmuştur. Mezkûr rüşti ve idadilerde bulunan heyeti talimiyelerin ciheti irtibatları atiyen ait olduğu Vekâletler arasında tahvil ve tanzim edilecek ve o zamana kadar orduya mensup olan muallimler orduya nispetlerini muhafaza edecektir.

(Ek: 22/4/1341 - 637/1 Md.)Mekteb-i Harbiyeden menşe teşkil eden askeri liseler bütçe ve kadrolariyle Müdafaa-i Milliye Vekâletine devrolunmuştur.

Md.6 - İşbu kanun tarihi neşrinden muteberdir.

Md.7 - İşbu kanunun icrâ-yı ahkâmına İcrâ Vekilleri Heyeti memurdur.

Yasa ile Osmanlı Devleti zamanında eğitim alanında var olan “mektep” ve “medrese” ikiliği sona erdirilmiş olmaktadır²⁶⁶. Böylece Tanzimat döneminde başlayan eğitimde Laikleşme²⁶⁷ hareketi yeni bir ivme kazandı. Artık yeni devlette bütün okul programları Milli Eğitim Bakanlığınca hazırlanmaya başlandı. Eğitim kurumları arasında yönetim, uygulama ve denetim birliği sağlandı²⁶⁸. Kanunla Bakanlığa devredilen 479 medrese aynı yıl içerisinde kapatıldı. Yerlerine 29 İmam ve Hatip Mektebi, Dârü'l-fünûn'da²⁶⁹ bir ilâhiyât Fakültesi açıldı. 1925-1926'da İmam Hatip Mekteplerinin sayısı 20'ye düştü. 1926-27'de bu okulların sayısı ikiye düştü. 1929-1930'da ise kalan okullar da tasfiye edildi²⁷⁰. Hükümet 1924 Ağustosunda ilkokul eğitiminin *muhtelit* (karma) olmasını, kızların erkek okullarına,

²⁶⁶ Binbaşıoğlu, *aynı eser*, s.184.

²⁶⁷ Akyüz, *aynı eser*, s. 286; Lâiklik ilkesi önce Cumhuriyet Halk Partisinin programına daha sonra da 5.11.1937 tarihinde Anayasaya girmiştir. 1961 ve 1982 Anayasalarında da bu ilke aynen korunmuştur.

²⁶⁸ 1924'te Tevhîd-i Tadrîsât Kanununun yürürlüğe girmesinden Mustafa Kemâl Atatürk'ün vefatına kadar görev yapan Maârif Vekilleri : Hüseyin Vasıf Çınar (8.3.1924-21.11.1924), Şükrü Saraçoğlu (22.11.1924-3.3.1925), Hamdullah Suphi Tanrıöver (2.defa 4.3.1925-19.12.1925), Mustafa Necâti Bey (20.12.1925-1.1.1929), Başvekil İsmet İnönü (1.1.1929-27.2.1929), Hüseyin Vasıf Çınar (2.defa 28.2.1929-7.4.1929), Cemâl Hüsnü Taray (10.4.1929-15.9.1930), Esat Sagay (27.9.1930-18.9.1932), Dr. Reşit Galip (19.9.1932-13.8.1933), Dr. Refik Saydam (Vekil 14.8.1933-26.10.1933), Hikmet Bayur (27.10.1933-8.7.1934), Abidin Özmen (9.7.1934-9.6.1935), Saffet Arıkan (10.6.1935-28.12.1938).

²⁶⁹ 1.8. 1933'te İstanbul Üniversitesi adını almıştır.

²⁷⁰ Yücel, *aynı eser*, s. 53.

erkeklerin ise kız okullarına kayıt olabilmeleri kararını aldı.²⁷¹ 1924-1925 Eğitim-öğretim yılında Maârif Vekâletine bağlı ilköğretim kurumlarına sayısal olarak baktığımızda Ana mektebi (Karma) 85, öğrenci 8540, İlk mektep (erkek) 4923, öğrenci 265138, İlk mektep (kız) 647, öğrenci 70670, ilk yatı mektebi (erkek) 19, öğrenci 1520, Öksüzler yurdu (erkek)14, öğrenci 4105, Öksüzler yurdu (kız) 3, öğrenci 973 idi²⁷².

2.1.4. Dewey Raporu

Milli Eğitim Bakanı İsmail Safa (Özler) Bey'in (1885-1940) döneminde Amerika Columbia Üniversitesi profesörlerinden ünlü eğitimci John Dewey millî eğitim sistemimizi incelemek üzere Türkiye'ye davet edildi.²⁷³ Dewey Ağustos 1924'te ülkemize gelerek İstanbul, Ankara, Adana, Erzurum illerimizde iki ay kadar incelemelerde bulunarak bakanlığa iki ayrı rapor sundu²⁷⁴. Bundan sonra eğitim alanında yapılan çalışmalarda Dewey Raporu etkisini gösterdi²⁷⁵. Ayrıca başka yabancı uzmanların görüşlerinden de istifade yoluna gidilerek yeni devletin eğitim siyaseti yerleştirilmeye çalışıldı²⁷⁶.

²⁷¹ Ergün, *aynı eser*, s.82; Ülkemizde Orta okullarda karma eğitime 1927-1928 eğitim öğretim yılından itibaren, Liselerde ise 1934-1935 eğitim öğretim yılından itibaren başlanmıştır.

²⁷² Sakaoğlu, *aynı eser*, s.167.

²⁷³ Binbaşoğlu, *aynı eser*, s.189.

²⁷⁴ Bu raporların ilkinin Türkiye'de iken 5-6 sayfa olarak sunmuş, ikincisini ise Amerika'ya döndükten sonra yazıp göndermiştir. Raporun tamamıyla ilgili olarak bkz., John Dewey, *Türkiye Maârifi Hakkında Rapor*, Devlet Basımevi, İstanbul 1939.

²⁷⁵ Ergün, *aynı eser*, s.136-140. Talim ve Terbiye dairesinin kurulması, öğretim kademeleri dairelerinin şubelere ayrılması, Bakanlık merkez örgütünde İnşaat, Hıfzıssıhha, Yüksek Öğretim müdürlük ve dairelerinin kurulması, Maarif Eminlikleri örgütünün kurulması rapor doğrultusundaki önde gelen çalışmalardır.

²⁷⁶ Bu dönemde Türkiye'ye resmî davetle gelen diğer yabancı uzmanlar şunlardır: Prof. Dr. AlfredKühne, Prof.Dr. G.Stiehler, Prof. Dr. Frey, Prof. Dr. Ernest Egli, Prof. Dr. OmarBuyse, Prof. Dr. Oldenburg, Bay ve Bayan Ruatelet, Bayan Bocard; Aynı yıllarda resmî davet dışında Türkiye'ye gelip araştırmalarda bulunan ve konferans veren eğitimciler şunlardır: Columbia Üniversitesi profesörlerinden Edward Aurel, Mannheim Yüksek Ticaret Okulu Müdürü Brandt, Prof. Dr. Paul Monroe, Prof. Dr. Franklin, Prof. Dr.Henri Suzallu, Prof. Dr. Adolphe Ferriere.

2.1.5. Maârif Teşkilâtı Kanunu

22 Mart 1926 tarih ve 789 sayılı *Maârif Teşkilâtı Kanunu* ile Cumhuriyetin eğitim sistemi hazırlandı. Kanunun beşinci maddesinde ilköğretim okulları, Şehir ve kasaba ilkokulları (gündüzlü), Şehir ve kasaba ilkokulları (yatılı), Köy ilkokulları (gündüz), Köy Yatı Mektepleri²⁷⁷ şeklinde sınıflandırıldı. Bu kanuna göre gündüz ilkokulları il özel idareleri bütçeleri ile açılmaktadır. Şehir ve kasaba yatılı ilkokulları kimsesiz çocukların eğitim görmeleri için Maârif Vekâleti tarafından açılmaktadır²⁷⁸. Ayrıca bu okullar gerekli izinler alınıp, uygun şartlar oluşturulduğu takdirde mahalli idareler ve belediyeler tarafından da açılabileceklerdi²⁷⁹.

1926 yılında Maârif Vekili Mustafa Necâti Bey'in ifadelerine göre ilköğretimin genel durumu şöyleydi: *Ülke genelinde il özel idarelerine bağlı 4770 ilk mektep, 32 İlk Yatı Mektebi, 25 Leyli Muallim Mektebi ve bunların tatbikat sınıfları mevcuttu. İlk mektep ve İlk Yatı Mekteplerinde toplam 302500 öğrenci, 9062 öğretmen bulunmaktaydı. Öğretmenlerin 3960'ı muallim mektebi mezunu, 5120'si ehliyetname ile görev yapan öğretmenlerdi*²⁸⁰.

2.1.6. 1924 ve 1926 İlköğretim Programları

Cumhuriyetin ilânı ile birlikte eğitimde hızlı bir yenileşmeye gidilmişti. Bu kapsamda II. Heyet-i İlmiye tarafından, yeni kurulan Türkiye Cumhuriyeti'nin ihtiyacı ve şartları düşünülerek İlk Mektep Müfredat Programı hazırlandı. Daha çok Cumhuriyete geçiş niteliğinde olan bu programın başka bir özelliği ise dönemin koşullarına uygun olarak kız ve erkek öğrenciler için ayrı olarak hazırlanmış

²⁷⁷ Köy Yatı Mektepleri ortalama 8 ile 10 okulsuz köyün çocuklarının bir köyde toplanması ile oluşturulan okullardır. Okul kurulan köyün ihtiyaca cevap verebilecek temizce bir evi yatı evi olarak seçilmekte ve çevre köylerin öğrenim çağındaki çocukları birer haftalık yiyeceklerini yanlarına alarak burada toplanmaktadır. Çocukların başına bilgili kadınlardan biri yatı anası olarak görevlendirilmekte idi. Öğrenciler öğretimin devamı süresince yatı evinde kalmakta, hafta sonları ihtiyaçlarını gidermek için köylerine gidebilmekteydiler.

²⁷⁸ Milli Eğitim Bakanlığı 1923' ten 27 Aralık 1935 e kadar Maârif Vekâleti, 28 Aralık 1935' ten 21 Eylül 1941 tarihine kadar Kültür Bakanlığı adını almıştır.

²⁷⁹ Kanunun yedinci maddesine göre Orta tedrisât kurumları: Liseler, Orta Mektepler, İlk Muallim Mektepleri, Köy Muallim Mektepleri.

²⁸⁰ Cicioğlu, *aynı eser*, s. 35; Mustafa Eski, *Cumhuriyet Döneminde Bir Devlet Adamı Mustafa Necati*, ATAM. yay., Ankara 1999, s.140.

olmasıydı. Bakanlık, 1924-1925 öğretim yılından itibaren, Heyet-i İlmîyeye onaylattığı, ilköğretimin altı yıldan beş yıla indirilmesi kararını da tartışmalar içinde uygulamaya başladı²⁸¹. Böylece Osmanlı döneminde altı yıl olan ilkokul süresi Cumhuriyetin ilk yıllarında beş yıla indirilerek, devreler ortadan kaldırıldı. İlkokul beş sınıflı bir bütün olarak ele alındı.

Tablo-30: 1924 Erkek İlk Mektepleri Programı Haftalık Ders Dağıtım Çizelgesi²⁸²

DERSLER		1.Sınıf	2.Sınıf	3.Sınıf	4.Sınıf	5.Sınıf
Türkçe	Elifbâ	12	-	-	-	-
	Kırâat	-	4	3	2	2
	İmlâ	-	2	2	1	1
	Tahrîr	-	1	-	2	2
	Sarf	-	-	-	1	1
	Yazı (Sülûs-Rik'a)	-	2	1	1	1
Kur'ân-ı Kerîm ve Din Dersleri		-	2	2	2	2
Hesâb		2	3	3	3	2
Hendese		-	-	-	1	2
Tarih		-	-	1	2	2
Coğrafya		-	-	1	2	2
Tabiat Tetkiki, Zirâat, Hıfzıssıhha		3	3	2	2	2
Musâhabât-ı Ahlakıyye ve Ma'lûmât-ı Vataniyye		1	1	1	1	1
Resim		2	2	2	2	2
El İşleri		2	2	2	2	-
Musiki		2	2	2	1	1
Terbiye-i Bedeniyye		2	2	2	1	1
Toplam		26	26	26	26	26

Tablo-30'dan da görülebileceği gibi, haftada 26 saat olan 1924 programının

²⁸¹ Ergün, *aymî eser*, s. 87.

²⁸² Süleyman Çelenk- Neşe Tertemiz - Nurdan Kalaycı, *İlköğretim Programları ve Gelişmeler* (Program Geliştirme İlke ve Teknikleri Açısından Değerlendirilmesi), Ankara 2000, s.36.

Cumhuriyet öncesi programlardan temel farkı çok az sayıda derslerin eklenmesi, değiştirilmesi ve bazı ders konularının Cumhuriyet yönetimine uyarlanmasıydı. Dikkat çeken bir diğer husus ise Arapça ve Farsça derslerinin kaldırılmasıdır²⁸³. 1924 programında dersler arasında ilişki kurulmayıp her ders bağımsız olarak ele alınmıştı²⁸⁴. 1924 programı eleştirileri almak üzere eğitim çevrelerine gönderildi. Alınan sonuçlar, çocuğa öğretilecek derslerin “çevre” ve “ihtiyaç” ile ilgili olması “toplu öğretime” gidilmesi yönünde görüşün benimsendiğini gösterdi ve bu görüşler, 1926 programının hazırlanmasına temel oluşturdu. Daha önceleri, Bakanlığın komisyonlara hazırlattığı programları artık Bakanlığın yeni bir örgütü olan Talim ve Terbiye Dairesi yapıyordu. Bu Daire, 1924 ilkokul programının kısa sürede hazırlandığını ve üyelerinin karışıklığı yüzünden sorunlu olarak çıktığını belirterek; Fransız, Rus, İtalyan, Yunan, Bulgar, Alman milletlerinin ilköğretim programlarından yararlanma yoluna gitti. Böylece Cumhuriyet ilkelerine uygun, yeni öğretim yöntemleriyle altı ay çalışarak “1926 İlk Mektep Müfredat Programı” hazırlandı. Program taslak halinde iken, eğitimle ilgili çevrelerden de görüş alınmaya devam edildi. Ayrıca her dersin öğretimi için rehberler hazırlandı. Hazırlanan bu programlar 1925-26 öğretim yılında, seçilen okullarda denenmiş, alınan sonuçlara göre bazı değişiklikler yapılarak, 1927 yılında bütün ilkokullarda uygulandı. 1926 programında John Dewey’in “Hayat Bilgisi, toplu öğretim ve iş okulu” kavramlarına yer verildi²⁸⁵. 1926 programında ilkokullardaki kitap öğretimi geri plâna çekildi. Kitaplardan teorik bilgiler azaltılarak program çocuğu hayata hazırlayacak şekilde ve vatana ait görevleri gereği gibi anlatmak esasına göre düzenlendi. Programda öğrencinin kişisel ilgisi dikkate alınarak; iş eğitimine önem verildi. Her dersin amacı ile öğretiminde yöntemler ve araç ve gereçlerden nasıl yararlanılacağı ana hatları ile belirtildi. Bunların yanısıra, derslerin çevre şartlarına göre öğretimi ve geniş imkân yaratılması görüşü programlara yansıtılmaya çalışıldı. Çocuğun gelişim dönemleri dikkate alınarak ilk devrede (1-2-3) tek kitap, ikinci devrede (4-5) ise dersler bağımsız olarak ama aralarındaki ilişki gözden uzak tutulmadan ve çok kitaplı olarak

²⁸³ Sakaoğlu, *aynı eser*, s.172.

²⁸⁴ Çelenk-Tertemiz - Kalaycı, *aynı eser*, s.35.

²⁸⁵ Mustafa Rahmi, *Gazî Paşa Hazretlerinin Maârif Umdesi ve Asrî Terbiye ve Maârif* (haz. Mustafa Şahin), ATAM. yay., Ankara 2004, s. 17.

düzenlendi²⁸⁶. Bu program, bugünkü programların dayandığı altı temel esası kapsamı bakımından önemlidir. Sözü edilen temel esaslar şöyledir: Toplu öğretim sistemi, İlkokulun amaçları, Derslerin özel amaçları, Öğretimde takip edilecek yollar, İlk okuma-yazma öğretiminde uygulanan çözümleme metodu, Beş sınıflı ilkokulun birinci ve ikinci devreye ayrılması²⁸⁷. 1926 ilkokul programının 1924 programından temel farkları şunlardı: 1924 programında dersler yalnızca saat olarak gösterilmişti. 1926 programında ise ders saatlerinin yanı sıra derslerin amaçları ve içerikleri, dersler arasındaki ilişkiler ayrıntılı olarak açıklandı. İlk üç yıl çocuklara verilecek bilgiler Hayat Bilgisi adı altında toplu öğretim ilkelerine göre yani birleştirilerek düzenlendi²⁸⁸. Tarih, Din ve Yurtbilgisi dersleri ise çağdaş ihtiyaçlara göre hazırlandı.

Tablo-31: 1926 İlkokul Programı Haftalık Ders Dağıtım Çizelgesi²⁸⁹

Dersler		1.Sınıf	2.Sınıf	3.Sınıf	4.Sınıf	5.Sınıf
Türkçe	Alfabe	10	-	-	-	-
	Kırâat	-	4	4	3	3
	İmlâ	-	2	2	1	1
	Tahrîr	-	2	2	2	2
	Gramer	-	-	-	1	1
	El yazısı	-	2	2	1	1
Hayat Bilgisi		4	4	4	-	-
Din Dersleri		-	3	2	1	1
Hesâb-Hendese		4	4	5	5	5
Tarih		-	-	-	2	2
Coğrafya		-	-	-	2	2
Tabiat Dersleri		-	-	-	2	2
Eşya Dersleri		-	-	-	-	2
Yurt Bilgisi		-	-	-	2	1
Resim-Elişi		4	4	4	2	2
Musiki		2	2	1	1	1
Jimnastik		2	2	2	2	1
Toplam		26	26	26	26	26

²⁸⁶ Çelenk-Tertemiz - Kalaycı, *aynı eser*, s.40.

²⁸⁷ Çelenk-Tertemiz - Kalaycı, *aynı eser*, s.40.

²⁸⁸ Ergin, *aynı eser*, C. V, s.1785.

²⁸⁹ Çelenk-Tertemiz -Kalaycı, *aynı eser*, s. 38.

(Ev idaresi)				(1)	(1)
(Dikiş)				(1)	(1)

1927 yılında köy çocuklarını köyün ihtiyaçlarına göre yetiştirmek için, 1926 yılı programının esasları temel alınarak “Köy Mektepleri Müfredat Programı” hazırlandı.

Tablo-32: 1927 Üç Sınıflı Köy Mektepleri Programı Haftalık Ders Çizelgesi²⁹⁰

Dersler	1.Sınıf	2.Sınıf	3.Sınıf
Elifbâ	12	-	-
Kırâat	-	4	4
Türkçe, İmlâ	-	3	2
Tahrîr	-	2	2
Kavâid Tatbîkatı	-	-	1
Yazı	-	4	3
Hayat Bilgisi	4	4	3
Yurt Bilgisi	-	-	2
Hesâb- Hendese	4	3	3
Resim-Elişi (erkeklerle)	4	4	4
Resim, Elişi, Evişi (kızlara)	-	3	3
Toplam	24	24	24

2.1.7. İlkokul Öğretmenleri için Meslek Kursları Açılması

1926 programının uygulanmasında birtakım güçlükler bulunmaktaydı. Her şeyden önce öğretmenler yeni programı uygulamaya hazır değillerdi. Ayrıca, programda hedefler son derece kapalı, yetersiz, örtüşmüş bir biçimde ve dağınık bir halde idi. Programda ilk defa denenen toplu öğretim ilkesine uygun olarak öğretmenleri yeni esaslara göre hazırlamak için *İlk Tadrîsât Muallimleri İçin Meslek*

²⁹⁰ Çelenk-Tertemiz -Kalaycı, *aynı eser*, s.51.

*Kursları Talimatnamesi*²⁹¹ yayınlandı. Talimatname bu anlamda önem arz ettiğinden aşağıda vermeyi uygun gördük.

Md. 1: İlk mektep muallimleri yetiştirmek ve mevcut muallimlerin malûmât ve ihtisaslarını arttırmak maksadıyla açılan kurslar iki nev'idir. A Kursu; Muallim Mekteplerinde verilen malûmât-ı umûmiye derecesinde malûmât sahibi olup da muallimliğe tayin edilmek isteyenlere meslek dersleri vermek maksadıyla açılan kurstur. B Kursu; Esasen müstahdem bulunan muallimlerin ve muallim muavinlerinin amelî ve nazari meslek bilgilerini tazelemek ve ikmâl etmek maksadıyla açılan kurstur.

(A) KURSU

Md. 2: Kurs yalnız muallim mekteplerinde ve tatil aylarında açılır. Bu kursun müddeti iki aydır. Mebde-i ve müntehası mahallince tayin olunur. Ancak kursun Eylülün ilk haftası zarfında nihayet bulması lâzımdır.

Md.3: Bir kursta elliden fazla müdavim bulunması caiz değildir. Lâ-akal (en az) on beş talebe bulunmadıkça kurs açılmaz.

Md.4:A Kursuna devam şartları şunlardır:

1:Beş senelik İdadi veya orta mektep mezunları A kursuna devam edebilmek için evvela bir muallim mektebinde muallim mekteplerinin son iki sınıfının meslek dersleri haricinde kalan malûmât-ı umûmiyederlerinden muvaffakiyetle imtihan vermiş olmalıdırlar²⁹².

2: 20.5.926 tarihli ve 842 numrolu kanuna göre muallim ünvanını alamayan muallim muavinlerinden kursa devam etmek isteyenlerin evvela bir muallim mektebinde muallim mekteplerinin meslek dersleri haricinde kalan malûmât-ı umumiye derslerinden muvaffakiyetle imtihan vermeleri lâzımdır.

3: Yedi senelik İdadi ve Lise mezunlarıyla yüksek mektep mezunu olupta muallim mekteplerine mahsus mesleki tahsil görmüş olanlar doğrudan doğruya A Kursuna dâhil olabilirler.

Md. 5: A Kursuna dâhil olacakların 18 yaşından küçük ve 40 yaşından büyük

²⁹¹ *Maârif Vekâleti Tebliğler Mecmûası*, S.6, Millî Matbaa, İstanbul 1926, s.15-18.

²⁹² Meslek dersleri şunlardır: Rûhiyât, Terbiye, Usûl-i Tadrîs, Terbiye Tarihi, Mektep Hıfzıssıhhası, Tatbikat-ı Dersiyye.

olmamaları lâzımdır.

Md. 6: A Kursunda tadrîs edilecek dersler şunlardır: Terbiye, Rûhiyât, Usûl-i Tadrîs, Ders tatbikatı, Mektep Hıfzıssıhhası. Bu dersler muallim mektebinin mütehasıs muallimleri tarafından tadrîs edilir.

Md. 7:Kurslar muallim mektebi müdürüniün nezâreti altında cereyan eder. Kursların devamı müddetince mektep müdürüne bir buçuk liradan aşığı olmamak üzere ücret verilir.

Md.8: Kurslarda ders veren muallimlere beher saati için iki liradan aşığı olmamak üzere ücret tediye olunur.

Md. 9: Kursun birinci ayında her gün üç ders okutulur. İkinci aydan itibaren sabahları üçer ders okutulur ve öğleden sonra ikişer saatte ders tatbikatı ve tenkitleriyle iştigal edilir.

Md. 10: Dersler muallim mektepleri programlarına göre tadrîs olunur.

Md. 11:Tatbîkat dersleri tatbîkat mektebinde verilir. Mevzular Tatbikat-ı Dersiyeye muallimi tarafından birkaç gün mukaddem kurs müdavimlerine tebliğ olunur. Her ders için icap eden ilk mektep talebesi mektebe getirtilir. Muallim namzedi dersine diğher namzedlerin ve tatbîkat-ı dersiyemualliminin huzurunda verir. Bunu müteakip verilen ders hakkında münakaşa yapılır.

Md. 12: İki aylık tadrîsâtın hitamında müdavimleri tahrîri (yazılı), şifâhi (sözlü) ve amelî(uygulamalı) olmak üzere üç nevi imtihan verirler. Tahrirî imtihanda Terbiye, Rûhiyât ve Usûl-i Tadrîs ve Mektep Hıfzıssıhhasından bir sual sorulur. Tahrîri imtihanda muvaffak olanlar kurs programında mevcut bütün derslerden şifahî imtihana girerler. Şifahîimtihanda muvaffak olanlar tatbikat imtihanına dâhil olurlar.

Md. 13: İmtihanda bir dersten beşten dún (aşığı) numro alanlar muvaffak olmamış sayılır. Bunlar ertesi sene kurslara devama mecbur olmadan aynı mektepte imtihana girmek hakkına haizdirler. Ertesi sene diğher mektepte imtihana girebilmek için vekâletten müsaade istihsal etmek lâzımdır.

Md. 14: İmtihanda muvaffak olanlara İlk Mektep Şahâdet-nâmesi verilir (Sureti bilâhere gönderilecektir).

(B) KURSU

Md.15: İlk mektep muallim ve muallim muavinlerinin mesleki bilgilerini

tazelemek ve kendilerini en yeni tefris usûlleriyle ünsiyet ettirmek maksadıyla açılan BKursları Muallim Mekteplerinde açılabilceği gibi diğer müesseselerde de açılabilir.

Md. 16: B Kursunun mutlaka tatil aylarında açılması icap etmez, tatil aylarında açılabilceği gibi ders senesi zarfında da müsait zamanlarda (mesela geceleri veya pazartesi ve perşembe günleri öğleden sonra) da açılabilir.

Md.17: B Kurslarına muallim ve muallim muavinlerinden her isteyen dâhil olabilir.

Madde 18: Bu kurslarda şü mevzuların tefrîşîşâyân-ı tavsiyedir:

a-Umûmi usûl-i tefrîş.

b-Elifbâ, Hesâb, Tabiat Tedkiki, Coğrafya, Tarih gibi ilk Mektep derslerinin hususi usûl-i tefrîşleri.

p-Mekteplerde terbiye ve inzibat meselelerine ait umûmi ve husûsi mevzular.

t-Tatbîkat: Numûne dersleri ve münakaşaları.

Md.19: B Kurslarının resmî maârif mensuplarından bir zatın nezâreti altında devam etmesi lâzımdır. Bu kurslarda muallimlik edecek zatların ya muallim mektepleri muallimlerinden veyahut ilk tefrîşât müfettişlerinden (Muallim Mektebi mezunu olmak şartıyla) tam teşkîlatlı İlk mektep muallimlerinden olması veyahut ehliyet ve kifayet-i ilmiyesi izleriyle sabit bulunmuş olması lâzımdır.

Md. 20: Bir yerde B kursları açılması istenildiği zaman evvel emirde kursların programının ve ders verecek zatların ve kurslara riyaset ve nezâret edecek zatın ismi ve hüviyetlerinin vekâlete bildirilmesi ve tasdikten sonra kurslara başlanılması lazımdır.

Md. 21: Bir B kursu devresinemuntazaman devam etmiş olan muallimlere kursları heyeti tarafından bir vesîka verilir. Bu vesîka mahallin en büyük maârif memuru tarafından tasdik edilir. Bu suretle vesîka almış olan muallimler tayin işlerinde rüchân (üstünlük) hakkına mâlik olurlar.

Md. 22: B Kursları muallimlerine ve reîsine verilecek ücretlerin mikdarını mahallin en büyük maârif memuru idare-i husûsiye bütçesini nazara alarak tayin eyler.

Md. 23: A ve B Kurslarına ait bi'l-cümle ücret ve masraflar ile kurslara devam edecek muallim ve namzetlerin harcırah, iâşe ve ibâte (yedirme ve barındırma)

masrafları tamamen mahalli bütçeden tesviye olunur.

Md. 24: 1339 tarihli “Mekâtib-i İptidaiye’de Muallimlik ve Muallim Muavinliği ve Eyyam-ı Tatilyede Küşad Edilecek Dersler” talimatnamesinin işbu talimatname ile mütenakız olan ahkâmı mülğadır.

1926 programının uygulanmasında, bir yandan getirdiği “toplu öğretim ilkesi” nin gereği gibi uygulanamaması ile ilgili sorunlar ile uğraşılırken diğer yandan bu sorunlar Lâtin alfabesinin kabul edilmesinden sonra daha da artmıştı²⁹³. Sonuç olarak bu program, önceki programda ayrı ayrı okutulan derslerin bir ad altında birleştirilerek öğretilmesinden başka sonuç vermedi. Bu nedenle 1936 ilkokul programının hazırlanması ihtiyacı ortaya çıktı.

2.1.8. Köy Öğretmeni Yetiştirme Çalışmaları

I. Maârif Kongresinde ve 1-20 Mayıs 1925 tarihinde Konya’da yapılan Maârif Müfettişleri Kongresi’nin gündeminde köy öğretmeni yetiştirme konusu da yer almaktaydı. 22 Mart 1926’da yürürlüğe giren 789 sayılı *Maârif Teşkilâtına Dâir Kanun*’un 7. maddesinde *İlk Muallim Mektepleri*’nin yanında ayrıca *Köy Muallim Mektepleri*’nin açılması uygun görüldü. Bu amaçla ilk önce Kayseri’nin Zincidere köyünde ve Denizli’de birer köy muallim mektebi öğretime başladı²⁹⁴. Bu okullar yaklaşık altı yıl öğretim yaptıktan sonra Dr. Reşit Galip’in (1897-1934) başkanlığı sırasında 1932’de Kayseri’deki, 1933’te Denizli’deki Köy Muallim Mektebi kapatıldı²⁹⁵. Kapatılma nedenleri olarak köy ve şehir çocuklarının yetiştirilmesinde ayrı bir metot olmadığı ve mevcut öğretmen okullarının düzenlenerek öğretimlerine

²⁹³ Cicioğlu, *aynı eser*, s.95.

²⁹⁴ Cicioğlu, *aynı eser*, s. 49.

²⁹⁵ Aynı dönemde Ankara, İzmir, Bursa ve Adana’da köy öğretmenleri yetiştirmek için 40 günlük *Köy Eğitimcileri Yetiştirme Kursları* açıldı.

devam etmelerinin daha ekonomik olacağı gösterildi²⁹⁶. Köy Muallim Mektebi Talimatnamesi²⁹⁷ şu şekildedir:

Md. 1: Köy mekteplerine muallim yetiştirmek üzere açılan muallim mekteplerinin ders programı üç senedir.

Md. 2: Mektep leylî (gece) ve meccânîdir (ücretsiz). Her sene mektebin birinci sınıfına azami kırk talebe alınır. Diğer sınıfların mevcudu kırktan dûn olduğu takdirde şerâit-i lâzimeye haiz talebe imtihan ile kabul olunur. İkinci sınıfa girmek isteyenler birinci sınıf derslerinden ve üçüncü sınıfa girmek isteyenler ikinci ve üçüncü sınıf derslerinden imtihan vermeye mecburdur. Tahsîsât ve vesâiti müsait olan mahallerde muvâzî sınıflar (şûbeler) açılabilir.

Md. 3: Köy muallim Mektebine alınacak talebenin aşağıdaki vasıflara haiz olması lâzımdır.

1-Türk olmak

2-İlk mektepten mezun olmak

3-Yaşça on altıdan küçük ve yirmiden büyük olmamak

4-Muallimlik etmeye mani uzvî ve ruhî kusurları bulunmamak.

Md. 4: Köy Muallim Mektebine girmeye talip olanlar aşağıda sayılan vesîkaları mektep idaresine tevdi ederler:

1-Nüfus teskeresinin sûreti

2-Mektep tasdiknamesinin sûreti

3-Maârif Vekâletince tertîp olunan numuneye tevfikân tabip raporu (Mektep tabibi tarafından muayene)

4-Aşı şahâdet-namesi

5-Dört adet vesika fotoğrafı

6-Kayıt ilmühaberi

Md. 5: Mektebe girmeye talip olanlar ders senesinin başında bir ehliyet imtihanına tabi tutulurlar. Ehliyet imtihanı Türkçe ve hesaptan tahrîri, Kırâat, Hesâb, Tarih ve coğrafyadan şifahî olarak yapılır. İmtihan mektep müdürünün riyaseti altında muallimlerden mürekkep bir komisyon tarafından icrâ edilir.

²⁹⁶ Ergin, aynı eser, C.V, s. 1721; Bu şekilde kesintiye uğrayan köye öğretmen gönderme çalışmaları 1937 yılından itibaren Köy öğretmen okulları açılmak suretiyle yeniden ele alındı. İzmir Kızıllıçullu, Eskişehir Mahmudiye Köyünde açılan okullar bu alandaki ilk denemelerdir.

²⁹⁷ Maârif Vekâleti Tebliğler Mecmûası, S.10, Millî Matbaa, İstanbul 1926, s.104-105.

Numrolar komisyonun ekseriyet arasıyla takdir olunur. İmtihanda tam numro beş itibarıyla üçten aşağı numro alan namzed mektebe kabul olunmaz. Ehliyet imtihanında muvaffak olanların adedi kırkı tecâvüzederse imtihanda en yüksek numro kazananlardan sırasıyla kırk kişi tefrîk olunur.

Md. 6: Mektebe kabul olunan talebe tahsili bitirdikten sonra vekâletçe tayin olunacak köylerde lâ-akalaltı sene muallimlik etmeye mecburdur. Namzed bu mükellefiyeti ifâ edeceğine dair bir kefilirâe (gösterme, tâyîn etme) ve numunesi veçhile bir senedi gerek kendisi ve gerek kefilî imza edip kâtib-i adliden tasdîk ettirir.

Md.7:Köy muallim mektebi mezunlarına memur oldukları köylerde mektebin yanında bir mesken veya bahçelik temin olunur.

Md. 8: Köy muallim Mektebi mezunları beş sene köylerde ifâ-yı hizmet ettikten sonra arzu ederlerse bir muallim mektebinde son iki sınıf derslerinden imtihan vererek beş senelik muallim mektebi mezunu hukukunu iktisap ederler.

Md. 9:Köy muallim mektebine merbut bir tatbîkat mektebi bulunacaktır. Tatbîkat Mektebi köy mekteplerine numûne olacak bir tarzda teşkîl ve idare olunacaktır.

Md.10: Köy muallim mektebinde bir iş dershanesi bulunacaktır. Burada muallim mektebi talebesi terbiyevi el işleri ve tadrîsât için lüzumu olan basit alet ve cihazları yapacaklardır.

Md. 11: Köy muallim mektebinin talebesinin teneffüsüne ve oyunlarına müsait bir avlusu ,küçük bir numûne tarlası, fidanlığı ve sebze bahçesi ve mebzûl akar suyu bulunacaktır.

Md. 12: Köy muallim mekteplerinde her sene 1 Eylülde talebe kaydına başlanır, on beş gün zarfında duhûl imtihanları yapılır. Eylülün on beşinde tadrîsâta başlanır. Kânûn-ı sâninin son haftasında dersler kesilir ve bir hafta müddetle mektep tatil edilir. IŞubatta tekrar derslere başlanarak Mayıs sonunda nihayet verilir ve imtihanlar 10 Haziranda biter.

Md. 13:Mektebin idare ve iâşe işleriyle müdür, muallim ve talebenin hukuk ve vezâifi Muallim Mektepleri Talimatnamesi ahkâmına tabidir. 19 Teşrîn-i evvel 1926.

2.1.9. Harf İnkılâbı ve Millet Mektepleri

Cumhuriyetin ilanından sonra eğitimle ilgili yapılan çalışmalardan biri de 1924 yılında İstanbul Millî Eğitim Müdürü Saffet Bey'in girişimleriyle bir Elifbâ (Alfabe) Komisyonunun toplanmasıdır²⁹⁸. Komisyon çalışmalarını ilk okuma-yazma öğretimi üzerinde yoğunlaştırdı. Netice olarak bu komisyonun etkileri hazırlanan 1926 ilkokul programında görülecekti²⁹⁹. 1926 yılında Maârif Vekâleti bir Alfabe Komisyonu kurdu³⁰⁰. İncelenen Alfabe kitaplarından çıkarılan sonuç sözcük ve cümle yönteminin kullanılması oldu. Anlaşılan odur ki Bakanlık ilkokuma-yazma öğretimini çağın gerektirdiği bilimsel veriler üzerine oturtmakta kararlıdır.

Mustafa Kemâl 9 Ağustos 1928 tarihinde Sarayburnu parkında Cumhuriyet Halk Partisi'nin tertip ettiği yemekte yapmış olduğu konuşma ile Harf inkılabının³⁰¹ yapılacağını duyurdu³⁰². 01.10.1928 tarih ve 1353 sayılı *Türk Harflerinin Kabul ve Tatbîki Hakkında Kanun*'la bugünkü kullandığımız Lâtin alfabesi Arap Alfabesinin yerine geçti³⁰³. Harf inkılâbı ile halk kitlelerinin hızla okur-yazar olmalarını sağlamanın yanı sıra, Türk dili ve kültürünün diğer dil ve kültürlerin etkisinden kurtarılması da amaçlanmaktaydı³⁰⁴. Kanunun 9. maddesi ise şu şekildedir: “*Bütün mekteplerin Türkçe yapılan tedrisâtında Türk harfleri kullanılır. Eski harflerle matbu kitaplarla tedrisât icrâsı memnudur.*” Bu kanunla yeni basılacak alfabe, imlâ ve okul kitaplarının, Devlet matbaasının ve Millet mekteplerinin harcamalarına tahsis edilmek üzere ek ödenekler konuldu³⁰⁵.

1927 yılından itibaren oluşturulan *Halk Mekteplerinin* sayısı yaklaşık 3.304 idi. Harf inkılâbından sonra bu mekteplerin *Millet Mektepleri* adı altında teşkilâtlanması

²⁹⁸ Binbaşıoğlu, *aynı eser*, s. 185-186.

²⁹⁹ Komisyona katılanlar: İstanbul öğretmen okulu müdürü İhsan (Sungu) Bey, Kız öğretmen okulu müdürü Ali Haydar (Taner) Bey, İlköğretim müfettişleri Ahmet Halit Bey, Sıtkı Bey, Salih Bey.

³⁰⁰ Binbaşıoğlu, *aynı eser*, s. 187.

³⁰¹ Yazıyı Lâtinleştirme düşüncesi 1923 tarihinde İzmir İktisât Kongresinde ortaya atılıp tartışıldı. Bununla ilgili olarak bkz., Bernard Lewis, *Modern Türkiye'nin Doğuşu*, (Çev. M. Kıratlı), TTK. yay., Ankara 2000, s. 427.

³⁰² Mustafa Kemâl'in Sarayburnu'nda yaptığı konuşma, İsmet Paşa'nın 29 Ağustos 1928 tarihli konuşması ve Dolmabahçe kararları için bkz., Ergin, *aynı eser*, C.V, s. 1763-1771.

³⁰³ Âdem, *aynı eser*, s.11.

³⁰⁴ Harf inkılâbı 1961 Anayasasının 153, 1982 Anayasasının 174. Maddesine göre korunacak kanunlar arasında yer almaktadır. Bu kanunun kaldırılması veya değiştirilmesi teklif edilemez.

³⁰⁵ Ergün, *aynı eser*, s.125; Ayrıca 1931 yılına kadar gazetelere Harf inkılâbını savunmaları için prim verilmesi yönünde kanun çıkarıldı.

ve buralarda halka yeni alfabeye okuma-yazma öğretilmesi amaçlandı³⁰⁶. Millet Mekteplerinde eski alfabeyle bilmeyenlere dört aylık A Kursu, eski alfabeyle bilenlere iki aylık B Kursu düzenlenerek her iki kursta da yeni alfabenin öğretilmesi çalışmalarına başlandı³⁰⁷. Millet Mekteplerinin başkanı Başöğretmen Gazî Mustafa Kemâl idi³⁰⁸. Öğretmeni veya okulu olmayan köylerde köylünün boş olduğu mevsimlerde onlara yeni alfabeyle öğretecek “seyyar talim heyetleri” oluşturuldu³⁰⁹. 1.1.1929 tarihinden 3.5.1929 tarihine kadar Seydişehir’in Kısacık Köyü’nde de bir B kursu açıldı. Kursta öğretmen olarak Osman Nuri Bey görevlendirildi ve yeni alfabenin halka öğretilmesi uygulamasına hemen geçildi³¹⁰.

2.1.10. Okul öncesi Eğitim

Cumhuriyetin kuruluş yıllarında ülke genelinde 38 ilde 80 anaokulu bulunmaktaydı. Bu okullarda 5880 öğrenci eğitim görmekteydi. Cumhuriyet döneminde Ankara’da 1927-1928 eğitim öğretim yılında yeniden Ana Öğretmen Okulu açıldı³¹¹. Okulda öğrenim süresi iki yıl idi. Bu okul 1930-1931 öğretim yılında İstanbul Kız Öğretmen Okuluna nakledildi. 1933’e kadar eğitim veren okul aynı yıl kapatıldı. Harf inkılabıyla birlikte ilkokullara ağırlık verilerek okuma yazma seferberliğine girilmesi, anaokullarının ihmâl edilmesine neden oldu. Bir müddet kendi imkânlarıyla faaliyetlerini sürdüren bu okullar 1937-1938 öğretim yılında kapatıldı³¹². Millî Mücadele ve Cumhuriyetin ilk yıllarında Seydişehir’de mevcut eğitim kurumları bünyesinde anaokulu ve anasınıfı bulunmamaktadır.

³⁰⁶ Sakaoğlu, *aynı eser*, s.191; Eski, *aynı eser*, s. 156-158; Millet Mekteplerine 16-40 yaş arasındaki vatandaşlar devam etmeye veya dışarıdan sınav vererek belge almaya mecbur idiler.

³⁰⁷ Maârif Vekili Mustafa Necâti Bey 2 Aralık 1928 tarihinde valiliklere gönderdiği genelgeyle Millet Mekteplerinde 1.1.1929 tarihinden itibaren derslere başlanacağını ve yapılması istenilen işleri detaylı bir şekilde ifade etmiştir.

³⁰⁸ Sakaoğlu, *aynı eser*, s.192.

³⁰⁹ Ergün, *aynı eser*, s.127; Bu kurslar vatandaşların evinde, köyünde daha çok bulunduğu, tarımsal çalışmaların yoğun olmadığı kış dönemlerinde 1 Kasım-1 Mart tarihleri arasında düzenlendi.

³¹⁰ Seydişehir Kısacık Köyünden R.1326 (M. 1910) doğumlu Mustafa Efendi’nin 13.6.1929 tarihli Millet Mektebi Şahâdet-nâmesi için bkz., Ek-15.

³¹¹ Cicioğlu, *aynı eser*, s. 21; Eski, *aynı eser*, s.159.

³¹² Anaokulları ile ilgili çalışmalar aralıklarla devam etmişse de müstakil olarak bir düzenleme ancak 16.6.1962 tarihinde *Anaokulları ve Sınıfları Yönetmeliği*’nin yayınlanması ile yapılabildi.

3. Kaza Merkezindeki Okullar

3.1. Numûne Mektebi / Merkez Erkek Mektebi

Merkez iptidai Mektebi, Millî Mücadele yıllarında *Numûne Mektebi (1918-1921)*, *Merkez Zükûr Mektebi (1922-1923)*, Cumhuriyetin ilanından sonra ise *Merkez Erkek Mektebi / Merkez İlk Erkek Mektebi* isimleriyle eğitim-öğretim faaliyetlerine devam etti. Biz bu okul için bundan sonra Merkez Mektebi ismini kullanacağız. Cumhuriyetin ilk yıllarında Seydişehir’de yeni yapılan bir okul binası bulunmamaktaydı. Mevcut okullar Osmanlı döneminde yapılmış olan ve önemli oranda bakım ve tamire muhtaç okullardı. Merkez mektebi de daha önceki iptidai mektebi binasında eğitimine devam etti.

Tablo-33: Merkez Mektebi 1918-1924 seneleri arası öğrenci istatistiği

Eğitim Öğretim Yılları	Devre-î Ülâ		Devre-î Mutavassıta		Devre-î Âliye		Toplam
	1. sınıf	2. sınıf	1. sınıf	2. sınıf	1. sınıf	2. sınıf	
1918-1919 ³¹³	30	44	14	9	10	6	113
1920-1921 ³¹⁴	31	29	23	22	8	5	118
1921-1922 ³¹⁵	39	21	29	7	14	6	116
1922-1923 ³¹⁶	77	37	21	24	17	9	185
1923-1924 ³¹⁷	47	28	28	17	18	13	151

Tablo incelendiğinde dikkatimizi çeken ilk husus 1919-1920 eğitim-öğretim yılında merkez mektebinin öğrenci durumuna dair bir bilgi yer almamaktadır. İncelediğimiz arşiv belgelerinde bu yıla ait bir kayda rastlanamadı. Muhtemelen okulun bir yıl kapalı durumda kaldığı anlaşılıyor.

³¹³ MİOA., *Numûne Mektebi R.1334-1335 (M.1918-1919) İmtihân-ı Umûmi Cetveli*, s.1a-1b, 2a-2b, 3a-3b.

³¹⁴ MİOA., *Numûne Mektebi R.1336-1337 (M.1920-1921) İmtihân-ı Umûmi Cetveli*, s.1a-1b, 2a-2b, 3a-3b.

³¹⁵ MİOA., *Merkez Zükûr Mektebi R.1337-1338 (M.1921-1922) İmtihân-ı Umûmi Cetveli*, s.1a-1b, 2a-2b, 3a-3b.

³¹⁶ MİOA., *Merkez Zükûr Mektebi R.1338-1339 (M.1922-1923) İmtihân-ı Umûmi Cetveli*, s.1a-1b, 2a-2b, 3a-3b.

³¹⁷ MİOA., *Merkez Erkek Mektebi R.1339-1340 (M.1923-1924) İmtihân-ı Umûmi Cetveli*, s.1a-1b, 2a-2b, 3a-3b.

1918-1924 seneleri arası öğrencilerini birlikte ele almamızın nedeni, bu yıllar arasında okulda üç devreli, toplam altı senelik eğitime devam ediliyor olmasıdır. Millî Mücadele ve Cumhuriyetin ilk yıllarında Seydişehir’de öğrencilerin derslerdeki başarı durumları önceden olduğu gibi 10’luk not sistemi üzerinden değerlendirilmeye devam edildi. Öğrencilerin yıl boyunca gerek sınıf içerisinde arkadaşları ile olan ilişkileri, gerekse öğretmenlerine karşı davranışları hâl ve hareket notu olarak 10 üzerinden değerlendirilmekteydi. Bu yıllarda incelediğimiz imtihan cetvellerinde olumsuz davranışları nedeniyle sınıf tekrarına bırakılan bir öğrenciye rastlamadık. Genel olarak baktığımızda 1917 yılında var olan sıbyan sınıfının kapatıldığı görmekteyiz. 1922-1923 yılında Devre-i Ūlâ birinci sınıfı mevcudu 77’dir. Bu sayının önceki yıllara göre fazla olmasının nedeni aslında bir önceki yılda yani 1921-1922 yılında Devre-i Ūlâ birinci sınıfa kaydolmuş olan 39 öğrencinin tamamının sınıf tekrarına bırakılmış olmalarıdır³¹⁸. 1922-1923 senesi başında okula 38 yeni öğrenci kaydı yapılmış böylece kalanlarla birlikte birinci sınıfın mevcudu yükselmiştir. Öğrencilerin tamamının sınıfta kalma nedenlerine baktığımızda ders yılının son üçte birlik kısmında okula kaydedilmeleri ve sınavlarda başarılı bulunmadıklarından bu öğrencilere terfi hakkı verilmemiştir³¹⁹. 1922-1923 yılında da aynı nedenlerden dolayı 31 öğrenci, hasta olduklarından dolayı 12 öğrenci, aşırı devamsızlıklarından dolayı 13 öğrenci sınıfta bırakılmıştı. Tekrara kalan öğrencilerin çoğunluğunda da ders kitaplarının bulunmadığı ifade edilmekteydi³²⁰. Devre-i Ūlâ birinci senesinde 12 öğrencinin hastalık sebebiyle sınavlara gelememesi bu sınıfta öğrenciler arasında salgın bir hastalık olduğu ihtimalini gösterir. Merkez mektebinde okula devam esastı. O nedenle bir öğrencinin okula devam etmemesi en önemli sınıfta kalma sebebiydi. Ayrıca sene sonunda yapılan sınavlara katılmamak her ne

³¹⁸ Bu öğrencilerden bir tanesi de Ali Çavuş oğlu Ahmet (Sakarya) Efendi’dir. Babası Ali Çavuş I. Dünya Savaşı yıllarında Çanakkale cephesinde şehit düşmüştür. Seydişehir’in Kızılcılar Mahallesinde R.1330 (M.1914) yılında doğdu. Okul numarası 197’dir. İlkokulu Seydişehir merkez mektebinde tamamladı. Konya öğretmen okulundan 1935 yılında mezun oldu. Sırasıyla İzmir Bayındır Uladı Köyü İlkokulu, Konya Apa Köyü ilkokulu, Seydişehir Gencek Nahiyesi ilkokulu, Akçalar Köyü ilkokulu, Gevrekli Köyü ilkokulu, Seydişehir Merkez İlkokulu, Seydişehir Atatürk İlkokulunda görev yaptı. 1971 yılında emekli oldu. Bu bilgiler kendisi ile 20.8.2012 tarihli Konya-Meram’daki evinde yaptığımız röportajdan alındı. Ahmet Sakarya’nın fotoğrafı için bkz., Ek-16.

³¹⁹ MİOA., *Merkez Zükûr Mektebi R.1337-1338 (M.1921-1922) İmtihân-ı Umûmi Cetveli*, s.1a.

³²⁰ MİOA., *Merkez Zükûr Mektebi R.1338-1339 (M.1922-1923) İmtihân-ı Umûmi Cetveli*, s.1a-1b.

sebeple olursa olsun öğrencinin sınıf tekrarı yapmasına sebep olmaktadır³²¹.

Dikkatimizi çeken başka bir husus ise Devre-i Ülâ birinci ve ikinci seneden sonra ara sınıflarda tekrara kalma nedenleri arasında sınavlara girmeme yer almaktadır. Anlaşılan öğrenciler okula ilk kaydedildikleri yıl velileri tarafından kitapları temin edilememekte ancak ikinci seneden itibaren ders kitapları önemli oranda temin edilmektedir. Muhtemelen bir üst sınıfa geçen öğrencilerin kitaplarından kullanılabilir durumda olanlar alttan gelen, durumu müsait olmayan öğrenciler tarafından değerlendirilmekte idi.

Merkez mektebi öğrencilerinin tamamına yakını Seydişehirli Osmanlı-Türk ailelerinin çocuklarından oluşurken, kazada bulunan gayr-i müslim ailelerin çocukları da bu okulda eğitim-öğretim görmeye devam etmişlerdi. 1922 yılında Seydişehir’de 20 Ermeni, 1924 yılında ise 17 Ermeni’nin yaşamakta olduğu bilinmektedir³²². 1918-1919 Eğitim-öğretim yılında Devre-i Ülâ ikinci sene öğrencilerinden 3 numaralı Hovaç Efendi oğlu Filip Efendi sene sonu sınavlarında sınıfında gayet başarılı olmuş ve üçüncülükle Devre-i mutavassıta birinci seneye geçmişti³²³.

1918-1924 yılları arası öğrenci istatistiği incelendiğinde okulun öğrenci sayısında % 33.6 oranında bir artış söz konusudur.

³²¹ MİOA., *Merkez Erkek Mektebi R.1339-1340 (M.1923-1924) İmtihân-ı Umûmi Cetveli*, s. 2a; Devre-i Mutavassıta birinci sınıf öğrencilerinden Hafız Ali Efendizâde Naci Efendi velisiyle Manavgat’a gittiğinden dolayı sene sonu sınavlarına girmemiş ve sınıf tekrarına bırakılmıştır.

³²² Kürşat Kurtulgan, *Balkan Muhacirlerinin Konya Vilayetine İskânı(1923-1933)*, Çizgi Kitabevi, Konya 2010.

³²³ MİOA., *Numûne Mektebi R.1334-1335 (M.1918-1919) İmtihân-ı Umûmi Cetveli*, s.1b; Filip Efendi’nin ismine bundan sonraki yıllara ait cetvellerde rastlanılmadı. Bu durum ailesinin 1919-1922 yılları arasında Seydişehir’den göç etmek durumunda kaldığını göstermektedir. Cumhuriyetin ilk yıllarında Seydişehir’e 1924-1927 yılları arasında toplam 27 hane, 117 nüfus Balkan muhaciri yerleştirilmişti. Bu muhacirlerden iki aileye ev verilebilmiş, kalanların tamamına o günün şartları içerisinde sadece arazi dağıtımı yapılmıştı. Gelenlerin % 58’i Yugoslavya, % 38’i Yunanistan, % 4’ü ise Romanya muhacirlerindendi. Konuyla ilgili olarak bkz., Kurtulgan, *aynı eser*, s. 125-126.

Tablo-34: Merkez Mektebi 1918-1924 seneleri arası öğrenci yaş istatistiği

Yıllar	Devre-i Ülâ										Devre-i Mutavassıta						
	Y	7	8	9	10	11	12	13	14	15	9	10	11	12	13	14	15
1918-1919 ³²⁴	Ö	6	7	10	22	13	12	3	-	1	3	6	8	2	2	2	-
1920-1921 ³²⁵	Ö	2	7	8	13	8	6	6	2	7	1	3	8	9	20	1	3
1921-1922 ³²⁶	Ö	-	6	9	13	10	9	8	2	3	2	5	6	3	16	1	3
1922-1923 ³²⁷	Ö	6	18	28	24	8	16	7	2	5	1	2	6	15	10	8	-
1923-1924 ³²⁸	Ö	-	13	17	19	16	5	3	2	-	2	5	9	5	12	11	1
Yıllar	Devre-i Âliye																
	Y	11	12	13	14	15	16	17									
1918-1919	Ö	1	1	3	5	2	1	3									
1920-1921	Ö	-	2	4	3	-	4	-									
1921-1922	Ö	3	8	3	4	1	1	-									
1922-1923	Ö	-	6	14	5	1	-	-									
1923-1924	Ö	1	5	4	13	2	5	1									

Y: Yaş

Ö: Öğrenci

³²⁴ MİOA., Numûne Mektebi R.1334-1335 (M.1918-1919) İmtihân-ı Umûmi Cetveli, s.1a-1b, 2a-2b, 3a-3b.

³²⁵ MİOA., Numûne Mektebi R.1336-1337 (M.1920-1921) İmtihân-ı Umûmi Cetveli, s.1a-1b, 2a-2b, 3a-3b.

³²⁶ MİOA., Merkez Zükûr Mektebi R.1337-1338 (M.1921-1922) İmtihân-ı Umûmi Cetveli, s.1a-1b, 2a-2b, 3a-3b.

³²⁷ MİOA., Merkez Zükûr Mektebi R.1338-1339 (M.1922-1923) İmtihân-ı Umûmi Cetveli, s.1a-1b, 2a-2b, 3a-3b.

³²⁸ MİOA., Merkez Erkek Mektebi R.1339-1340 (M.1923-1924) İmtihân-ı Umûmi Cetveli, s.1a-1b, 2a-2b, 3a-3b.

1918-1919 yılında Devre-i Ūlâ sınıfının yaş ortalaması 10.1, öğrenciler arasındaki yaş farkı 8'dir. Devre-i Mutavassıta sınıfının 11, öğrenciler arasındaki yaş farkı 6'dır. Devre-i Âliye sınıfının 14.3, öğrenciler arası yaş farkı 6'dır. 1920-1921 yılı cetvelinde Devre-i Ūlâ sınıfı öğrencilerinin yaş ortalaması 10.7'dir. öğrenciler arası yaş farkı 8'dir. Devre-i Mutavassıta sınıfının yaş ortalaması 12.3, öğrenciler arasındaki yaş farkı 6'dır. Devre-i Âliye sınıfının 14, öğrenciler arası yaş farkı 4'tür. 1921-1922 yılında Devre-i Ūlâ sınıfının yaş ortalaması 10.9, öğrenciler arasındaki yaş farkı 7'dir. Devre-i Mutavassıta sınıfının 12.1, öğrenciler arasındaki yaş farkı 6'dır. Devre-i Âliye sınıfının 12.7, öğrenciler arası yaş farkı 5'tir. 1922-1923 yılında Devre-i Ūlâ sınıfının yaş ortalaması 10.1, öğrenciler arasındaki yaş farkı 8'dir. Devre-i Mutavassıta sınıfının 11.4, öğrenciler arasındaki yaş farkı 5'tir. Devre-i Âliye sınıfının 13, öğrenciler arası yaş farkı ise 3'tür. 1923-1924 yılında Devre-i Ūlâ sınıfının yaş ortalaması 10, öğrenciler arasındaki yaş farkı 6'dır. Devre-i Mutavassıta sınıfının 12.2, öğrenciler arasındaki yaş farkı 6'dır. Devre-i Âliye sınıfının 13.9, öğrenciler arası yaş farkı 6'dır. Bu oranlardan anlaşılan okula öğrenci kaydedilirken belli bir yaş standartı esas kabul edilmemiştir. En fazla yaş farkı Devre-i Ūlâ birinci sene öğrencileri arasında görülmektedir.

Tablo-35: Merkez Mektebi 1924-1926 seneleri arası öğrenci istatistiği

Yıllar	1.sınıf	2. sınıf	3. sınıf	4. sınıf	5.sınıf	Toplam
1924-1925 ³²⁹	71	45	22	14	16	168
1925-1926 ³³⁰	55	56	29	17	18	175

1924 yılında II. Heyet-i İlmiye toplantısında alınan kararla ilköğretim okullarının süresi altı yıldan beş yıla indirilmişti. Bu kararın Seydişehir Merkez Okulu'nda da derhal uygulanmaya başlandığını görmekteyiz. Devreler kaldırılarak

³²⁹ MİOA., *Merkez İlk Erkek Mektebi R.1340-1341 (M.1924-1925) İmtihân-ı Umûmi Cetveli*, s.1a, 2a, 3a, 4a, 5a. Bu cetvelin beşinci sınıf öğrencileri için bkz., Ek-16.

³³⁰ MİOA., *Merkez İlk Erkek Mektebi 1925-1926 İmtihân-ı Umûmi Cetveli*, s.1a, 2a, 3a, 4a, 5a.

beş yıllık sisteme geçilmiş ve sınıflar buna göre yeniden tanzim edilmiştir. 1924-1926 seneleri arası öğrenci istatistiği incelendiğinde okulun öğrenci sayısında % 4.1 oranında bir artış olduğu görülmektedir.

Tablo-36: Merkez Mektebi 1924-1926 seneleri arası öğrenci yaş istatistiği

SINIFLAR		1924-1925 ³³¹								1925-1926 ³³²							
1.Sınıf	Y	7	8	9	10	11	12	13	14	8	9	10	11	12	13	14	15
	Ö	3	9	18	13	11	10	3	3	14	9	12	10	7	3	-	-
2.Sınıf	Y	9	10	11	12	13	14	15	16	8	9	10	11	12	13	14	15
	Ö	4	9	13	12	4	2	-	-	2	4	11	9	11	12	3	1
3.Sınıf	Y	9	10	11	12	13	14	15	16	9	10	11	12	13	14	15	-
	Ö	1	2	3	8	4	1	3	-	2	2	5	10	5	3	2	-
4.Sınıf	Y	10	11	12	13	14	15	16	17	10	11	12	13	14	15	16	-
	Ö	2	1	2	5	3	-	1	-	1	1	1	5	3	3	3	-
5.Sınıf	Y	11	12	13	14	15	16	17	18	10	11	12	13	14	15	16	17
	Ö	1	1	5	2	2	2	2	1	1	1	1	1	3	4	5	2

1924-1925 yılında birinci sınıfın yaş ortalaması 9.9, öğrenciler arasındaki yaş farkı 7'dir. İkinci sınıfın yaş ortalaması 10.9, öğrenciler arasındaki yaş farkı 7'dir. Üçüncü sınıfın yaş ortalaması 12.2, öğrenciler arasındaki yaş farkı 6'dır. Dördüncü sınıfın yaş ortalaması 14.2, öğrenciler arasındaki yaş farkı 6'dır. Beşinci sınıfın yaş ortalaması 14.3, öğrenciler arasındaki yaş farkı 7'dir.

1925-1926 yılında birinci sınıfın yaş ortalaması 9.9, öğrenciler arasındaki yaş farkı 5'tir. İkinci sınıfın yaş ortalaması 10.8, öğrenciler arasındaki yaş farkı 7'dir. Üçüncü sınıfın yaş ortalaması 12, öğrenciler arasındaki yaş farkı 6'dır. Dördüncü sınıfın yaş ortalaması 13.7, öğrenciler arasındaki yaş farkı 6'dır. Beşinci sınıfın yaş ortalaması 14, öğrenciler arasındaki yaş farkı 7'dir.

Millî Mücadele ve Cumhuriyetin ilk yıllarında ülkenin içerisinde bulunduğu sosyal siyasi ve ekonomik şartların zorluğu Seydişehirli ailelerin çocuklarını okutmaya istekli olmalarına engel teşkil etmedi. Okulun 1918-1926 yılları arası öğrenci sayılarında önemli oranda artış görülmektedir. Aynı sınıfta eğitim-öğretim gören öğrenciler arasında zaman zaman yaş farkının sekize kadar çıkması bazı

³³¹ MİOA., Merkez İlk Erkek Mektebi R.1340-1341 (M.1924-1925) İmtihân-ı Umûmi Cetveli, s.1a, 2a, 3a, 4a, 5a.

³³² MİOA., Merkez İlk Erkek Mektebi 1925-1926 İmtihân-ı Umûmi Cetveli, s.1a, 2a, 3a, 4a, 5a.

sorunları beraberinde getirmiş olsa da, çocukların okul ortamına alınarak şartların elverdiği ölçüde eğitim haklarından mahrum kalmamalarına çalışıldığı anlaşılmaktadır.

Tablo-37: Merkez Mektebi 1920 Senesi Dersleri³³³

Devre-i Ūla	Devre-i Mutavassıta	Devre-i Āliye
Ecza-yı şerife	Kur'an-ı Kerim maa Tecvid, Ulum-ı Diniyye ³³⁴	Kur'an-ı Kerim maa Tecvid, Ulum-ı Diniyye
Ulum-ı Diniyye	Türkçe, Kırâat ³³⁵ , İmlâ, Sarf ³³⁶ , Nahiv, Tahrîr,	Türkçe, Kırâat ³³⁷ , İmlâ, Sarf, Nahiv, Tahrîr, Manzûme, Yazı

³³³ MİOA., *Numûne Mektebi R.1336-1337 (M.1920-1921) İmtihân-ı Umûmi Cetveli*, s.1a-1b, 2a-2b, 3a-3b.

³³⁴ Mehmed Asım-Ahmed Cevad, *Anadolu Yavrusunun Kitabı*, Orhâniye Matbaası, İstanbul 1334, s.2-59; Ulum-ı Diniyye dersinin konuları şunlardır: Tahâret, Âbdest, Teyemmüm, Gusl, Namaz, Ezan, Dualar, Velâdet-i Muhammediye, Dîn-i İslâm'ın İntişârı, Kur'an-ı Kerim, Hadis-i Şerif.

³³⁵ Asım-Cevad, *aynı eser*, s.63-195; Kırâat ve Musâhabât-ı Ahlâkiyye derslerindeki okuma parçaları şunlardır: İbâdet, Yıldızlar (şiir), İtidâl-Sadelik, Güzelsözler, Serhoşluk ve neticeleri, İdman ve Faaliyet, Say ve Gayret, Çalışkanlık, Küçük şeyler, Örs Başında, Tahsil-i ilim, İmam Ebû Yusuf, Tasarruf, Sefâhat, Küçük Ziyâretler, İki Yolcu (şiir), İdaresini Bilmeyen İnsan, Haset-Sahâvet, Ağustos Böceği ile Karınca, Doğruluk-Yalancılık, Az Söyle İyi Söyle, Ketum olmalıdır, Haysiyet-i Şahsiye, Namuslu Bir Memur, Başkasının Haysiyetine Hürmet, İyi ve Fena Huylar, İstemek ve Sebât Etmek, Teşebbüs-ü Şahsi, Üç Arkadaş, Çömlekçi, Cenâb-ı Hakk'ın Nimetleri, Sabır ve Tahammül, Cesur Çocuklar-Hakîki Hikâyeler (İşkodra Muharebesi'nde, Budin Muhasarası'nda), Kör ile Kötürüm, İntizam, Hıfz-ı Nefs, İstiklâl-i Şahsi, Vatan Şarkısı (şiir), Mektup.

³³⁶ Asım-Cevad, *aynı eser*, s.377- 408; Sarf dersinin konuları şunlardır: Zamir, Musaddar, Musaddarlardan isim teşkili, Musaddarlardan sıfat teşkili, İsimlerden sıfatlardan musaddar teşkili, Fi'l-zamanlar, Muzâri, Edatlar.

³³⁷ Rûşen Eşref-Midhat Sadullah-Necmeddin Sâdık, *Yeni Kırâat Kitabı*, Şirket-i Mürettibiye Matbaası, İstanbul 1336; Devre-i Āliyenin ikinci senesinde okutulan Kırâat dersi okuma parçaları şunlardır: Sa'y, Ferdâ (Tevfik Fikret), Eytâm-ı Şühedâya (Cenab Şahabeddin), Tecellî Yahud Tesellî (Abdülhak Hamîd), Osman, Sabah Olursa (Tevfik Fikret) Tarık'tan bir parça (Abdülhak Hamîd), Bülbül (Hüseyin Siret), Balıkçılar (Tevfik Fikret), Neşe-i Masumane (Recâzâde Mahmud Ekrem), Fikret'in Mezarı'nda (Rıza Tevfik-şiir), Tebdil-i Hava (Hüseyin Cahîd), Elhân-ı Şitâ (Cenab Şahabeddin), Bir damla Kan (Ahmed Hikmet), Bey Baba (Hüseyin Suad), Şevkat (Nâzım) ,Son Bûse (Ali Ekrem), İstep (Harûnreşîd), Avcı (Muallim Naci), Tabâat (Ali Nusret), Haziranda, Mâî Deniz (Tevfik Fikret), Bayram Sabahı (Hüseyin Cahîd), Hasta (Mehmed Akif), Allahüekber (Hüseyin Cahid), Koca Hasan Dayı (Rıza Tevfik), Zirâat ve Ticaret (Abdülhakhamid), Verin Zavallılara (Tevfik Fikret), Hac Yolunda (Cenab Şahabeddin), Bir kuş (Recâzâde Mahmud Ekrem), Diyet (Ömer Seyfeddin), Behlül'ün Muhtesipliği (Sıraceddin), Kasımpatı (Harunreşid Bey), Selma sen de unut Yavrum! (Rıza Tevfik), Seyahat Hatıraları (Sıraceddin), Haluk'un Sesi (Tevfik Fikret), Sa'y ve Gayret, Medeniyet (Cenab Şahabeddin), Seyfi Baba (Mehmed Akif), Yâd-ı Sebâvet (Recâzâde Mahmud Ekrem), Gurûbdan Sonra (Hüseyin Siret), Ehramlar (Cenab Şahabeddin), Yaşadıkça (Tevfik Fikret), Tilki-Arslan (Mehmed Akif), Gecelerim (Ahmed Rasim), Halûk'un Vedâi (Tevfik Fikret), Çoban (Mehmed

	Manzûme, Yazı	
Kırâat, Manzûme, Yazı	Tarih ³³⁸	Tarih
Hesâb	Coğrafya ³³⁹	Coğrafya
Resim	Hesâb ³⁴⁰	Hesâb
El işleri	Hendese	Hendese
Musîki	Musâhabât-ı Ahlâkıyye	Musâhabât-ı Ahlâkıyye
Terbiye-i Bedeniyye	Terbiye-i Bedeniyye	Terbiye-i Bedeniyye
	Eşya, Zirâat ³⁴¹	Eşya, Zirâat

Emin), Anadolu (Mehmed Emin), Adada (Sâmi Paşazâde Sezâi), Temâşâ-yı Hazân (Cenab Şahabeddin), Vicdanının Sesi (İsmail Hakkı), Dilenci Kız, Âlem ve Ulemâ (Salih Sâim), Bir Kitâbe (Faik Ali), Kıyafet Meselesi (Cenab Şahabeddin), İdman (Selim Sırrı), Mâî ve Siyah'dan (Halid Ziya), Viyana (Cenab Şahabeddin), Çalışmak Dâimâ Çalışmak (Midhat Sadullah). Metin ve şiirlerle ilgili resimlere yer verilmiştir. Ayrıca sözlük çalışmaları yapılmıştır.

³³⁸ Asım-Cevad, *aynı eser*, s.197-276; Bu derste Osmanlı Tarihi gösterilmekteydi. İkinci Sultan Osman Han'dan itibaren 1918'e kadar her padişah dönemindeki önemli olaylara kısaca değinilmiştir. II. Abdülhamit dönemi *istibdâd devri* olarak adlandırılmış ve memleketin kötü idare edildiği belirtilmiştir. Hürriyet Mücahedeleri, Trablusgarb Muharebesi, Balkan Muharebeleri, Harb-i Umûmî (I. Dünya Savaşı) anlatılan konular arasındadır. I. Dünya Savaşı yılları anlatılırken devletimiz Türkiye adıyla (s.276) ifade edilmiştir. Kitap yazılırken savaşın devam ettiği ve ne zaman biteceği bilinmemekte denilmektedir. Kitapta konular resim ve haritalarla zenginleştirilmiştir.

³³⁹ Asım-Cevad, *aynı eser*, s. 267-376; Bu derste Osmanlı Coğrafyası gösterilmekteydi. Konu başlıkları şöyleydi: Memâlik-i Osmâniye, Taksîmât-ı Mülkiye, Memleketimizde Yetişen Mahsûlât, Demir Yollarımız, Başlıca Ticaret Merkezleri ve İskeleler, İstanbul Vilâyeti, Memleketimizde Başlıca San'atlar, Memâlik-i Osmâniye'de Madenler, Edirne Vilâyeti, Çatalca Mutasarrıflığı, Hudâvendigâr Vilâyeti, Bürûsa, Konya Vilâyeti, Aydın Vilâyeti, İzmir, Trabzon, Adana Vilâyeti, Ankara Vilâyeti (Muallim Efendi mektebin bulunduğu kasabadan Ankara'ya bir seyahat yapmak için ne gibi vasıtalar ile nerelerden geçileceğini nakil ve hikaye edecektir) Kastamonu Vilâyeti, Sivas Vilâyeti, Erzurum Vilâyeti, Van Vilâyeti (Van'da köylü Ermeni kadınlarının kıyafeti resmi s.325), Bitlis Vilâyeti, Beyrut Vilâyeti, Bağdad Vilâyeti, Basra Vilâyeti, Haleb Vilâyeti, Diyarbekir Vilâyeti (Bir Kürd Aşireti reisi ve zevcesi resmi s.338), Ma'mûretü'l-azîz (Elazığ) Vilâyeti, Suriye Vilâyeti, Musul Vilâyeti, Kudüs-i Şerîf, Hicâz Vilâyeti, Mekke-i Mükerrreme, Medine-i Münevvere, Yemen Vilâyeti, Cezair-i Bahr-i Sefîd Vilâyeti, Müstakil Mutasarrıflıklar, Mısır Hıdıviyyeti, Trablusgarb, Tunus, Cezâir, Batum-Ardahan-Kars (Sevgili padişahımız Sultan Mehmed Hân-ı Sâdis Hazretleri'nin resmi s.394), Devr-i Âlem, Avrupa Kıtası, Asya, Afrika, Amerika, Okyanusya. Kitapta konulara ilişkin haritalara ve resimlere yer verilmiştir.

³⁴⁰ Mustafa Nuri, *İptidai Hesâb*, Necm-i İstikbâl Matbaası, İstanbul 1340; Asım-Cevad, *aynı eser*, s.631-727; Hesâb dersinin konuları şunlardır: Ta'dât ve Terkim, Cem (toplama), Okka ve Dirhem, Tûl Mikyasları (uzunluk ölçüleri), Tarh (çıkarma), Darb (çarpma), Taksîm (bölme), Kesirler. Konularla ilgili resimlere yer verilmiştir.

³⁴¹ Asım-Cevad, *aynı eser*, s.409-630; Eşya ve Zirâat derslerinin konu başlıkları şunlardır: Hayvanlar-Nebâtlar-Madenler, Cisimler, Hava, Su, Su Buharı, Sis, Bulut, Çiğ, Yağmur, Kar, Buz, Meskenler-Usûl-i İnşâları, Cisimlerin Ağırlığı, Terâzi, Kireç, Manivela, Ahşap Keresteler, Çivi-Demir, İptidai Meskenler, Ziyâ-Aydınlık, Vesâit-i Tenvîriye, Şuâle-Alev, Petrol, Mahrûkat-Odun-Kömür-Tezek, Maden Kömürü-Kok Kömürü-Yer Tezeği, Hava Gazı, Rüzgârlar, Mangal-Sobalar-Kaloriferler, Havanın- Ziyâ ve Hararetin-Yağmur- Kar-Don-Kırağının zirâate faydaları, Taşlar, Topraklar, Gübre, Çiftçilik İşleri, Buğday Zirâati, Orak ve Harman İşleri, Diğer Hubûbât Zirâati, Saplarından ip çıkarılan nebâtlar, Pamuk, Boya çıkarılan nebâtlar, Sütçülük-Peynircilik, Arıcılık, İpekçilik, Sebze ve meyve

	Resim ³⁴²	Resim
	El işleri	El işleri
	Musîki	Musîki
		Fransızca

Tablo incelendiğinde Devre-i Âliyede mevcut derslere ilave olarak Fransızcanın okutulduğu görülmektedir. Bu daha önceki rüştiye programında olan bir dersti. Ancak Seydişehir'deki okullarda 1918'e kadar Fransızca dersi okutulmamıştı. 1918 yılında okulun Devre-i Mutavassıta ve Devre-i Âliye sınıflarında Fransızca dersi de okutulmaya başlandı³⁴³. 1921-1922 eğitim öğretim yılından itibaren ise Fransızca dersinin okutulmasına son verildi³⁴⁴. Burada bizlere bir fikir vermesi açısından 1926-1927 ders senesinden başlamak kaydıyla ilk mekteplerde okutulması kabul edilen kitapların listesini vermeyi uygun görmekteyiz.

Tablo-38: 1926-1927 Ders Senesinde İlk Mekteplerde Okutulması Kabul Edilen Kitaplar³⁴⁵

BİRİNCİ SINIF		
Ders	Kitap	Müellif
ELİFBÂ	Sevimli Elifbâ	İbrahim Alaattin Bey
	Yeni Elifbâ	Ahmet Cevat Bey
	Cümle usûlüyle ilk Elifbâ	Ahmet Cevat Bey
	Kelime Usûlü Kıraatlı Elifbâ	Ahmet Yusuf Bey
	Son Türkçe Elifbâ	S. İlhami Bey
	Hakiki kolay Elifbâ	Ali Haydar Bey
	Resimli Elifbâ	Mustafa Hamdi Bey
	Güzel Elifbâ	Mustafa Şefik Bey

bahçeleri, Bazı sebzeler, Bazı meyve ağaçlarını yetiştirmek. Kitapta her konuyla ilgili resimlere yer verilmiştir.

³⁴² Asım-Cevad, *aynı eser*, s. 729- 784; Resim-Elişleri ve Hendese dersi konuları şunlardır: İki renkli murabbalar bunlardan yapılan tezyinât, Müsemmen (sekizgen) sekiz kenarı müsavî şekil, Kağıt kesmek, Hendese konuları mukavvadan Desimetre, Mukavva Gönye, İki mühürlü kesmeler, Dört mühürlü kesmeler, Dairenin taksimatı, Kağıt bükme, Mukavva ve çocuk işleri, Kil işleri, Kürevî bir modelin imâli. Bu konular uygulamalı olarak işlenmekteydi.

³⁴³ MİOA., *Numûne Mektebi R.1334-1335 (M.1918-1919) İmtihân-ı Umûmi Cetveli*, s. 2a-2b, 3a-3b.

³⁴⁴ MİOA., *Merkez Zükûr Mektebi R.1337-1338 (M.1921-1922) İmtihân-ı Umûmi Cetveli*, s. 2a-2b, 3a-3b.

³⁴⁵ *Maârif Vekâleti Tebliğler Mecmûası*, S.8, Millî Matbaa, İstanbul 1926, s.26; Kitap listesi 15 sayfa tablo halinde verilmiştir. Listeleme okul türleri, sınıflar, dersler yazarlar, kitaplar, kitap fiyatları şeklinde yapılmıştır.

	Kelime usulüyle Elifbâ Cumhuriyet Elifbâsı	Nüzhet Sabit Bey Midhat Sadullah Bey
KIRÂAT	Elifbâdan sonra Resimli Kırâat Türkçe Kırâat Bizim Kırâat Doğru Usûl-i Kırâat Cumhuriyet Çocuklarına Yeni ve Millî Kırâat Cumhuriyet Kırâatı Kolay Kırâat	Ahmet Edip Bey Ahmet Cevat Bey Ahmet Halit Bey Ahmet Rasim Bey Köprülüzâde Fuat Bey Ruşen Eşref, Mithat Sadullah, Necmettin Sadık Beyler Sıracettin Bey
İKİNCİ SINIF		
Ders	Kitap	Müellif
KIRÂAT	Türkçe Kırâat Bizim Kırâat Doğru Usûl-i Kırâat Cumhuriyet Çocuklarına Yeni ve Millî Kırâat Cumhuriyet Kırâatı Kolay Kırâat	Ahmet Cevat Bey Ahmet Halit Bey Ahmet Rasim Bey Köprülüzâde Fuat Bey Ruşen Eşref, Mithat Sadullah, Necmettin Sadık Beyler Sıracettin Bey
ÜÇÜNCÜ SINIF		
Ders	Kitap	Müellif
KIRÂAT	Türkçe Kırâat Bizim Kırâat Doğru Usûl-i Kırâat Cumhuriyet Çocuklarına Yeni ve Millî Kırâat Cumhuriyet Kırâatı Kolay Kırâat	Ahmet Cevat Bey Ahmet Halit Bey Ahmet Rasim Bey Köprülüzâde Fuat Bey Ruşen Eşref, Mithat Sadullah, Necmettin Sadık Beyler Sıracettin Bey
TARİH	Cumhuriyet Tarih Dersleri Bizim Tarih Türkiye Tarihi Millî Tarih	İhsan Şerif Bey Ahmet Halit Bey Ahmet Refik Bey Köprülüzâde Fuat Bey
COĞRAFYA	Yeni Coğrafya Dersleri Coğrafya Dersleri (Birinci Kitap) Cumhuriyet Coğrafyası Çocuklara Coğrafya Dersleri İlk Coğrafya Kırâatleri Coğrafya Defteri	Cemalettin, Besim Beyler Saffet Bey Abdulkadir Sadi Bey Faik Sabri Bey Faik Sabri Bey Faik Sabri Bey
HESÂB	Güzel Hesâb Yeni İlm-i Hesâb Yeni Usûl Resimli Hesâb Dersleri İptidai Hesâb	Ahmet Cevat, Şinasi Beyler Mehmet İzzet Bey Salih Zeki, Haki Beyler Mustafa Nuri Bey

Tablo-39: 1926-1927 Ders Senesinde İlk Mekteplerin 4-5. Sınıflarında Okutulması Kabul Edilen Kitaplar³⁴⁶

DÖRDÜNCÜ SINIF		
Ders	Kitap	Müellif
KIRÂAT	Türkçe Kırâat Bizim Kırâat Doğru Usûl-i Kırâat Cumhuriyet Çocuklarına Yeni ve Millî Kırâat Cumhuriyet Kırâatı Kolay Kırâat	Ahmet Cevat Bey Ahmet Halit Bey Ahmet Rasim Bey Köprülüzâde Fuat Bey Ruşen Eşref, Midhat Sadullah, Necmettin Sadık Beyler Sıracettin Bey
SARF	Türkçe Sarf ve Nahiv Yeni Sarf Dersleri Türkçe Sarf ve Nahiv Dersleri Son Türkçe Sarf	Ahmet Cevat Bey Ahmet Rasim bey Mithat Sadullah Bey S. İlhami Bey
TARİH	Cumhuriyet Tarihi Dersleri Bizim Tarih Umûmî Tarih Millî Tarih (İkinci kitap)	İhsan Şerif Bey Ahmet Halit Bey Ahmet Refik Bey Köprülüzâde Fuat Bey
MA'LÛMÂT-I VATANİYYE	Musâhabât-ı Ahlâkıyye ve Ma'lûmât-ı Vataniyye Yeni Ma'lûmât-ı Vataniyye ve Medeniyye Ma'lûmât-ı Vataniyye Ma'lûmât-ı Vataniyye	Orhan Fuat Bey Ali Rıdvan, Mithat Sadullah Beyler Ali Kâmi Bey Muslihiddin Adil Bey
COĞRAFYA	Yeni Coğrafya Dersleri Cumhuriyet Coğrafyası (Türkiye) Küçük Mekteplilere Türkiye Coğrafyası Yeni Türkiye Coğrafyası Çocuklara Coğrafya Dersleri (Türkiye Coğrafyası) Coğrafya Defteri	Cemalettin, Besim Beyler Abdulkadir, Sadi Beyler Hamit Sadi Bey Saffet Bey Faik Sabri Bey Faik Sabri Bey
HESÂB	Güzel Hesâb Yeni Usûl Resimli Hesâb Dersleri Yeni Hesâb Yeni İlm-i Hesâb İptidai Hesâb	Ahmet Cevat, Şinasi Beyler Salih Zeki, Haki Beyler Kırkor Kômürciyan Bey Mehmet İzzet bey Mustafa Nuri Bey
TABİAT TEDKİKİ	Tabiât Tedkiki Tabiât Tedkiki, Zirâat, Hıfzıssıhha Tabiât Tedkiki ve Hıfzıssıhha Tabiât Tedkiki ve Hıfzıssıhha	Ali Rıdvan, Mithat Sadullah Beyler Fuat Münir Bey Mahmut Ekrem Bey Naim Halit Bey
MUSİKİ	Talim-i Kırâat Musiki Çocuklara Tegannî Dersleri	Zati Bey Zeki Bey
BEŞİNCİ SINIF		
Ders	Kitap	Müellif

³⁴⁶ *Maârif Vekâleti Tebliğler Mecmûası*, S.8, Millî Matbaa, İstanbul 1926, s.27.

KİRÂAT	Türkçe Kırâat Bizim Kırâat Doğru Usûl-i Kırâat Cumhuriyet Çocuklarına Yeni ve Millî Kırâat Cumhuriyet Kırâatı Kolay Kırâat	Ahmet Cevat Bey Ahmet Halit Bey Ahmet Rasim Bey Köprülüzâde Fuat Bey Ruşen Eşref, Mithat Sadullah, Necmettin Sadık Beyler Sıracettin Bey
SARF	Türkçe Sarf ve Nahiv Yeni Sarf Dersleri Türkçe Sarf ve Nahiv Dersleri	Ahmet Cevat Bey Ahmet Rasim bey Mithat Sadullah Bey
TARİH ³⁴⁷	Cumhuriyet Tarihi Dersleri Bizim Tarih Umûmî Tarih Millî Tarih	İhsan Şerif Bey Ahmet Halit Bey Ahmet Refik Bey Köprülüzâde Fuat Bey
MA'LÛMÂT-I VATANİYYE	Musâhabât-ı Ahlâkiyye ve Ma'lûmât-ı Vatanîyye Yeni Ma'lûmât-ı Vatanîyye ve Medeniyye Ma'lûmât-ı Vatanîyye Ma'lûmât-ı Vatanîyye Ma'lûmât-ı Vatanîyye	Orhan Fuat Bey Ali Rıdvan, Mithat Sadullah Beyler Ali Kâmi Bey Muslihiddin Adil Bey Ahmet Rasim
COĞRAFYA	Yeni Coğrafya Dersleri Cumhuriyet Coğrafyası (Türkiye) Küçük Mekteplilere Türkiye Coğrafyası Yeni Türkiye Coğrafyası Coğrafya Defteri	Cemalettin, Besim Beyler Abdulkadir, Sadi Beyler Hamit Sadi Bey Saffet Bey Faik Sabri Bey
HESÂB	Güzel Hesâb Yeni Usûl Resimli Hesâb Dersleri Yeni Hesâb Yeni İlm-i Hesâb İptidai Hesâb	Ahmet Cevat, Şinasi Beyler Salih Zeki, Haki Beyler Kırkor Kömürciyan Bey Mehmet İzzet Bey Mustafa Nuri Bey
HENDESE	Yeni İlm-i Hendese Güzel Hendese İlk Hendese Dersleri Tatbikatlı Hendese	Hasbi Bey Şinasi Bey Salih Zeki, H. Haki Beyler Mahmut Ekrem Bey
TABİAT TEDKİKİ	Tabiât Tedkiki Tabiât Tedkiki, Zirâat, Hıfzıssıhha Tabiât Tedkiki ve Hıfzıssıhha Tabiât Tedkiki ve Hıfzıssıhha	Ali Rıdvan, Mithat Sadullah Beyler Fuat Münir Bey Mahmut Ekrem Bey Naim Halit Bey
MUSİKİ	Talim-i Kırâat Musiki Çocuklara Tegannî Dersleri	Zati Bey Zeki Bey

³⁴⁷ Cumhuriyetin ilk yıllarında yeni ve modern bir devlet oluşturma çabaları içerisinde Tarih öğretimine de özel bir önem verildi. 1924 ve 1926 yıllarında Tarih dersi müfredat programı güncellendi. 1930 dan itibaren *Türk Tarih Tezi* kabul edilerek uygulamaya konuldu. ilköğretimden başlanarak Cumhuriyet ve İnkılâp Tarihi öğretimine önem verildi. Konuyla ilgili ayrıntılı bilgi için bkz., Mesut Çapa, “Cumhuriyetin İlk Yıllarında Tarih Öğretimi”, Atatürk Yolu Dergisi, Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü yay., C.VIII, S.29-30, Mayıs-Kasım 2002, s. 39-55.

Cumhuriyet döneminin ilk pedagoji kitabı Reşat Şemsettin Sırer'in "Muallim Mektepleri için Pedagoji Dersleri"dir. Kitap bakanlıkça 1927 yılında yayımlanmıştır. Daha önceki yazılan pedagoji kitaplarından farkı ise Cumhuriyet dönemi felsefesine uygun bir şekilde hazırlanmış olmasıdır³⁴⁸. 1926-1927 ders senesi için mekteplerde tavsiye edilen haritalar ise şunlardır³⁴⁹.

1-*Tefriz Kütüphanesi neşriyatından Abdulkadir Bey'in haritaları: Avrupa, Asya, Afrika, Cenubî Amerika, Şimalî Amerika, Okyanusya.*

2-*Abdülkadir Bey'in Türkiye Cumhuriyeti Haritası. İlk mektepler için bu seneye mahsus olmak üzere kabul edilmiştir.*

3-*Kanâat Kütüphanesi neşriyatından Miralay Mehmet Neşet Bey'in Türkiye Cumhuriyeti Haritası (1: 2000000) ilk mektepler için kabul edilmiştir.*

4- *Kanâat Kütüphanesi neşriyatından Miralay Mehmet Neşet Bey'in Türkiye Cumhuriyeti Haritası (1: 1000000) Orta mekteplerle, muallim mektepleri için kabul edilmiştir*

5-*İlk ve Orta Mekteplere mahsus maden haritası (Bursa Erkek Lisesi Coğrafya muallimi Edip Bey). İlk ve orta mektepler için kabul edilmiştir.*

6-*Anadolu ilm-i Arz Haritası (Dârü'l-fünûn muallimlerinden Malik Bey) Orta Mekteplerle, Muallim Mektepleri için kabul edilmiştir.*

7-*Hilmi Kütüphanesi neşriyatından yeni duvar haritaları, Avrupa Kıtası müstesna olmak üzere diğerleri ilk mektepler için kabul edilmiştir.*

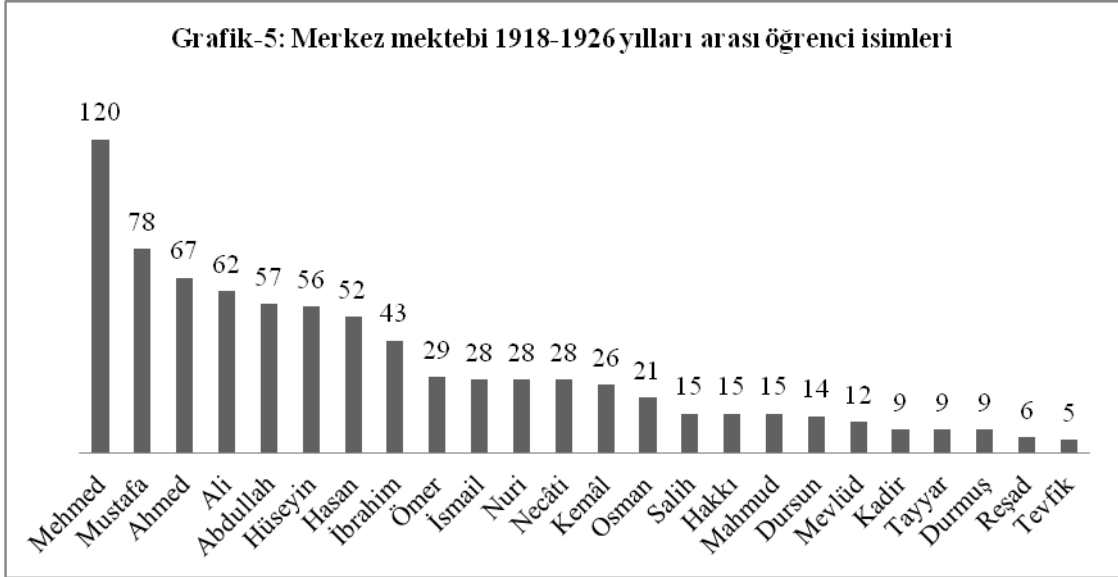
Seydişehir merkez okulunda derslerin öğrencilerin katılımıyla işlenmesine önem verilmekteydi. Özellikle derslerde yapılan temsil (tiyatro) etkinlikleriyle konular daha anlaşılır hale getirilmek istenmekteydi. Mayıs-Haziran aylarında Huğlu ve Pınarbaşı mevkiine okul öğretmen ve öğrencileri kır gezisi düzenlerlerdi. Bu gezilerde beraberinde getirdikleri yiyecekleri yerler, çeşitli oyunlar oynarlardı³⁵⁰.

Seydişehir'de Millî Mücadele ve Cumhuriyetin ilk yıllarında yaşanması muhtemel bir sivilasyon açısından okul öğrencilerinin isimlerini analiz etmeyi uygun bulduk. Elde ettiğimiz verileri Grafik-5'te verdik.

³⁴⁸ Binbaşoğlu, *aynı eser*, s. 200.

³⁴⁹ *Maârif Vekâleti Tebliğler Mecmûası*, S.8, Millî Matbaa, İstanbul 1926, s.27.

³⁵⁰ 1930 yılında Pınarbaşı mevkiinde gezi ve piknik yapan merkez okulu öğretmen ve öğrencilerinden bir kısmının fotoğrafı için bkz., Ek-19.

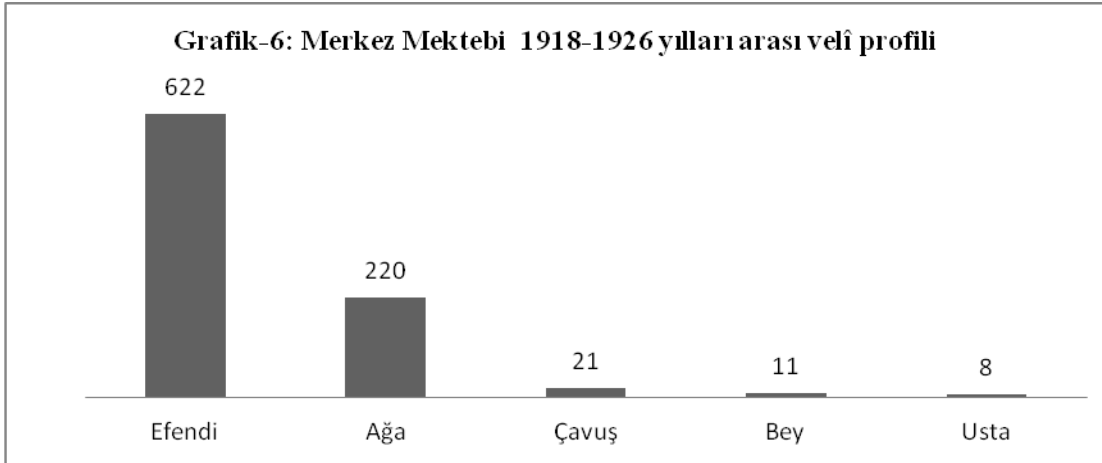

Grafik incelendiğinde Merkez okulunda³⁵¹ en çok görülen öğrenci isimleri Mehmed % 12, Mustafa % 8, Ahmed % 7, Ali % 6, Abdullah % 6, Hüseyin % 5, Hasan % 5, İbrahim % 4, Ömer % 3, İsmail % 3, Nuri % 3, Necâti % 3, Kemâl % 3, Osman % 2, Salih % 1, Hakkı % 1, Mahmud % 1, Dursun % 1, Mevlûd % 1, Kadir % 1, Tayyar % 1, Durmuş % 1, Reşad % 1, Tevfik % 1 dir³⁵². Anlaşılabacağı üzere bu yıllarda da Seydişehir’de aileler çocuklarına isim koyarlarken dîni hassasiyetlerini ve kültürel değerlerini koruma ve yaşatma arzusu içerisinde olmuşlardır. Böylece bir sivilizasyon halinden bahsetmek bu yıllarda da söz konusu değildir.

Merkez mektebine çocuklarını eğitim almaları için gönderen ailelerin sosyo-ekonomik ve kültürel durumları hakkında fikir sahibi olabilmek için, okulun ilgili yıllardaki velî profilini incelemenin de yerinde olacağını düşünmekteyiz.

³⁵¹ Bu veriler 1918-1926 yılları arasındaki imtihan cetvellerinde yer alan öğrenci isimleri taranarak oluşturuldu.

³⁵² Toplam öğrenci 1026’dır. Oranlamaya tabi tutulan öğrenci sayısı 804 dür. Cetvellerde 5’ten az tekrar eden 222 isim bu oranlamaya dâhil edilmedi.

Grafik incelendiğinde okulun velî profilinin³⁵³ Efendi % 70, Ağa % 25, Çavuş % 3, Bey % 1, Usta % 1 oranında olduğu görülmektedir. Yukarıdaki grafikten de anlaşılacağı üzere 1918-1926 yılları arasında Merkez Mektebi öğrenci velîlerinin çoğunluğunu “Efendi” ünvanlı kişiler oluşturmaktaydı. “Ağa” bir bölgenin önde gelenleri veya büyüklerine verilen bir ünvan olmakla beraber, mal varlığı çok olan kimseler için de kullanılmaktaydı³⁵⁴. Buradan hareketle velîlerin % 4’ünün memur, % de 1’inin san’at-kâr gurubundan olduğunu söyleyebiliriz.

Tablo-40: Merkez Mektebi 1926 senesi dersleri

1.sınıf ³⁵⁵	2.sınıf ³⁵⁶	3.sınıf ³⁵⁷	4.sınıf ³⁵⁸	5.sınıf ³⁵⁹
Türkçeler	Türkçeler	Kur’ân-ı Kerîm	Kur’ân-ı Kerîm	Kur’ân-ı Kerîm
Musâhabât-1 Ahlâkıyye	Din Dersleri	Ma’lûmât-1 Diniyye	Din Dersleri	Din Dersleri ³⁶⁰
Hesâb	Kur’ân-ı Kerîm	Türkçeler	Türkçeler	Türkçeler
Tabîat	Musâhabât-1	Musâhabât-1	Musâhabât-1	Musâhabât-1

³⁵³ Toplam velî sayısı 882’dir.

³⁵⁴ Ülkemizde Ağa, Hâcı, Hâfız, Hôca, Molla, Efendi, Bey, Beyefendi, Paşa, Hanım, Hanımefendi ve Hazretleri gibi lâkap ve ünvanlar 2590 numara ve 29.11.1934 tarihli kanunla kaldırıldı.

³⁵⁵ MİOA., *Merkez İlk Erkek Mektebi 1925-1926 İmtihân-ı Umûmi Cetveli*, s.1a.

³⁵⁶ MİOA., *Merkez İlk Erkek Mektebi 1925-1926 İmtihân-ı Umûmi Cetveli*, s.2a.

³⁵⁷ MİOA., *Merkez İlk Erkek Mektebi 1925-1926 İmtihân-ı Umûmi Cetveli*, s.3a.

³⁵⁸ MİOA., *Merkez İlk Erkek Mektebi 1925-1926 İmtihân-ı Umûmi Cetveli*, s.4a.

³⁵⁹ MİOA., *Merkez İlk Erkek Mektebi 1925-1926 İmtihân-ı Umûmi Cetveli*, s.5a.

³⁶⁰ Din Dersleri 1927 yılında ilk ve Ortaokulların programlarından çıkartıldı. Köy ilkokullarında ise haftada bir saat olmak kaydıyla 1940 yılına kadar verilmeye devam edildi. Konuyla ilgili olarak bkz., Cicioğlu, *aynı eser*, s.96,172; Kaplan, *aynı eser*, s. 159; Yücel, *aynı eser*, s. 167-168.

Tedkiki	Ahlâkıyye	Ahlâkıyye	Ahlâkıyye	Ahlâkıyye
Resim	Hesâb	Tarih	Tarih	Tarih
Elişleri	Tabiat Tedkiki	Coğrafya	Coğrafya	Coğrafya ³⁶¹
Terbiye-i Bedeniyye	Resim	Hesâb	Hesâb ³⁶²	Hesâb
Musîki	Elişleri	Hendese	Hendese	Hendese
	Terbiye-i Bedeniyye	Tabiat Tedkiki	Tabiat Tedkiki	Tabiat Tedkiki
	Musîki	Resim	Resim	Resim
		Elişleri	Elişleri	Elişleri
		Terbiye-i Bedeniyye	Terbiye-i Bedeniyye	Terbiye-i Bedeniyye
	Musîki	Musîki	Musîki	

Merkez Mektebinin eğitim-öğretim kadrosuna baktığımızda 1921-1927 yılları arasında okulda on bir öğretmen görev yaptığını tespit ettik. Bu öğretmenler; Abdullah Bey, Şevki Bey, Şevket Bey, Mustafa Lütfi (Pınar) Bey, Hüseyin Hilmi (Erdayandı) Bey, Ahmet Şükrü (Bilban), Şaban Bey, Hasan Rüştü (Ergen) Bey, Abdullah Hulusi (Akman) Bey, Ali Saib Bey, Süleyman Korkut (Tekeli) Bey'dir.

Abdullah Bey R.1300 (M.1884) Seydişehir doğumludur. Babasının adı Avasunlu³⁶³ Hüseyin Efendi'dir³⁶⁴. R.1337 (M.1921) tarihinde aldığı muvakkat ehliyetname ile 13 Eylül 1340 (M.13 Eylül 1924) tarihinde okuldaki görevine muallim muavini sıfatıyla 800 kuruş maaşla başladı³⁶⁵. A kursunda muvaffak

³⁶¹ Faik Sabri, *Küçük Mekteplilere Coğrafya Dersleri*, Maârif Matbaası, İstanbul 1925; Coğrafya dersi 4 ve 5. sınıflarda haftada iki ders işlenmekteydi. Dördüncü sınıf konuları şunlardır: Arzın Heyet-i Umûmiyesiyle Mütâlaa, Arzın Kürevîyeti, Hareketleri, Kutuplar, Hatt-ı İstivâ (ekvator), Tûl ve Arz Daireleri, Mevsimler, Mıntıkalar, Sıcak soğuk ve mutedil iklimlerde yaşayan insanların tarz-ı maişeti, hayatı, Bu mıntikalardaki Hayvanat ve Nebâtât, Mevkî Coğrafînin insanlar üzerine tesîri, Kıtalar, Umûmî Ma'lûmât, Her kıtanın ahval-i Tabîi ve Beşerîyesi, Başlıca Memleketler (Her memleketin siyasi ve idari teşkilâtı, ve ihsâî ma'lûmâtıyla uğraşılmayarak Türkiye'yi en çok alâkadar eden memleketler mevzu bahis edilecek ve bilhassa bizimle o memleketler arasında câri olan iktisâdi münasebetler üzerinde ısrar olunacaktır). Konularla ilgili haritalara ve resimlere yer verilmiştir.

³⁶² Mehmed İzzet, *Yeni İlm-i Hendese*, Kanâat Matbaası, 2.Baskı, İstanbul R.1341/M.1925; Hesâb dersi Hendese dersi ile birlikte haftada üç ders işlenmekteydi. Dersin konuları şunlardır: Evvelki ma'lûmâtın tekrarı ve takviyesi, Tadât ve Terkîm, Tahrîri Hesâb, Cem, Tarh, Darb, Taksim, Kesir, Mikyaslar, Zihnî Hesâb. Konulara ilişkin resimlere ve alıştırmalara yer verilmiştir.

³⁶³ Antalya'nın Manavgat ilçesine bağlı Yaylaalan köyü'nün önceki adıdır.

³⁶⁴ KMA., *Seydişehir İlk Mektep Muallim ve Muallimelerinin Kayıtlarına Mahsus Defterdir*, s. 3.

³⁶⁵ **Abdullah Bey** öğretmenliğe İzmir Karacasu Merkez Muallimi olarak 22 Teşrin-i sâni 1323/ M. 5 Aralık 1907 tarihinde 250 kuruş maaşla başladı. Daha sonra sırasıyla İzmir Yarangüme Dârü'l-irfan mektebi 3 Eylül 1324 /M. 16 Eylül 1908- 3 Şubat 1325 /M.16 Şubat 1910, Bursa Çay nahiyesi

olduğundan maaşı 1500 kuruşa yükseldi. Eylül 1927 de okuldaki görevi sona erdi³⁶⁶.

Başmuallim Şevki Bey R.1294 (M.1878) Akseki³⁶⁷ doğumludur. Babasının adı Hakkı Efendi'dir. R.1313 (M.1897) tarihli iki sınıflı Dârü'l-muallimîn ehliyetnamesi ile göreve başladı. 1 Eylül 1337 (M.1 Eylül 1921) tarihinde 1200 kuruş maaş ile okuldaki görevine başladı. Aynı zamanda Numûne Mektebi müdürlüğü de uhdesine verildi. Bu görevde iki yıl kaldıktan sonra Beyşehir Merkez Mektebi baş muallimliğine nakli dolayısıyla R.1339 (M.1923) yılında okuldan ayrıldı³⁶⁸.

Baş muallim Şevket Bey R.1307 (M.1891) Istranca³⁶⁹ doğumludur. Babasının adı Mehmed Tevfik Efendi'dir. R.1327 (M.1911) Dârü'l-muallimîn mezunudur. Önceki görev yeri Beyşehir Merkez Mektebi baş muallimliğidir. Şevki Beyle becayiş yoluyla Seydişehir'e tayin edildi. Aynı zamanda Seydişehir-Beyşehir-Bozkır mıntıkası müfettişliği görevi de kendisine verildi. 11 Mart 1339 (M.11 Mart 1923) tarihinde görevine 800 kuruş maaşla başladı. Farklı nedenlerden dolayı maddi sıkıntılar içerisinde bulunduğunu düşündüğümüz Şevket Bey'in maaşından aylık 400 kuruş icra kesintisi yapılmaktaydı. 5 Nisan 1339 (M.5 Nisan 1923) da görevinden ayrıldı³⁷⁰.

Mustafa Lütfi (Pınar) Bey R.1304 (M.1888) İbradı³⁷¹ doğumludur. Babasının adı Mehmed Efendi'dir. İstanbul Dârü'l-muallimîn Rüştîyesi R.1327 (M.1911) yılı mezunlarındandır. Dârü'l-Fünûn Hukuk Fakültesi ikinci sınıfından ayrıldı³⁷². Okuldaki ilk görevine 22 Şubat 1335 (M.22 Şubat 1919'da) 700 kuruş maaş ile başladı³⁷³. Zaman içerisinde maaşı 19,50 liraya kadar yükseldi. Okulda Baş muallim

mektebi 5 Şubat 1325/ M.18 Şubat 1910- 10 Teşrîn-i evvel 1329/ M.23 Ekim 1913, Bursa Yakasinek mektebi 12 Teşrîn-i evvel 1329/M.25 Ekim 1913 -1 Eylül 1331/ M.14 Eylül 1915; 1 lira 100 kuruşa karşılık gelmektedir.

³⁶⁶ KMA., *Seydişehir Kazasının 1341 Sene-i Martından İtibaren İlk Mektep Muallimlerinin Kaydına Mahsus Defterdir*, s. 3.

³⁶⁷ Günümüzde Antalya iline bağlı bir ilçedir.

³⁶⁸ KMA., *Seydişehir İlk Mektep Muallim ve Muallimelerinin Kayıtlarına Mahsus Defterdir*, s.1.

³⁶⁹ Günümüzde İstanbul'un Çatalca ilçesine bağlı Bin kılıç Beldesi'nin eski adıdır.1960 yılına kadar Istranca adıyla bilinmektedir.

³⁷⁰ KMA., *Seydişehir İlk Mektep Muallim ve Muallimelerinin Kayıtlarına Mahsus Defterdir*, s.1.

³⁷¹ Günümüzde Antalya iline bağlı bir ilçedir.

³⁷² **Mustafa Lütfi Bey**'in önceki görev yerleri Zara Kazası Numûne Mektebi (1 Mart 1329/ M.14 Mart 1913-15 Teşrîn-i sâni 1329/ M.28 Kasım 1913), Merzifon Kazası Numûne Mektebi (27 Teşrîn-i sâni 1329/ M.10 Aralık 1913- 21 Kânûn-ı evvel 1329/ M. 3 Ocak 1914), Merzifon İdadisi (1 Kânûn-ı sâni 1329/ M.14 Ocak 1914- 6 Eylül 1333/ M. 6 Eylül 1917), Ereğli Kazası Öksüz Yurdu Müdürlüğü (15 Teşrîn-i sâni 1333/ M.15 Kasım 1917 - 2 Kânûn-ı evvel 1334/ M. 2 Aralık 1918).

³⁷³ KMA., *Seydişehir İlk Mektep Muallim ve Muallimelerinin Kayıtlarına Mahsus Defterdir*, s.1.

ve muallim sıfatlarıyla görevini uzun yıllar yürüten Mustafa Lütfi Bey 1 Eylül 1927 yılına kadar görevinde kaldı. Bu tarihten sonra okulun muhtelit mektebine dönüştürülmesiyle resmî vazifesine bu okulda da devam etti³⁷⁴.

Hüseyin Hilmi (Erdayandı) Bey³⁷⁵ R.1339 (M.1923) tarihli muallim şahâdet-nâmesi ile 1 Haziran 1927 tarihinden 1 Eylül 1927 tarihine kadar 19,50 lira maaş ile okulda vazife yaptı. Bu tarihten sonra okulun muhtelit mektebine dönüştürülmesiyle diğer öğretmenler gibi kadrosu yeni okula aktarıldı.

Ahmet Şükrü (Bilban) Bey R.1308 (M.1892) Sandıklı³⁷⁶ doğumludur. Babasının adı Mustafa Efendi'dir. Konya Dârü'l-Muallimîn R.1329 (M.1913) mezunlarından. Okuldaki görevine 7 Şubat 1335 (M.1919) tarihinde Numûne mektebi döneminde başladı³⁷⁷. Başlangıçta maaşı 12 lira iken 1 Mart 1926'da maaşı 19,50 liraya yükseldi³⁷⁸.

Muallim Şaban Bey yedi senelik İdadiden mezundur. 15 Eylül 1337 (M.15 Eylül 1921) tarihinde 600 kuruş maaş ile görevine başladı. 1 Mart 1338 (M.1 Mart 1922) tarihinde Kisecik Mektebi'ne naklinden dolayı görevinden ayrıldı³⁷⁹.

Hasan Rüştü (Ergen) Bey R.1318 (M.1902) Seydişehir doğumludur. Babası Ergen Şeyhi Hasan Efendi oğlu Ali Mazhar Bey'dir³⁸⁰. Konya Sultanisi 10. sınıfından 1919 yılında ayrıldı. Bir süre Şimendifer Umur-ı Haberiye Muhasipliği yaptı. 28 Kânûn-ı Sâni 1335 (M. 28 Ocak 1919) tarihinde 400 kuruş maaşla okuldaki

³⁷⁴ KMA., *Seydişehir Kazasının 1341 Sene-i Martından İtibaren İlk Mektep Muallimlerinin Kaydına Mahsus Defterdir*, s.1.

³⁷⁵ **Hüseyin Hilmi Bey** R.1312 (M.1896) yılında Bulgaristan'ın Silistre Kazasında doğdu. Ailesi Seydişehir'in Çavuş Köyüne göç etti. İlkokulu Seydişehir'de tamamladı. Konya Sultanisi 10. sınıfından Tasdik-nâme ile ayrıldı. Seydişehir merkez ve köylerinde uzun yıllar öğretmenlik görevinde bulundu. 1941 yılında Seydişehir'de vefat etti. Bu bilgiler Hüseyin Hilmi Bey'in oğlu Kâmil Erdayandı ile 21.3.2013 tarihli Seydişehir'de yaptığımız röportajdan alındı.

³⁷⁶ Sandıklı günümüzde Afyonkarahisar'ın ilçelerinden bir tanesidir.

³⁷⁷ KMA., *Seydişehir İlk Mektep Muallim ve Muallimelerinin Kayıtlarına Mahsus Defterdir*, s. 2.

³⁷⁸ KMA., *Seydişehir Kazasının 1341 Sene-i Martından İtibaren İlk Mektep Muallimlerinin Kaydına Mahsus Defterdir*, s.1; **Ahmet Bey** uzun yıllar öğretmenlik vazifesinde bulduktan sonra 1951 yılında vefat etmiştir.

³⁷⁹ KMA., *Seydişehir İlk Mektep Muallim ve Muallimelerinin Kayıtlarına Mahsus Defterdir*, s. 4.

³⁸⁰ Yıldız, *aynı eser*, s. 179-180; **Hasan Rüştü Bey** Konya Sultanisi 10. sınıfından Tasdik-nâme ile ayrıldı. Babalık gazetesinde bir müddet çalıştı. Milli Mücadele yıllarında Seydişehir Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti üyeleri arasında yer aldı. Kuva-yı Milliye'ye destek verdi. Uzun yıllar öğretmenlik yaptıktan sonra 1952 yılında emekliye ayrıldı. Seydişehir ve Konya'daki yerel gazetelerde makaleler yazdı. 10.10.1968'de vefat etti. Kabri Seydişehir Akyol mezarlığında bulunmaktadır. Fotoğrafi için bkz., Ek-20.

görevine Fransızca muallim vekili olarak başladı³⁸¹. 1919-1922 yılları arasında okulda resim ve elişleri dersi öğretmenliği yaptı. 4 Şubat 1927 tarihinde okuldaki öğretmenlik görevinden ayrıldı³⁸².

Abdullah Hulusi (Akman) Bey R.1300 (M.1884) Seydişehir doğumludur. Babasının adı Hüseyin Efendi'dir. R.1323 (M.1907) İzmir Dârü'l-Muallimîni mezunlarındandır. 1 Mart 1337 (M.1 Mart 1921) tarihinde 600 kuruş maaşla okuldaki görevine başladı. Maaşı 1926 yılında 17,40 liraya, 1927 yılında ise 19,50 liraya yükseldi. 1 Eylül 1927 yılında okuldaki vazifesinden ayrıldı³⁸³.

Ali Saib Bey R.1313 (M.1897) Seydişehir doğumludur. Babasının adı Ethem Efendi'dir. R.1328 (M.1912) Rüştîye mektebi mezunlarındandır. Memuriyet hayatına Konya'da Muhabere Memurluğu ile başladı. R.1332 (M.1916) yılında aldığı muvakkat ehliyetname ile muallim muavini sıfatıyla 12 Nisan 1339 (M.12 Nisan 1923) tarihinde 7 lira maaş ile okuldaki görevine başladı³⁸⁴. 22 Mart 1926 tarihine kadar okulda görev yaptı³⁸⁵.

Süleyman Korkut (Tekeli) Bey R.1318 (M.1902) Seydişehir doğumludur. Babası Tekeli Hoca Mustafa Efendi'dir³⁸⁶. Konya Erkek Muallim Mektebini Aliyyü'l-a'lâ derecesiyle 1926 yılında bitirdi. 20 Eylül 1926 tarihinde, 15 lira maaşla, muallim muavini sıfatıyla okuldaki görevine başladı. Eylül 1927 ye kadar görevde kaldı³⁸⁷.

Merkez okulu 1927 yılı Eylül ayı içerisinde kapatıldı³⁸⁸. Ancak okul binası

³⁸¹ KMA., *Seydişehir İlk Mektep Muallim ve Muallimelerinin Kayıtlarına Mahsus Defterdir*, s. 2.

³⁸² KMA., *Seydişehir Kazasının 1341 Sene-i Martından İtibaren İlk Mektep Muallimlerinin Kaydına Mahsus Defterdir*, s. 2.

³⁸³ KMA., *Seydişehir Kazasının 1341 Sene-i Martından İtibaren İlk Mektep Muallimlerinin Kaydına Mahsus Defterdir*, s. 2.

³⁸⁴ KMA., *Seydişehir İlk Mektep Muallim ve Muallimelerinin Kayıtlarına Mahsus Defterdir*, s. 3.

³⁸⁵ KMA., *Seydişehir Kazasının 1341 Sene-i Martından İtibaren İlk Mektep Muallimlerinin Kaydına Mahsus Defterdir*, s. 3.

³⁸⁶ Tekeli Mustafa Efendi (1856-1920) Teke Sancağında doğdu. Değirmenci cami İmam-hatipliği yaptığı yıllarda aynı zamanda Aşağı Mahalle (Değirmenci Mahallesi) İptidaisi muallimliği görevinde de bulundu. Seydişehir'de vefat etti. Değirmenci mahallesinde Hacı Yusuf Efendi'nin Türbesinin bulunduğu eskiden kabristanlık olan alanda medfundur. Konuyla ilgili olarak bkz., Yıldız, *aynı eser*, s.131.

³⁸⁷ KMA., *Seydişehir Kazasının 1341 Sene-i Martından İtibaren İlk Mektep Muallimlerinin Kaydına Mahsus Defterdir*, s. 3.

³⁸⁸ Okul 1930 'lu yıllarda artık ihtiyaca cevap vermede yetersiz kalmaktaydı.1936 yılında bu günkü arsa üzerinde yapımına başlanan üç katlı, yeni ve modern betonarme binanın inşaatı üç yıl sürdü. Okul 1939 yılında Merkez İlkokulu olarak eğitim-öğretime başladı. Bu okul Cumhuriyet idaresinin

Muhtelit (karma) Mektebi olarak 1939 yılına kadar hizmet vermeye devam etti³⁸⁹.

3.2. Rehber-i Meşrutiyet Mektebi

Seydişehir kent merkezinde Meşrutiyet yıllarında açılan okullardan olan Rehber-i Meşrutiyet Mektebi zaman içerisinde eski ününü kaybetti. Bu durumun nedenleri olarak iptidai mekteplerine verilen önemin artması, kadro yetersizliği, öğrenci azlığı ve eğitimde modernizasyon eksikliği gösterilebilir. Millî Mücadele yıllarında okula atanan Hüseyin Hilmi Bey 1 Kânûn-ı evvel 1335 (M.1 Aralık 1919) tarihinde 600 kuruş maaş ile görevine başladı. Hüseyin Hilmi Bey okulun bu yıllardaki tek öğretmeniydi. 1 Eylül 1337 (M.1 Eylül 1921'e) kadar 1 yıl, 9 ay görevde kaldı. 1921 yılı Eylül ayında okulun tasfiye edilmesi nedeniyle görevinden ayrıldı³⁹⁰. Böylece kent merkezindeki okul sayısı da üçe inmiş oldu.

3.3. Numûne-i Terakki İnâs Mektebi / İlk Kız Mektebi

Okulda 1921-1927 yılları arasında toplam 10 öğretmen görev yaptı. Bu öğretmenler Gonca Ahter Hanım, Fatma Ahmet Hanım, Mehmet Kadir Bey, Adalet Nihal Hanım, Mediha Hanım, Fatma Ülker Hanım, Leman Avşar Hanım, Kerime Seher Hanım, Sadık Bey, Rüştü Bey'dir.

Baş Muallime Gonca Ahter Hanım özel tahsil görmüştür. 16 Eylül 1337 (M.16

Seydişehir'de yaptığı ilk okul olma yönüyle önemlidir. Zaman içerisinde artan öğrenci mevcuduna bu bina da cevap verememiş ve 2008 de yıkılmıştır. Aynı arsa üzerinde yapımına başlanan 24 derslikli modern bina ise 12.03.2009 tarihinde tamamlanarak Alaylar 1 Mahallesi, Atatürk Caddesi üzerinde eğitim-öğretime açıldı.

³⁸⁹ Merkez ilkokulunun 1939 yılında bu günkü Hükümet Konağı'nın bitişiğindeki arazi üzerinde yeni binasına taşınmasından sonra, eski okul binası yaklaşık 9 yıl münhâl vaziyette kaldı. 1948 yılında 12500 lira harcanarak binanın bakım ve onarımı yapıldı. Milli Eğitim Bakanı Hasan Tahsin Banguoğlu döneminde 18 Eylül 1948 tarih ve 52/24630 sayılı açılış onayı ile 01.10.1948 tarihinde Mahmut Esat Ortaokulu olarak Seydişehir'in ilk orta okulu olarak eğitim öğretime açıldı. Bina 1957 yılına kadar ortaokul olarak hizmet vermeye devam etti. Binanın mülkiyeti ise özel idare marifetiyle Seydişehir Okutma ve Yardım Derneğine (Kuruluş Ankara 1954) devredildi. Binanın bulunduğu arsa 1990'ların başında aynı dernek tarafından satılarak elde edilen gelir Mahmut Esat Anadolu Lisesi'nin kuruluşuna sarf edildi. Mahmut Esat ortaokulu ise 1957 yılında devlet vatandaş işbirliği ile tek katlı olarak bugünkü Alaylar 1 Mahallesi, Kapalı Pazar Yanı, 117. Sokak, No 6' daki yeni binasına taşındı. Bu orta okul günümüzde aynı yerdeki üç ayrı binada hizmet vermektedir. Seydişehir Merkez Mektebinin fotoğrafı için bkz., Ek-21.

³⁹⁰ KMA., *Seydişehir Muallimlerine Aid Fiş Defteridir IV*, s. 3.

Eylül 1921’de) 700 kuruş maaş ile göreve başladı. 20 Kânûn 1338 (M.20 Aralık 1922’de) görevinden ayrıldı³⁹¹. Gonca Ahter Hanım cepheden izinli olarak o günlerde Seydişehir’e gelmiş olan ikinci sınıf ihtiyat süvâri birinci mülâzımı Râşid Bey’den kız mektebi öğrencileri için bir şiir yazmasını rica etmiştir. Aşağıdaki şiir bu rica üzerine yazılmıştır.

Mektepteki Türk Kızlarına³⁹²

*Ey Türk kızı! yaşadığın tarihi
Eyi öğren kulağına küpe yap.
Yurdumuzu boğacaktı bir seylab
Türk elinin kahramanı dâhisi
Kılıç çeküb saldırdılar düşmana
Toprakları boyadılar al kana*

*Elde silah kalpte iman siperde
Düşman gözler baban yâhud kardaşın
Zaferine erecektir savaşın
Çek onların hasretine bir perde
Arşa çıksın bâkir sesin dâima
Altun ordu zaferlerle çalkana*

*Millî vatan millî nâmus aşkına
Kan gövdeyi götürürken ey genç kız
Doğuyorken istiklâl adlı yıldız
Çalış durma kadınlığın şânına
Ne düşerse ona göre hazırlan
İstikbâlin temelisin sen inan*

*Şimden sonra büyüyecek koç yiğit
Duygusunu annesinden alacak*

³⁹¹ KMA., Seydişehir İlk Mektep Muallim ve Muallimelerinin Kayıtlarına Mahsus Defterdir, s. 5.

³⁹² Râşid Duranoğlu, Yanan Gönül, Yeni kitap Basımevi, Konya 1939, s.8.

O duygular ruhlarda kök salacak

Fâzilete ulaştıran yoldan git

Yükselirse kadın, millet kalkınır

Türk evlâdı annesinden ruh alır.

Anadolu Türklüğünün varlık yokluk mücadelesi verdiği İstiklâl Harbi yılları esnasında Seydişehir Kız Mektebi öğrencileri için yazılmış bu şiir, o günün koşulları ve kız öğrencilere düşen vâzifeler hakkında son derece etkili ifadeler içermektedir. Gonca Ahter Hanım 1 Teşrîn 1339 (M.1 Ekim 1923'te) tekrar görevine döndü. Okulda ne kadar daha çalıştığı ile ilgili bilgi sahibi değiliz.

Baş Muallime Fatma Ahmet Hanım R.1319 (M.1903) Konya doğumludur. Dört sınıflı Konya Dârü'l-Muallimâtı R.1338 (M.1922) mezunudur. 28 Kânûn 1338 (M.28 Aralık 1922'de) görevine başlamıştır. 1 Mart 1340 (M.1 Mart 1924'te) maaşı 800 kuruşa çıkmıştır³⁹³. 1925'te maaşı 10 liraya yükselmiştir. 18 Teşrîn-i Evvel 1341(M.18 Ekim 1925) tarihinde Beyşehir Kız Mektebi Başmuallimeliğine nakli dolayısıyla okuldaki görevinden ayrıldı³⁹⁴.

Muallim Mehmet Kadir (Gerger) Bey R.1320 (M.1904) doğumludur³⁹⁵. Okulda hangi tarihler arasında görev yaptığına dair incelediğimiz belgelerde şimdilik bir kayda rastlanılmadı.

Safiye Hanım ehliyetname ile 15 Eylül 1337 (M.15 Eylül 1921) de göreve başlamıştır. Okulda 21 Kânûn-ı Sâni 1338 (M. 21 Ocak 1922'ye) kadar öğretmenlik yaptı³⁹⁶. Bu süre içerisinde maaşı 600 kuruştı.

Adalet Nihal Hanım R.1319 (M.3 Haziran 1903) Konya doğumludur. Babasının adı Sabit Efendi'dir. Konya Dârü'l-muallimâtı R.1340 (M.1924) mezunudur. Okulda Başmuallimlik ve muallimlik vazifelerinde bulundu. Görevine bu okulda başlamasına rağmen başladığı tarih bilinmemektedir. 1 Eylül 1926 tarihinde Bozkır muallimliğine nakli dolayısıyla görevinden ayrıldı³⁹⁷.

³⁹³ KMA., *Seydişehir İlk Mektep Muallim ve Muallimelerinin Kayıtlarına Mahsus Defterdir*, s. 5.

³⁹⁴ KMA., *Seydişehir Kazasının 1341 Sene-i Martından İtibaren İlk Mektep Muallimlerinin Kaydına Mahsus Defterdir*, s. 4.

³⁹⁵ KMA., *Defter 56*, s. 284.

³⁹⁶ KMA., *Seydişehir İlk Mektep Muallim ve Muallimelerinin Kayıtlarına Mahsus Defterdir*, s. 5.

³⁹⁷ KMA., *Seydişehir Kazasının 1341 Sene-i Martından İtibaren İlk Mektep Muallimlerinin Kaydına Mahsus Defterdir*, s.4

Mediha Hanım R.1319 (M.1903) Ünye³⁹⁸ doğumludur. Babasının adı İsmail Hakkı Efendi'dir. Ünye Merkez İnas İptidaisi mezunudur³⁹⁹. Aynı okuldan R.1336 (M.1920'de) aldığı ehliyetnameyle Fatsa Kazası Merkez İnas Mektebi'nde 8 Eylül 1336 (M.8 Eylül 1920'de) göreve başladı. Seydişehir İnas Mektebinde 18 Teşrin 1339 (M.18 Ekim 1923'te) 700 kuruş maaş ile görevine başladı⁴⁰⁰. 15 Eylül 1926 tarihinde görevinden ayrılmıştır.

Fatma Ülker Hanım R.1315 (M.1899) Konya doğumludur. Babasının adı Hacı Mehmet Efendi'dir. İlköğrenimini Konya Mahmud Şevket Paşa İlk Kız Mektebi'nde yaptı⁴⁰¹. R.1340 (M.1924) tarihli muvakkat ehliyetname ile muavin sıfatıyla okuldaki görevine 29 Eylül 1926 tarihinde 800 kuruş maaş ile başladı⁴⁰². Maaşı daha sonra 920 kuruşa yükseldi. 1927 yılında okulun kapanmasıyla görevinden ayrıldı.

Leman Avşar Hanım R.1323 (M.1907) Seydişehir doğumludur. Babasının adı Mustafa Hulusi Bey'dir. İlk görev yeri Şerefşirin İnas Mektebi muallimeliğidir⁴⁰³. R.1341(M.1925) tarihli muvakkat ehliyetname ile 16 Eylül 1341(M.16 Eylül 1925'te) okuldaki görevine muallim muavini olarak 700 kuruş maaşla başladı. Bu dönemde maaşı 800 kuruşa yükseldi. 15 Eylül 1926 tarihinde Ereğli Kız Mektebi

³⁹⁸ Ordu ilinin ilçelerinden biridir.

³⁹⁹ Ünye İnas İptidaisi 1914-1915 eğitim-öğretim yılında yarı ahşap mesken olarak inşa edilmiş üç katlı bir okul idi. Cumhuriyetin ilk yıllarında okulun adı Kız Mektebi olarak değiştirildi. 1914-1925 yılları arasında okulun Baş muallimesi Ayşe Kâmile Hanım idi.1925-1927 yılları arasında ise Hasan Fahri Bey idarecilik görevinde bulunmuştu. Okul 1927-1928 eğitim-öğretim yılından itibaren Merkez İnönü Mektebi ismini aldı. Günümüzde İnönü İlkokulu olarak varlığını sürdürmektedir. Günümüzdeki okul binası 1978 yılında yapılmıştır.

⁴⁰⁰ KMA., *Seydişehir İlk Mektep Muallim ve Muallimelerinin Kayıtlarına Mahsus Defterdir*, s.5.

⁴⁰¹ Mahmut Şevket Paşa İlk Kız Mektebi 27 Eylül 1877 tarihinde Konya İnas Rüştüye Mektebi adıyla eğitim-öğretime açıldı. Okul 1915 yılında kapatılarak aynı binada Mahmud Şevket Paşa İnas Mektebi altı yıllık iptidai olarak eğitim-öğretime başladı. Okul Cumhuriyetin ilk yıllarında da (1924) hizmet vermeye devam etti. Okul binası, öğrenci ve personel durumuyla ilgili olarak bkz., Sarıçelik, *aynı eser*, s. 100-101.

⁴⁰² KMA., *Seydişehir Muallimlerine Aid Fiş Defteridir IV*, s.4; **Fatma Ülker Hanım**'ın daha önceki görev yerleri: Bozkır Kazası İlk Merkez Muallimeliği, maaş 300 kuruş (3 Eylül 1333/ M.3 Eylül 1917-1 Mart 1335/M.1 Mart 1919), Bozkır Kazası İlk Merkez Muallimeliği, maaş 600 kuruş (1 Mart 1335/ M.1 Mart 1919-15 Teşrin-i sani 1337/ M. 15 Kasım 1921) Bozkır Kazası Baş muallim Muavin Muallimeliği, maaş 650 kuruş (22 Şubat 1339/ M.22 Şubat 1923- 5 Mayıs 1339/ M. 5 Mayıs 1923), Bozkır Kazası Kız mektebi Muallimeliği, maaş 700 kuruş (1 Teşrin-i evvel 1341/ M.1 Ekim 1925-15 Eylül 1926).

⁴⁰³ KMA., *Konya ve Bütün Mülhakatı İlk Mektep Muallimlerinin Sicil Numrolarının Kaydına Mahsus Defter*, s.211; Şerefşirin İnas Mektebi, Konya'da 1874 yılında Kıraathâne Mektebi olarak açıldı. Okul binası bir süre sonra Hamidiye Mektebi olarak kullanıldı. Daha sonra da Şerefşirin Mektebi adıyla açılan okul aynı binada eğitim-öğretim faaliyetlerini yürüttü.

Muallimliğine atandığından dolayı okuldaki görevinden ayrıldı⁴⁰⁴.

Kerime Seher Hanım R.1321 (M.1905) Eğirdir doğumlu. Babasının adı Mustafa Sami Efendi'dir. R.1339 (M.1923) tarihli muvakkat ehliyetname ile Beyşehir Üskerles Mektebinde⁴⁰⁵ muavin sıfatıyla görevine başladı. 1 Mart 1926'da Seydişehir kız mektebinde 8 lira maaş ile göreve başlayan Seher Hanım, Eylül 1927 ye kadar görev yaptı⁴⁰⁶.

Sadık Bey 15 lira maaşla 1 Eylül 1926 tarihinde okuldaki görevine başladı. 21 .11.1926 tarihine kadar okulda görev yaptı⁴⁰⁷.

Rüştü Bey, 20 Ocak 1927 tarihinde 1620 kuruş maaş ile okulda Başmuallim sıfatıyla görevine başladı⁴⁰⁸. 14 Eylül 1927 tarihine kadar görevde kalmıştır. Okuldaki görev süresi 7 ay, 14 gündür. Anlaşıldığı kadarıyla okulun öğretmen ihtiyacını karşılamak için Seydişehir'deki diğer okulların erkek öğretmenlerinden de yararlanılmaktaydı. Böylelikle eğitim öğretimde bir aksaklığa meydan verilmemekteydi. İncelediğimiz belgelerde okulun Cumhuriyetin ilk yıllarındaki öğrenci durumuyla ilgili bir bilgiye ulaşamadı.

1925 yılı Mart ayına kadar Numûne-i Terakki İnâs Mektebi adıyla anılan okul, bu tarihten sonra *Merkez İlk Kız Mekteb-i İptidaisi* olarak isim değiştirdi. Okul Eylül 1927'de kapatıldı.

3.4. Merkez Muhtelit (Karma) Mektebi

1927 yılında Seydişehir'de eğitim öğretim alanında birtakım düzenlemelere gidildiği görülmektedir. Kent merkezinde bulunan İlk kız mektebi ve İlk erkek mektebi kapatılarak yeni bir okul açılacaktır. Bu okul kız ve erkek öğrencilerin bir arada eğitim gördükleri muhtelit (karma) mektebidir. Muhtelit mektebi, merkez okulunun eğitim verdiği binada açıldı. Kız mektebinin ve merkez mektebinin mevcut

⁴⁰⁴ KMA., *Seydişehir Kazasının 1341 Sene-i Martından İtibaren İlk Mektep Muallimlerinin Kaydına Mahsus Defterdir*, s.4

⁴⁰⁵ Köy okulları ile ilgili kısımda Üskerles Mektebi'ne dair bilgi verilecektir.

⁴⁰⁶ KMA., *Seydişehir Kazasının 1341 Sene-i Martından İtibaren İlk Mektep Muallimlerinin Kaydına Mahsus Defterdir*, s. 4.

⁴⁰⁷ KMA., *Seydişehir Kazasının 1341 Sene-i Martından İtibaren İlk Mektep Muallimlerinin Kaydına Mahsus Defterdir*, s. 4.

⁴⁰⁸ KMA., *Seydişehir Muallimlerine Aid Fiş Defteridir IV*, s. 9.

öğretmen kadrosu da birleştirilerek yeni okulun eğitim kadrosu bu şekilde oluşturuldu.

1927-1930 yılları arasında muhtelit mektebinde on iki öğretmenin görev yaptığını tespit ettik. Bu öğretmenler; Baş muallim Mustafa Lütfi Bey, Birinci sınıf muallimi Hüseyin Hilmi Bey, İkinci sınıf muallimi Raşit Bey, Üçüncü sınıf muallimi Şadiye Kemâl Hanım⁴⁰⁹, Birinci sınıf muallimi Fatma Ülker Hanım⁴¹⁰, Dördüncü sınıf muallimi Abdullah Zihni Bey, Üçüncü sınıf muallimi Ahmet Bey, İkinci sınıf muallimi Kerime Seher Hanım, muallim Süleyman (Korkut) Bey, Beşinci sınıf muallimi Rüştü Bey, Muallim muavini Melek (Güneş) Hanım, muallime Saime Hanım'dır.

Raşid (Gökteke) Bey R.1317 (M.1901) Seydişehir doğumludur⁴¹¹. Babası Kadı Raşid Efendi'dir. 1924 yılında Konya Erkek Muallim Mektebini Karîbü'l-a'lâ derecesiyle bitirdi. 1924-1926 yılları arasında Konya Gazi Paşa Mektebi muallimliği görevinde bulundu. Daha sonra Bozkır Erkek Mektebi'nde 1926-1927 döneminde bir müddet görev yaptı. Seydişehir Muhtelit Mektebindeki görevine Eylül 1927'de başladığında 1500 kuruş maaş almaktaydı⁴¹².

Süleyman Korkut (Tekeli) Bey ve Abdullah Zihni Bey okuldaki görevlerine 1 Eylül 1927'de başladıklarında 1500 kuruş maaş almaktaydılar⁴¹³.

Şadiye Kemâl Hanım R.1318 (M. 1902) Balıkesir doğumludur. Babasının adı Ali Galip Efendi'dir. Öğretmenliğe 1924 tarihli muvakkat ehliyetname ile başladı⁴¹⁴. 4 Kasım 1928 tarihinde 900 kuruş maaşla bu okuldaki görevine başladı. 1929 yılında

⁴⁰⁹ KMA., 927-928'den itibaren Seydişehir Merkez ve Kur'a Muallimi Sicil Defteri, s.8.

⁴¹⁰ KMA., 927-928'den itibaren Seydişehir Merkez ve Kur'a Muallimi Sicil Defteri; Okuldaki görevine 1 Haziran 1928 tarihinde başladı. Kursta muvaffak olamayarak 1.10.1929 tarihinde görevinden ayrıldı.

⁴¹¹ Raşit Bey 55 yaşındayken 27.8.1956 tarihinde Seydişehir'de vefat etti. Akyol mezarlığında medfundur.

⁴¹² KMA., 927-928'den itibaren Seydişehir Merkez ve Kur'a Muallimi Sicil Defteri, s.2.

⁴¹³ KMA., 927-928'den itibaren Seydişehir Merkez ve Kur'a Muallimi Sicil Defteri, s.3; Süleyman Korkut (Tekeli) Bey uzun yıllar öğretmenlik yaptıktan sonra emekli oldu. 1970 yılında Seydişehir'de vefat etti. Akyol mezarlığında medfundur. Konuyla ilgili olarak bkz., Yıldız, aynı eser, s. 186.

⁴¹⁴ Şadiye Kemâl Hanım ilk olarak Beylerbeyi Yeni Turan İlk mektebinde 12 Kânûn-ı evvel 1339 (M.12 Aralık 1923) tarihinde 600 kuruş maaş ile öğretmenliğe başladı. Bu okulda 31 Ağustos 1340 (M. 31 Ağustos 1924) tarihine kadar görev yaptı. Daha sonraki görev yerleri sırasıyla Aydın Halide Hatun Mektebi (18 Eylül 1340 /M.18 Eylül 1924-31 Ağustos 1341/ M . 31 Ağustos 1925), Ayvalık Kız Mektebi (4 Teşrîn-i evvel 1341/ M.4 Ekim 1925- 17 Eylül 1926), Edremit Havran Kız Mektebi (28 Eylül 1926-31 Ağustos 1927), Eskişehir Terakki Mektebi (1 Eylül 1927-31 Ekim 1928)'dir. Konuyla ilgili olarak bkz., Ek-22.

kursta muvaffak olarak maaşı 1620 kuruşa yükseldi⁴¹⁵.

Muallim muavini Melek (Güneş) Hanım R.1319 (M.1903) Konya doğumludur. Babasının adı Muhittin Efendidir. Konya Kız Muallim Mektebi 4. sınıfından ayrıldı. Okuldaki görevine 750 kuruş maaşla vekâleten başlayıp daha sonra asaleti tasdik edildi. 3.10.1929 tarihinde maaşı 800 kuruşa yükseldi⁴¹⁶. Melek Hanım 1937 yılı sonuna kadar okulda öğretmen olarak çalışmaya devam etti.

Saime Hanım R.1326 (M.1910) Konya doğumludur. Konya Kız Muallim Mektebi 4. sınıfından ayrıldı. Okuldaki görevine 750 kuruş maaşla vekâleten başlayıp daha sonra asaleti tasdik edildi. 3.10.1929 tarihinde maaşı 800 kuruşa yükseldi⁴¹⁷. Saime Hanım 1932 yılı sonuna kadar aynı okulda çalışmaya devam etti.

Seydişehir kaza merkezindeki dört okulda 1919-1927 yılları arasında toplam 24 öğretmen görev yaptı. Bunların 13 tanesi erkek, 11 tanesi bayan öğretmendi. Öğretmenlerin doğum yerlerine bakıldığında yalnızca 7 tanesinin Seydişehir, 17 tanesinin ise farklı yerlerden oldukları görülmektedir.

Seydişehir kaza merkezindeki öğretmenlerin doğum tarihlerine bakıldığında 1878 ile 1910 yılları arasında bir yelpaze oluşmaktadır. İncelediğimiz yirmi bir öğretmenin yaş ortalaması 33'tür⁴¹⁸. Öğretmenlerin genç yaşta oldukları ifade edilebilir. Öğretmenlerin en yaşlısı 52, en genci 20 yaşındadır.

Millî Mücadele ve Cumhuriyetin ilk yıllarında öğretmenlik yapabilmek için şahâdet-nâme veya ehliyetnameye sahip olmak gerekli idi. Bu nedenle bazı öğretmenler öğretmen okulunu bitirip şahâdet-nâme almaktaydı. Öğretmen ihtiyacı da göz önüne alındığı zaman, bazılarının ehliyetname alması öğretmenliğe devam edebilmesi için yeterli sayılmaktaydı. Mevcut öğretmenler öğretmenliğe devam edebilmek için ehliyetname almak amacıyla muallim mekteplerinde sınava girmektedirler.

Seydişehir'de görev yapan öğretmenlerin tamamı ilk tahsillerini erkek ve kız

⁴¹⁵ KMA., 927-928'den itibaren Seydişehir Merkez ve Kur'a Muallimi Sicil Defteri, s. 4.

⁴¹⁶ KMA., Konya ve Bütün Mülhakatı İlk Mekteb Muallimlerinin Sicil Numrolarının Kaydına Mahsus Defter, s.287; Sicil Dosyası Kocaeli Kültür Direktörlüğünün 7.1.1938 tarih ve 8461 sayılı yazısı ile istenerek Konya Kültür Direktörlüğünce 12.1.1938 tarihinde gönderilmiştir.

⁴¹⁷ KMA., Konya ve Bütün Mülhakatı İlk Mekteb Muallimlerinin Sicil Numrolarının Kaydına Mahsus Defter, s.287; Sicil Dosyası Ankara Maarif Müdürlüğüne 13.12.1932 tarihinde devren gönderilmiştir.

⁴¹⁸ Yaş ortalamalarının hesaplanmasında 1930 yılı sınır kabul edildi. Üç öğretmenin doğum tarihi belirlenemediğinden oranlama 21 öğretmen üzerinden yapıldı.

iptidai mekteplerinde veya rüştiye, idadi, sultani gibi mekteplerin iptidai kısımlarında tamamlamışlardı. Muallim mektepleri ortaöğretim kurumları içerisinde yer almaktaydı. Seydişehir merkez okullarında erkek öğretmenlerde orta tahsil görenlerin sayısı 11, bayan öğretmenlerde ise 2'dir. Bu öğretmenler içerisinde yüksek tahsil gören öğretmen bulunmamaktadır. Sadece bir öğretmen Dârü'l-fünûn ikinci senesinden ayrılmış idi. Erkek öğretmenlerin 9'u muallim şahâdet-nâmesi ile 3'ü ehliyetname ile öğretmenlik vazifesini yürütmekteydi⁴¹⁹. Bayan öğretmenlerin ise 2'si muallim şahâdet-nâmesi ile 8'i ehliyetname ile öğretmenlik yapmaktaydı. Ayrıca 1'i özel tahsil görmüştü.

Tablo-41: Seydişehir Merkez Okulları 1918-1930 Yılları Arası Öğretmen Özlük Bilgileri⁴²⁰

Öğretmenin adı	Evli/ Bekâr	Evi kendine ait/ kira	Çocuk sayısı	Müzik aleti çalar/çalamaz	Resim kabiliyeti	El işleri
Hüseyin Hilmi Bey	Evli	Kendine ait	2	Çalamaz	Var	Üstün derecede
Mustafa Lütfi Bey	Evli	Kira	Yok	Marş bilir/Çalamaz	Var	Her türlü el işlerinde
Şadiye Kemâl Hanım	Evli	Kira	3	Keman çalar	Var	Mukavva işlerinde
Fatma Ülker Hanım	Evli	Kira	Yok	Şarkı söyler/ Çalamaz	Var	Örgü, dikiş, nakış
Abdullah Zihni Bey	Evli	Müşterek	Yok	Kısmen nota bilir/ Şarkı söyler	Var	Tel işlerinde
Ahmet Bey	Evli	Kendine ait	4	Kısmen nota bilir/ Şarkı söyler	Var	Kâğıt, toprak işlerinde
Seher Hanım	Bekâr	Kira	Yok	Ud çalar/ Şarkı söyler	Var	Biçki, makine ile dikiş
Raşit Bey	Evli	Kendine ait	Yok	Çalamaz	Var	Kâğıt, çamur, kil işlerinde
Hasan Rüştü Bey	Evli	Kendine ait	Yok	Nota bilir/ Çalamaz	Var	Kâğıt, mukavva, çamur işlerinde
Saime Hanım	Bekâr	Kira	Yok	Ud çalar/ Şarkı söyler	Var	Örgü, dikiş, nakış
Melek Hanım	Evli	Kira	Yok	Şarkı söyler/ Çalamaz	Var	Örgü, dikiş, nakış

⁴¹⁹ Bir erkek öğretmenin mezuniyet menşei tespit edilemedi.

⁴²⁰ KMA., *Seydişehir Muallimlerine Aid Fiş Defteridir IV* 'e göre düzenlendi. Sadece 11 öğretmenin mesleki özlük durumlarına ilişkin tespit yapılabildi.

Millî Mücadele yıllarında Anadolu’da tam bir ekonomik çöküntü yaşanmaktaydı⁴²¹. TBMM Hükümeti egemen olduğu yerlerde ekonomik politikalarını düzenlerken doğal olarak cephedeki gelişmeleri dikkate almaktaydı. Herhangi bir üründe aşırı fiyat artışı olmaması için gerekli tedbirler alındı. Belediyeler “narh” uygulayarak fiyatları kontrol altında tutarken, diğer yöneticiler de gerekli tedbirleri almışlardı. Millî Mücadele döneminde önemli bir enflasyon olmamıştı. Cumhuriyetin ilk yıllarında öğretmen maaşlarının ekonomik yapı içerisindeki durumunun nasıl olduğuna ilişkin genel bir kanaat oluşması yönüyle, gıda ürünlerinin kilogram fiyatlarına bakmayı uygun görüyoruz.1927 yılında İstanbul’da ekmek 15.46, pirinç 42.86, şeker 44.42, koyun eti 88.55, zeytinyağı 93.53, kuru soğan 10.10, patates 12.47, yumurta 6, kahve 171.47, sadeyağ 155.88 kuruş idi⁴²². Bu durumda 1927 yılında ortalama 1500 kuruş maaş alan bir Muallim Mektebi mezunu öğretmen bu maaşıyla yaklaşık olarak 5 kg pirinç, 5 kg şeker, 3 kg koyun eti, 5 litre zeytinyağı, 10 kg kuru soğan, 5 kg patates, 1 kg kahve alabilmekteydi. Şüphesiz bu yıllarda da öğretmenler maaşlarını kanunda belirtilen miktarlarda tam olarak almaktan uzaktırlar.

Cumhuriyet döneminde 1948’e kadar önceden olduğu gibi ilkökul öğretmenleri maaşlarını il özel idareleri bütçelerinden almışlardı. Her ne kadar 8 Nisan 1923 tarihli kanunda verilecek asgarî tutar 600 kuruş olarak belirtilmişse de her il kendi öğretmen ihtiyacını çeşitli yollarla giderir, maaş miktarını da kendisi belirlerdi⁴²³. Bu duruma istinaden ilgili yıllarda öğretmenlerin ekonomik olarak alım güçlerinin düşük olduğunu söyleyebiliriz.

Tablo incelendiğinde öğretmenlerin ekonomik durumlarıyla ilgili olarak dördü kendilerine ait evlerde, biri müşterek bir evde, altı öğretmen ise kiraladıkları evlerde ikâmet etmektedirler. Öğretmenlerin genç yaşta olmaları nedeniyle mal mülk edinmemeleri de söz konusu olabilir. Ayrıca, günümüzdeki gibi mesken bulmanın kolay olmaması göz önüne alınmalıdır. Öğretmenlerin çoğunluğunun evli oldukları anlaşılmaktadır. Buna göre öğretmenlerin evlenme oranının yüksek olduğu

⁴²¹ Alptekin Müderrisoğlu, *Kurtuluş Savaşı'nın Malî Kaynakları*, ATAM. yay., Ankara 1990, s.254.

⁴²² Feridun Ergin, *aynı makale*, s. 183.

⁴²³ Akyüz, *Öğretmenler*, s. 375-384.

söylenebilir. Çocuk sahibi olanların ortalama çocuk sayısı üçtür. Öğretmenlere emekliliklerinde yaklaşık olarak maaşlarının ¼ 'ü oranında emekli maaşı bağlanmaktaydı. Bu düşük bir orandı. Ancak ekonomik koşullar dikkate alındığında devletin verebileceği miktar bu kadar idi.

Öğretmenlerin mesleki kabiliyetlerine ilişkin yönlerini de ilginç bulmaktayız. Zira öğretmenlerin üçü en az bir müzik aleti çalabilmekte, çalmasını bilmeyenler ise sözlü olarak müzik icra edebilmektedirler. Çalınan müzik aletleri de oldukça ilginçtir. Ud, keman gibi müzik aletlerinden en azından birini on bir öğretmenden üçü kullanabilmektedir. Bunun yanı sıra dört öğretmenin şarkı söyleyebildikleri görülüyor. Öğretmenlerin tamamının resim yapma yetenekleri bulunmaktadır. El becerilerine bakıldığında, kâğıt ve mukavva işlerinin ön planda yer aldığı anlaşılıyor. Bunun yanında kil, çamur, tel, ve toprak işlerinde mahareti olanlar da vardır. Bayan öğretmenlerin ise örgü, bıçki, dikiş ve nakış gibi el işlerine ilgilerinin ve bu yönde kabiliyetlerinin olduğu görülmektedir⁴²⁴.

Millî Mücadele ve Cumhuriyetin ilk yılları Seydişehir kentinde⁴²⁵ eğitim-öğretim alanında önemli gelişmelere sahne oldu. 1921'de Rehber-i Meşrutiyet Mektebi, 1927'de Numûne-i Terakki İnâs Mektebi ve Merkez Mektebi kapatıldı. Aynı yıl içerisinde Muhtelit (Karma) Mektebi açılarak kız ve erkek öğrenciler birlikte eğitim-öğretim görmeye başladılar.

Genç Cumhuriyetin kuruluş felsefesine uygun olarak güncellenen ilkökul programlarıyla öğrenciler modern anlamda yetiştirilmeye çalışıldı. Aynı şekilde mevcut okullar öğretmen yönüyle takviye edilerek eğitimde herhangi bir aksaklığa meydan verilmedi. Bununla beraber mevcut okul binaları Osmanlı'nın son döneminden kalan bakım ve tamire muhtaç yapılarıdır. Cumhuriyet döneminde Seydişehir'de modern anlamda ilk okul binası 1939 yılında yapılan Merkez İlkokulu'dur⁴²⁶. Bu tarihten sonra köylerde de yeni okul binaları yapılarak eğitim öğretim faaliyetlerinin yaygınlaştırılmasına önem verildi. Millî bayramlar okulların

⁴²⁴ Seydişehir merkez okulunun 1930 yılı öğretmenlerinden bir bölümünün fotoğrafı için bkz., Ek-23.

⁴²⁵ Cumhuriyetin ilk yıllarında Seydişehir Muallimhane Cami ve etrafına ait bir fotoğraf için bkz., Ek-24.

⁴²⁶ 2013-2014 Eğitim- öğretim yılı itibariyle Seydişehir kent merkezinde 10 ilkökul bulunmaktadır. Bu okullar; Merkez, Alüminyum, Atatürk, Gazi, İhsan Tekin, TOKİ, Cumhuriyet, Halise Güney, Vedat Kesmen, Şehit Özgür Öncel İlkokulu'dur. 1939 yılında yapılan ve şu an mevcut olmayan Merkez İlkokulu'nun fotoğrafı için bkz., Ek-25.

öğretmen ve öğrencileri ile halkın kaynaştığı önemli etkinliklerdendi⁴²⁷.

4. Köy Okulları

4.1. Akçalar Mektebi

Akçalar Köyünde⁴²⁸ Millî Mücadele yıllarında da eğitim faaliyetlerine ara verilmeden devam edildi. Akçalar iptidaisi adıyla anılan okul sıbyan mektebi binasının tamir edilmesiyle oluşturulmuştu. Zamanla ihtiyaca cevap veremeyen tek katlı bu küçük bina yıkıldı. Yerine 1926 yılında köy halkı tarafından daha büyük bir bina yapıldı. Yeni okul binası Köy önü denilen alanda bulunmaktaydı. Bu bina iki katlı taş bir bina idi. Yapının alt kısmı depo olarak üst katı ise okul olarak kullanılıyordu. Dışarıdan taş bir merdivenle okula çıkılmaktaydı. Okulun üzeri çatı ile örtülüydü⁴²⁹. Bahçesi tahminen iki dönümlük bir alana sahipti. Bahçenin etrafında yığma taşlardan bir ihata duvarı bulunmaktaydı. Okul dört derslik ve bir öğretmenler odasından oluşmaktaydı⁴³⁰.

Okulun eğitim kadrosuna baktığımızda 1921-1930 yılları arasında okulda yedi öğretmen görev yapmıştır. Bu öğretmenler Abdullah Atıf Bey, Süleyman Rüştü Bey, Talat Bey, Mehmed Tayyar Bey, Mehmed Ziya Bey, Mehmed Nuri Bey, Mehmet Kâmil Bey'dir.

Akçalar Mektebi'nde görev yapan ilk öğretmen Seydişehir Rüştüyesi mezunlarından Abdullah Atıf Bey'dir. Kendisi R.1318 (M.1902) Seydişehir doğumludur. Babası Mehmed Şükrü Efendi'dir. Atıf Efendi 1921 yılında aldığı ehliyetname ile Gökhüyük Mektebinde ilk görevine başlamıştı. Kısa bir müddet bu okulda çalıştıktan sonra 1 Nisan 1337 (M.1 Nisan 1921) tarihinde Akçalar Mektebi'nde görev yapmaya başladı. Aylık maaşı 600 kuruştur. 16 Teşrîn-i Sâni 1338 (16 Kasım 1922'de) askere gittiğinden vazifesinden ayrılmak durumunda kaldığı

⁴²⁷ Seydişehir'de bir bayram kutlaması fotoğrafı için bkz., Ek-26.

⁴²⁸ Akçalar köyü 1870 yılında 128 hane, 418 nüfusa sahiptir. Konuyla ilgili olarak bkz., KVS. H.1288/M.1871,S.4,s.136.

⁴²⁹ Akçalar Mektebi'nin fotoğrafı için bkz., Ek-27.

⁴³⁰ Bu bilgiler 1939 -1942 yılları arasında okulda eğitim gören Halil İbrahim Pınar (Doğumu 1928) ile yaptığımız 12.09.2012 tarihli röportajdan alındı.

anlaşıyor⁴³¹.

Süleyman Rüştü Bey 15 Ağustos 1337 (M.15 Ağustos 1921) - 1 Mart 1338 (M.1 Mart 1922) tarihleri arasında aylık 600 kuruş maaş ile görev yaptı. 1922 yılı bütçesi gereği memuriyetine son verildi⁴³².

Mehmet Talat Bey R.1311 (M.1895) Akseki doğumludur. Babasının adı Ömer Lütfi Efendi'dir. Okuldaki görevine hangi tarihte başladığını mevcut belgelerden tespit edemediğimiz Talat Bey aylık 600 kuruş maaş almaktaydı. Daha sonra maaşına 100 kuruş zam yapılarak aylık maaşı 700 kuruşa çıktı. Öğretmenliği esnasında vatani görevini yapmak üzere askere giden Talat Bey, askerlik vazifesini tamamladıktan sonra Bozkır'ın Yalılıyük Mektebi muallimliğine atandı⁴³³. 1 Mart 1341 tarihinde (1 Mart 1925) aylık 7 lira maaş ile tekrar Akçalar Mektebi'nde muavin sıfatı ile göreve başladı. Altı aylık çalışma süresinden sonra 12 Eylül 1341 (12 Eylül 1925) tarihinde Dere (Bostandere) Mektebine tayin olduğundan okuldaki öğretmenlik görevinden ayrıldı⁴³⁴.

Mehmed Tayyar Bey R.1317 (M.1901) Seydişehir doğumludur. Kendisi Ömer Lütfi Efendi'nin diğer oğludur. Aylık 7 lira maaş ile 17 Eylül 1341(M.17 Eylül 1925) tarihinde muavinlik vazifesi de uhdesine verilerek okuldaki görevine başladı. Maaşı 1927'de 800 kuruşa çıktı. 24 Eylül 1928 tarihinde Bostandere⁴³⁵ Mektebi muallimliğine atandığı için bu okuldaki görevinden ayrılmak durumunda kaldı⁴³⁶.

Mehmed Ziya Bey R.1326 (M. 1910) Edirne vilâyeti Dedeoğaç kazası doğumludur. Babasının adı Abdurrahman Muhlis Efendi'dir.1928 Konya Sanatlar Mektebi'ni⁴³⁷ Aliyyü'l- a'lâ derecesiyle bitirdi. Akçalar Mektebine 15 Kasım 1928

⁴³¹ KMA., *Seydişehir İlk Mektep Muallim ve Muallimelerinin Kayıtlarına Mahsus Defterdir*, s.11.

⁴³² KMA., *Seydişehir İlk Mektep Muallim ve Muallimelerinin Kayıtlarına Mahsus Defterdir*, s.11.

⁴³³ KMA., *Seydişehir İlk Mektep Muallim ve Muallimelerinin Kayıtlarına Mahsus Defterdir*, s.11.

⁴³⁴ KMA., *Seydişehir Kazasının 1341 Sene-i Martından İtibaren İlk Mektep Muallimlerinin Kaydına Mahsus Defterdir*, s.7; KMA., *Konya ve Bütün Mülhakatu İlk Mektep Muallimlerinin Sicil Numrolarının Kaydına Mahsus Defter*, s.105.

⁴³⁵ Dere Köy kayıtlarda iki ayrı yerde geçmektedir. Bunların biri Akseki'ye diğeri Seydişehir'e bağlıdır. Akseki'ye bağlı olan Dere Köy 1914 yılında Seydişehir'e bağlanınca Taş Dere Köy, diğerine ise Bostandere ismi verilmiştir.

⁴³⁶ KMA., *927-928'den itibaren Seydişehir Merkez ve Kur'a Muallimi Sicil Defteri*, s.9.

⁴³⁷ Konya Sanatlar Mektebi;1901 yılında Konya Sanayi Mektebi adıyla eğitim-öğretime açıldı. Mekteb-i Sanayi, Hamidiye Sanayi Mektebi, Konya Hukuk Mektebi, Konya Sanatlar Mektebi, Sanat Okulu, Bölge Sanat Okulu, Erkek Sanat Enstitüsü, Teknik Okul, Teknik Lise, Konya Erkek Lisesi, Karatay Lisesi gibi değişik isimlerle uzun yıllar aynı amaca hizmet etti. Okul binası merkez Karatay İlçesi, Şems Mahallesi'nde bulunmaktadır. Millî Mücadele yıllarında Sanayi Mektebinin atölyeleri, ordunun ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik çalışmalar yaptı. Özellikle çorap ve fanila imalathanesi gece

tarihinde 800 kuruş maaş ile atandı. Okulda yaklaşık beş ay görev yaptıktan sonra 3 Nisan 1929'da görevinden istifa ederek ayrıldı. Maârif Vekâletinin 12 Haziran 1929 tarih ve 13158 nolu yazısı ile istifası kabul edildi⁴³⁸.

Mehmed Nuri Bey R.1326 (M.1910) Karaman doğumludur. Babasının adı Abdurrahim Efendi'dir. İlkokulu Konya İlk Mektebi'nde tamamladıktan sonra 1927 yılında Aliyyü'l- a'lâ derecesiyle Konya Sanatlar Mektebi'nden mezun oldu. İlk görev yeri Ayrancı⁴³⁹ nahiyesidir.13 Eylül 1929 tarihinde Akçalar Mektebi'ne 800 kuruş maaş ile atandı. Yetenekli bir kişiliğe sahip olan Nuri Bey musikiye vâkıf, resim yapma kabiliyeti bulunan bir öğretmendi. Mukavva ve örme işlerinde de son derece başarılı idi⁴⁴⁰. Okulun lojmanı bulunmadığı için diğer öğretmenler gibi köyde kiralık bir evde ikâmet etti. Yaklaşık üç aylık görev süresinden sonra Aralık 1929'da okuldaki öğretmenlik görevinden istifa ederek ayrıldı. Maârif Vekâleti 22 Aralık 1929 tarih ve 36706-12864 sayılı yazısıyla istifasını kabul etti⁴⁴¹.

Mehmet Kâmil Bey R.1317 (M.1901) Akseki doğumludur. Abdullah Efendi'nin oğludur. İlk görev yeri Hâdim'dir. 8 Ekim 1929 tarihinde Akçalar Mektebi'ndeki görevine aylık 1500 kuruş maaşla başladı⁴⁴². Onun bu okulda ne kadar öğretmenlik yaptığına dair bilgi sahibi değiliz.

Okulda 1924 yılına kadar öğrenim süresi altı yıl, 1924-1927 yılları arasında beş yıl idi. 1927 yılında Köy Mektepleri Müfredat Programı yayınlandıktan sonra ise üç yıla indi. Bu yıllardaki öğrenci mevcuduyla ilgili bilgi sahibi değiliz.

1941 yılında şimdiki belediye kahvesinin olduğu yere tek katlı, taştan ikinci bir bina yapıldı. 1946 yılından itibaren 1-2-3. sınıflar yeni binada, 4. ve 5. sınıflar eski binada eğitim-öğretim görmeye başladılar. Zamanla köydeki öğrenci yoğunluğundan ve vatandaşların okula olan ilgilerinden dolayı olsa gerek bu iki bina da ihtiyaca cevap veremeyecek hale geldi. Aynı arsa üzerine 1963 yılında her biri tek katlı olan

gündüz çalışarak binlerce fanila ve çorabı cepheye gönderdi. Sanayi Mektebi'nin etrafındaki tek katlı atölye binaları 1981 yılına kadar mevcut olup, bir ara Maliye ve Bayındırlık Müdürlüğüne garaj olarak kullanıldı. Daha sonra Merkez Bankası yapılmak üzere bu atölye binaları yıkıldı. Tarih içinde hep eğitime hizmet eden yapı 1988 yılından beri, Konya Valiliği İl Özel İdare Müdürlüğü Binası olarak kullanılmaktadır. Okulla ilgili ayrıntılı bilgi için bkz., Sarıçelik, *aynı eser*, s.206-219.

⁴³⁸ KMA., 927-928'den itibaren Seydişehir Merkez ve Kur'a Muallimi Sicil Defteri, s.9.

⁴³⁹ Karaman'ın il olmasından sonra, 19 Haziran 1987 tarih ve 3392 sayılı kanun ile ilçe statüsüne kavuşturulup Karaman ilinin bir ilçesi haline getirildi.

⁴⁴⁰ KMA., *Seydişehir Muallimlerine Aid Fiş Defteridir*, s.18.

⁴⁴¹ KMA., 927-928'den itibaren Seydişehir Merkez ve Kur'a Muallimi Sicil Defteri, s.9.

⁴⁴² KMA., 927-928'den itibaren Seydişehir Merkez ve Kur'a Muallimi Sicil Defteri, s.9.

şimdiki üç bina yapılarak eski binalar yıkıldı.

4.2. Başkaraviran Mektebi

Başkaraviran Köyü'nde⁴⁴³ Millî Mücadele ve Cumhuriyetin ilk yıllarında herhangi bir okul binası tespit edilemedi. Köyde bulunan geçici bir odada kısa süreli eğitim verildiği anlaşılıyor. Okula atanan ilk öğretmen Abdullah Bey'dir. Kendisi 1 Eylül 1338 (M.1 Eylül 1922) tarihinde aylık 700 kuruş maaş ile 23 Eylül 1340 (M.23 Eylül 1924) tarihine kadar 2 yıl 6 ay 22 gün bu okulda görev yapmıştır⁴⁴⁴. Maaşı 1924'te 800 kuruşa yükselmiştir. Başkaraviran Köyü'nde Cumhuriyet döneminde ilkokul binası 1970'li yıllarda yapılmıştır. Günümüzde Ortakaraviran'a taşınmalı eğitim yapılmaktadır.

4.3. Bostandere Mektebi

Bostandere Köyü'nde⁴⁴⁵ okul binası bugünkü Tepe Mahallesi sınırları içerisinde bulunmaktaydı. Önceleri Bostandere Cami'nin kuzey girişi kısmının karşısındaki alanda tek gözlü uzunca bir binada eğitim öğretim yapılırken daha sonra 1920'lerde yapıldığı tahmin edilen iki katlı kesme taştan muntazam olarak inşa edilmiş, altında depo olarak kullanılan bir bölüm bulunan yeni binaya taşındı. Buraya okulun yakacak odunları konulurdu. Bina içerisinde dört derslik bir salon vardı. Okulun kendine ait, etrafı yığma taşlarla çevrili küçük bir oyun bahçesi de vardı⁴⁴⁶.

Okulun eğitim kadrosuna baktığımızda 1919-1930 yılları arasında okulda dört

⁴⁴³ Başkaraviran köyü 1870 yılında 24 hane, 79 nüfusa sahiptir. Konuyla ilgili olarak bkz., *KVS*. H.1288/M.1871,S.4,s.137.

⁴⁴⁴ *KMA.*, *Seydişehir Muallimlerine Aid Kayıt Defteridir*, s.16.

⁴⁴⁵ Bostandere köyü 1870 yılında 72 hane, 259 nüfusa sahipti. Konuyla ilgili olarak bkz., *KVS*. H.1288/M.1871,S.4,s.136.

⁴⁴⁶ Bu bilgiler ilkokulu bu okulda okuyan ve 1958-59 yıllarında okulda vekil öğretmenlik yapan Hüseyin Mıdık (Doğumu 1933) ile yaptığımız 24.08.2013 tarihli röportajdan alındı. Okul binası 1973 yılına kadar Bostandere Köyü İlkokulu olarak hizmet verdi. Bu tarihte ilkokul Taşlıçalı mevkiine yapılan iki katlı betonarme binaya taşındı. Eski bina ise Ortaokul olarak 1993 yılına kadar hizmet vermeye devam etti. Bir müddet biçki-dikiş kursu olarak kullanılan yapı 2010 da restore edildi. Bostandere Mektebi'nin fotoğrafı için bkz., Ek-28.

öğretmen görev yaptı. Bu öğretmenler Abdurrahman Bey, Muharrem Bey, Talat Bey, Mehmed Tayyar Bey'dir.

Millî Mücadele yıllarında okulda göreve başlayan ilk öğretmen Abdurrahman Bey'dir. R.1335'te (M.1919) başlamış 15 Eylül 1337 (M. 15 Eylül 1921) ye kadar bu görevinde kalmıştır⁴⁴⁷. Daha sonra tayini Derebucak Mektebi'ne çıkmıştır.

Muharrem Bey Dârü'l-fünûn altıncı şubesinde Tasdik-nâme ile ayrılmıştı. Okuldaki görevine 15 Eylül 1337 (M.15 Eylül 1921) tarihinde başladı. Aylık maaşı 600 kuruştur. 1 Mart 1338 de (1 Mart 1922) Sultaniye Kazasının⁴⁴⁸ Hotamış Nahiyesi'ne naklinden dolayı okuldaki görevinden ayrılmak durumunda kaldı. 1922 bütçesi mucibince⁴⁴⁹ okul üç yıl öğretmensiz kaldığından eğitime ara verildi.

Talat Bey 12 Eylül 1341 de (M.12 Eylül 1925) okula atandı. Bu yıllarda aylık maaşı 700 kuruştur. Daha sonra okulun muavinlik görevi de uhdesine verilerek maaşı 1040 kuruşa yükseltildi⁴⁵⁰. Talat Bey 1928 yılında vefat etti⁴⁵¹.

Talat Beyin vefatından sonra okula Akçalar Mektebi'nde öğretmenlik yapan kardeşi Mehmed Tayyar Bey 24 Eylül 1928 de muallim muavinliği sıfatıyla atanarak göreve başladı. Kendisi Seydişehir Rüştüyesi mezunudur. Muvakkat ehliyetname ile göreve 800 kuruş maaşla başlayan Tayyar Bey kursta başarılı bulundu ve 1929 yılında maaşı 1620 kuruşa yükseltildi⁴⁵². Kendisi resim yapmaya son derece yetenekli olmasına rağmen musikiye vâkıf olmadığı kayıtlardan anlaşılıyor⁴⁵³. Okulun lojmanı olmadığından köyde kiralık bir evde ikâmet eden Mehmed Tayyar Bey⁴⁵⁴ soyadı kanunuyla Tükel soyadını almış ve yaklaşık yirmi yıl kadar bu okulda öğretmenlik yapmıştır⁴⁵⁵.

⁴⁴⁷ KMA., *Seydişehir İlk Mektep Muallim ve Muallimelerinin Kayıtlarına Mahsus Defterdir*, s.7.

⁴⁴⁸ Karapınar ilçesinin eski adı.

⁴⁴⁹ KMA., *Seydişehir İlk Mektep Muallim ve Muallimelerinin Kayıtlarına Mahsus Defterdir*, s.8.

⁴⁵⁰ KMA., *Seydişehir Kazasının 1341 Sene-i Martından İtibaren İlk Mektep Muallimlerinin Kaydına Mahsus Defterdir*, s.9.

⁴⁵¹ KMA., *927-928'den itibaren Seydişehir Merkez ve Kur'a Muallimi Sicil Defteri*, s.11.

⁴⁵² KMA., *927-928'den itibaren Seydişehir Merkez ve Kur'a Muallimi Sicil Defteri*, s.11.

⁴⁵³ KMA., *Seydişehir Muallimlerine Aid Fiş Defteridir*, s.15.

⁴⁵⁴ Mehmed Tayyar Bey'in öğrencilerinden nakledilen bir anı şöyledir: "Bir gün hoca Seydişehir'e giderken Karabulak mevkiindeki çay üzerindeki ahşap köprünün selden zarar görmesi sebebiyle karşıya geçmekte zorluk yaşamaktadır. Öğrencilerinden Bekir Kasap (Doğumu 1926- Vefatı 1975) ona bir lâtife yapmak ister. Hocam siz sırtıma binin ben sizi karşıya geçireyim der ve hocasını sırtına alarak karşıya geçmek için çaya girerler. Çayın ortasına gelince muzip öğrenci Bekir Kasap "Hocam bacaklarım çok titriyor galiba sizi taşıyamayacağım" der ve suya çöker çökmez ikisi de yuvarlanır ve bir güzel ıslanırlar. Mehmed Tayyar Bey bu duruma biraz celâllenerek "Gözün kör olmaya Bekir" der.

⁴⁵⁵ Bu bilgiler Hüseyin Yalçın (Doğumu 1930) ile yaptığımız 24.08.2013 tarihli röportajdan alındı.

4.4. Çalmanda Mektebi

Millî Mücadele yıllarında Çalmanda Köyünde⁴⁵⁶ ilkokul günümüzde Gülveren Mahallesi sınırları içerisinde bulunan Velilerin⁴⁵⁷ odası denilen binada açıldı. Taştan iki katlı olarak yapılmış olan binanın alt katı depo olarak kullanılmakta kışlık yakacak odunlar buraya konulmaktaydı. Üst kata dıştan taş bir merdivenle çıkılırdı. Binanın üstü toprak damlı idi⁴⁵⁸. Bu bina uzun yıllar hizmet verdi⁴⁵⁹. Günümüzde yapı metruk bir haldedir⁴⁶⁰.

Okulda 1921-1930 yılları arasında beş öğretmen görev yaptı. Bu öğretmenler Mustafa Ezheri Bey, Talat Bey, Hüseyin Hilmi Bey, Seyit Mehmet Bey, Ramiz Bey'dir.

Okulun ilk öğretmeni olan Mustafa Ezheri Bey ehliyetname ile 15 Eylül 1337 (M.15 Eylül 1921) tarihinde 600 kuruş maaş ile görevine başladı. 1 Mart 1338 (M.1 Mart 1922) tarihinde memuriyetine son verilmiştir⁴⁶¹. Sebebi bilinmemektedir.

Mart 1922 de okula aylık 600 kuruş maaşla Talat Bey atandı. Yaklaşık bir yıl görev yaptıktan sonra R.1 Mart 1339 (M.1 Mart 1923) da Akçalar Mektebi'ne tayini çıktığından okuldaki görevinden ayrıldı⁴⁶².

Hüseyin Hilmi Bey okula 1 Mart 1339 (M.1 Mart 1923) tarihinde 700 kuruş

alındı. Mehmed Tayyar Bey 1925 yılında evlenmiştir. Mehmed ve Bekir isimlerinde iki erkek çocuğu olmuştur.

⁴⁵⁶ Çalmanda köyü 1870 yılında 146 hane, 578 nüfusa sahiptir. Konuyla ilgili olarak bkz., KVS. H.1288/M.1871,S.4,s.137.

⁴⁵⁷ Günümüzde bu sülale Yıldız soyadını taşımaktadır.

⁴⁵⁸ Bu bilgiler Hüseyin Böğrekaya (Doğumu 1935) ile yaptığımız 07.09.2013 tarihli röportajdan alındı.

⁴⁵⁹ 1939 yılında "Velilerin Odası" olarak bilinen binada 14 öğrenci ile eğitim-öğretim sürdürülmüştür. 1940 yılında birinci sınıfa kaydı yapılan öğrenciler, yukarı köy bölümünde bulunan "Köy Ucu" köy odasında eğitime devam etmiş olup, aynı yıl okula bir eğitmen tayin edilmiştir. 1942 yılında okuldan 8 öğrenci mezun oldu. 1944 yılında "Isıtma mevkisinde" bulunan eski okul binası tamamlanarak faaliyete geçti. 1950 yılında okula ilave olarak bir lojman yaptırıldı. 1956 yılında köy halkından olan ve köy okulundan mezun olan, Abdullah İBİŞ' in bu okulda göreve başlaması ile okula ilgi arttı. Öğretmen lojmanına da iki derslikli olarak sınıf açıldı. Kız öğrencilerin okula devamları sağlanmaya çalışıldı.1968 yılında Çalmanda Köyü kasaba sıfatını alarak Ketenli Belediyesi adını aldı. Okulun adı da Ketenli Kasabası İlkokulu olarak değiştirildi.1973 yılında itibaren öğrenci sayısındaki artıştan dolayı ikili öğretime başlandı. 1978 yılında belediye başkanlığı tarafından Hamamönü Mahallesinde bulunan şimdiki eski okul binasının bulunduğu yerdeki bahçe ve evler istimlak edilerek, yeni okul binasının yaptırılmasına karar verildi.1981 yılında okul inşaatı tamamlanarak eğitim-öğretime 5 derslik ve 1 müdür odası ile başlandı. Ketenli Kasabasında Ortaokul ise 1974 yılında açıldı.

⁴⁶⁰ Çalmanda Mektebi'nin fotoğrafı için bkz., Ek-29.

⁴⁶¹ KMA., *Seydişehir İlk Mektep Muallim ve Muallimelerinin Kayıtlarına Mahsus Defterdir*, s.10.

⁴⁶² KMA., *Seydişehir İlk Mektep Muallim ve Muallimelerinin Kayıtlarına Mahsus Defterdir*, s.10.

maaşla atanandı. Aylık maaşı R.1341(1925) de 10 liraya yükseldi. Maaşı daha sonra 1950 kuruşa yükselmiştir. Bu okuldaki görevinden 15 Eylül 1926 tarihinde ayrılmıştır⁴⁶³.

Seyit Mehmet Bey R.1291(M.1875) Seydişehir doğumludur. Babası Hüseyin Efendi'dir. Okuldaki görevine R.1326 (M.1910) yılında aldığı ehliyetname ile aylık 1040kuruş maaşla,11 Eylül 1927 tarihinde başladı. Ancak görevi pek de uzun süreli olmadı. Çünkü Eylül 1927 yılında okul kapatıldı⁴⁶⁴.

Bir yıl boş kaldıktan sonra 26 Eylül 1928 tarihinde okula R. 1325 (M.1909) Kosova doğumlu Ramiz Bey atandı. Babasının adı Nurettin Çavuştur. Ramiz Bey ilk tahsilini Konya Akif Paşa İlk Erkek Mektebi'nde⁴⁶⁵ yapmış, Orta tahsilini Konya Ziraat Mektebi'nde 1928 yılında Aliyyü'l-a'lâ derecesiyle tamamlamış ve bu okuldaki görevine başlamıştır⁴⁶⁶. Bu görevde A kursunda muvaffak olduktan sonra 1500 kuruş maaşla vazifesine devam etmiştir. Ramiz Bey musikiye vâkıf değil, resim yapma yeteneği olan ve kâğıt işlerinde maharet sahibi bir öğretmendir⁴⁶⁷. Okuldaki görevi 1935 yılına kadar devam etti. Bu tarihte sicil dosyası Elaziz (Elazığ) Maârif Müdürlüğüne gönderildi⁴⁶⁸.

⁴⁶³ KMA., *Seydişehir Kazasının 1341 Sene-i Martından İtibaren İlk Mektep Muallimlerinin Kaydına Mahsus Defterdir*, s.6

⁴⁶⁴ KMA., *Seydişehir Kazasının 1341 Sene-i Martından İtibaren İlk Mektep Muallimlerinin Kaydına Mahsus Defterdir*, s.6.

⁴⁶⁵ Akif Paşa Mektebi 1878 yılında Konya Valisi Akif Mehmet Paşa tarafından bugünkü İstanbul Caddesi üzerindeki Şerefşirin Mahallesi Esad Efendi sokağında öğretime açıldı. 1882 yılında 4 öğretmen 1 hademe ve 98 öğrenci ile öğretim sürdürüldü. 1891 yılında Mahalle Mektebi haline getirildi.1895 yılında İptidai mektebine dönüştürüldü. Okul 3 yıl iptidai üç yıl da rüştiye olmak üzere altı yıllıktı. 1876 yılından sonra masrafları halka bırakılan bu okul Osmanlı-Rus harbi nedeniyle bakımsız bir hâl aldı. 1917 yılında ise Anadolu İntibah Mektebi adını aldı.16 Ekim 1920 de kapatılan okul 1923 yılında tekrar açılarak öğretime Akif Paşa İlk Mektebi olarak devam etti. Şimdiki binasına 1954 yılında taşındı. 1997 yılında Akif Paşa İlköğretim Okulu, 2012 yılında da Akif Paşa İlkokulu adını aldı. Okul merkez Karatay ilçesine bağlı Akif Paşa Mahallesinde bulunmaktadır. Eski adı ile Araplar Mahallesi olarak bilinmektedir. Okulla ilgili olarak bkz., KVS., H.1317/ M.1899, S. 28, s. 69; Sarıçelik, *aynı eser*, s.75-77.

⁴⁶⁶ KMA., *927-928'den itibaren Seydişehir Merkez ve Kur'a Muallimi Sicil Defteri*, s.8.

⁴⁶⁷ KMA., *Seydişehir Muallimlerine Aid Fiş Defteridir*, s.13.

⁴⁶⁸ KMA., *Konya ve Bütün Mülhakatı İlk Mektep Muallimlerinin Sicil Numrolarının Kaydına Mahsus Defter*, s.357.

4.5. Çavuş Mektebi

Çavuş Köyü⁴⁶⁹ Seydişehir-Konya yolu üzerinde bulunmaktadır. Seydişehir'e 23 km Konya'ya 70 km uzaklıktadır. Çavuş Mektebi'ne atanan ilk öğretmen Ali Rıza Bey'dir. Muvakkat ehliyetname ile aylık 600 kuruş maaşla 15 Eylül 1337 (M.15 Eylül 1921) de bu göreve atanmış 1 Mart 1338 (M.1 Mart 1922) tarihine kadar görevinde kalmıştır. Daha sonra Sultaniye'nin Emirgazi Köyü⁴⁷⁰ Mektebi'ne atanmış olduğundan okulun öğretmen kadrosu boş kalmıştır⁴⁷¹. Çavuş Köyü'ne Cumhuriyet yıllarında devlet tarafından ilk okul binası 1942 yılında eski karakol binasının bulunduğu yerde üç yıllık olarak açıldı. Burada eğitim öğretim çalışmalarına 1944 yılına kadar devam edilmiştir. 1945 yılına devlet köylü işbirliği ile iki derslikli okula bitişik lojmanlı bir ilkokul yapılmış ve beş derslikli olarak eğitim öğretime açılmıştır. Bu binada eğitim öğretime 1967 yılına kadar devam edilmiştir. Bu tarihte Kuzeye bakan sınıfın çatısının çökmesi sonucu binada eğitim öğretim yapılamaz duruma gelmiştir. 1967–1968 öğretim yılında köy evlerinde eğitim öğretim sürdürülmüştür. 1968 yılında köylü devlet işbirliği ile şimdiki B Blok (eski ilkokul binası) inşa edilmiştir. 1968–1969 öğretim yılından beri eğitim öğretim bu binada yapılmaktadır. A Bloкта (eski ortaokul binası) 1982 yılında Çavuş Ortaokulu olarak hizmet vermeye başlandı. 1989 yılında eğitim öğretime kapatıldı.

1997 yılında tüm ilkokulların ilköğretim okuluna dönüştürülmesiyle birlikte okulda 1997–1998 eğitim öğretim yılında sekiz yıllık zorunlu eğitime geçildi.⁴⁷² 2000 yılında yapılan planlama sonucunda okul bünyesinde ilköğretim okulu ikinci kademe açılmıştır. 2000-2001 eğitim öğretim yılından itibaren Çavuş İlköğretim Okulu taşıma merkezi olmuştur. Bundan dolayı Karacaören, Kozlu, Saraycık, Oğlakçı, Ufacık, Bükçe ve Tepecik köylerinden öğrenciler taşıma merkezi olan Çavuş İlköğretim Okulu'na getirilmektedir. 2012-2013 eğitim öğretim yılında ortaokul olmuştur.

⁴⁶⁹ Osmanlı Devleti zamanında Göçü nahiyesine bağlı 18 köyden bir tanesi de Çavuş köyü idi. Çavuş köyü 1870 yılında 50 hane, 200 nüfusa sahiptir. Konuyla ilgili olarak bkz., KVS. H.1288/M.1871,S.4, s.138; Göçü ile ilgili müstakil bir çalışma için bkz., Özlem Ceyhan, *Göçü-yi Kebir Kazası Vakıf Eserleri*, Çizgi Kitabevi, Konya 2012.

⁴⁷⁰ Günümüzde Konya'nın Emirgazi İlçesidir.

⁴⁷¹ KMA., *Seydişehir İlk Mektep Muallim ve Muallimelerinin Kayıtlarına Mahsus Defterdir*, s.6.

⁴⁷² 1-5.sınıflar Çavuş İlköğretim Okulu'nda eğitim öğretime devam etmişlerdir.6-8. sınıflar ise Gevrekli Şehit Mehmet Altınbağ İlköğretim Okuluna taşınmışlardır.

4.6. Çaysalur Mektebi

Çaysalur Köyü'nde 1921-1930 yılları arasında üç öğretmen görev yapmıştır. Bu öğretmenler Seyit Mehmet Bey, Rüştü Bey, Hasan Tahsin Bey'dir.

Okula atanan ilk öğretmen Seyit Mehmet Bey'dir. Okulda 15 Eylül 1337 (M.15 Eylül 1921) tarihinde göreve başlamıştır. Bir yıl görev yaptıktan sonra aynı tarihlerde Gevrekli Mektebi'nde öğretmenlik yapan Rüştü Bey ile becayiş yaparak kendisi Gevrekli Mektebi'ne Rüştü Bey de Çaysalur Mektebi'ne nakledilmiştir.

Rüştü Bey okuldaki görevine 600 kuruş maaş ile 2 Eylül 1338 (M. 2 Eylül 1922) de başlamıştır⁴⁷³. Onun bu görev de ne kadar kaldığına dair bilgi sahibi değiliz.

Hasan Tahsin Bey R.1291(M.1875) Seydişehir doğumludur. Okuldaki görevine aylık 600 kuruş maaş ile 4 Eylül 1338 (M.4 Eylül 1922) den⁴⁷⁴ 20 Eylül 1926 ya kadar devam etmiştir⁴⁷⁵. Bu süre içinde maaşı 800 kuruşa kadar yükselmiştir. 1927 yılında maaşı 1740 kuruşa, 1929 da 2001 kuruşa yükselmiştir. Okul 17.9.1930 tarihinde tasfiyeye tabi tutularak kapatılmıştır. Hasan Tahsin Bey'e 18.9.1930 tarihinden itibaren 580 kuruş emekli maaşı bağlanmıştır. Tasfiye kararı ise Şura-yı Devletin 27.9.1932 tarih ve 1220 nolu kararıyla kaldırılmıştır⁴⁷⁶.

4.7. Derebucak Mektebi

Derebucak 1914 yılları arasında çevre köyler Göynem (Kayalar), Gencek, Kirli (Durak), Zekeriya (Taşlıpınar) ve Yeni köy ile birlikte Akseki kazasından ayrılarak Seydişehir'e bağlandı. Böyle olunca halk arasında karışıklığı önlemek için Seydişehir'e yakın olan Dere köye Bostandere, Derebucak'a da Taş Dere Köy denildi⁴⁷⁷. Derebucak, Beyşehir'e 44 km Konya il merkezine 140 km mesafededir.

⁴⁷³ KMA., *Seydişehir İlk Mektep Muallim ve Muallimelerinin Kayıtlarına Mahsus Defterdir*, s.9.

⁴⁷⁴ KMA., *Seydişehir İlk Mektep Muallim ve Muallimelerinin Kayıtlarına Mahsus Defterdir*, s.9.

⁴⁷⁵ KMA., *Seydişehir Kazasının 1341 Sene-i Martından İtibaren İlk Mektep Muallimlerinin Kaydına Mahsus Defterdir*, s.6.

⁴⁷⁶ KMA., *927-928'den itibaren Seydişehir Merkez ve Kur'a Muallimi Sicil Defteri*, s,7; **Hasan Tahsin Bey**'e 1.6.1933 ten itibaren tadilen 33 lira maaş tahsis edildiği Maârif Vekâleti Zat İşleri Müdürlüğü'nün 23.6.1934 tarih ve 76371 nolu yazısıyla bildirilmiştir.

⁴⁷⁷ Mehmet Ali Gürbüz, *Derebucak (Âlimleri, Şehitleri, Gazileri ve Bazı Sülâleleri)*, Konya 2007, s.10; Derebucak, Kurdular (Tepe arası), Göynem (Kayalar), Gencek, Kirli (Durak), Huğlu, Zekeriya

Okulda 1921-1930 yılları arasında dört öğretmen görev yaptı. Bu öğretmenler Abdurrahman Bey, Mehmet Emin Bey, Ali Rıza Bey, Ebubekir Özdemir Bey'dir.

Derebucak Mektebi'ne atanan ilk öğretmen Abdurrahman Bey'dir. Babasının adı Şaban Efendi'dir. Kendisi R.1317 (M.1901) İbradı doğumludur. R.1330 (M.1914) da Bürûsa (Bursa) Sultanisi 8.sınıftan Tasdik-nâme ile ayrılmıştır. Aylık 600 kuruş maaş ile 1 Mart 1337 (M.1 Mart 1921) de görevine başlamıştır⁴⁷⁸. 1 Mart 1341(M.1 Mart 1925) de maaşı 800 kuruşa çıkmıştır. 6 Eylül 1341'de (M.6 Eylül 1925) görevinden istifa etmiştir⁴⁷⁹.

Derebucak'ta ilk okul binası 1926 yılında yapıldı. Okulun öğretmeni Seydişehirli Mehmet Emin Bey idi. Kendisi 7 lira maaş ile vekâleten bu vazifeyi yürütüyordu.12 Mayıs 1927 yılında çıkan bir yangın Derebucak'ın tamamını etkilemiş ve okulda bu yangında önemli oranda yanmıştır⁴⁸⁰.

Ali Rıza Bey R.1316 (M.1900) Konya doğumludur. Babasının adı İsmail Efendi'dir. Kendisi 1926 yılında Konya İmam-Hatip Mektebi'nden mezundur. İlk görev yeri Beyşehir Ararım Köyü'dür⁴⁸¹. Aylık maaşı 8 liradır. 1 Eylül 1927 tarihinde Beyşehir Bayavşar Köyü Mektebi'ne tayin olmuş ve okuldaki vazifesinden ayrılmıştır⁴⁸².

1928 yılında Yukarı Oda⁴⁸³ (Yaka Odası) denilen yer okula dönüştürülerek eğitim öğretime burada devam edilmiştir⁴⁸⁴. 26 Eylül 1928 de Diyarbekir (Diyarbakır) Silvan R. 1325 (M.1909) doğumlu Ebubekir Özdemir Bey aylık 800 kuruş maaş ile okula atanmıştır. Babasının adı Ali'dir. Kendisi ilk tahsilini Silvan Kazası İlk Mektebi'nde yapmıştır. Adana Muallim Mektebi'nin dördüncü sınıfından ayrılmıştır. A kursunda başarılı kabul edildi ve Köy muallimliği şahâdet-nâmesi

(Taşlıpınar), Çetmi (Akçabelen), Dalayman (Çamlık) köyleri 1967 yılında Seydişehir'den ayrılarak Beyşehir'e bağlandı. Derebucak 04.07.1987 yılında çıkan 3392 sayılı kanun ile ilçe oldu.

⁴⁷⁸ KMA., *Seydişehir İlk Mektep Muallim ve Muallimelerinin Kayıtlarına Mahsus Defterdir*, s.7.

⁴⁷⁹ KMA., *Seydişehir Kazasının 1341 Sene-i Martından İtibaren İlk Mektep Muallimlerinin Kaydına Mahsus Defterdir*, s.5.

⁴⁸⁰ Bu yangın Ali Bakırcı'nın evinde çıkmış sonra tüm köye yayılmıştır.

⁴⁸¹ Bugünkü adı Gökçimen'dir.

⁴⁸² KMA., *Seydişehir Kazasının 1341 Sene-i Martından İtibaren İlk Mektep Muallimlerinin Kaydına Mahsus Defterdir*, s.5.

⁴⁸³ Derebucak'ın diğer odaları şunlardır: Delallar odası, Esedelin oda, Külahcelin oda, Musalla odası, Velel odası. Konuyla ilgili olarak bkz., Bahattin Özdemir, *Derebucak (Yazı Kalır Tarih Olur)*, Pınarbaş Matbaacılık yay., Derebucak 2013.

⁴⁸⁴ Gürbüz, *aynı eser*, s. 67.

aldı⁴⁸⁵. Maaşı daha sonra 700 kuruş zam yapılarak 1500 kuruşa çıktı⁴⁸⁶. Ebubekir Özdemir Bey, marş söyleme, resim yapma, kâğıt, mukavva işlerinde yetenekli bir öğretmendi.01.10.1930 tarihinde istifa etmiş, istifası kabul edilerek görevine son verilmiştir. Derebucak Köyü'ne 1934 yılında yeni bir okul binası yapıldı. 1935-36 yıllarında Melek Hanım burada öğretmenlik yapmıştır.1937-1944 yılları arasında köye öğretmen atanmamış eğitim-öğretim aksamıştır. 1944 yılında Aliye Atlas Hanım okula atanmış ve iki yıl görevde kalmıştır.1946 da Seydişehirli Ahmet Bilban'ın okula atanması Derebucak eğitim tarihinde yeni bir sayfanın açılmasına sebep oldu. Ahmet Bilban 1951 yılına kadar okuldaki görevine devam etti.⁴⁸⁷ 1950 yılında okuldan altı kız, kırk dört erkek toplam elli öğrenci, 1951 yılında ise üç kız, on bir erkek toplam on dört öğrenci mezun oldu⁴⁸⁸.

4.8. Gevrekli Mektebi

Gevrekli Köyü'nde⁴⁸⁹ 1919-1930 yılları arasında altı öğretmen görev yaptı. Bu öğretmenler Hüseyin Hilmi Bey, Hasan Tahsin Bey, Hasan Rüştü Bey, Seyit Mehmet Bey, Ali Rıza Bey, İbrahim Rahmi Bey'dir.

Okula atanan ilk öğretmen Hüseyin Hilmi Bey'dir.1 Teşrîn-i evvel 1335(M.1 Ekim 1919)-1 Kânûn-ı evvel 1335 (M.1 Aralık 1919) tarihleri arasında aylık 600 kuruş maaş ile görev yapmıştır⁴⁹⁰.

Hasan Tahsin Bey R.1291(M.1875) Seydişehir doğumludur. Babasının adı Hüseyin Efendi'dir. İlk tahsilini Seydişehir İptidai Mektebi'nde yapmıştır. Mağnisa (Manisa) İdadisinden R.1327 (M.1911) tarihinde aldığı ehliyetnamesiyle 1 Mart 1336 (M.1 Mart 1920) da okuldaki görevine başlamıştır⁴⁹¹. İlk maaşı 600 kuruştur.1

⁴⁸⁵ KMA., *Seydişehir Muallimlerine Aid Fiş Defteridir*, s.11.

⁴⁸⁶ KMA., *927-928'den itibaren Seydişehirli Merkez ve Kur'a Muallimi Sicil Defteri*, s.7.

⁴⁸⁷ Gürbüz, *aynı eser*, s.61; **Ahmet Bilban** Reze belinden o günün koşullarında çift atlı bir araba ile Seydişehir'e gelip gitmekte idi. Her haliyle örnek bir kişilikti. Köy toplantılarına katılır yapılacak işlerde öncülük ederdi. Muhtarlara pek çok konuda yardımcı olmuş, bilgili ve görgülü bir insandı. Kendisinin şairlik yönü de vardı.

⁴⁸⁸ Gürbüz, *aynı eser*, s.63-66. Bu okulun fotoğrafı için bkz., Ek-30.

⁴⁸⁹ Gevrekli köyü 1870 yılında, 187 hane, 546 nüfusa sahiptir. Konuyla ilgili olarak bkz., KVS. H.1288 / M.1871,S.4,s.136.

⁴⁹⁰ KMA., *Seydişehir Muallimlerine Aid Fiş Defteridir*, s.2.

⁴⁹¹ KMA., *Seydişehir Muallimlerine Aid Fiş Defteridir*, s.10.

Mart 1338'de (1 Mart 1922) memuriyetine son verilmiştir⁴⁹².

Muallim Hasan Rüştü Bey'in maaşı 600 kuruştur⁴⁹³. 2 Eylül 1338 de (M. 2 Eylül 1922) Çaysalur Köyü'ne becayiş yoluyla atanarak görevi sona ermiştir⁴⁹⁴.

Seyit Mehmet Bey R.1336 (M.1920) yılında aldığı Muallim Ehliyetnamesiyle görevine başlamıştır. 1 Mart 1925'de 8 lira maaş ile göreve başlamış maaşı daha sonra 1040 kuruşa çıkmıştır.15 Eylül 1926'da Çalmanda Köyü'ne atandığı için görevinden ayrılmıştır⁴⁹⁵.

Ali Rıza Bey R.1310 (M.1894) Seydişehir doğumlu Hacı Hasan Efendi'dir. İlk tahsilini Seydişehir kazası ilk Mektebinde yapmıştır. Kendisi R.1337 (M.1921) yılında aldığı Muvakkat ehliyetname ile muavin sıfatıyla 800 kuruş maaş ile 21 Eylül 1926'da bu okuldaki görevine başlamıştır⁴⁹⁶. İlk görev yeri Sultaniye Kazasının Emirgazi Köyü Mektebi öğretmenliğidir⁴⁹⁷. Müzik söyler, alet çalamaz, resim yapar, kâğıt, toprak işlerinde yeteneklidir⁴⁹⁸. Ali Rıza Bey 17 Haziran 1929 tarihinde vefat etmiştir. Ailesine bunun üzerine 1929 yılından itibaren 160 kuruş maaş tahsis edilmiştir⁴⁹⁹.

İbrahim Rahmi Bey R.1320 (M.1904) Konya doğumludur⁵⁰⁰. Babasının adı Hüseyin Efendi'dir. Kendisi İmam-Hatip Mektebi mezunudur. Göreve 800 kuruş maaş ile 28.10.1929 tarihinde başlamıştır⁵⁰¹. Onun okulda ne kadar görev yaptığını bilmiyoruz.

Köyde ilkokul binası tek katlı altında bodrumu bulunan, taş ve kerpiçten yapılmış üzeri toprak damlı bir bina idi. Yapım tarihi tespit edilemeyen okulun içerisinde dört derslik ve bir öğretmenler odası bulunmaktaydı. Dersliklerin taban ve

⁴⁹² KMA., *Seydişehir İlk Mektep Muallim ve Muallimelerinin Kayıtlarına Mahsus Defterdir*, s.7.

⁴⁹³ **Hasan Tahsin Bey** öğretmenliğe ilk olarak İzmir'de 150 kuruş maaş ile 6 Şubat 1323 (M. 19 Şubat 1908) tarihinde başlamıştır. İzmir Pınarbaşı Mektebinde 350 kuruş maaş ile 6 Teşrin-i evvel 1327 (M.19 Ekim 1911)-15 Nisan 1333 (M.13 Nisan 1917) tarihleri arasında görev yapmıştır.

⁴⁹⁴ KMA., *Seydişehir İlk Mektep Muallim ve Muallimelerinin Kayıtlarına Mahsus Defterdir*, s.7.

⁴⁹⁵ KMA., *Seydişehir Kazasının 1341 Sene-i Martından İtibaren İlk Mektep Muallimlerinin Kaydına Mahsus Defterdir*, s.5.

⁴⁹⁶ KMA., *Seydişehir İlk Mektep Muallim ve Muallimelerinin Kayıtlarına Mahsus Defterdir*, s.7.

⁴⁹⁷ Bugünkü Karapınar ilçesidir. **Ali Rıza Bey** buradaki görevine 700 kuruş maaş ile 9 Nisan 1338 (M. 9 Nisan 1922) de başlamış, 16 Kasım 1926 da naklen görevinden ayrılmıştır. Toplam görev süresi 4 yıl,7 ay,7 gündür.

⁴⁹⁸ KMA., *Seydişehir Muallimlerine Aid Fiş Defteridir*, s.12.

⁴⁹⁹ KMA., *927-928'den itibaren Seydişehir Merkez ve Kur'a Muallimi Sicil Defteri*, s.8.

⁵⁰⁰ KMA., *Konya ve Bütün Mülhakatı İlk Mektep Muallimlerinin Sicil Numrolarının Kaydına Mahsus Defter*, s.358.

⁵⁰¹ KMA., *927-928'den itibaren Seydişehir Merkez ve Kur'a Muallimi Sicil Defteri*, s.8.

tavanları ahşap döşeliydi. Sınıflarda masa ve sıralar mevcuttu. Okul girişi batı tarafındaki kapıdan sağlanmaktaydı. Öğrenciler okula gündelik kıyafetleriyle devam ederler imkânı olanlar ders kitaplarını temin ederlerdi. Ancak ders kitabı olan öğrenci sayısı hayli azdı. Okulun öğrenci sayısı otuz civarında idi. Öğrencilerin pek azı kız çocuklarından oluşmaktaydı. Okulun ön tarafında ahşaptan bir balkon kısmı bulunuyordu. Okul öğretmenlerinin giyim kuşamları son derece modern, köylülere örnek oluşturacak nitelikteydi. Mayıs ayında okul öğrencileri öğretmen tarafından Bici Pınarı denilen mevkiye kır gezisine götürülür buraya Bostandere, Akçalar köylerinin öğretmen ve öğrencileri de gelirlerdi. Öğrenciler burada hep beraber piknik yaparlar gezerler, erkek öğrenciler çeşitli yarışmalar, güreş müsabakaları yaparlar, oyunlar oynanarak kaynaşma sağlanırdı. Doğanbeyli Hasan öğretmen, Aksekili Kâmil Bey 1930-1932 yıllarında okulda öğretmenlik yapmışlardı⁵⁰².

4.9. Gökhüyük Mektebi

Gökhüyük Köyü Mektebi'nde⁵⁰³ 1921-1928 yılları arasında üç öğretmen görev yaptı. Bu öğretmenler Abdullah Atıf Efendi, Hüseyin Hüsnü Efendi ve Mustafa Fevzi Bey'dir.

Okula atanan ilk öğretmen Abdullah Atıf Efendi'dir. 29 Teşrîn-i sâni 1337 (M.29 Kasım 1921) tarihinde aylık 600 kuruş maaş ile okulda öğretmenliğe başlamış ve 1 Mart 1338 (M. 1Mart 1922) tarihine kadar bu görevde kalmıştır⁵⁰⁴. Bundan sonra Bozkır Avdan Mektebi Muallimliğine nakli dolayısıyla okul boş kalmıştır.

Okula atanan ikinci öğretmen R.1299 (M.1883) Akseki doğumlu Hafız Hüseyin Hüsnü Bey'dir. Babasının adı Osman Ağa'dır. Öğretmenlik görevine R.1339 (1923) tarihinde aldığı Muvakkat ehliyetname ile başlamıştır. İlk görev yeri Sultaniye'nin Alaçam Köyü Muallimliği olan Hüseyin Hüsnü Bey muavin sıfatıyla 7 lira maaş ile 28 Eylül 1340 (M.28 Eylül 1924) tarihinde Gökhüyük Mektebinde görevine başladı. Bir yıl sonra maaşı 8 liraya yükseldi. Kendisi 10 Eylül 1927

⁵⁰² Bu bilgiler Hasan Kaya (Doğumu 1923) ile Gevrekli 'deki evinde yaptığımız 07.09.2013 tarihli röportajdan alındı.

⁵⁰³ Gökhüyük köyü 1870 yılında nüfusu 22 hane, 61 nüfusa sahiptir. Konuyla ilgili olarak bkz., KVS. H.1288/M.1871, S.4, s.136.

⁵⁰⁴ KMA., *Seydişehir İlk Mektep Muallim ve Muallimelerinin Kayıtlarına Mahsus Defterdir*, s.13.

tarihinde 208 nolu kararla emekliliğe sevk edildi. 11.11.1927 tarihinden itibaren kendisine aylık 170 kuruş emekli maaşı bağlandı⁵⁰⁵.

Mustafa Fevzi Bey R.1318 (M.1902) Doğanhisar doğumludur. Babasının adı Hasan Efendi'dir. Kendisi İmam-Hatip Mektebi mezunudur. 25 Ekim 1928 tarihinde aylık 800 kuruş maaş ile okuldaki görevine başlamış ancak bu pek uzun sürmemiştir. Çünkü 28 Ekim 1928'de askere sevk edilmiştir⁵⁰⁶. Askerlik dönüşü Hadim Göynük Kışla Mektebi'ne nakledilmiş kısa süre sonra bu okulda kapatıldığı için merkeze alınmıştır.

4.10. Göynem Mektebi

Göynem Köyü'nde⁵⁰⁷ okul olarak kullanılan yer Meydan Mahallesi'nde bulunan Merkez Camii'nin alt katı idi. Bu cami ahşaptan iki katlı idi. Cami 1978 yılında yıkıldı. Göynem Mektebi'ne atanan İlk öğretmen Seydişehirli Mehmet Emin Bey'dir. Kendisi valilik makamının 22194/6 numara ve 15 Eylül 1337 (M.15 Eylül 1921) tarihli yazısıyla 600 kuruş maaşla okula atanmıştır. 1 Mart 1338 (M.1 Mart 1922) de okuldaki görevinden ayrılmış ve okul kapatılmıştır⁵⁰⁸.

Cumhuriyet yıllarında Göynem Köyü'nde uzun yıllar okul yapılamadı. Eğitim ihtiyacı çocukların çevre köy okullarına gönderilmesiyle giderilmeye çalışıldı.1946 yılında zamanın muhtarı olan Hacı Ahmet Şahin öncülüğünde, okul yapılmasına köylünün desteğiyle başlandı. Okulun yapımında kullanılan taşlar halk tarafından kağnılarla çekildi. Kireci ise, Kilim Yüzü mevkiinden taş toplanarak bir ocak açılıp, kireç yakıldı. Okulun inşaatı üç yıl sürdü.

Okul binası yapılmaya kadar, okula kaydedilen öğrenciler, köy halkından Ömer Kılıç'ın evinde okumaya başladılar⁵⁰⁹. Öğrenciler ilk iki yılını bu evde

⁵⁰⁵ KMA., *Seydişehir Kazasının 1341 Sene-i Martından İtibaren İlk Mektep Muallimlerinin Kaydına Mahsus Defterdir*, s.9; Ayrıca Hüseyin Hüsnü Efendi'nin emekliliği ile ilgili olarak bkz.; *Maarif Vekâleti Tebliğler Mecmûası*, S.21-24, Devlet Matbaası, İstanbul 1928, s. 340.

⁵⁰⁶ KMA., *927-928'den itibaren Seydişehri Merkez ve Kur'a Muallimi Sicil Defteri*, s.11.

⁵⁰⁷ Göynem köyü 1870 yılında 311 nüfusa sahiptir. Konuyla ilgili olarak bkz., *KVS. H.1288/M. 1871,S.4,s.216*.

⁵⁰⁸ KMA., *Seydişehir İlk Mektep Muallim ve Muallimelerinin Kayıtlarına Mahsus Defterdir*, s.12.

⁵⁰⁹ O zamanki ilk öğrenciler; Ali Osman Koçak, Musa Kaplan, Mehmet Alper, Hacı Bekir Tatlı, Hüseyin Akıncı, Mehmet Ceylan, Hüseyin Ekici, Kadir Sağlam, Ali Öcal, Şerife Avşar ve Dudu Şener'dir.

okuduktan sonra, eski caminin eki olan mektepte bir yıl daha okumuşlardır. Okul binasının 1949 yılında tamamlanmasıyla yeni öğrenci alımına 1950-1951 eğitim-öğretim yılında başlandı. 1954-1955 öğretim yılında öğrenim süresi beş yıl olan bu öğrencilere ilk defa “Kayalar Köyü Başöğretmenliği” adı altında diploma verilmiştir. Okul sonraki senelerde birkaç kez tamir edildi. Bu okul ihtiyaca cevap veremeyince, 1975 yılında yedi derslikli ek bina yapıldı⁵¹⁰.

4.11. İncesu Mektebi

İncesu Mektebi Kepir Meydanı denilen yerde bulunmaktaydı. Bina taş ve kerpiçten üzeri toprak damlı olarak yapılmıştı. Tavanı ahşap direkler üzerine oturan yapı geniş bir salondan ibaretti. İncesu⁵¹¹ Mektebi'ne atanan ilk öğretmen Seydişehirli Muallim Zihni Bey'dir. Babasının adı Ali Durmuş Efendi'dir. Kendisi Rüştüye Mektebi mezunlarından. Ehliyetname ile 22 Teşrîn-i sâni 1337'de (M. 22 Kasım 1921) vazifesine başlamıştır. Aylık maaşı 600 kuruştur. 1 Mart 1338 de (M.1 Mart 1922) Bozkır Avdan Mektebi Muallimliğine nakledildi⁵¹². Bu tarihte okul lağvedilmiştir⁵¹³.

1930 yılında köyde kadın- erkek her yaştan herkese kalem, defter, silgi dağıtılarak yeni harfleri öğretmek için okuma-yazma seferberliği başlatılmıştır. Bu bina 1995 yılında yıkılmıştır⁵¹⁴. Okulun 1935'li yıllarda altmış kadar öğrencisi vardı. Köy imamı Mehmed Efendi burada öğrencileri okuturdu. Alfabe değişikliğinden sonra harfleri öğretirken kullandığı metodlardan birisi öküzün Ö-sü, üzümün Ü-sü,

⁵¹⁰ Bu okulda ihtiyaca cevap veremeyince, 1983 yılında şu anda anasınıfı olarak kullanılan ek dersane yapıldı. 1993 yılında 5 derslikli yeni bina yapıldı.

⁵¹¹ İncesu köyü 1870 yılında 31 hane, 111 nüfusa sahiptir. Konuyla ilgili olarak bkz., KVS. H.1288/M.1871, S.4, s.136.

⁵¹² KMA., *Seydişehir İlk Mektep Muallim ve Muallimelerinin Kayıtlarına Mahsus Defterdir*, s.13.

⁵¹³ KMA., *Seydişehir Muallimlerine Aid Fiş Defteridir*, s.5.

⁵¹⁴ Köyde Cumhuriyet döneminde yeni okul binası 1946 yılında yapıldı. Bu bina şimdiki muhtarlık binasının olduğu yerde Depgin mevkiisindeydi. Günümüzde Aşağı Mahalle sınırları içerisinde kalmaktadır. Tek derslikli bitişğinde lojmanı bulunmaktaydı. Okulun yaklaşık iki dönümlük bahçesi vardı. Etrafı istinad duvarı ile çevrili olan bahçede bir de kuyu bulunmaktaydı. Köye 1947 yılında gelen ilk eğitimci Kirlili (Beyşehir Durak Köyü) Osman Bey'dir. Okulda 1954 yılına kadar görev yapmıştır. Okulun dersliklerinin taban ve tavanı ahşap döşeli idi. 1970 yılında Yukarı Harman Yeri denilen alana yeni bir okul binası yapılmış ve öğrenciler eğitim öğretime burada devam etmişlerdir. Eski okul binası ise 2004 yılında yıkılmış ve yerine muhtarlık binası yapılmıştır. Bu bilgiler o yıllarda okulda öğrenci olan Mevlüt Çiftçi (Doğumu 1944) ile yaptığımız 6.4.2013 tarihli röportajdan alındı.

elmanın E-si şeklinde öğrencilerine harfleri tanıtır ve onlara önce yazarak sonra okutarak tekrarlatır ve böyle kavratırdı. Mehmed Efendi⁵¹⁵ hafızlık eğitimini İstanbul'da ikmâl etmiştir. Matematik eğitimine ağırlık verir öğrencileri zihinsel işlem yapmaya yönlendirirdi⁵¹⁶.

4.12. Kavak Mektebi

Kavak Köyü⁵¹⁷ Seydişehir'e 15 km uzaklıktadır. Köy Meydanındaki Köy odası veya İmanın Odası denilen tek katlı, üzeri toprak damlı, taş bina da Millî Mücadele yıllarında kısa süreli de olsa eğitim öğretim yapılmıştır. Bu yapının bir tarafı misafirlerin konaklaması için ayrılmıştı. Yan tarafı ise ahır idi. Köyde konaklamak durumunda kalan misafirlerin hayvanları da buraya konulurdu. Daha sonra ahır kısmı yıkılarak bina bakım ve onarımdan geçirilip ilaveler yapılarak köy muhtarlık binası olarak kullanılmaya başlandı. Günümüzde halen bu şekildi hizmet vermeye devam etmektedir.

Araştırmamıza konu olan yıllarda okula atanan ilk ve tek öğretmen Talat Bey'dir. Bu göreve ehliyetname ile aylık 600 kuruş maaş ile 15 Ağustos 1337 (M. 15 Ağustos 1921) tarihinde başlamıştır. 1 Mart 1338 (M. 1 Mart 1922) kadar bu görevde kalmıştır. R.1338 (M.1922) bütçesi mucibince okul mülğadır⁵¹⁸.

Cumhuriyet yıllarında uzun süre Kavak Köyü'ne okul yapılamamıştır. Devlet eliyle ilk bina 1960 yılında Aşağı Mahallede iki derslikli olarak yapıldı. Binaya iki adette lojman ilave edildi. Okulda 1960-1961 döneminde eğitim öğretime başlanmış sonraki yıllarda mevcut binaya iki derslik ve bir lojman daha ilave edilip bu güne kadar dört derslik ve üç lojman ile eğitim ve öğretime devam etmiştir⁵¹⁹. Ancak

⁵¹⁵ **Mehmet Efendi** soyadı kanunundan sonra Ercan soyadını almıştır. Kendisi köyde uzun yıllar öğretmenlik yapmıştır. Kendisine ait evi bulunmaktaydı. Aslen Seydişehir'in Çalmanda (Ketenli) köyündendi.

⁵¹⁶ Bu bilgiler İzzet Köse (Doğumu 1929) ile yaptığımız 6.4.2013 tarihli röportajdan alındı.

⁵¹⁷ Kavak köyü 1870 yılında 38 hane, 116 nüfusa sahiptir. Konuyla ilgili olarak bkz., KVS. H.1288/M.1871,S.4,s.136.

⁵¹⁸ *KMA., Seydişehir İlk Mektep Muallim ve Muallimelerinin Kayıtlarına Mahsus Defterdir*, s.11.

⁵¹⁹ Bu bilgiler 1952 yılında Kavak köyünde doğan **Ali Erkan Kavaklı** ile yaptığımız 28.09.2013 tarihli röportajdan alındı. Kendisi okulun 1965 yılındaki ilk mezunlarından. Ortaöğrenimini Konya'da (1971) tamamladı. İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi'nden 1976 yılında mezun oldu. Dergi ve gazetelerde yazıları yayınlandı, romanları tefrika edildi. Başarı ve motivasyon konferansları

binalar zamanla yıpranmıştır. Bu binalardan sadece iki derslik ve bir lojman olan bitişik bina günümüzde kullanılır durumdadır. Şu an öğrenci azlığından dolayı iki sınıftan sadece birisi derslik olarak kullanılmakta diğer derslik ise anasınıfı olarak kullanılmaktadır. Okul iki derslik, bir öğretmen birleştirilmiş sınıflı, bir öğretmen Ana Sınıfı olarak eğitime devam etmektedir⁵²⁰.

4.13. Kisecik Mektebi

Kisecik Köyü Mektebi Cumhuriyet döneminde önceden iptidai mektebi olarak kullanılan binada eğitim-öğretime devam etti. Okul binası 1926 yılında bakım ve tadilatın geçirilmiş, üzeri çatı ile örtülerek kiremitle kaplanmıştır. Bodrum katı depo olarak kullanılan yapı zamanla öğrenci sayısındaki artış nedeniyle ihtiyaca cevap veremez duruma geldi. Bunun üzerine köyde Cumhuriyet yıllarında Köprübaşı Mahallesi'nde, eski mezarlık mevkiinde 1943 yılında ikinci bir okul yapıldı⁵²¹. Bina tek derslikli ve bitişğinde Demirhane denilen atölyeye sahipti. Bu binanın iki tane lojmanı vardı. 1963 yılında ise B Blok olarak ifade edilen bina yapıldı.

Tablo-42: Kisecik Mektebi 1926 Yılı Dersleri⁵²²

1.Sınıf	2.Sınıf	3.Sınıf	4.Sınıf ⁵²³	5.Sınıf
	Kırâat		Kırâat ⁵²⁴	Kırâat
	İmlâ		İmlâ ⁵²⁵	İmlâ

ile dikkat çekti. Sade bir dille, insanların ve insanlığın problemlerini ele alan roman ve hikâyeler kaleme aldı.

⁵²⁰ 2013/2014 eğitim-öğretim yılında 1-4 birleştirilmiş sınıfta öğrenim görececek öğrenci sayısı 23, anasınıfında öğrenim görececek öğrenci sayısı ise 12'dir.

⁵²¹ Bu binayı yaptıran kişi Kisecik iptidai mektebi mezunlarından Hacı Hüseyin Efendi mahdumu Mehmed Emin Efendi'dir. Bina onun muhtarlık yıllarında 1943 te yaptırılmıştır.

⁵²² Bu tablo *Kisecik İlkokulu Arşivi Üçüncü Sınıf Ders Defteri*'ne göre hazırlandı.

⁵²³ *KİA., Üçüncü Sınıf Ders Defteri*, s.12; 1925-1926 Eğitim- öğretim yılında okulda 4. sınıfta yalnızca 1 öğrenci bulunmakta idi; *Üçüncü Sınıf Ders Defteri 13/2/926*' dan bir sayfa için bkz., Ek-31.

⁵²⁴ Kırâat dersinde kitaplarından ilgili okuma parçaları okutturulmakta bazı şiirler ezberlettirilmekteydi. Öğrencilere okudukları parçalarla ilgili - Alil Dilenci ve Arap Atları, Timur'un Kütüphanesi- sorular sorularak öğrencilerin anlatım yönleri geliştirilmeye çalışılmaktaydı. Ayrıca Coğrafya, Tarih gibi derslerin yetişmeyen konuları da bu derste okutturularak takviye edilmekteydi.

⁵²⁵ İmlâ Dersinde Cumhuriyet idaresinden gördüğümüz iyilikler hakkında yazılar yazdırılmakta ve yazılan cümleler üzerinde usûl kitabına uygunlukları yönünde çalışmalar yapılmaktaydı.

Türkçe (Elifbâ)	Türkçe	Tahrîr	Türkçe	Tahrîr	Türkçe	Tahrîr ⁵²⁶	Türkçe	Tahrîr
		El yazısı		El yazısı		El yazısı		El yazısı
Musâhabât- ı Ahlâkıyye	Musâhabât-1 Ahlâkıyye	Musâhabât-1 Ahlâkıyye	Musâhabât-1 Ahlâkıyye		Hesâb-Hendese		Hesâb-Hendese	
Hesâb- Hendese	Kur'ân-ı Kerîm/ Din Dersleri	Kur'ân-ı Kerîm/ Din Dersleri	Kur'ân-ı Kerîm/ Din Dersleri		Kur'ân-ı Kerîm/ Din Dersleri		Kur'ân-ı Kerîm/ Din Dersleri ⁵²⁷	
Resim-Elişi	Hesâb-Hendese	Hesâb-Hendese	Hesâb-Hendese		Tarih		Tarih ⁵²⁸	
Musiki	Resim-Elişi	Resim-Elişi ⁵²⁹	Resim-Elişi ⁵²⁹		Coğrafya		Coğrafya ⁵³⁰	
Terbiye-i Bedeniyye	Mûsikî	Mûsikî	Mûsikî		Tabîat Tedkiki		Tabîat Tedkiki ⁵³¹	
	Terbiye-i Bedeniyye	Terbiye-i Bedeniyye ⁵³²	Terbiye-i Bedeniyye ⁵³²		Yurt Bilgisi		Yurt Bilgisi ⁵³³	
					Resim-Elişi ⁵³⁴		Musâhabât-1	

⁵²⁶ Tahrîr dersinde Mektup, Arzuhal, Senet, İlmühaber sûretleri yazdırılmaktaydı. Ayrıca verilen ödevler münakaşalı olarak kontrol edilmekteydi.

⁵²⁷ Kur'ân-ı Kerîm/ Din Derslerinde gösterilen konular: Bakara, Âl-i İmrân Sûresinden okumalar, müzâkereler, Kitaplardan okumalar, On beşinci cüze kadar okumalar, Ef'âl-i Mükellefin hakkında ma'lûmât, Tecvîdden Harf-i medd, Medd-i muttasıl ve munfasıl, Namazın farzları, 25.cüzden okumalar, Erkân hakkında ma'lûmât, Sûre-i Enfâl'den okumalar, İslâmlıktan bahisler. Bu ders haftada iki saatti.

⁵²⁸ Tarih dersinde gösterilen konular: Pön Muharebeleri, Romalıların Şarkda Garbda Fütühâtı, Roma İmparatorluğu(Şarkî ve Garbî Romalıları), Mısırlılar, Fenikeliler, Keldânîler, Asûrîler, İbrânîler, İlk zamanlarda Türkler, Garba Doğru Türk Muhâcereti, Türk Hakanlığı, Türklerin Ahlâk ve Âdâtı, Mısırlılar Ehramları ve Putları, Eski insanlar bugünkü insanlar. Bu ders haftada 2 saatti.

⁵²⁹ Resim dersi konuları şunlardı: Eski resimlerin ikmâli, kaz, güğüm, kedi, hindi, tabiattan çiçek ve ağaç resimleri. Bu ders haftada 2 saatti

⁵³⁰ Coğrafya dersinde, Denizlerde meydana gelen fırtınalar ve dalgalar, Ticaret ve ticaret merkezleri, İstanbul-Bürusa (Bursa)- İzmit-Balıkesir- Çanakkale vilâyetleri, Anadolu'nun Taksîmât-ı Mülkiyyesi, Cenûbî Anadolu Kıtası, Merkezî Anadolu Kıtası, Tepelerimizden dağlardan takrîr, Vadiler bahsi, rüzgâr ve sühnet (sıcaklık), Yağmur ve kar, nehirler konuları işlenmiştir. Bu ders haftada 2 saatti.

⁵³¹ Tabîat Tedkiki dersi konuları: Hava, su, kar, buz hakkında tedkîk, Beş duygu, Tabîatla ilgili müzâkereler, Canlılar, Cansız eşyalar, Hayvânât (hayvanlar)-Nebâtât (bitkiler)- Cemâdât (cansızlar), İnsan ve iskeleti, Hareket ve İdman konularına değinilmişti. Tabiat Derslerinin okutulacağı 4. ve 5. sınıflarda değinilmesi gereken konular ise şu şekilde açıklanmaktadır. Çiftçilik, hububatın önemi ve nasıl ekilmesi gerektiği, saban, pulluk ve traktörle arazinin sürülmesi, her birinin birbirleri ile mukayesesi, kışlık ve yazlık ekinler, kaliteli tohumlar ve kaliteli gübreler, orak, tırpan ve makine hakkında bilgiler, muhitine göre arpa, buğday, çavdar, tütün, haşhaş, pamuk, susam, keten, kenevir hakkında bilgiler, faydalı hayvanlar, zararlı hayvanlar, hayvanların gıdaları, yuvaları, insan vücudu hakkında ma'lûmât hıfzısıhhat bilgileri, sıhhi kaideler, salgın hastalıklardan korunma çareleri, balıkçılığın ve konservecilüğün iktisadi kıymetleri, yurtdışından memleketimize ithal edilen süt, meyve ve balık konserveleri nedeniyle kaybettiğimiz paralar. Bu ders haftada 2 saatti.

⁵³² Terbiye-i Bedeniyye dersinde öğrencilerin tamamına gövde, baş ve vücut hareketleri, askeri yürüyüşler, kır gezintisi yaptırılır, oyunlar oynatılırdı. Bu ders haftada 2 saatti.

⁵³³ Yurt Bilgisi dersinde Ferd ve Cemiyet, Karyelerin (köylerin) nizamı, Sa'y ve ehemmiyeti gibi konulara değinilmekteydi.

			Ahlâkıyye ⁵³⁵
		Mûsikî	Resim-Elişi
		Terbiye-i Bedeniyye	Mûsikî ⁵³⁶
			Terbiye-i Bedeniyye

Okulda haftalık toplam ders saati yirmi altı idi. Dersler tek öğretmenin nezâretinde sınıflar birleştirilerek verilmekteydi⁵³⁷. Öğretmen birinci sınıflarla müstakil olarak ilgilenirken, 2 ile 3. sınıfları, 4 ile 5. sınıfları birleştirerek dersleri işlemekteydi. Birinci sınıflara elifbâ öğretimi ve alıştırmalar yaptırılırken (sesli) diğer sınıflar okuma ve yazma (sessiz) şeklinde ödevlendirilmekte idi. Şüphesiz burada eğitim-öğretimin zorluğu ortadaydı. Ancak öğrenci sayısının azlığı bu durumu kolaylaştıran bir etkendi. Müfredatta yer alan konular ana hatlarıyla verilmeye çalışılmakta ayrıntıya girilmemekte idi. Özellikle birinci ve ikinci sınıflara konuların öğretilmesinde üst sınıflardan başarı yönüyle öne çıkan öğrencilerden, öğretmen yardım almakta ve eğitim bu şekilde yürütülmekte idi. *Kur'ân-ı Kerîm ve Din Dersleri* birlikte işlenmekteydi. *Resim-Elişi*, *Mûsikî*, *Terbiye-i Bedeniyye* dersleri ortak olarak işlenmekteydi. Bu dersler genellikle öğrencilerin dikkat ve hazır bulunuşları göz önüne alınarak öğleden sonraki saatlerde işlenmekteydi. Her ne kadar sınıflar arası yaş farkı olsa da öğrenciler birbirlerini gözlemleyerek, aynı ortamda yardımlaşarak derslerini takip etmekte ve eksiklerini gidermeye çalışmaktaydı. Havaların müsait olmadığı yağmurlu, karlı ve aşırı soğuk kış günlerinde *Terbiye-i Bedeniyye* dersleri sınıfta yapılmakta ders saati daha çok marş ve şarkılar söylenerek değerlendirilmekteydi. Okulda haftanın altı günü ders yapılmakta idi. Dersler cumartesi günü başlamakta günde en fazla beş ders yapılmakta idi. Bunların üçü sabahtan öğleye kadar, ikisi ise öğleden sonra yapılyordu. Perşembe günleri öğleden sonra okul tatil edilmekte idi. Okulun

⁵³⁴ Elişi dersinin konuları şunlardı: Kâğıt kesmelerinden dairevi tezyînât, kâğıt örmeleri, kâğıt kesmelerinin tezyînâtı, kâğıttan tezyînât, kâğıttan çiçek ve kelebek, kâğıttan öküz ve bazı tezyînât. Bu ders haftada 1 saattir.

⁵³⁵ Musâhabât-ı Ahlâkıyye dersinde ders kitabından okumaların yanında ev idaresi hakkında ma'lûmât verilmekteydi.

⁵³⁶ Mûsikî dersinde Bayrak marşı, Vatan ve Bayrak marşları, Hücum boruları ve marşı, Millî şarkılar, Millî marşlar, Paşa Marşı ve bayrağa yapılan selam konuları işlenmekteydi.

⁵³⁷ Konuyla ilgili olarak bkz., Namık Öztürk, "Cumhuriyetin Başlangıcından Günümüze Birleştirilmiş Sınıflar Uygulaması", *Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi Dergisi*, S.22, 2007, s.28-35.

müstakil bir hademesi bulunmadığından dolayı genel temizliği öğretmenin gözetiminde 4 ve 5.sınıf öğrencilerine yaptırılmaktaydı. Yerler erkek öğrenciler tarafından süpürülmekte, masa ve pencerelerin tozları da kız öğrenciler tarafından alınmaktaydı. Cuma günü resmî tatildi⁵³⁸. Bununla beraber dînî ve millî günlerle ülke genelinde yapılan uygulamalarda da okul tatil edilmekte idi. Kisecik Mektebi'nde Ramazânın yirmi yedinci günü 10 Nisan 1926 Cumartesiden, bayramın dördüncü günü 17 Nisan 1927 Cumartesi gününe kadar *İlk Tadrîsât Talimatnamesi*'nin sekizinci maddesine göre okul tatil edildi⁵³⁹. Aynı şekilde 26 Teşrîn-i evvel 1927 (26.10.1927) tarihinden 29 Teşrîn-i evvel 1927 (29.10.1927) tarihine kadar Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk nüfus sayımı dolayısıyla okul tatil edildi⁵⁴⁰

Tablo-43: 1928-1929 Senesi Kisecik Mektebi Dersleri

1.Sınıf	2. Sınıf	3. Sınıf
Elifbâ (Kırâat, İmlâ)	Türkçe (Kırâat, İmlâ, Tahrîr, Ezber, Yazı)	Türkçe (Kırâat, İmlâ, Tahrîr, Ezber, Yazı)
Hayat Bilgisi	Hayat Bilgisi	Hayat Bilgisi ⁵⁴¹

⁵³⁸ Hafta tatili 2 Kânûn-ı sâni 1340 (2 Ocak 1924) tarih ve 394 sayılı kanunla Cuma günü olarak kabul edildi. Bu kanun 1935 te yapılan değişikliğe kadar yürürlükte kaldı. 27.5.1935 tarihli ve 2739 sayılı Ulusal Bayram ve Genel Tatiller Hakkında Kanun ile hafta tatili otuz beş saatten az olmamak üzere Cumartesi 13.00 ten başlayacak şekilde Pazar güne alındı. Ülkemizde ilk defa 2 Haziran 1935'te Pazar tatili uygulamasına geçildi.

⁵³⁹ *KİA., Üçüncü Sınıf Ders Defteri*, s.9; Cumhuriyet Döneminde ilk nüfus sayımı 28 Teşrîn-i evvel 1927 (28.10.1927) tarihinde yapıldı. Bu sayımda ülke nüfusumuz yaklaşık 13.5 milyon olarak açıklandı. Konuyla ilgili olarak bkz., Aytül Tamer- Alanur Çavlin Bozbeyoğlu, "1927 Nüfus Sayımının Türkiye'de Ulus Devlet İnşasındaki Yeri:Basında Yansımalar", *Nüfus Bilim Dergisi/Turkish Journal of Population Studies*, S.26, 2004, s. 73-88.

⁵⁴⁰ *KİA., Üçüncü Sınıf Ders Defteri*, s.14.

⁵⁴¹ Hayat Bilgisi Dersi, Cumhuriyetten önceki programlarda yer alan, Tabiat Tetkiki, Ziraat, Hıfzısıhha, Coğrafya, Tarih, Musâhabât-ı Ahlâkıyye ve Ma'lûmât-ı Vatanıyye gibi birçok dersin birleştirilmesiyle oluşturulmuştu. İlk mekteplerin ilk üç sınıfında okutulan Hayat Bilgisi Dersinin müfredatında şu konular bulunmaktaydı. Sonbaharda insanların işleri, muhitine göre çiftçinin mahsulleri, çift sürülmesi, tohum ekilmesi. Ekmek nasıl yapılır, buğday, çavdar, mısır ve değirmencilik. Meyve bahçesinde ilkbahar işleri, sebze bahçesinde ilkbahar işleri, sebzelerin toplanıp pazarda satılması, bağlarda sonbahar, bağbozumu, meyve bahçesinde sonbahar. Mektep bahçesinde küçük ziraat tecrübeleri için yerlerin hazırlanması, bunlara bazı çiçek, sebze, hububat ekimi. Vücudumuzun ve elbisemizin temizliği, kışın vücudumuzu nasıl korumalıyız. Soğuk algınlığı ve korunma, bulaşıcı hastalıklardan korunma, su ile bulaşan hastalıklardan korunma, beslenme (tagaddi) hıfzısıhhası, başlıca hastalıklar, veremden kurtulma çareleri, hummalı (ateşli) hastalıklar, kızamık, çiçek ve tedavi çareleri, okulun bulunduğu köy veya kasabanın tevsian tetkiki, bulunulan mahalde halkın başlıca işleri, Ziraat Bankası ve diğer bankalar, kooperatifler, işsizlik, tasarruf ve iktisat lüzumu ve fakirlere yardım. Köy okullarında okutulması kararlaştırılan Hayat Bilgisi, programın en önemli dersi olduğu kabul edildiğinden farklı köy okullarında okutulacak bu dersin muhtevasının da farklı

Hesap- Hendese	Hesap-Hendese	Hesap-Hendese
Resim-Elişi	Yurt Bilgisi	Yurt Bilgisi
	Din Dersleri	Musiki
	Resim-Elişi	Resim-Elişi
	Jimnastik	Jimnastik
		Diş bakımı

Okulda 1928-1929 eğitim-öğretim yılında haftalık toplam ders saati yirmi dördtür. Üçüncü sınıfın mevcut derslerine ilâve olarak Diş Bakımı dersinin eklendiğini görmekteyiz. Bu dersle beraber öğrencilerin ağız ve diş sağlığına özel bir önem verildiği anlaşılıyor.

Tablo-44: Kisecek Mektebi 1927-1931 Yılları Arası Öğrenci İstatistiği⁵⁴²

Eğitim öğretim yılı	1.sınıf	2.sınıf	3.sınıf	Toplam
1927-1928	6	6	3	15
1928-1929	3	5	8	16
1929-1930	18	10	7	35
1930-1931	5	17	10	32

1921-1931 yılları arasında okul öğrencilerinden yirmi dördü şahâdet-nâme olarak mezun olurken, altısı tasdik-nâme olarak okuldan ayrıldı. Kisecek Mektebi'nde 1927 yılından itibaren karma eğitime geçilerek kız ve erkek öğrenciler birlikte

olması savunulmuştur. Ülkenin her tarafında doğal çevrenin şartları birbirinden farklı olduğundan okulun köyde, kasabada, dağlık bir yerde veya ovada, sahilde veya dahilde bulunması durumunda Hayat Bilgisi Dersinin konularında bir takım değişiklikler yapılması tavsiye edilmiştir. Müfredat programının özüne bağlı kalmak şartıyla mahalli ihtiyaca ve duruma göre programda birtakım değişiklikler yapılabilmektedir. Dersin amaçları İçinde yaşadığı coğrafi muhitte tesadüf edilen en maruf taş, maden, nebat ve hayvanları çocuğa tanıttirmek; etrafında cereyan eden tabii hadiseleri tetkik ve izah ettirmek; canlı mahlûkların yaşama şartlarını ve bunların yekdiğerine karşı icra ettikleri tesirleri göstermek. Çocuğun mensup olduğu içtimai muhitteki insanların mesai ve faaliyetlerini tetkik ettirmek. Müşahedeye müstenit tetkiklerle çocuklara insanın vücudu ve vücudtaki azaların vazifeleri hakkında ma'lûmât vermek. Buna müteallik hıfzısıhha kaidelerini ameli bir surette öğretmek ve bilhassa her hususta çocukları temizliğe ve intizama alıştırmak. Bir taraftan suyu, havası ve toprağı ile tabii muhitin insan üzerine yaptığı tesirleri, diğer taraftan insanın hayvan beslemek, orman yetiştirmek, toprağı işlemek, yollar yapmak, kanallar açmak suretiyle tabiat üzerinde vukua getirdiği tahavvülleri göstermek. İlgili programa göre Hayat Bilgisi dersi köy okullarında 1. ve 2. sınıfta 4'er saat, 3.sınıfta 3 saat olarak belirlenmişti. Konuyla ilgili olarak bkz., Fatih Tuğluoğlu-Tuncay Tunç, "1926 İlmektep Müfredâtı ve Cumhuriyet Dönemi Eğitiminin Ekonomik Hedefleri" *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, C.XXVI, S.76, Mart 2010.

⁵⁴² Bu bilgiler *Kesecek İlkokulu Arşivi Talebe Sicil-i Umûmi Defteri*'ne göre hazırlandı.

okutulmaya başlandı.1927-1928 eğitim-öğretim yılında birinci sınıfa köyde 64 numaralı evde ikâmet eden Hacı Hüseyin Efendi kızı Âişe Hanım 12 Kânûn-ı evvel 1927 (12 Aralık 1927) yılında okula kaydolun ilk kız öğrenci idi. Doğum tarihi R.1328 (M.1912) olan Âişe Hanım'ın okul numarası 131'di. Kendisi birinci sınıfa başarıyla tamamlayıp ikinci sınıfa geçmiş ancak öğrenimine devam edememişti. Bunun nedenine baktığımızda evlilik gerekçesiyle ailesinin kendisini okuldan alması olduğu anlaşılıyor⁵⁴³.1929-1930 eğitim-öğretim yılında birinci sınıfa kaydedilen kız öğrenci sayısı dörde yükseldi. Bunlar Âişe Hanım⁵⁴⁴, Anakız Hanım⁵⁴⁵, Havva Hanım⁵⁴⁶, Anakız Hanım'dı⁵⁴⁷.1930-1931 eğitim-öğretim yılında ise birinci sınıfa iki kız öğrenci kayıt edildi. Bunlar Anakız Hanım⁵⁴⁸ ve Emine Hanım'dır⁵⁴⁹.

Okul öğrencilerinin okuldan ayrılma nedenlerine baktığımızda kız öğrenciler için evlilik, erkek öğrencilerden ise şahâdet-nâme ve tasdik-nâme ile okuldan ayrılmanın yanında üzücü hadiseler de rastlanmıştır. 1928 yılı Haziran ayı başında yapılan sınavlarda ikinci sınıfa geçen Receb Efendi⁵⁵⁰ ile üçüncü sınıfa geçen Ekrem Nâci Efendi kızıl hastalığından vefat etmiştir⁵⁵¹. Aynı yıl içerisinde okulda bir de

⁵⁴³ *KİA., Talebe Sicil-i Umumi Defteri*, s.39; *Kisecik İlkokulu Arşivi Talebe Sicil-i Umûmî Defteri* için bkz., Ek-32.

⁵⁴⁴ *KİA., Talebe Sicil-i Umûmî Defteri*, s.58; **Âişe Hanım** R.1336 (M.1920) Kisecik doğumludur. Baba adı Yusuf, anne adı Fatma'dır. Köyde 44 numaralı hanede ikâmet etmekteydiler. Ailesi çiftçilikle meşgul idi. Okula 26.10.1929 tarihinde kayıt oldu. Okul numarası 150'dir.

⁵⁴⁵ *KİA., Talebe Sicil-i UmûmîDefteri*, s.63; **Anakız Hanım**, 1920Kisecik doğumludur. Baba adı Ahmet, anne adı Şerife'dir. Köyde 61 numaralı hanede ikâmet etmekteydiler. Ailesi çiftçilikle meşgul idi. Okula 24.11.1929 tarihinde kayıt oldu. Okul numarası 155'tir.

⁵⁴⁶ *KİA., Talebe Sicil-i UmûmîDefteri*, s.59; **Havva Hanım**,1920 Kisecik doğumludur. Baba adı Durmuş, anne adı Mümine'dir. Köyde 96 numaralı hanede ikâmet etmekteydiler. Ailesi çiftçilikle meşgul idi. Okula 26.10.1929 tarihinde kayıt oldu. Okul numarası 151'dir.

⁵⁴⁷ *KİA., Talebe Sicil-i Umûmî*, s.64; **Anakız Hanım**, 1920Kisecik doğumludur. Baba adı Hüseyin, anne adı Fatma'dır. Köyde 98 numaralı hanede ikâmet etmekteydiler. Ailesi çiftçilikle meşgul idi. Okula 14.11.1929 tarihinde kayıt oldu. Okul numarası 156'dır.

⁵⁴⁸ *KİA., Talebe Sicill-i UmûmîDefteri*, s.67; **Anakız Hanım** R.1338 (M.1922) Kisecik doğumludur. Baba adı Hasan Ağa, anne adı Şerife'dir. Köyde 71 numaralı hanede ikâmet etmekteydiler. Ailesi çiftçilikle meşgul idi. Okula 6.10.1930 tarihinde kayıt oldu. Okul numarası 160'tir.

⁵⁴⁹ *KİA., Talebe Sicill-i UmûmîDefteri*, s.70; **Emine Hanım**, 1920Seydişehir Taşağıl doğumludur. Baba adı Hafız Ali Efendi, anne adı Nuriye'dir. Köyde 46 numaralı hanede ikâmet etmekteydiler. Babası imam idi. Okula 8.10.1930 tarihinde kayıt oldu. Okul numarası 163'tür.

⁵⁵⁰ *KİA., Talebe Sicil-i Umûmî Defteri*, s.34; **Receb Efendi** R.1334 (M.1918) Romanya doğumludur. Baba adı Muhacir Salih, ana adı Zülfıye'dir. Ailesi köyde 56 numaralı hanede ikamet etmekteydi. Babası bakkaldı. Okula 14.11.1341 (M.14 Kasım 1925) tarihinde kayıt oldu. Okul numarası 126 idi. Öğretmenin kendisi hakkındaki görüşleri ise şöyledir: "Zeki ve faaldir. Nezâfet (temizlik) ve intizâm (düzenlilik) hisleri vardır".

⁵⁵¹ *KİA., Talebe Sicil-i Umûmî Defteri*, s.15; **Ekrem Nâci Efendi** Kisecikte 79 numaralı hanede dünyaya geldi. Okula 25 Teşrîn-i evvel 1340 (M.25 Ekim 1924) tarihinde kayıt oldu. Babasının adı Abdullah, annesinin adı Feride'dir. Okul numarası 107 idi. Öğretmenin kendisi hakkındaki görüşleri

kaza yaşandı. Receb Efendi'nin kardeşi Ali Efendi kuş yavrusu yakalamak üzere okulun damına çıkmış ve inerken merdivenden düşüp iç kanamadan vefat etti⁵⁵². Okula zaman zaman nakil öğrenciler de geliyordu. 29 Kânûn-ı evvel 1929 (29 Aralık 1929) tarihinde Seydişehir Merkez Muhtelit Mektebi üçüncü sınıf öğrencilerinden Ahmed Efendi naklen Kisecik Mektebi'ne geldi⁵⁵³. Bununla birlikte okulun üçüncü sınıf öğrencilerinden Ethem Efendi ise 27.12.1929 tarihinde Seydişehir Merkez Muhtelit Mektebine naklen gitti⁵⁵⁴.

İncelediğimiz 1926 yılına ait *Kisecik Mektebi Talebe Sicil-i Umûmî Defteri*'nde okulda görev yapan öğretmenlerin öğrenciler hakkındaki görüş ve izlenimlerini de belirttiklerini gördük. Buradan hareketle öğrencilerde gözlenen olumlu davranışların başında huluk ve mümteziç huyluluk (ahlâklı ve uyumlu olma), kavrayış kabiliyeti fazlalığı, çalışkanlık, nezâfet ve intizâm hissi, zeki ve faal oluş, okula devamlılık, orijinal fikirlere sahip olma gelmekte. Defterde olumsuz olarak nitelendirebileceğimiz davranışlar da belirtilmiştir. Bu davranışların başında âtil huyluluk(tembellik-üşengeçlik), dikkat dağınıklığı, telvîn tabîatlılık (renk verme), sa'y ve gayret azlığı, unutkan olma, tezvîrâta (yalan söyleme) meyilli oluş, boş hayaller kurma, çalışmaktan hoşlanmama, okula ilgisizlik, istidat ve kabiliyet noksanlığı, tekdîr (azarlama) ve tevbîhten çekinmeme, yalan söyleme, özgüven eksikliği gelmekte. Öğrencilerin yıl boyunca okul içerisindeki genel durumlarıyla arkadaşlarına ve öğretmenine karşı gösterdikleri davranışları yıl sonunda öğretmen tarafından karnelerine *Hâl ve Gidiş* başlığı altında en yüksek 10 üzerinden notla değerlendirilip yazılmaktaydı. Defterde erkek öğrencilerin resimleri yer alırken kız öğrencilerin resimleri bulunmamaktadır. Bahar aylarında havaların ısınması ve tabiatın canlanması münasebetiyle okulda kır gezisi düzenlenirdi.

ise şöyledir: “ Vatanın kıymetli uzuvları arasına dâhil olacağını ümit ettiğim bu genç maa't-teessüf kızıl hastalığından vefat etti. Kavrayış kabiliyeti fazladır. Huluk (ahlâklı) ve mümteziçtir (uyumlu)”.

⁵⁵² *KİA., Talebe Sicil-i Umûmî Defteri*, s.41; **Ali Efendi** okula 24 Kânûn-ı sâni 1928'de (24 Ocak 1928) kayıt oldu. Okul numarası 132 idi.

⁵⁵³ *KİA., Talebe Sicil-i Umûmî Defteri*, s.47; **Ahmet Efendi** R. 1331 (M.1915) Seydişehir Aşağı Mahallede1 numaralı hanede dünyaya geldi. Baba adı Ali Efendi, ana adı Nuriye'dir. Babası imamdır. Okuldan 28.10.930 tarihli nakil ilmühaberi ile ayrılmıştır.

⁵⁵⁴ *KİA., Talebe Sicil-i Umûmî Defteri*, s.65; **Ethem Efendi** R.1337 (M.1921) Seydişehir doğumludur. Baba adı Reşad Efendi, ana adı Hamdiye'dir. Reşad Efendi hasta olduğundan dolayı Ethem Efendi'nin velisi annesi Hamdiye Hanımdır. Annesinin mesleği terziliktir. Okul numarası 157'dir.

Kisecik Köyü⁵⁵⁵ Mektebinde 1921-1930 yılları arasında 4öğretmen görev yaptı. Bu öğretmenler Süleyman Bey, Mehmet Emin Bey, Abdullah Zihni Bey, Osman Nuri Bey'dir.

Muallim Süleyman Bey R.1304 (M.1888) Seydişehir doğumludur. Babasının adı İbrahim Efendi'dir. Yedi sınıflı İdâdîden mezun olarak aylık 600 kuruş maaş ile 22 Mart 1337 (M.22 Mart 1921) den Ağustos 1339 (M. Ağustos 1923) a kadar görev yapmış ve bu tarihten sonra vazifesine gitmediğinden müsta'fi sayılmıştır⁵⁵⁶.

Mehmed Emin Bey 15 Eylül 1337 (M.15 Eylül 1921) de 600 kuruş maaş ile bu göreve başlamıştır.1 Mart 1338 (1 Mart 1922) de görevinden ayrılmıştır.

Abdullah Zihni Bey 1 Mart 1341 (M.1 Mart 1925) tarihinde 700 kuruş maaş ile göreve başlamış bir yıl sonra maaşı 8 liraya yükselmiştir. Bu görevde 15 Eylül 1926 tarihine kadar kalmıştır. Daha sonra Seydişehir Merkez Erkek Mektebi Muallimliğine atanmıştır⁵⁵⁷.

Mehmed Emin Bey Bozkır'ın Ahırlı köyü muallimliği görevinde bulunduktan sonra okula ikinci defa 20 Eylül 1926 tarihinde 8 lira maaş ile atanmıştır. 1 Eylül 1927 tarihinde Bozkır'ın Karacakuyu⁵⁵⁸ Köyü öğretmenliği kadrosu açılınca buraya tayin olmuştur⁵⁵⁹.

Osman Nuri Bey'dir. R.1313 (M.1897) tarihinde Beyşehir'de doğmuştur. Babası Hacı İzzet Efendi'dir. İlk tahsilini Seydişehir İlk Mektebi'nde yapmıştır. R.1338 (M.1922) tarihinde evlenen Osman Nuri Bey üç çocuk sahibiydi. Köyde kendisine ait evde ikamet etmekteydi. Konya Tedrîsât-ı İptidaiye Meclisi'nin verdiği 30 Ağustos 1340 (M. 30 Ağustos 1924) tarihli Muavin ehliyetnamesi ile vazifesine başlamıştır⁵⁶⁰.1 Eylül 1927 tarihinde Kisecik Mektebi'nde 800 kuruş maaşla başlamış 1929 yılında maaşı 1620 kuruşa yükselmiştir. Musîkiye ilgi duyan, resim yapma yeteneği olan, toprak ve kâğıt işlerinde el becerisine sahip bir öğretmendir.

⁵⁵⁵ Kisecik köyü 1870 yılında 58 hane, 280 nüfusa sahiptir. Konuyla ilgili olarak bkz., KVS., H.1288/M.1871, S.4, s.136.

⁵⁵⁶ KMA., *Seydişehir İlk Mektep Muallim ve Muallimlerinin Kayıtlarına Mahsus Defterdir*, s.8.

⁵⁵⁷ KMA., *Seydişehir Kazasının 1341 Sene-i Martından İtibaren İlk Mektep Muallimlerinin Kaydına Mahsus Defterdir*, s.7.

⁵⁵⁸ Günümüzde Ahırlı ilçesine bağlıdır.

⁵⁵⁹ KMA., *Seydişehir Kazasının 1341 Sene-i Martından İtibaren İlk Mektep Muallimlerinin Kaydına Mahsus Defterdir*, s.7.

⁵⁶⁰ KMA., *Seydişehir Muallimlerine Aid Fiş Defteridir*, s.14.

30.9.1929 tarihinde kursta muvaffak olmuştur⁵⁶¹. Okuldaki görevinden ne zaman ayrıldığına dair bilgi sahibi değiliz.

4.14. Manastır Mektebi

Günümüzdeki adı Muradiye olan Manastır Köyü'nde⁵⁶² bilinen ilkokul Millî Mücadele ve Cumhuriyetin ilk yıllarında köydeki mevcut odalardan birinde geçici olarak eğitim öğretim verdi⁵⁶³. Manastır Köyü'nde 1930 yılında Çayır Çeşmesi Mahallesi'nde üç gözlü olarak tek katlı, yığma taş, üzeri toprak damlı müstakil bir okul binası yapıldı. Bu bölümlerden biri derslik, biri öğretmen lojmanı, küçük olanı da odunluk olarak kullanılmaktaydı⁵⁶⁴. Okulun yaklaşık iki dönümlük bir bahçesi ve bahçede bir de kuyusu mevcuttu. Bahçenin etrafı yığma taştan bir istinat duvarı ile çevriliydi⁵⁶⁵.

Okula atanan ilk ve tek öğretmen Seher Hanım'dır. R.1325 (M.1909) tarihinde Eğirdir Kazası'nda doğmuştur. Babasının adı Sami Efendi'dir. Kendisi Karaman Kazası Şemsü'l Maârif İnas Mektebi'nde ilk tahsilini yapmıştır. 6 Ağustos 1339 (M.6 Ağustos 1923) tarihli ehliyetname ile görevine başlamıştır. Çok yönlü bir öğretmen olan Seher Hanım şarkı söyler, ud çalmasını bilirdi. Biçki ve dikiş işlerini makine ile yapmaktaydı. Seher Hanım Manastır Mektebi'nde 3 Teşrîn-i sâni 1340 (M. 3 Kasım 1924) - 1 Mart 1341 (M. 1 Mart 1925) tarihleri arasında dört ay, yirmi sekiz gün görev yaptı. Aylık maaşı 700 kuruştur. Okulun 1925 yılında lağvedilmesiyle görevinden ayrılıp Seydişehir Üskerles Köyü Mektebi'ne tayin oldu⁵⁶⁶.

⁵⁶¹ KMA., 927-928'den itibaren Seydişehir Merkez ve Kur'a Muallimi Sicil Defteri, s.9.

⁵⁶² Manastır Köyü 1870 yılında 17 hane, 65 nüfusa sahiptir. Konuyla ilgili olarak bkz., KVS. H.1288,S.4,s.136.

⁵⁶³ Bu odalar; Hacıların odası, Hetemlerin odası, Hürlerin odası, Hatiplerin odası, Eteklerin odasıydı.

⁵⁶⁴ Bu bilgiler emekli çiftçi Kadir Çiğdem (Doğumu 1933) ile 28.09.2013 tarihinde yaptığımız röportajdan alındı. Manastır Mektebinin fotoğrafı için bkz., Ek-33.

⁵⁶⁵ Bu binanın hemen yakınına 1960 yılında 1 derslik, 1 müdür odasından ibaret yeni bir bina yapılmıştır. Sınıfların bir bölümü yeni binada eğitime devam etmiştir. 1998 den itibaren öğrencilerin taşınmalı eğitimle Seydişehir'e taşınmaları üzerine okul binası 2001 yılından itibaren düğün salonu olarak hizmet vermektedir. Bina günümüzde tadilâta muhtaç bir şekildedir.

⁵⁶⁶ KMA., Seydişehir Muallimlerine Aid Fiş Defteridir, s.7.

4.15. Muharremkulu Mektebi

Muharremkulu⁵⁶⁷ Köyü'nde Cumhuriyet döneminde yapılan ilkokul binası imece usulüyle Pazaryeri Mahallesi'nde yapılmıştır. Bu bina Merkez Camii'nin (Camii Kebir) yanında bulunuyordu. Yapı sonraları halkevi olarak bir müddet kullanılmış 1936 yılında da tekrar okul olarak hizmet vermeye başlamıştır. Bina tek katlı, taştan, toprak damlı bir yapıydı. Üç derslikten oluşmaktaydı. Bu bina 1957 yılına kadar hizmet vermiştir⁵⁶⁸.

Okula atanan ilk öğretmen Habip Bey'dir. Valilik makamının 15 Eylül 1337 (M. 15 Eylül 1921) tarih ve 22194/6 nolu tayin emriyle okuldaki görevine başlamıştır. Aylık maaşı 600 kuruştur. Bu görevde 1 Mart 1338 (M. 1 Mart 1922) tarihine kadar kalmıştır. Bu tarihte okul kapatılmıştır⁵⁶⁹. Okulda görev yapan bir diğer öğretmen Hüseyin Hilmi Bey'dir. Aylık 600 kuruş maaş ile 1 Eylül 1337 (M.1 Eylül 1921) -1 Mart 1338 (M.1 Mart 1922) tarihleri arasında bu görevde bulunmuştur. Görev süresi altı aydır. Okul bu tarihte tasfiye edilmiştir⁵⁷⁰.

4.16. Nüzumla Mektebi

Nüzumla Köyü'nde⁵⁷¹ köy odalarında eğitim yapılmaktaydı⁵⁷². Millî Mücadele yıllarında ilkokul İmam Alilerin odasının bitişiğinde açıldı. Okul binası taştan, iki

⁵⁶⁷ Kayabaşı kasabası Konya ili Beyşehir ilçesine bağlı bir beldedir. Muharremkulu köyü 1956 yılında belediye teşkilatına kavuşarak kasaba oldu. 1963 yılında ismi "Kayabaşı" olarak değiştirildi. Gencek, Akçabelen, Ada Köy, Yeşildağ, Üzümlü, Huğlu kasabaları ile sınırdadır. İbrim Kalesi, Kömbeli Çeşme, Yusufklar Çeşmesi, Asar, Dibek Taşı kasabanın başlıca tarihi kalıntılarıdır.

⁵⁶⁸ Köye 1957 de yeni bir okul binası yapılmış ve bu bina 2001 yılına kadar kullanılmıştır. 2001 yılında yapılan yeni bir bina ile eğitim öğretim sürdürülmektedir.

⁵⁶⁹ KMA., *Seydişehir İlk Mektep Muallim ve Muallimelerinin Kayıtlarına Mahsus Defterdir*, s.9.

⁵⁷⁰ KMA., *Seydişehir Muallimlerine Aid Fiş Defteridir*, s.2; Hüseyin Hilmi Bey'in fotoğrafı için bkz., Ek-34.

⁵⁷¹ Nüzumla köyü 1870 yılında 55 hane, 188 nüfusa sahiptir. Konuyla ilgili olarak bkz., KVS., H.1288/ M.1871,S.4, s.136.

⁵⁷² Bu odalar Yaylacık camisinin yanındaki Hatıpların odası, Abdurrahmanların odası, Ariflerin odası, Kocasarıların odası, İmam Alilerin odası idi. Buralarda son dönemlerde Seyit Hoca (Aktar soyadını almıştır), Ali Hoca isimlerinde fahri olarak çocuklara elifba ve temel matematik işlemleri öğreten hocalar vardı.

katlı, toprak damlı idi. İçerisinde tek dersliği vardı⁵⁷³. Alt kat depo olarak kullanılmakta yakacak odunlar buraya konulmaktaydı. Bu okulda eğitim öğretim 1948 yılına kadar devam etti. Nüzumla Mektebi olarak hizmet vermiş olan bina günümüzde mevcut olmakla birlikte metruk haldedir⁵⁷⁴.

Nüzumla Mektebi'ne atanan ilk öğretmen Osman Nuri (Erol) Bey'dir. 1 Teşrin-i evvel 1340 (1 Ekim 1924) tarihinde 700 kuruş maaş ile bu göreve başlamıştır. 1926 yılında maaşı aylık 800 kuruşa çıkmıştır. Burada 1 Eylül 1927 tarihine kadar görevde kalmıştır. Buradan sonra Kisecek Köyü'ndeki okula tayin olmuştur⁵⁷⁵. Nüzumla Köyündeki görev süresi 2 yıl 11 aydır.

Okula atanan ikinci öğretmen ise Ahmet Hamdi Bey'dir. Kendisi R.1318 (M. 1902) Konya doğumludur. Babasının adı Hacı Ali Efendi'dir. İlkokul tahsilini Konya'da yaptıktan sonra İstanbul İmam-Hatip Mektebi'nden 3 Haziran 1928 tarihinde A'lâ derece ile mezun olmuştur⁵⁷⁶. Ayrıca Muallim Mektebi A kursunu başarıyla tamamladıktan sonra köy muallimi unvanına sahip oldu. Okuldaki görevine 22 Eylül 1928 tarihinde 1500 kuruş maaş ile başlamıştır. Musîkiye nazari olarak vakıf olan Ahmet Hamdi Bey resim yapmaya muktedir, çamur, kağıt, mukavva ve tel işlerini de bilen birisidir. Köyde okulun bir lojmanı olmamasından dolayı üç çocuğu ve eşi ile birlikte kiralık bir evde ikâmet etmiştir. 10.11. 1929 tarihinde Çumra'nın Dorla Köyü muallimliğine tayin olunmuştur⁵⁷⁷.

4.17. Orta Karaviran Mektebi

Ortakaraviran Köyü'nde⁵⁷⁸ okul binası günümüzde Hanönü Caddesi üzerindeki Tatlısu Oymak Mahallesi'ndeki eski belediye binasının arka tarafındaki alanda yer

⁵⁷³ Bu bilgiler Mehmet Girvat (Doğumu 1935) ile 17.08.2013 tarihinde Yaylacık Köyünde yaptığımız röportajdan alındı. Kendisi 1944-1949 yılları arasında bu okulda eğitim öğretim görmüştür. O yıllarda okulun öğrencileri gündelik kıyafetleriyle okula devam etmektedirler.

⁵⁷⁴ 1948 yılında köye yeni okul binası yapılmıştır. Bu bina iki derslikli ve lojmanı olan bir yapıydı. Bu bina 2012 yılında yıkılmıştır. Nüzumla Mektebinin fotoğrafı için bkz., Ek-35.

⁵⁷⁵ KMA., *Seydişehir Kazasının 1341 Sene-i Martından İtibaren İlk Mektep Muallimlerinin Kaydına Mahsus Defterdir*, s.8.

⁵⁷⁶ KMA., *Seydişehir Muallimlerine Aid Fiş Defteridir*, s.17.

⁵⁷⁷ KMA., *927-928'den itibaren Seydişehir Merkez ve Kur'a Muallimi Sicil Defteri*, s.10.

⁵⁷⁸ Ortakaraviran köyü 1870 yılında 216 hane,709 nüfusa sahiptir. Konuyla ilgili olarak bkz., KVS., H.1288/M.1871,S.4, s.136.

almaktaydı. Burası Hatipler sülâlesinden Hakkı Ağa'ya ait bir mülktü. Bina Osmanlı Devleti döneminde önce sıbyan mektebi daha sonra iptidai mektebi olarak hizmet verdikten sonra Millî Mücadele yıllarında bir ara boş kalmıştı. Cumhuriyetin ilk yıllarında ise yeniden Orta Karaviran Mektebi olarak açılmıştır. Bu bina 1937 yılına kadar hizmet verdi⁵⁷⁹.

Okulda görev yapan ilk öğretmen Abdullah Hulusi Bey'dir. R.1300 (M.1884) tarihinde Seydişehir'de doğmuştur. Babasının adı Hüseyin Efendi'dir. Seydişehir Rüştîyesi mezunudur. İzmir iki sınıflı Dârü'l-muallimîni 1907 yılı mezunlarındandır. Okuldaki görevine 1 Eylül 1337 (M. 1 Eylül 1921) tarihinde aylık 600 kuruş maaş ile başlamıştır.1922'de maaşı 700 kuruş,1923'te 800 kuruşa yükselmiştir⁵⁸⁰. Abdullah Hulusi Bey⁵⁸¹ bu tarihten sonra Başkaraviran Köyü'nde ve Seydişehir Merkez Mektebi'nde öğretmenlik görevine devam etmiştir.

Mustafa Ensari Bey R.1303 (M.1887) Konya doğumludur. Babasının adı İbrahim Efendi'dir. Kendisi öğretmenlik vazifesine R.1340 (M.1924) yılında aldığı Muvakkat ehliyetname ile başlamıştır. Mustafa Ensari Beyin bir önceki görev yeri Konya Alemdar Mustafa Paşa Mektebi'dir. 1 Mart 1925 tarihinde aylık 8 lira maaş ile Orta Karaviran Mektebi'nde öğretmenliğe başlamış 20 Ocak 1927 tarihinde okuldaki vazifesinden ayrılmıştır⁵⁸².

Abdullah Hulusi Bey Eylül 1927 tarihinde aylık 1950 kuruş maaş ile tekrar bu okulda vazifesine başlamıştır. Resim yapmaya muktedir, elişlerinin pek çoğunda

⁵⁷⁹ 1936 Yılında kasabada görev yapan öğretmen Ali Ulvi Bey tarafından 6 derslikli bugünkü tarihi okul binası planı çizilip, bina kasaba halkı tarafından yapılarak Ortakaraviran İlkokulu adıyla 1938 yılında eğitime açıldı. O yıllarda yakın çevrede başka okul olmamasından dolayı Aşağıkaraören Köyü, Başkaraören Köyü ve Akkise Kasabası öğrencileri de aynı okulda eğitime devam etmişlerdir. Okulun adı 1960'lı yıllarda Zafer İlkokulu olarak değiştirilmiştir. Bu bina günümüzde Ortakaraören Belediyesi bünyesinde kullanılmaktadır. 1965 yılında kasabanın girişine 8 derslikli Cumhuriyet ilkokulu devlet-halk işbirliği ile yapıldı. 1992 yılında ikinci kat ilave edilerek derslik sayısı artırıldı. 2012 yılında 4+4+4 eğitim sistemine geçilmesiyle adı Ortakaraören Cumhuriyet ortaokulu olmuştur. 1936 yılında yapılmış olan okul binasının fotoğrafı için bkz., Ek-36.

⁵⁸⁰ KMA., *Seydişehir İlk Mektep Muallim ve Muallimelerinin Kayıtlarına Mahsus Defterdir*, s.10.

⁵⁸¹ KMA., *Seydişehir Muallimlerine Aid Fiş Defteridir*.s.16., Abdullah Hulusi Beyin daha önce görev yaptığı Seydişehir dışındaki okullar ve görev süreleri sırasıyla şöyledir: İzmir Karacasu merkez Muallimi evvelliği maaşı 250 kuruş (22 Teşrin-i sâni 1323/M.5 Aralık 1907 - 1 Eylül 1324/ M.14 Eylül 1908), İzmir Yarangüme muallimi evvelliği maaş 300 kuruş(3 Eylül 1324/ M.16 Eylül 1908) -3 Şubat 1325/ M.16 Şubat 1910), Bürûsa (Bursa) Çay Nahiyesi Muallimliği, maaş 300 kuruş (5 Şubat 1325/ M.18 Şubat 1910- 10 Teşrin-i evvel 1329/M.23 Ekim 1913), Bürûsa Yakasinek Muallimliği, maaş 700 kuruş (12 Teşrin-i evvel 1329/ M.25Ekim 1913- 1 Eylül 1331/ M.14 Eylül 1915).

⁵⁸² KMA., *Seydişehir Kazasının 1341 Sene-i Martından İtibaren İlk Mektep Muallimlerinin Kaydına Mahsus Defterdir*, s.8.

yetenek sahibi bir öğretmendi. Evli ve üç çocuk babası olan Abdullah Hulusi Bey köyde kiralık bir evde kalmaktaydı. Hadim Kazası Merkez Muallimliğine nakli nedeniyle görevinden 28 Mayıs 1929 tarihinde ayrılmıştır⁵⁸³.

Okulun bu yıllardaki son öğretmeni Süleyman Bey'dir. Kendisi R.1304 (M.1888) Konya doğumludur. Babasının adı İbrahim Efendi'dir. Muallim ehliyetnamesi ile öğretmenlik vazifesine başlamıştır. İlk görev yeri Balıkesir Erdek Kocaburgaz Muallimliğidir. 28.11.1927 tarihinde Ortakaraviran Mektebi'ndeki görevine başlamıştır⁵⁸⁴. Süleyman Bey'in 28.11.1929 tarihinde 1983 kuruş maaş aldığı görülmektedir⁵⁸⁵. 1929 yılında köy Bozkır Kazası'na bağlandığından okul bir müddet kapalı kalacaktır.

4.18. Taraşçı Mektebi

Taraşçı Köyü'nde⁵⁸⁶ eğitim-öğretim faaliyetleri Cumhuriyetin ilanından sonra Şıhlar Mahallesi'ndeki Köy Odasında⁵⁸⁷ ilkokulun açılmasıyla başladı. Bu bina bir müddet halkevi olarak ta kullanıldı. İki katlı olan bina kerpiçten inşa edilmiş, üzeri toprak damlı idi. İkinci kata içten ahşap bir merdivenle çıkılmakta idi. Alt ve üst katlarda dörder dersliği vardı⁵⁸⁸.

Okula atanan ilk öğretmen Muallim Ali Kemal Bey öğretmenlik vazifesine Adana Yedi senelik İdadi derecesindeki ehliyetnamesiyle, aylık 600 kuruş maaş ile 15 Eylül 1337 (M.15 Eylül 1921) tarihinde göreve başladı. Okulda beş ay görev yaptıktan sonra 1 Mart 1922 de okulun kapanması nedeniyle Sultaniye'nin Taşağıl⁵⁸⁹ Muallim-i sânilğine atandı⁵⁹⁰.

⁵⁸³ KMA., 927-928'den itibaren Seydişehir Merkez ve Kur'a Muallimi Sicil Defteri, s.10.

⁵⁸⁴ KMA., 927-928'den itibaren Seydişehir Merkez ve Kur'a Muallimi Sicil Defteri, s.10.

⁵⁸⁵ KMA., Konya ve bütün mülhakati İlk mekteb muallimlerinin sicil numrolarının kaydına mahsus defter,s.377.

⁵⁸⁶ Taraşçı köyü 1870 yılında 86 hane, 313 nüfusa sahiptir. Konuyla ilgili olarak bkz., KVS. H.1288/M.1871, S.4, s.136.

⁵⁸⁷ Köyde bu odadan başka Bayır Mahallesinde Güllülerin odası, Köfünlerin odası, Aşçıların (Hüsmenler) odası isimli odalar mevcuttu.

⁵⁸⁸ Bu bilgiler Eşref Süngülü (Doğumu 1930) ile 27.09.2013 tarihinde Taraşçı'da yaptığımız röportajdan alındı.

⁵⁸⁹ Taşağıl köyünde H.1326/M.1908 yılında resmi bir iptidai açıldı. Okulda 15 erkek öğrenci ile 1 kadrolu öğretmen mevcuttu. Bu öğretmen Dârü'l-muallimîn mezunu idi. Yıllık maaşı 2400 kuruştı. Konuyla ilgili olarak bkz., KVS., H.1332/M.1914,S.30, s.679-680;Taşağıl Köyü 12.2.1930 tarihinde idarî yönden Karapınar'dan ayrılıp Çumra'ya bağlanmıştır. Günümüzde Çumra ilçesine bağlı bir köydür.

1936 yılında İlkokulu açan Başöğretmen İbrahim Ünsal'ın II. Dünya savaşı yıllarında askere alınması ile eğitim-öğretime 1945 yılına kadar ara verildi. Muhtar Mahmut Pınarcıoğlu'nun 1942'de Bayır Mahallesi'ne imece usulü ile yaptırdığı binada 1945 yılından itibaren eğitim-öğretim yeniden başladı⁵⁹¹.

4.19. Üskerles Mektebi

Üskerles⁵⁹² Köyü⁵⁹³ Beyşehir Gölü'nün güneyinde gölden altı km uzaklıkta, Beyşehir'e 20 km mesafededir. Üstünler Kasabası güneyi meşe ormanı, doğusu üzüm bağları, kuzeyi ve batısı bahçelik ve akarsu ile çevrilidir. Köyde muhtarlığa ait binada ilk olarak eğitim öğretim başladı. Bu yıllarda okula atanan tek öğretmen Seher Hanım'dır. Kendisi aylık 700 kuruş maaş ile 1 Mart 1341(M.1 Mart 1925) tarihinden 15 Eylül 1926 tarihine kadar okulda görev yapmıştır. Toplam görev süresi bir yıl, altı ay, yirmi yedi gündür⁵⁹⁴.1927 yılında Üskerles İlkokulu üç yıllık olarak eğitim-öğretime yeniden açıldı. 1938 yılında iki katlı beş derslikli binaya taşındı. 1946 da beş yıllık eğitim-öğretime geçildi⁵⁹⁵.

⁵⁹⁰ KMA., *Seydişehir İlk Mektep Muallim ve Muallimelerinin Kayıtlarına Mahsus Defterdir*, s.6.

⁵⁹¹ 1964 yılında devlet ve millet işbirliği ile yapılmış olan ve halen hizmet veren bina ilkokul olarak kullanılmaya başlanmıştır.1979 yılında Kasabada İlkokulun yanına Ortaokul açılmıştır.1996 Yılında ise Okul binasına kat ilave edilerek eğitim ve öğretim imkânları artırılmıştır.

⁵⁹² 07.02.1953 tarihinde Beyşehir Kaymakamı Şerif Tüten tarafından bugünkü adı olan *Üstünler* olarak değiştirildi.

⁵⁹³ Üskerles köyü 1870 yılında 231 hane,631 nüfusa sahiptir. Konuyla ilgili olarak bkz., *KVS.*, H.1288/M.1871, S.4, s.136; Günümüzde Beyşehir'e bağlıdır.

⁵⁹⁴ KMA., *Seydişehir Muallimlerine Aid Fiş Defteridir*, s.7.

⁵⁹⁵ 1975 yılında Ortaokul açılmıştır. 1981 yılında şu anki mevcut binaya (Temel Eğitim Okulu) ilkokul ile birlikte taşındı.1984-1985 eğitim öğretim yılında ilkokul ve ortaokul birleştirilerek "Üstünler İlköğretim Okulu" adını almıştır. 20 Ocak 1984 yılında zamanın Konya Valisi Lütfü TUNCEL tarafından törenle eğitim öğretime açılmıştır. 2012 yılından itibaren Üstünler İlkokulu ve Üstünler Ortaokulu olarak aynı binada eğitime devam edilmektedir.

Tablo-45: 1921-1930 Yılları Arası Seydişehir Köy Okullarına Dair İstatistik

Sıra No	Okulun adı	Okulun açık olduğu Yıl aralığı	Bayan Öğretmen	Erkek Öğretmen	Toplam Öğretmen sayısı	Derslik sayısı
1	Akçalar	1921-1930	-	7	7	4
2	Başkaraviran	1922-1924	-	1	1	1
3	Bostandere	1919-1930	-	4	4	4
4	Çalmanda	1921-1930	-	5	5	2
5	Çavuş	1921-1921	-	1	1	2
6	Çaysalur	1921-1930	-	3	3	-
7	Derebucak	1921-1930	-	4	4	-
8	Gevrekli	1919-1930	-	6	6	4
9	Gökhüyük	1921-1928	-	3	3	1
10	Göynem	1921-1922	-	1	1	1
11	İncesu	1921-1922	-	1	1	1
12	Kavak	1921-1922	-	1	1	1
13	Kisecik	1921-1930	-	6	6	2
14	Manastır	1924-1925	1	-	1	1
15	Muharremkulu	1921-1922	-	2	2	3
16	Nüzumla	1924-1929	-	2	2	1
17	Ortakaraviran	1921-1930	-	4	4	2
18	Taraşçı	1921-1922	-	2	2	8
19	Üskerles	1925-1930	1	-	1	2

Meşrutiyetin ikinci defa ilanından sonra Seydişehir köylerinde beş tane iptidai mektebi açılmışken tablo incelediğinde bu sayının Millî Mücadele ve Cumhuriyetin ilk yıllarında on dokuzu yükseldiği görülmektedir. 1921-1930 yılları arasında Seydişehir köylerinde okullaşma oranı üç kat arttı diyebiliriz. Cumhuriyet idaresinin şehir merkezlerinde okullaşmaya öncelik vermekle birlikte, köylerde de ilköğretimi yaygınlaştırmaya ayrı bir önem verdiğini Seydişehir köylerine açılan okullardan anlayabiliyoruz. Okullardan 1921-1930 yılları arası dokuz tanesi kesintisiz olarak eğitim-öğretime devam etmişken (Akçalar, Bostandere, Çalmanda, Çaysalur, Derebucak, Gevrekli, Gökhüyük, Kisecik, Ortakaraviran), öğretmen yetersizliği ve öğrenci azlığı sebebiyle on tanesi belirli aralıklarla ancak açık kalabilmişlerdi. Bu

okullardan Başkaraviran iki yıl, Çavuş, Göynem, İncesu, Kavak, Muharremkulu, Manastır, Taraşçı bir yıl, Nüzumla, Üskerles beş yıl süreyle açık olan okullardı.

Genç Cumhuriyetin eğitim konusunda belirlediği ilkelerden taviz vermeden, her türlü modernliğe açık olarak yoluna devam etme arzusu, ülkenin içerisinde bulunduğu zor şartlara rağmen etkili ve kalıcı olmayı başardı. Seydişehir köylerinde 1921-1930 yılları arasında eğitim vermiş olan okulların önemli bir kısmı belirli bir mimari anlayıştan uzak yöresel taş, kerpiç ve ahşap malzemedan yapılmış eski binalardan oluşmaktaydı. Bu yıllarda Seydişehir'e bağlı on dokuz köyde eğitim öğretim faaliyetleri toplam elli dört öğretmenle yürütüldü. Bu öğretmenlerin yalnızca iki tanesi bayan idi.

Öğretmenlerin doğum yerlerine baktığımızda Konya 3, Eğirdir 2, Silvan 1, Silistre 1, Dedeoğaç 1, Doğanhisar 1, İbradı 2, Akseki 5, Kosova 1, Karaman 1, Beyşehir 2, Seydişehir doğumlu 34 öğretmen olduğunu tespit ettik. Öğretmenlerin çoğunluğunun Seydişehir ve çevresinden olması, öğretmenlerin mahallinden temin edilmesi yoluna gidildiğini göstermektedir. Öğretmenlerin kültürel açıdan zengin ve kabiliyetli olduğu görülür. Büyük bir kısmının resim, müzik ve çeşitli elişlerinde yetenekleri bulunmaktadır. Öğretmenlerin maaşları dönemin ekonomik koşulları dikkate alındığında yüksek sayılabilecek bir rakamdır. Fakat öğretmenlerin tamamının herhangi bir mal varlığı bulunmamaktadır. Dolayısıyla tarihi şartlar içerisinde konu ele alındığında, günümüzdeki şekliyle konut imkânlarının gelişmiş olmaması ve diğer sebepler dikkate alınarak, öğretmenlerin mal varlığı edinmediği ifade edilebilir.

Seydişehir köylerindeki öğretmenlerin yaş ortalamaları otuz ikidir⁵⁹⁶. Öğretmenlerin genç yaşta olduklarını söyleyebiliriz. Bu durum Seydişehir köylerinde dinamik bir eğitim kadrosunun varlığını göstermektedir. Bu öğretmenlerin on üç tanesi şahâdet-nâme ile kırk bir tanesi ise ehliyetname ile görevlerini yürütmüşlerdir. Başka bir ifadeyle öğretmenlerin % 24'ü alanlarında diploma sahibi iken,% 76 sı aldıkları sertifika ile bu vazifelerini yerine getirmekte idiler. Bunun temel sebebi öğretmen ihtiyacını karşılayabilecek oranda henüz yeterli sayıda öğretmen yetiştirilememiş olmasıdır. Bu ihtiyacın düzenlenen kurslar ile giderilmeye çalışıldığı

⁵⁹⁶ Yaş ortalamalarının hesaplanmasında 1928 yılı ölçü alındı.

anlaşıyor.

Seydişehir köylerindeki okullarda öğrenim süresi 1924 yılına kadar altı yıl, 1924-1927 yılları arasında beş yıl idi. 1927 yılında Köy Mektepleri Müfredat Programı yayınlandıktan sonra ise bu süre üç yıla indi⁵⁹⁷. Kisecik Mektebi hariç okulların bu yıllardaki öğrenci mevcuduyla ilgili bilgi sahibi değiliz. Ancak yaptığımız saha araştırmasında o yıllarda Seydişehir köylerinde ilkokula⁵⁹⁸ devam eden öğrenci sayısının hayli düşük olduğu anlaşılmaktadır.

⁵⁹⁷ 1939'da I. Eğitim Şurasında tüm köy ilkokullarının 5 yıla çıkarılması önerildi. Uygulamaya 1946 yılında başlandı.

⁵⁹⁸ 2013/2014 Eğitim-öğretim yılı itibariyle Seydişehir köylerinde 23 ilkokul bulunmaktadır. Bu okullar; Ketenli, Ortakaraören Şerife Hasan Hüseyin Kocaman, Akçalar Ali Akkanat, Bostandere, Boyalı, Dikilitaş, Gevrekli Şehit Mehmet Altındağ-Şehit Seyit Ali Karabacak, Gökhüyük, Gökçehüyük, Gölyüzü, İncesu, Kavak, Kesecik, Kozlu, Kumluca, Kuran, Mesudiye, Susuz, Taraşçı, Tol, Yaylacık, Çatmakaya, Çavuş İlkokulu'dur.

Sonuç

Seydişehir'in 14. yüzyıl başlarında bir Türk kenti olarak kurulması ile beraber klâsik eğitim kurumlarından olan ve günümüz ilkokulları olarak kabul edebileceğimiz sıbyan mektepleri de merkez ve köylerde aynı dönemde kurulmaya başlandı. Bu durum kentin inşasında eğitim kurumlarına öncelikli olarak yer verildiğinin en açık göstergesidir.

Seydişehir kazası merkezinde 19. yüzyıl ortalarında 7 sıbyan mektebi bulunmaktaydı. Bunlar Bazarbaşı Muallimhanesi, Cemile Hatun Muallimhanesi, Debbağhane Mahallesi Muallimhanesi, Emine Hatun Muallimhanesi, Hoca Receb Muallimhanesi, Osman Efendi Muallimhanesi, Seyyid Harun Veli Muallimhanesi'dir. 1875 yılında ise Seydişehir kazası merkez ve köylerinde toplam 53 sıbyan mektebi bulunuyordu. Bunlardan sadece 5 tanesi merkezde, kalan 48 tanesi ise köylerde yer almaktaydı. Kazada ilk rüştiye 1867 yılında geçici bir binada eğitim öğretime başladı. Okulun öğrenim süresi üç yıl idi. Sıbyan mekteplerinin sayısındaki azalmanın sebebinin modern eğitim kurumu olarak açılmış olan rüştiye mektebinin varlığı ve devletin başkentten başlayarak uygulamaya koyduğu geleneksel yöntemlerle eğitim veren sıbyan mekteplerini, modern manada eğitim veren iptidai mekteplerine dönüştürme politikası olduğunu düşünmekteyiz. Buradan hareketle Seydişehir merkez ve köylerinin tamamında en az bir ilköğretim kurumu olduğu tespit edildi.

Meşrutiyet yıllarından devletin yıkılış sürecine değin eğitim öğretim alanındaki değişim ve gelişimin taşrada Konya vilâyetinde, Seydişehir kazasında da hissedildiği görülmektedir. Seydişehir kazasında yeni açılan modern eğitim kurumlarına halk tarafından ilgiyle yaklaşıldı. Bu durum Seydişehir halkının eğitim alanındaki yeniliklere açık olduğunu ve bunları desteklediğini göstermektedir.

Osmanlı Devleti'nde II. Abdülhamid Devrinde (1876-1909) ilköğretimde artık iptidailerin önceliği almasıyla birlikte Seydişehir merkezinde bulunan beş sıbyan mektebinin zaman içerisinde dörde indirilerek Merkez İptidai Mektebi, Aşağı Mahalle İptidai Mektebi, Camii Cedit Mahallesi İptidai Mektebi ve Türbe Mahallesi İptidai Mektebine dönüştürüldüğünü tespit ettik. Kaza merkezinde bu şekilde bir

değişim yaşanırken köylerde de eğitimde modernleşmenin hissedildiği anlaşılmaktadır. Akçalar, Gevrekli, Karacaviran, Kisecek, Ortaviran köylerindeki sıbyan mekteplerinin iptidaiye dönüştürülmesi eğitimde öngörülen modernleşmenin köylere kadar götürülmek istendiğini göstermektedir.

Seydişehir’de erkek öğrenciler için 1909 yılında *Rehber-i Meşrutiyet Mektebi*, kız öğrenciler için *Numûne-i Terakki İnas Mektebi* açıldı. Bu durum devrin siyasi havasının taşradaki yansıması olarak anlaşılmalıdır. Seydişehir’in modern anlamda açılan ilk kız ilkokulu olan Numûne-i Terakki İnas (kız) Mektebinde de eğitim-öğretim süresi üç yıl idi. 1914 yılından itibaren bu süre diğer okullarda olduğu gibi altı yıla çıktı. Numûne-i Terakki İnas Mektebi öğrencilerinin tamamı Osmanlı- Türk ailesine mensup kız çocuklarından oluşmaktaydı. Okulun gayr-i müslim ailelere mensup kız öğrencisi bulunmamaktaydı. Bu durum Seydişehir’de ikâmet eden gayr-i müslim ailelerin kız çocuklarını okula göndermede istekli davranmadıkları yönünde değerlendirilebilir.

Seydişehir Rüştîye Mektebi’nde yalnızca Osmanlı-Türk ailelerinin çocukları değil o dönem kazada ikâmet eden Rum ve Ermeni ailelerin çocukları da eğitim gördü. Bu öğrenciler Kur’ân-ı Kerîm ve Ulûm-ı Diniyye derslerinden muaf tutularak, diğer derslerin ortalamalarındaki başarı durumlarına göre bir üst sınıfa geçerek okuldan mezun oldu. Seydişehir’de araştırmamıza konu olan yıllarda gayr-i müslim aileler müstakil bir okul açabilecek sayıda olmadı. Okulun öğrencilerinin önemli bir kısmı Seydişehir doğumlu olmasına karşın, okulda kaza dışından olan öğrenciler de bulunmaktaydı. Özellikle birinci ve ikinci sınıflarda öğrenciler arasındaki yaş farkının dokuza, üçüncü sınıflarda altıya kadar çıkmış olmasını eğitim öğretim ve davranış gelişimi yönünden olumsuz bir durum olduğunu düşünmekteyiz. Bu şekilde bazı öğrencilerin aynı sınıfta yaşlılarına oranla dokuz yaşa kadar küçük olmalarının ardında bazı ailelerin çocuklarını doğduktan birkaç sene sonra nüfusa kayıt ettirmeleriyle alâkalı olduğunu sanmaktayız.

Yaptığımız öğrenci isimleri analizinden Seydişehir Osmanlı-Türk ailesinin batılılaşma ve sivilizasyon tesirinden uzak kaldığı anlaşıldı. Bunun sebepleri arasında

bölgenin kültürel yapısı, gayr-i müslim tesirinin hissedilmeyişi, kazanın transit yol güzergâhında bulunmaması gibi hususlar sıralanabilir.

Tedrisât-ı İbtidâiyye Kanûn-ı Muvakkatı ile iptidai mektepler rüştiye kısımlarını da ihtiva edecek şekilde altı yıla çıkarılmakta böylelikle şehir merkezlerinde bulunan rüştiye mektepleri de işlevini kaybederek iptidai mekteplere dönüştürülmekte idi. Bu düzenleme Seydişehir kazasında da uygulamaya konuldu. 1914 yılından itibaren öğrencilerin kazadaki diğer mekteplere kaydedilerek rüştiye mektebinin kapatıldığı görüldü.

Seydişehir kazasında modern eğitim kurumlarından olan Merkez İptidai Mektebi I. Meşrutiyet döneminde geçici bir binada açılmış olmalıdır. Seydişehir’de açılan ilk iptidai olma özelliğine sahip okul halk tarafından ilgiyle karşılandı. Zaman içerisinde mevcut okul binası ihtiyaca cevap veremediğinden yeni bir bina yapılarak 20 Aralık 1898 tarihinde eğitim- öğretime açıldı. Okulun adı 1915 yılında Mustafa Necib Bey Merkez İptidai Mektebi olarak değiştirildi. Okul 1917 yılı sonuna kadar bu adla eğitim öğretim faaliyetlerini devam ettirdi. İttihad ve Terakki yönetiminin dâva arkadaşlarından olan Mustafa Necib ismini memleket genelinde bazı okullara vererek yaşatmak arzusunda olması yine dönemin siyasi yapısıyla açıklanabilir.

Osmanlı Devleti’nin içerisinde bulunduğu I. Dünya Savaşı yılları dikkate alındığında Seydişehirli Osmanlı- Türk ailelerinin çocuklarını okula kaydettirip onların öğrenim haklarından mahrum kalmamalarını sağlamaya çalıştıklarını rahatlıkla söyleyebiliriz.

Merkez İptidai mektebi öğrencilerinin tamamı yalnızca Seydişehirli Osmanlı- Türk ailelerinin çocuklarından oluşmuyordu. Kazada bulunan gayr-i müslim ailelerin erkek çocukları da bu okulda eğitim- öğretim görmekteydiler. Okul öğrencilerinin büyük çoğunluğu Seydişehir doğumlu olmalarına rağmen bazı öğrencilerin, doğum yerlerinin Seydişehir dışından olduklarını tespit ettik.

1917 yılında öğrencilerin bir bölümünün babaları, bir bölümünün de babaları olmadığından dolayı velîleri olan muhtemelen dedeleri, amcaları veya dayıları vatan müdafaası için cepheye gitmişlerdir. Bu nedenle tarla, bağ, bahçe işlerinde çocuklar

ailelerine yardım etmek zorunda kalmışlar ve kimi zaman okula devam edememişlerdir. Diğer taraftan ailenin nafakasını temin edecek baba yahut velî evde olmadığından öğrenciler ders kitaplarını alamamışlar, eğitim-öğretimlerini yeterince olgunlaştıramadıkları gerekçesiyle de sınıfta kalmışlardır. Devletin içinde bulunduğu zor yılların etkilerini belki de en çarpıcı şekilde bu durum özetlemektedir.

Şüphesiz bahsi geçen yıllarda ülkenin içerisinde bulunduğu zor şartlar eğitim-öğretim faaliyetlerini de olumsuz etkilemiştir. Bu yıllarda öğretmenlerden askere alınanlar olmuş, kimi zaman da bu öğretmenler silah altında vatanî hizmetlerini yaparlarken vefat etmişlerdir. Bu anlamda Merkez İptidai Mektebi öğretmenlerinden de cepheye gidenlerin olduğunu görmekteyiz.

Seydişehir Osmanlı-Türk ailelerinin çocuklarına isim verirken gözlenme yoğunluğuna göre erkeklerde en çok Mehmed, Mustafa, Ali, Hüseyin, Abdullah, Halil, Ömer, Ahmed, Necâti, İbrahim, Hasan, Osman, Kemâl, Süleyman isimlerini, kızlarda ise Hatice, Makbûle, Durdu, Zehra, Âişe, Saliha, Emine, Nâciye, Şerîfe, Nâdire isimlerini tercih ettikleri görülüyor. Bu durum peygamberimiz ve onun ailesine (Ehl-i Beyt) duyulan muhabbetle yakından ilgilidir.

Merkez iptidai Mektebi Millî Mücadele yıllarında Numûne Mektebi (1919-1921), Merkez Zükûr Mektebi (1922-1923) , Cumhuriyetin ilanından sonra ise Merkez Erkek Mektebi, Merkez İlk Erkek Mektebi, Muhtelit (Karma) Mektebi isimleriyle eğitim-öğretim faaliyetlerine devam etti. Merkezdeki okulların giderlerinin il özel idarelerinden karşılanmaya çalışılması merkez okullarının köy okullarına nazaran fiziki olarak biraz daha iyi koşullarda olmalarına imkan sağlamıştır.

Millî Mücadele ve Cumhuriyetin ilk yıllarında Seydişehir merkez ve köylerinde ailelerin kız - erkek ayrımı yapmadan imkânlar ölçüsünde çocuklarının ilköğrenim haklarını yerine getirmede hassas davrandıkları anlaşılmıştır.

Bu yıllarda Seydişehir’de yeni yapılan bir okul binası bulunmamaktaydı. Mevcut okullar Osmanlı döneminde yapılmış olan ve önemli oranda bakım ve tamire muhtaç okullardı. Cumhuriyet döneminde Seydişehir’de modern anlamda ilkokul

binası 1939 yılında yapılan Merkez İlkokulu'dur. Bu tarihten sonra köylerde de yeni okul binaları yapılarak eğitim öğretim faaliyetlerinin yaygınlaştırılmasına önem verildi.

Merkez mektebi Cumhuriyetin ilk yıllarında daha önceki iptidai mektebi binasında eğitimine devam etti. Devamsızlık, hastalık, ders kitaplarının bulunmaması, sınavlarda başarısızlık, sene sonunda yapılan sınavlara katılmamak okullarda sınıf tekrarı sebeplerinin başlıcaları olarak öne çıkmaktadır. 1924 yılında II. Heyet-i İlmiye toplantısında alınan kararlar ilköğretim okullarının süresi altı yıldan beş yıla indirilmiştir. Bu kararın Seydişehir Merkez Okulu'nda da derhal uygulanmaya başlandığı görüldü. Okullarda devreler kaldırılarak beş yıllık sisteme geçilerek sınıflar buna göre yeniden tanzim edildi.

Millî Mücadele ve Cumhuriyetin ilk yıllarında ülkenin içerisinde bulunduğu sosyal siyasi ve ekonomik şartların zorluğu Seydişehirli ailelerin çocuklarını okutmaya istekli olmalarına engel teşkil etmedi. Okulun 1918-1926 yılları arası öğrenci sayılarında önemli oranda artış görülmektedir. Aynı sınıfta eğitim-öğretim gören öğrenciler arasında zaman zaman yaş farkının sekize kadar çıkması bazı sorunları beraberinde getirmiş olsa da, çocukların okul ortamına alınarak şartların elverdiği ölçüde eğitim haklarından mahrum kalmamalarına çalışıldığı anlaşılmaktadır. 1921-1922 eğitim öğretim yılından itibaren Fransızca dersinin okutulmasına son verildi.

Millî Mücadele ve Cumhuriyetin ilk yıllarında öğretmenlik yapabilmek için şahâdet-nâme veya ehliyetnameye sahip olmak gerekli idi. Bu nedenle bazı öğretmenler öğretmen okulunu bitirip şahâdet-nâme almaktaydı. Öğretmen ihtiyacı da göz önüne alındığı zaman, bazılarının ehliyetname alması öğretmenliğe devam edebilmesi için yeterli sayılmaktaydı. Mevcut öğretmenler öğretmenliğe devam edebilmek için ehliyetname almak amacıyla muallim mekteplerinde sınava girmekteydiler.

Öğretmenlerin ekonomik durumları ile ilgili olarak gerek Meşrutiyet yıllarında gerekse Millî Mücadele ve Cumhuriyetin ilk yıllarında zannedildiği gibi parlak bir durumun olmadığı anlaşıldı. Ekonomik olarak öğretmenlerin yaşadığı sıkıntılar

öncelikle onların psikolojik durumlarını, özel yaşamlarını, meslekî gelişimlerini, toplum nezdindeki vakarlı duruşlarını olumsuz etkilemiştir.

Millî Mücadele ve Cumhuriyetin ilk yılları Seydişehir kentinde eğitim-öğretim alanında önemli gelişmelere sahne oldu. 1921'de Rehber-i Meşrutiyet Mektebi, 1927'de Numûne-i Terakki İnâs Mektebi ve Merkez Mektebi kapatıldı. Aynı yıl içerisinde Muhtelit (Karma) Mektebi açılarak kız ve erkek öğrenciler birlikte eğitim-öğretim görmeye başladı. Genç Cumhuriyetin kuruluş felsefesine uygun olarak güncellenen ilkokul programlarıyla öğrenciler modern anlamda yetiştirilmeye çalışıldı. Aynı şekilde mevcut okullar öğretmen yönüyle takviye edilerek eğitimde herhangi bir aksaklığa meydan verilmemeye çalışıldı. Mevcut dönemde öğretmenlerin genç yaşta olduklarını söyleyebiliriz. Seydişehir köylerindeki okullarda öğrenim süresi 1924 yılına kadar altı yıl, 1924-1927 yılları arasında beş yıl idi. 1927 yılında Köy Mektepleri Müfredat Programı yayınlandıktan sonra ise bu süre üç yıla indi. Araştırmamıza konu olan yıllarda Seydişehir köylerinde ilkokula devam eden öğrenci sayısının hayli düşük olduğu anlaşıldı. Çocukların aile ekonomisine katkıda bulunmak amacıyla tarla, bağ, bahçe işlerinde çalıştırılmaları bu durumun gerekçeleri olarak ortaya çıkmaktadır. Genç nüfusunu yıllarca süren savaşlarda kaybetmiş bir milletin köylüsünün başkaca bir çıkış yolu kalmadığı ortadadır.

Buraya kadar verilen bilgiler ve yapılan tespitler neticesinde bir Orta Anadolu kenti olan Seydişehir Kazasının Meşrutiyetten Cumhuriyete ilköğretim kurumları hakkında önemli bazı veri ve sonuçlara ulaşılmış oldu.

Bibliyografya

1. Arşiv Vesikaları

1.1. Başbakanlık Osmanlı Arşivi

1.1.1. Maârif Nezâreti Mektûbî Kalemi: Dosya no.9, Gömlek no.18; Dosya no.9, Gömlek no.133; Dosya no.13, Gömlek no.127; Dosya no.20, Gömlek no.117; Dosya no.24, Gömlek no.11; Dosya no.28, Gömlek no.66; Dosya no.29, Gömlek no.85; Dosya no.30, Gömlek no.75; Dosya no.55, Gömlek no.80; Dosya no.63, Gömlek no.139; Dosya no.65, Gömlek no.73; Dosya no.72, Gömlek no.9; Dosya no.74, Gömlek no.60; Dosya no.112, Gömlek no.52; Dosya no.137, Gömlek no.71; Dosya no.137, Gömlek no.94; Dosya no. 217, Gömlek no.9; Dosya no.251, Gömlek no.3; Dosya no.435, Gömlek no.3; Dosya no.453, Gömlek no.3.

1.2. Konya Maârif Arşivi

Seydişehir İlk Mektep Muallim ve Muallimelerinin Kayıtlarına Mahsus Defterdir. (Klasör no.12)

Seydişehir Kazasının 1341 Sene-i Martından İtibaren İlk Mektep Muallimlerinin Kaydına Mahsus Defterdir. (Klasör no.11)

927-928' den İtibaren Seydişehri Merkez ve Kur'a Muallimlerine Aid Sicil Defteridir. (Klasör no.21)

Seydişehri Muallimlerine Aid Fiş Defteridir. (Klasör no.20)

Konya ve Mülhakatı Mekteb-i Umûmi (323) Cetvelleri. (Klasör no.37)

Umûmi Rüşdiyyeler (319-320) İmtihân-ı Umûmi Cetvelleri. (Klasör no.43)

Konya ve Bütün Mülhakatı (321-322-323-324) Rüşdiyye Mekteplerinin İmtihân-ı Umûmi Cetvelleri. (Klasör no.46)

Konya ve Bütün Mülhakatı İlk Mektep Muallimlerinin Sicil Numrolarının Kaydına Mahsus Defter. (Klasör no.56)

Konya ve Mülhakatı Mekteb-i Umûmi (1332-1333) İmtihan Defteri. (Klasör no.79)

Muallim Teftiş Defteri. (Klasör no.89)

1.3. Merkez ve Kesecik İlkokulu Arşivi

Seydişehir Rüşdîyesi İmtihân-ı Umûmi Cetveli 1326 ,1327,1328,1329.

Seydişehir Kazası Merkez İbtidâî Mektebi 1329-1330 yılı İmtihân-ı Umûmi Cetveli.

Seydişehir Kazası Mustafa Necib Bey Merkez İbtidâî Mektebi İmtihân-ı Umûmi Cetveli

1330-1331/1331-1332/1332-1333.

Seydişehir Kazası Numûne Mektebi İmtihân-ı Umûmi Cetveli 1334-1335 /1335-1336 / 1336-1337.

Seydişehir Merkez Zükur Mektebi İmtihân-ı Umûmi Cetveli 1337-1338 /1338-1339.

Seydişehir Merkez Erkek Mektebi İmtihân-ı Umûmi Cetveli 1339-1340.

Seydişehir Merkez İlk Erkek Mektebi İmtihân-ı Umûmi Cetveli.

1340-1341 (1924-1925) /1925-1926.

Kisecik Üçüncü Sınıf Ders Defteri 13.2.926.

Kisecik Talebe Sicil-i Umûmi Defteri.

2. Resmi Yayınlar

2.1. Konya Vilâyeti Sâl-nâmeleri

H.1285/ M.1868; H.1286/ M.1869; H. 1287/ M.1870; H.1288/ M.1871; H. 1289/ M.1872; H.1290/ M.1873; H.1291/ M.1874; H. 1292/ M.1875; H.1293/ M.1876; H.1294/ M.1877; H.1295/ M.1878; H. 1296/ M.1879; H. 1297/ M.1880; H. 1298/ M.1881; H. 1299/ M.1882; H. 1300/ M.1883; H.1301/ M.1884; H.1302/M.1885; H. 1303/ M.1886; H. 1304/ M.1887; H. 1305/ M.1888; H. 1306/ M.1889; H.1307/ M.1890; H. 1309/ M.1891; H.1310/ M.1892; H.1312/ M.1894; H.1314/ M.1896, ; H.1317/ M.1899; R. 1322/ M.1906; R. 1330/ M.1914.

2.2. Maârif Vekâleti Yayınları

Maârif Vekâleti Tebliğler Mecmûası, S.1, Yeni Gün Matbaası, Ankara 1926.

Maârif Vekâleti Tebliğler Mecmûası, S.6, Millî Matbaa, İstanbul 1926.

Maarif Vekâleti Tebliğler Mecmûası, S.7, Millî Matbaa, İstanbul 1926.

Maârif Vekâleti Tebliğler Mecmûası, S.8, Millî Matbaa, İstanbul 1926.

Maârif Vekâleti Tebliğler Mecmûası, S.10, Millî Matbaa, İstanbul 1926.

Maarif Vekâleti Tebliğler Mecmûası, S.11, Millî Matbaa, İstanbul 1927.

Maarif Vekâleti Tebliğler Mecmûası, S.13, Devlet Matbaası, İstanbul 1928.

Maarif Vekâleti Tebliğler Mecmûası, S.16, Devlet Matbaası, İstanbul 1927.

Maarif Vekâleti Tebliğler Mecmûası, S.18, Devlet Matbaası, İstanbul 1927.

Maarif Vekâleti Tebliğler Mecmûası, S.21-24, Devlet Matbaası, İstanbul 1928.

2.3. TBMM Zabıt Cerîdeleri

TBMM *Zabıt Cerîdesi*, C.7, 3. 3. 1340.

3. Kitaplar, Makaleler ve Tezler

3.1. Kitaplar

Abdülkerim Bin Şeyh Musa., *Makâlât-ı Seyyid Harun*, (haz; Cemal Kurnaz) TTK. yay., Ankara 1991.

ÂDEM, Mahmut, *Ulusal Eğitim Politikamız ve Finansmanı*, Ankara 1993.

AHMET RASİM, *Resimli Küçük Tarih-i Osmanî*, İstanbul 1329.

AKYOL, Taha, *Atatürk'ün İhtilâl Hukuku*, Doğan Kitap, İstanbul 2012.

AKYÜZ, Yahya, *Türk Eğitim Tarihi (Başlangıçtan 1999'a)*, İstanbul 1999.

_____, *Türkiye'de Öğretmenlerin Toplumsal Değişmedeki Etkileri (1839-1950)*, Pegem Akademi yay., Ankara 2012.

ARABACI, Caner, *Millî Mücadele Dönemi Konya Öğretmenleri*, Konya 1991.

- ARSLAN, Mehmet Metin, *Millî Eğitim ile İlgili Mevzuat*, Ankara 1993.
- ATALAY, Adem, *Mahmud Es 'ad Efendi*, Tekin Kitabevi, Konya 2010.
- AYAZ, Abdurrahman, *Seydişehir Tarihi Seyyid Harun Veli Şeyh Hacı Abdullah Efendi*, Seydişehir 2003.
- BAYKARA, Tuncer, *Osmanlılarda Medeniyet Kavramı ve Ondokuzuncu Yüzyıla Dair Araştırmalar*, Akademi Kitapevi, İzmir 1992.
- BİNBAŞIOĞLU, Cavit, *Türk Eğitim Düşüncesi Tarihi*, Ankara 2005.
- _____, *Türkiye 'de Eğitim Bilimleri Tarihi*, MEB. yay., İstanbul 1995.
- CEVAD, Mahmud, *Maârif-i Umûmiye Nezâreti Tarihçe-i Teşkilâtı ve İcraâtı*, İstanbul 1338.
- CEYHAN, Özlem, *Göçü-yi Kebir Kazası Vakıf Eserleri*, Çizgi Kitabevi, Konya 2012.
- CİCİOĞLU, Hasan, *Türkiye Cumhuriyetinde İlk ve Orta Öğretim*, AÜEBF yay., 2. Baskı, Ankara 1985.
- ÇADIRCI, Musa, *Tanzimat Döneminde Anadolu Kentlerinin Sosyal ve Ekonomik Yapısı*, TTK. yay., Ankara 1997.
- ÇAVDAR, Tevfik, *Millî Mücadele Başlarken Sayılarla Vaziyet ve Manzara-i Umûmiye*, Milliyet yay., 1971.
- ÇELENK, Süleyman - Neşe Tertemiz - Nurdan Kalaycı, *İlköğretim Programları ve Gelişmeler* (Program Geliştirme İlke ve Teknikleri Açısından Değerlendirilmesi), Ankara 2000.
- DEĞERLİ, Ayşe, *Seydişehir Fiziki ve Sosyoekonomik Yapı (1305-1920)*, Çizgi Kitabevi, Konya 2013.
- DEWEY, John, *Türkiye Maârifi Hakkında Rapor*, Devlet Basımevi, İstanbul 1939.
- DOKTOR HAZİK, *Sıhî ve Zirâi Ma 'lûmât-ı Fenniyye*, İstanbul 1329.
- DURANOĞLU, Râşid, *Yanan Gönül*, Yeni kitap Basımevi, Konya 1939.
- ERDOĞRU, Mehmet Akif, *Osmanlı Yönetiminde Beyşehir Sancağı*, IQ Kültür Sanat yay., İstanbul 2006.
- ERGİN, Osman, *Türk Maârif Tarihi*, C.I,II,III,IV,V Eser Matbaası, İstanbul 1977.

- ERGÜN, Mustafa, *İkinci Meşrûtiyet Devrinde Eğitim Hareketleri (1908-1914)*, Ocak yay., Ankara 1986.
- _____, *Atatürk Devri Türk Eğitimi*, Ocak yay., Ankara 1997.
- ESKİ, Mustafa, *Cumhuriyet Döneminde Bir Devlet Adamı Mustafa Necati*, ATAM. yay., Ankara 1999.
- FAİK SABRİ, *Küçük Mekteplilere Coğrafya Dersleri*, Maârif Matbaası, İstanbul 1925.
- GAZÎ MUSTAFA KEMÂL, *Nutuk*, Türk Tayyâre Cemiyeti yay., Ankara 1927.
- GÖKBİLGİN, Tayyib, *Osmanlı Paleografya ve Diplomatik İlmî*, Enderun Kitabevi, 2. Baskı, İstanbul 1992.
- GÜRBÜZ, Mehmet Ali, *Derebucak (Âlimleri, Şehitleri, Gazileri ve Bazı Sülâleleri)*, Konya 2007.
- HAFIZ NURİ BEY, *Ta'lim-i Kırâat Kur'an'dan Tecvîd*, Dersaadet 1330.
- _____, *Amelî Ulûm-ı Dîniyye*, Der-saâdet 1328.
- KAFADAR, Osman, *Türk Eğitim Düşüncesinde Batılılaşma*, Vadi yay., Ankara 1997.
- KARPAT, Kemal, *Osmanlı Nüfusu (1830-1914) Demografik ve Sosyal Özellikleri*, (Çev. Bahar Tırnakçı) Tarih Vakfı Yurt yay., İstanbul 2003.
- KARPUZ, Haşim, *Türk Kültür Varlıkları Envanteri Konya*, C. III., TTK. yay., Ankara 2009.
- KAPLAN, İsmail, *Türkiye'de Millî Eğitim İdeolojisi ve Siyasal Toplumsallaşma Üzerindeki Etkisi*, İletişim yay., İstanbul 1999.
- KOÇER, Hasan Ali, *Türkiye'de Modern Eğitimin Doğuşu ve Gelişimi (1773-1923)*, MEB. yay., İstanbul 1991.
- KODAMAN, Bayram, *Abdülhamid Devri Eğitim Sistemi*, TTK. yay., Ankara 1991.
- KÖSTÜKLÜ, Nuri, *Sosyal Tarih Perspektifinden Yalvaç'ta Aile (1892-1908)*, Konya 1996.
- _____, *Milî Mücadele'de Denizli, Isparta ve Burdur Sancakları*, ATAM. yay., Ankara 1999.
- _____, *Kâzım Karabekir ve Eğitim*, Çizgi Kitapevi, Konya 2009.

- KUM, Naci, *Yalvaç Armağani* (Yayına haz. Nuri Köstüklü-Ali Yüncü) Yalvaç Belediyesi Kültür yay., Ankara 2012.
- KURNAZ, Şefika, *Cumhuriyet Öncesinde Türk Kadını (1839- 1923)*, MEB. yay., İstanbul 1992.
- KURTULGAN, Kürşat, *Balkan Muhacirlerinin Konya Vilayetine İskânı(1923-1933)*, Çizgi Kitabevi, Konya 2010.
- LEWİS, Bernard, *Modern Türkiye'nin Doğuşu*, (Çev. M. Kıratlı), TTK. yay., Ankara 2000.
- MEHMED ASİM-AHMED CEVAD, *Anadolu Yavrusunun Kitabı*, Orhânîye Matbaası, İstanbul 1334.
- MEHMED İZZET, *Yeni İlm-i Hendese*, Kanâat Matbaası, 2.Baskı, İstanbul R.1341/M.1925.
- MEHMED SELAHADDİN BEY, *İttihad ve Terakki'nin Kuruluşu ve Osmanlı Devleti'nin Yıkılışı Hakkında Bildiklerim*, (Sadeleştiren: Ahmet Varol), İnkılâb yay., İstanbul 1990.
- MERAY, Seha L. - Olcay, Osman, *Osmanlı İmparatorluğunun Çöküş Belgeleri (Mondros Bırakışması, Sevr Andlaşması, İlgili Belgeler)*, AÜSBF yay., Ankara 1977.
- MİDHAT SADULLAH, *Yeni Usûl Tahrîr ve Kitâbet Dersleri*, İstanbul R.1334.
- MUSTAFA NURİ, *İptidai Hesâb*, Necm-i İstikbâl Matbaası, İstanbul 1340.
- MUSTAFA RAHMÎ, *Gazî Paşa Hazretlerinin Maârif Umdesi ve Asrî Terbiye ve Maârif* (haz. Mustafa Şahin), ATAM. yay., Ankara 2004.
- MÜDERRİSOĞLU, Alptekin, *Kurtuluş Savaşı'nın Malî Kaynakları*, ATAM. yay., Ankara 1990.
- ÖNDER, Mehmet, *Seydişehir Tarihi*, Seydişehir Belediyesi yay., Konya 1986.
- ÖZDEMİR, Bahattin, *Derebucak (Yazı Kalır Tarih Olur)*, Pınarbaş Matbaacılık yay., Derebucak 2013.
- PAKALIN, Mehmet Zeki, *Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü*, C.I, II, III, MEB. yay., İstanbul 1993.
- RÛŞEN EŞREF-MİDHAT SADULLAH-NECMEDDİN SÂDİK, *Yeni Kirâat Kitabı*, Şirket-i Mürettibiye Matbaası, İstanbul 1336.

- SAİD HALİM PAŞA, *Buhranlarımız ve Son Eserleri* (Hazırlayan: M. Ertuğrul Düздаğ), İz Yayıncılık, 2. Baskı, İstanbul 1993.
- SAKAOĞLU, Necdet, *Osmanlı'dan Günümüze Eğitim Tarihi*, Bilgi Üniversitesi yay., İstanbul 2003.
- SARIÇELİK, Kerim, *Konya'da Modern Eğitim Kurumları (1869-1919)*, Çizgi kitabevi, Konya 2010.
- SHAW, Stanford J.- Ezel Kural, *Osmanlı İmparatorluğu ve Modern Türkiye*, C.II, E yay., İstanbul 1983.
- SÜMER, Faruk, *Oğuzlar (Türkmenler-Tarihleri, Boy Teşkilâtı Destanları)*, Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı yay., 5. Baskı, İstanbul 1999.
- TUNAYA, Tarık Zafer, *Türkiye'de Siyasi Partiler 1859-1952*, İstanbul 1952.
- UNAT, Fâik Reşit, *Türkiye Eğitim Sisteminin Gelişmesine Tarihî Bir Bakış*, MEB. yay., Ankara 1964.
- UZUNÇARŞILI, İsmail Hakkı, *Anadolu Beylikleri ve Akkoyunlu Karakoyunlu Devletleri*, TTK. yay., Ankara 1988.
- YALÇIN, Durmuş- Yaşar Akbıyık- Yücel Özkaya- Gülnihal Bozkurt- Dursun Ali Akbulut- Erdinç Tokgöz- Refik Turan- Nuri Köstüklü- Mustafa Balcıoğlu- M.Akif Tural- Cezmi Eraslan- Cemal Avcı, *Türkiye Cumhuriyeti Tarihi II*, ATAM. yay., Ankara 2000.
- Yazım Kılavuzu*, Türk Dil Kurumu yay., Ankara 2012.
- YAZIR, Mahmud, *Eski Yazıları Okuma Anahtarı*, Vakıflar Umum Müdürlüğü Neşriyatı, Edebiyat Fakültesi Matbaası, 2. Baskı, İstanbul 1974.
- Yeni Sarf-ı Osmanî*, İstanbul 1327.
- YILDIZ, Şerafettin, *İz Bırakan Seydişehirli 1320-1923 (Beylikler ve Osmanlı Dönemi)*, Aybil Yayınevi, Konya 2013.
- YÜCEL, Hasan Ali, *Türkiye'de Orta Öğretim*, Kültür Bakanlığı yay., Ankara 1994.

3.2. Makaleler

- AKYÜZ, Yahya, “ Atatürk ve 1921 Eğitim Kongresi”, *Cumhuriyet Döneminde Eğitim*, MEB. yay., İstanbul 1983.

AYTÜL, Tamer- Alanur Çavlin Bozbeyoğlu, “1927 Nüfus Sayımının Türkiye’de Ulus Devlet İnşasındaki Yeri: Basında Yansımalar”, *Nüfus Bilim Dergisi/ Turkish Journal of Population Studies*, S.26, 2004.

ÇAPA, Mesut, “Cumhuriyetin İlk Yıllarında Tarih Öğretimi”, *Atatürk Yolu Dergisi*, Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü yay., C.8, S.29-30, Mayıs-Kasım 2002.

ERGİN, Feridun, “ Birinci Dünya Savaşında ve Atatürk Döneminde Fiyatlar ve Gelirler”, *İstanbul Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Yıllığı II*, İstanbul 1987.

İNAN, M. Rauf, “1920’lerde Türk Millî Eğitimi”, *Cumhuriyet Döneminde Eğitim*, MEB. yay., İstanbul 1983.

ÖZ, M. Feyzi, “Okul Öncesi Eğitim”, *Cumhuriyet Döneminde Eğitim*, MEB. yay., İstanbul 1983.

ÖZTÜRK, Namık, “Cumhuriyetin Başlangıcından Günümüze Birleştirilmiş Sınıflar Uygulaması”, *Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi Dergisi*, S.22, 2007.

TUĞLUOĞLU, Fatih -Tuncay Tunç, “1926 İlmektep Müfredâtı ve Cumhuriyet Dönemi Eğitiminin Ekonomik Hedefleri” *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, C.XXVI, S.76, Mart 2010.

3.3. Tezler

PARLAK, Muharrem, *Hurufat Defterleri Işığında Seydişehir*, SÜSBE Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Konya 2009.

TENGER, Süleyman, *Rüştiye Mekteplerinin Tarihi Gelişimi ve Din Eğitimi ve Öğretimi*, AÜSBE Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2005.

YILDIZ, Nebile, *Seydişehir ve Civar Köylerdeki Heykeltıraşlık Eserler*, SÜSBE Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Konya 2004.

YILDIRIM, Mehmet Ali, *Tanzimat Döneminde Meslek Okulları*, AÜSBE Tarih Ana Bilim Dalı Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara 2010.

4. Kaynak Kişiler

ATABEK, Mehmet, “Ortaviran İptidaisi”, konulu röportaj, Ortakaraören, 17 Kasım 2012.

BÖĞREKKAYA, Hüseyin, “Çalmanda Mektebi” konulu röportaj, Ketenli, 07 Eylül 2013.

ÇETİNKAYA, Güzel, emekli, “Kisecik İptidaisi” konulu röportaj, Kisecik, 9 Eylül 2012.

ÇİFTÇİ, Mevlüt, “İncesu Mektebi” konulu röportaj, İncesu, 6 Nisan 2013.

ÇİĞDEM, Kadir, “Manastır Mektebi” konulu röportaj, Muradiye, 28 Eylül 2013.

DÖNMEZ, Ali Yaşar, “Karacaören İptidaisi” konulu röportaj, Karacaören, 16 Haziran 2013

ERDAYANDI, Kâmil, “Hüseyin Hilmi Erdayandı ve Kız Mektebi” konulu röportajlar, Seydişehir, 21 Mart 2013/8 Mayıs 2013.

GİR VAT, Mehmet, “Nüzumla Mektebi” konulu röportaj, Yaylacık, 17 Ağustos 2013.

HARMANKAYA, Nihat, emekli öğretmen, “Karacaören İptidaisi” konulu röportaj, Karacaören, 4 Kasım 2012.

KAVAKLI, Ali Erkan, “Kavak Mektebi” konulu röportaj, Seydişehir, 28 Eylül 2013.

KAYA, Hasan “Gevrekli İptidaisi ve Gevrekli Mektebi” konulu röportajlar. Gevrekli, 2 Aralık 2012/07 Eylül 2013.

KÖSE, İzzet, emekli, “İncesu Mektebi” konulu röportaj, İncesu, 6 Nisan 2013.

MIDİK, Hüseyin, emekli, “Bostandere Mektebi” konulu röportaj, Bostandere, 24 Ağustos 2013.

PASLI, Bahaddin, emekli-şair, “Aşağı Mahalle İptidaisi ve Seydişehir Rüştüye Mektebi” konulu röportaj, Seydişehir, 6 Mayıs 2012.

PINAR, Halil İbrahim, “Akçalar Mektebi” konulu röportaj, Akçalar, 12 Eylül 2012.

SAKARYA, Ahmet, emekli öğretmen, “Seydişehir Numûne Mektebi” konulu röportaj, Meram, 20 Ağustos 2012.

SÜNGÜLÜ, Eşref, “Taraşçı Mektebi” konulu röportaj, Taraşçı, 27 Eylül 2013.

YALÇIN, Hüseyin, emekli, “Bostandere Mektebi” konulu röportaj, Bostandere, 24 Ağustos 2013.

Ekler

قضاء سيد شهرى			
قائم مقامى محمد رسى افندى ناىجا احمد راشدا افندى مفتى حسين افندى مال و تجرات مدبرى اسمعيل افندى			
مجلسى راءه		مجلسى دعاوى	
رئيس	قائم مقام	رئيس	ناىش
خليل افندى	خليل افندى	مدبرى	حاجى مصطفى افندى
حاجى محمود افندى	حاجى محمود افندى		عثمان افندى
برهان افندى	برهان افندى		قولا فالقندى مخمخ حسن اغا
مال و تجرات مدبرى	مال و تجرات مدبرى		دعاوى كاتبى رضا افندى
صندوق امينى طعوا افندى مع مشافلى كورخى ناجيه سى ضابطه مامور اسماعيل اغا			

Ek-1: H.1285/ M.1868 tarihli Konya Vilâyeti Sâl-nâmesi'nde Seydişehir Kazası ile ilgili kısım.

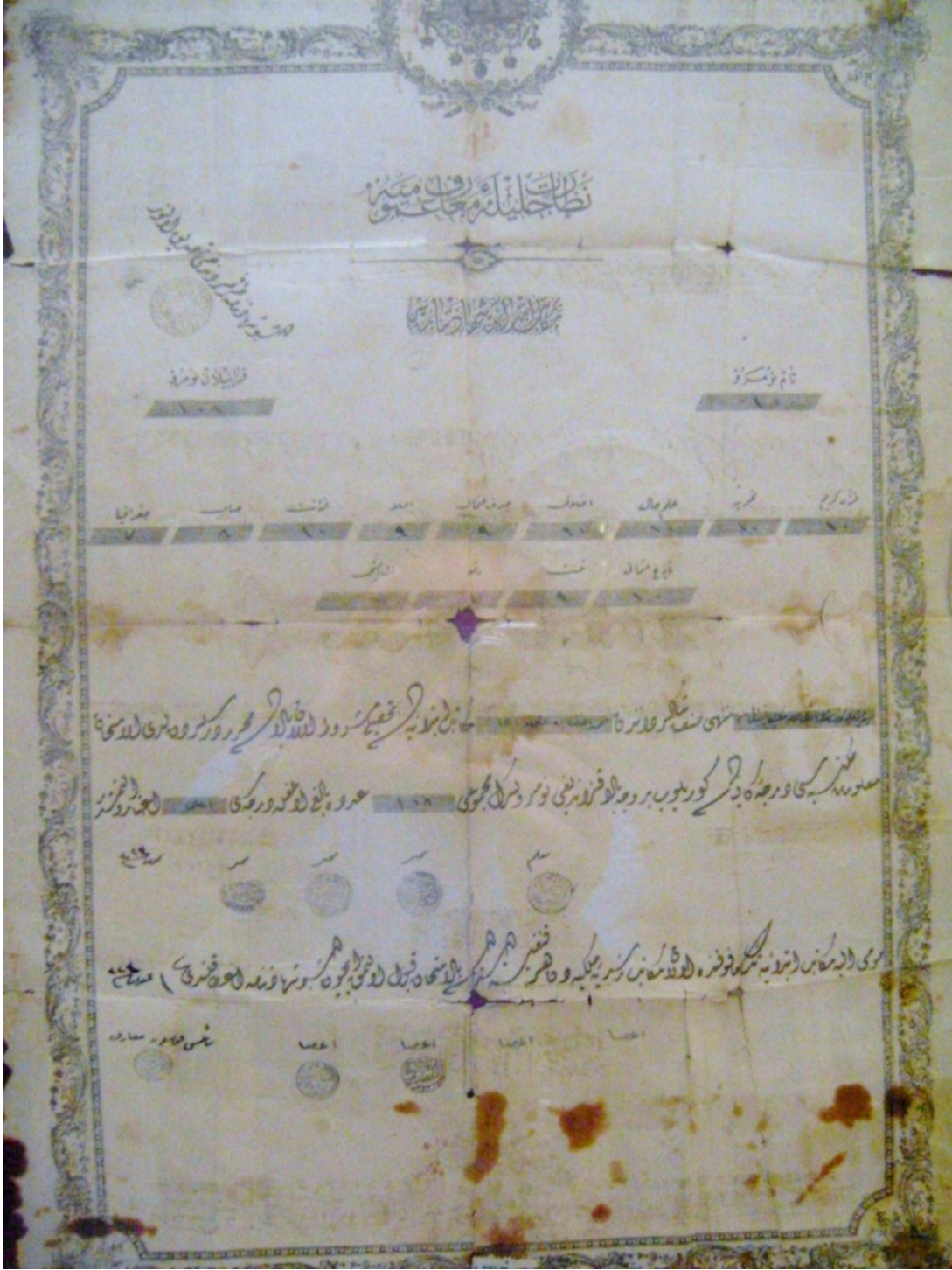
Ek-2: Muallimhane Camiinin mihrabı üzerinde yer alan Hoca Receb Muallimhanesi'nin kitabesi (H. 936-M. 1529).

Ek-5: Osman Ağa oğlu Hafız Mehmed Efendi'nin Seydişehir Rüştîyesi'nden aldığı R.1328 / M.1912 tarihli şahâdet-nâme (Bahaddin Paslı'dan).

Ek-6: Aşağı Mahalle İptidai Mektebi ve Seydişehir Rüştiyesi mezunu Osman Ağa oğlu Hafız Mehmed Efendi 1894-1968 (Bahaddin Paslı'dan).

Ek-7: Osman Ağa oğlu Hafız Mehmed Efendi'ye ait, Aşağı Mahalle İptidai Mektebi'nden verilen R.1324 / M. 1908 tarihli şahâdet-nâme (Bahaddin Paslı'dan).

تلفیظ
تلفیظ

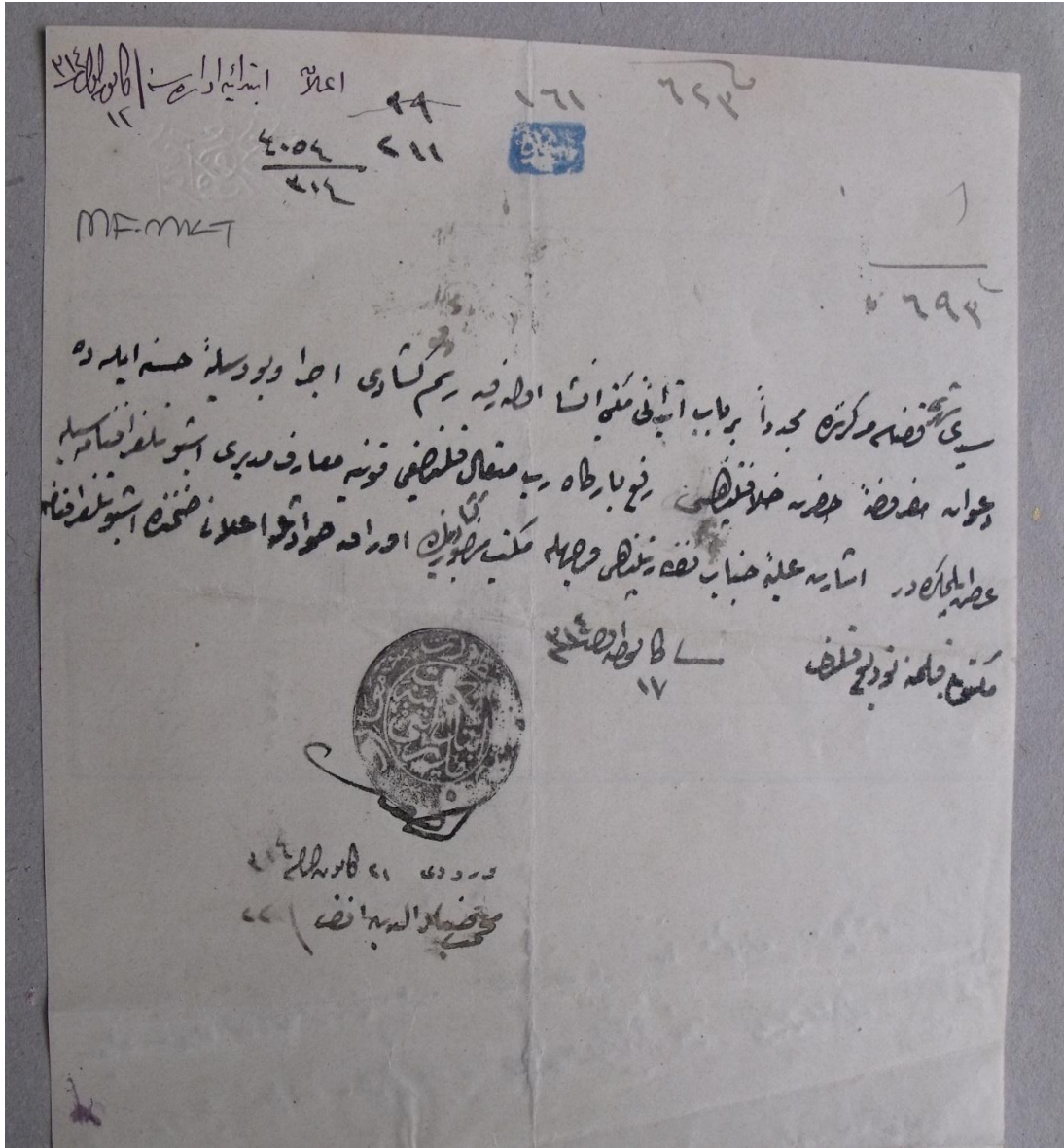
بجا ابرار تلفیظ افرینان جلالی در وقت هجرت بزرگوارت قبولت قبولت قبولت

وصول نمودن											
امضال		کارزار									
ماورنوبق مکاتیب		متوسط مرکز									
امور و اسباب		ارزاش									
ماورنوبت		بداختابن	۰	۰							
کشیه ایلاموز		خاتم خار	۰	۰							
آخذ ایدن بلاموز		صنعتی اسالی	۰	۰							

معرفه و علم

سیدی سیده فاضله و سیده یکتا اینها است اولی و سیده و سیده کون رسم کساری
احدی و بود سید ابدره دعوتی سیده عینه و سیده تدارک و سیده سیده - ا
قوه معرفت سیدی
عمر

Ek-8: Seydişehir İptidasi'nin yeni binasının tamamlanarak açıldığının, Maârif Nezâret-i Celîlesine bildirildiği 21 Aralık 1898 tarihli telgraf metni (BOA. MF.MKT., 453/3).

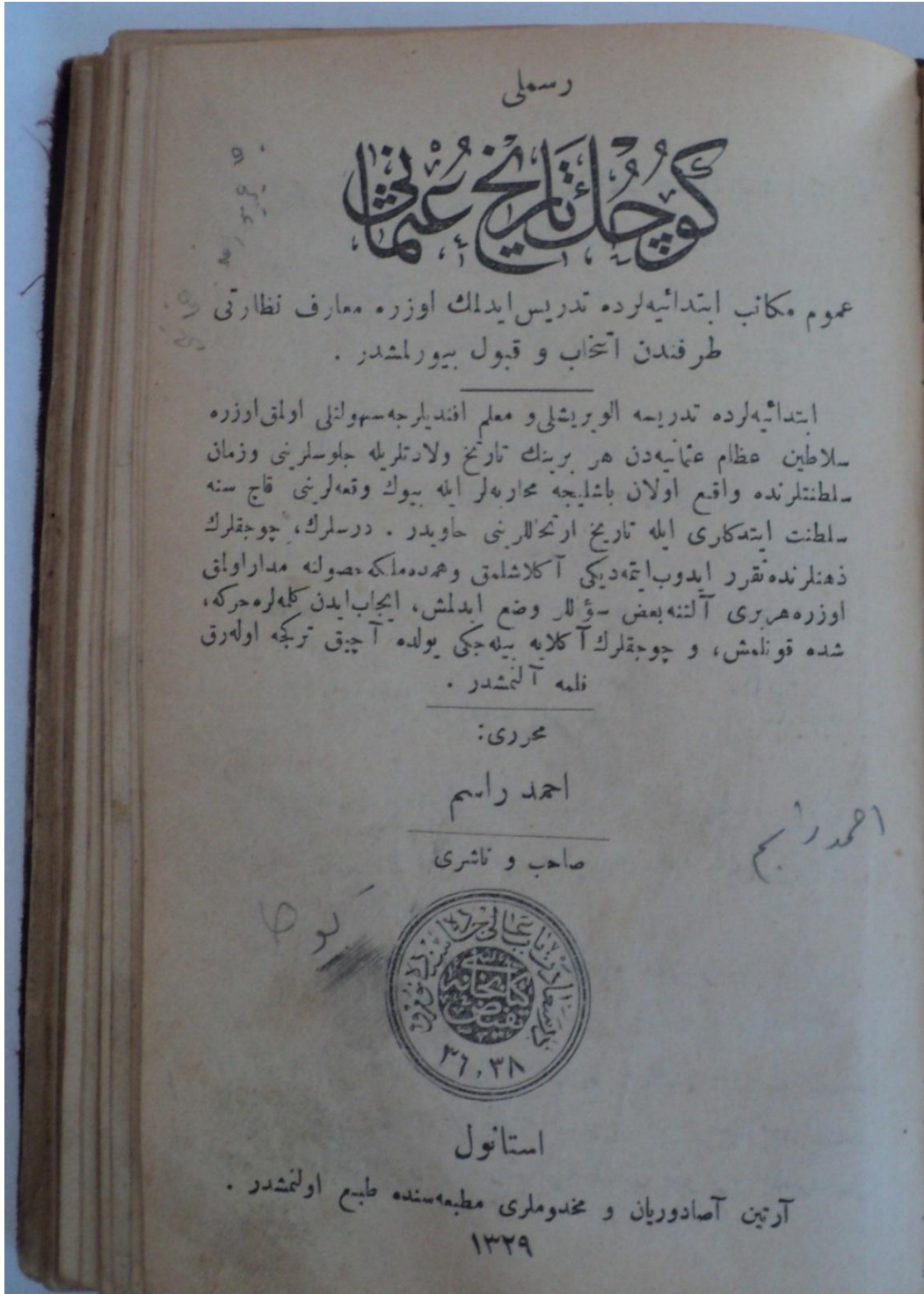
Ek-9: Maârif Nezâret-i Celîlesi tarafından, Seydişehir Kazasında yeni bir iptidai mektebi yapıldığının resmî olarak i'lânına dâir İptidaiye idaresi'ne yazılan 24 Aralık 1898 tarihli yazı (BOA. MF.MKT., 453/3).

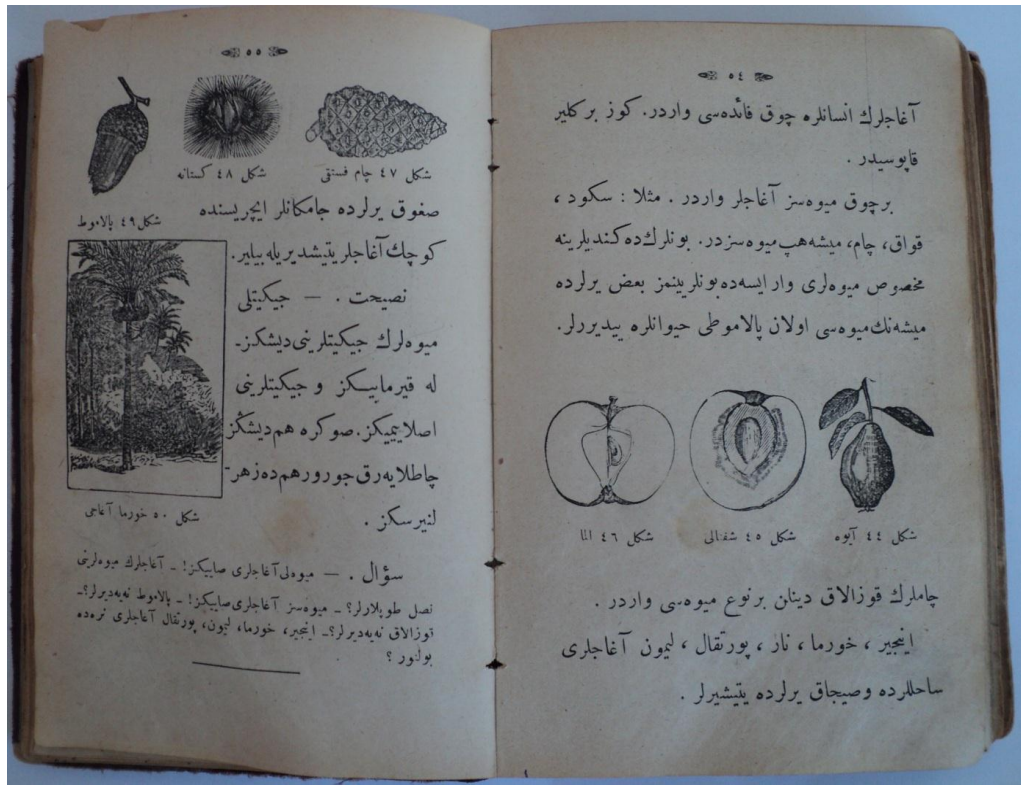
Ek-10: Mahmut Esad Efendi (Ali Demirok'tan)

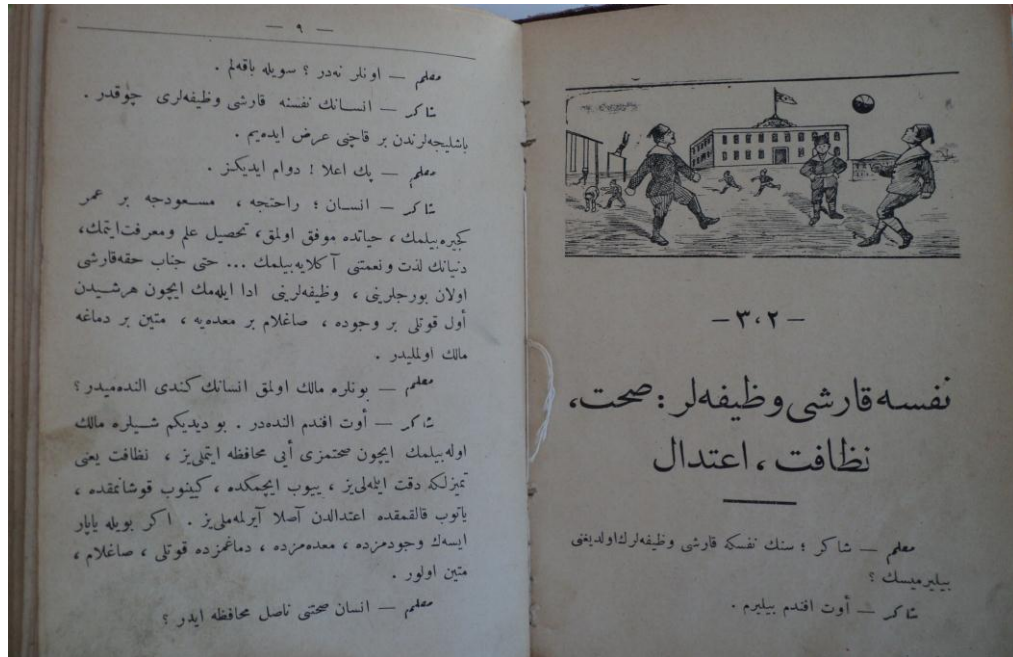
Ek-11: Ord. Prof. Dr. Sadi Irmak (Ahmet Aksoy'dan).

Ek-12: İptidai Mekteplerinde Tarih dersinde okutulan *Resimli Küçük Tarih-i Osmânî* kitabı'nın kapağı.

Ek-13: İptidai Mekteplerinde Zirâat dersinde okutulan *Ma'lûmât-ı Fenniyye* kitabından bir bölüm.

Ek-14: İptidai Mekteplerinde okutulan *Musâhabât-ı Ahlâkiyye* ders kitabından bir bölüm.

Cilt

No umumi

hususî

..... kurs

T. C.

Millet mektebi
Şehadetnamesi

Maarif mintakası *Konya* Vilâyet *Konya* Kaza
Sarıdışehsi Nahiye Şehir Kasaba
Köy *Kesecik* Mahalle

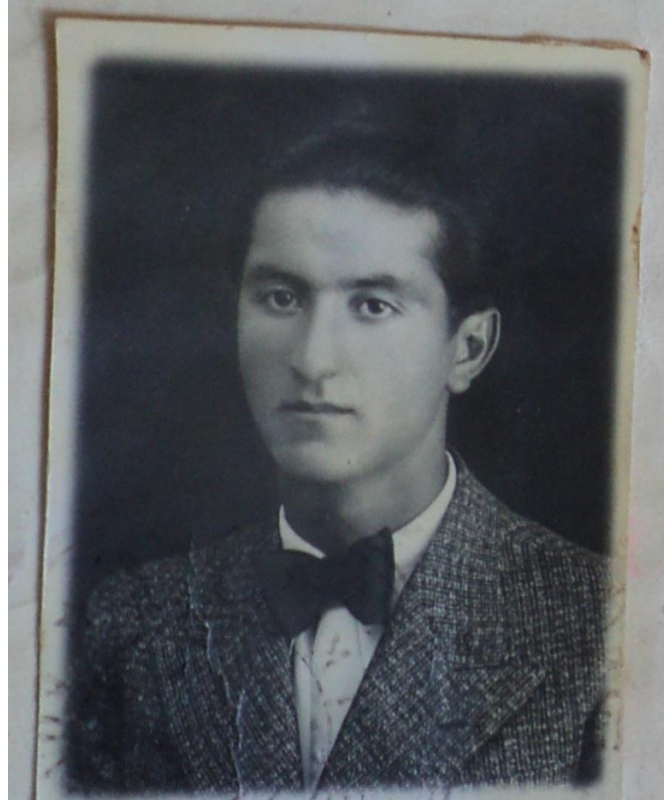
B Dershanesi

326 doğumlu *Mustafa* ^{hanım} B. ef. *1.1.1929* dan
3.5.1929 kadar derslere devam etmiş ve yapılan imti-
han neticesinde yeni harflerle Türkçe okuma ve yaz-
mayı eyice öğrendiği anlaşılmış olduğundan kendisine
bu şehadetname verilmiştir . *13.6* , 1929

Muallim *O. Kiri* Maarif müdürü *Hasip*
Idare heyeti reisi

Babalık matbaası—Konya

Ek-15: Kesecik Köyünden R.1326 (M. 1910) doğumlu Mustafa Efendi'nin 13.6.1929 tarihli Millet Mektebi şahâdet-nâmesi (Kesecik İlkokulu Arşivi'nden).

Ek-16: Ahmet Sakarya Konya Lisesi Öğretmen Kolunu bitirdiği yıllarda (1935-Ahmet Sakarya'dan)

امتحان عهد و عهد

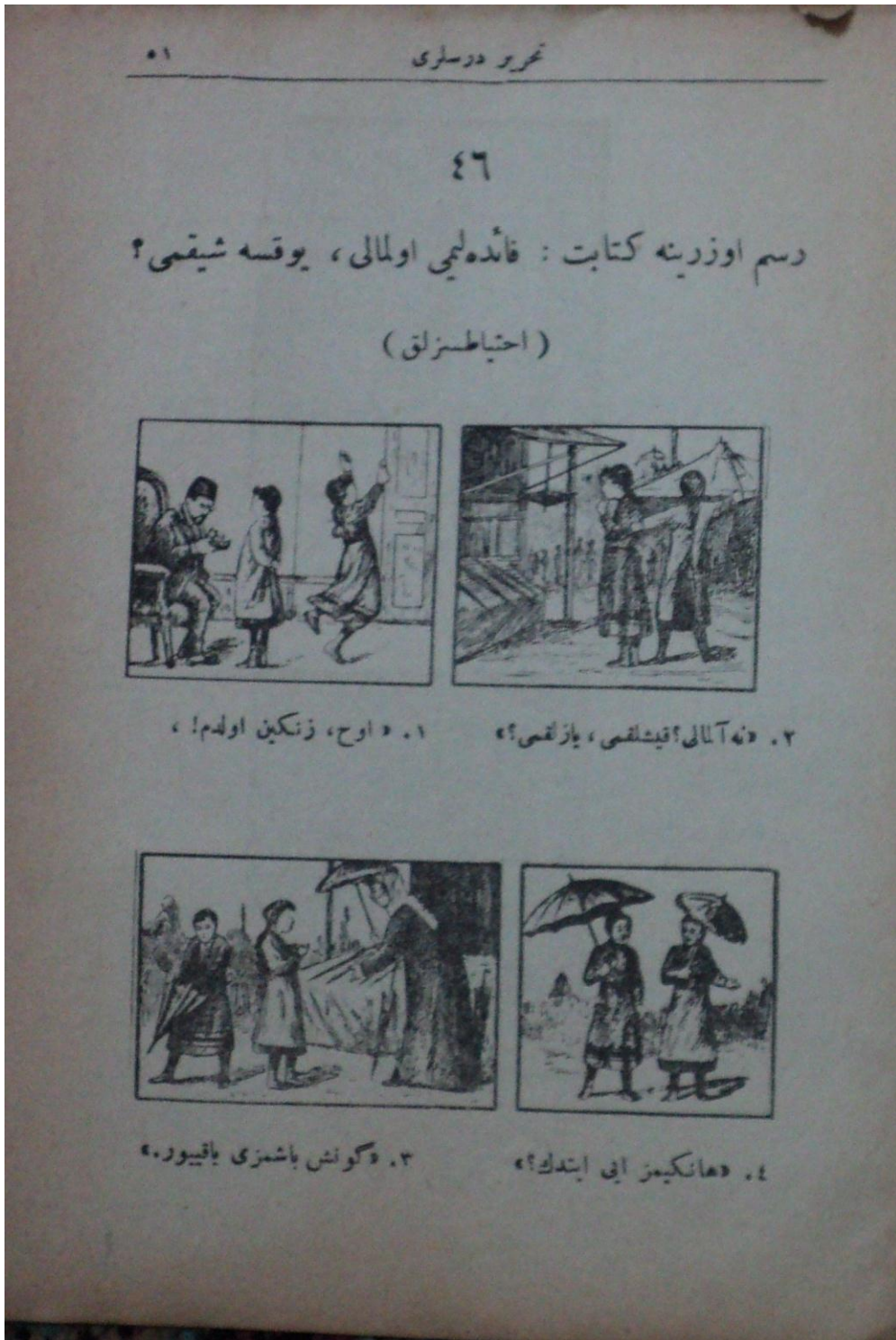
شماره
سی و شش
مدرسه اولاد ارشد کنتی

۱۳۴۱ - ۱۳۴۰

ردیف	نام و نام خانوادگی	تاریخ تولد	محل تولد	مدرسه	نمره اول	نمره دوم	نمره سوم	نمره چهارم	نمره پنجم	نمره ششم	نمره هفتم	نمره هشتم	نمره نهم	نمره دهم	نمره یازدهم	نمره بیستم	نمره سی و یکم	نمره سی و دوم	نمره سی و سوم	نمره سی و چهارم	نمره سی و پنجم	نمره سی و ششم	نمره سی و هفتم	نمره سی و هشتم	نمره سی و نهم	نمره سی و دهم	نمره سی و یازدهم	نمره سی و دهم
۱۱۸	محمد اصفهانی	۱۳۰۰	اصفهان	اصفهان	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴	۱۵	۱۶	۱۷	۱۸	۱۹	۲۰	۲۱	۲۲	۲۳	۲۴	۲۵	۲۶	۲۷	۲۸	۲۹	۳۰
۱۱۹	محمد اصفهانی	۱۳۰۰	اصفهان	اصفهان	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴	۱۵	۱۶	۱۷	۱۸	۱۹	۲۰	۲۱	۲۲	۲۳	۲۴	۲۵	۲۶	۲۷	۲۸	۲۹	۳۰
۱۲۰	محمد اصفهانی	۱۳۰۰	اصفهان	اصفهان	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴	۱۵	۱۶	۱۷	۱۸	۱۹	۲۰	۲۱	۲۲	۲۳	۲۴	۲۵	۲۶	۲۷	۲۸	۲۹	۳۰
۱۲۱	محمد اصفهانی	۱۳۰۰	اصفهان	اصفهان	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴	۱۵	۱۶	۱۷	۱۸	۱۹	۲۰	۲۱	۲۲	۲۳	۲۴	۲۵	۲۶	۲۷	۲۸	۲۹	۳۰
۱۲۲	محمد اصفهانی	۱۳۰۰	اصفهان	اصفهان	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴	۱۵	۱۶	۱۷	۱۸	۱۹	۲۰	۲۱	۲۲	۲۳	۲۴	۲۵	۲۶	۲۷	۲۸	۲۹	۳۰
۱۲۳	محمد اصفهانی	۱۳۰۰	اصفهان	اصفهان	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴	۱۵	۱۶	۱۷	۱۸	۱۹	۲۰	۲۱	۲۲	۲۳	۲۴	۲۵	۲۶	۲۷	۲۸	۲۹	۳۰
۱۲۴	محمد اصفهانی	۱۳۰۰	اصفهان	اصفهان	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴	۱۵	۱۶	۱۷	۱۸	۱۹	۲۰	۲۱	۲۲	۲۳	۲۴	۲۵	۲۶	۲۷	۲۸	۲۹	۳۰
۱۲۵	محمد اصفهانی	۱۳۰۰	اصفهان	اصفهان	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴	۱۵	۱۶	۱۷	۱۸	۱۹	۲۰	۲۱	۲۲	۲۳	۲۴	۲۵	۲۶	۲۷	۲۸	۲۹	۳۰
۱۲۶	محمد اصفهانی	۱۳۰۰	اصفهان	اصفهان	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴	۱۵	۱۶	۱۷	۱۸	۱۹	۲۰	۲۱	۲۲	۲۳	۲۴	۲۵	۲۶	۲۷	۲۸	۲۹	۳۰
۱۲۷	محمد اصفهانی	۱۳۰۰	اصفهان	اصفهان	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴	۱۵	۱۶	۱۷	۱۸	۱۹	۲۰	۲۱	۲۲	۲۳	۲۴	۲۵	۲۶	۲۷	۲۸	۲۹	۳۰

پسندیدم اینها را در این مدرسه

Ek-17: Merkez İlk Erkek Mektebi R.1340-1341 (M.1924-1925) İmtihân-ı Umûmi Cetveli beşinci sınıf (Merkez İlkokulu Arşivi'nden).

Ek-18: İptidai Mekteplerinde okutulan *Yeni Usûl Tahrîr ve Kitâbet Dersleri* kitabından bir bölüm.

Ek-19: 1930 yılında Pınarbaşı mevkiinde gezi ve piknik yapan Merkez Mektebi öğretmen ve öğrencilerinden bir kısmı (Kâmil Erdayandı'dan).

Sağdan sola: Hüseyin Hilmi Bey (Erdayandı), Ahmet Bey (Bilban), Hasan Rüştü Bey (Ergen), Enis Bey (Şanlıoğlu), Raşit Bey (Gökteke), Abdullah Bey (Erkan), Süleyman Bey (Tekeli), Başöğretmen Mustafa Bey.

Ek-20: Hasan Rüştü Ergen (Ahmet Aksoy'dan).

Ek-21: Seydişehir Merkez Mektebi (Ahmet Aksoy'dan).

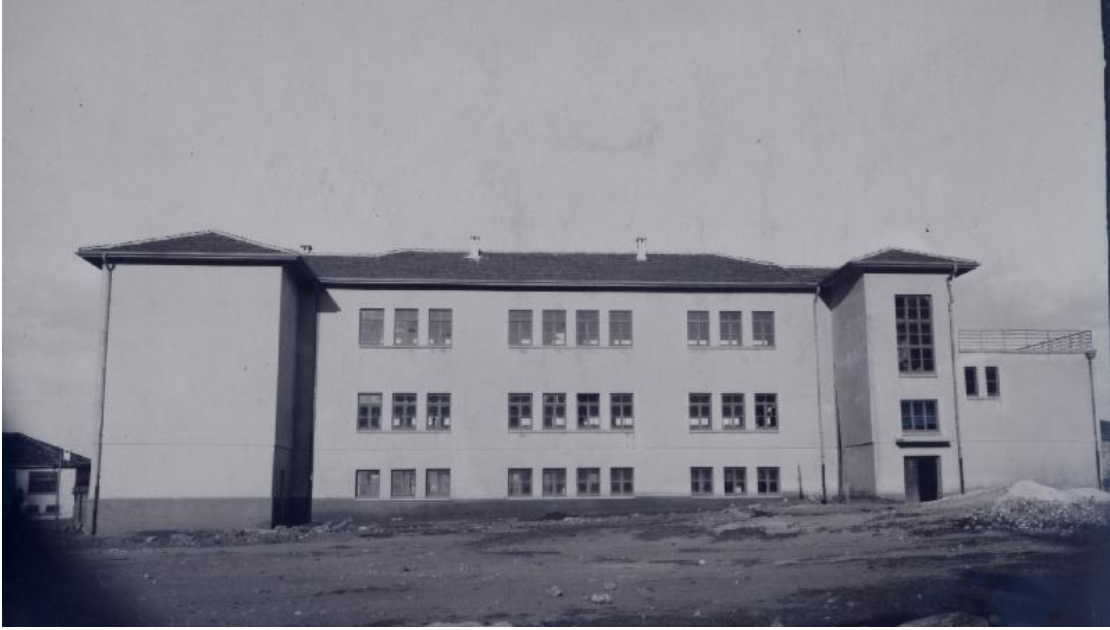

Ek-23: Seydişehir Merkez Mektebi'nin 1930 yılı öğretmenlerinden bir bölümü (Kâmil Erdayandı'dan)

Sol baştan: Abdullah Zihni Bey ve Hanımı, Raşid Bey (Gökteke), Hasan Rüştü Bey (Ergen), Başöğretmen Mustafa Bey, Ahmet Bey (Bilban), Süleyman Bey (Tekeli) ve kızı Ülkü, Hüseyin Hilmi Bey (Erdayandı).

Ek-24: Cumhuriyetin ilk yıllarında Seydişehir Muallimhane Cami ve çevresi (Ahmet Aksoy'dan).

Ek-25: 2008 yılında yıkılan Seydişehir Merkez İlkokulu

Ek-26: 1930 yılında Seydişehirde bir bayram kutlaması (Ahmet Aksoy'dan).

Ek-27: Akçalar Mektebi (En sağdaki bina-Akçalar İlkokulu Arşivi'nden).

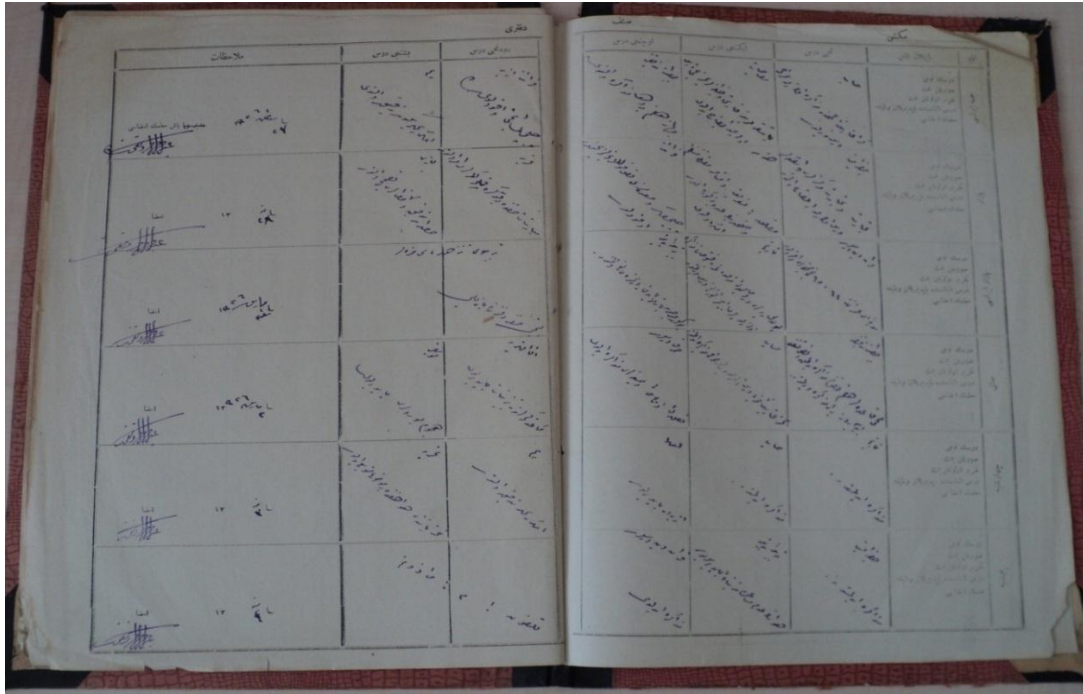
Ek-28: Bostandere Mektebi.

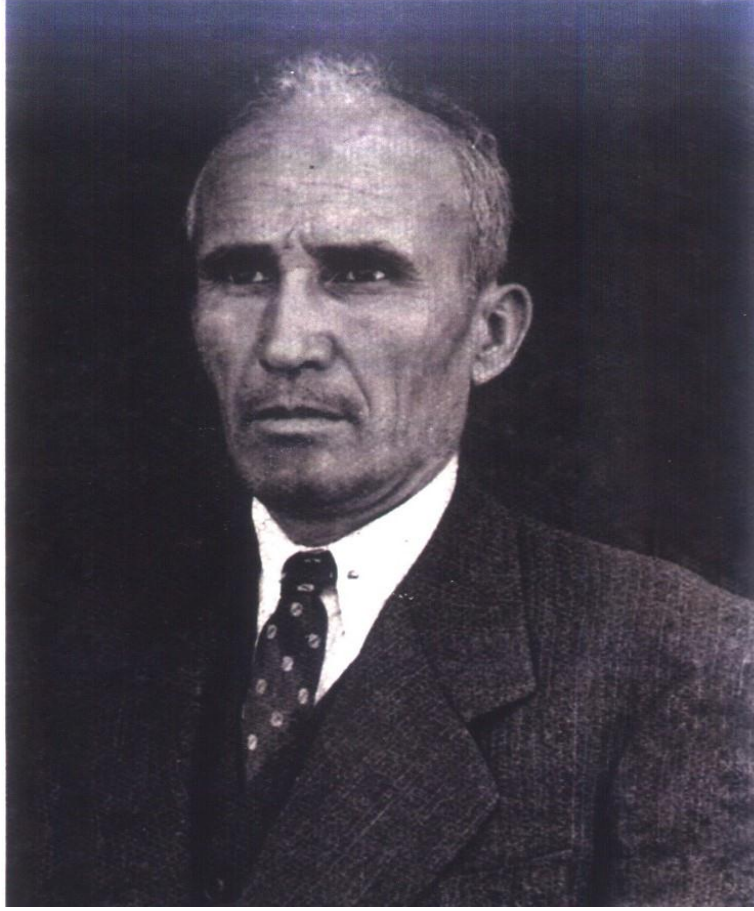
Ek-29: almanda Mektebi(Velilerin Odası).

Ek-30: 1960 yılında Derebucak mektebi öğretmen ve öğrencileri (Bahaddin Paslı'dan)

Ek-31: Kiseçik (Keseçik) Mektebi Üçüncü Sınıf Ders Defteri 13/2/926' dan bir sayfa (Keseçik İlkokulu Arşivi'nden).

Ek-34: Hüseyin Hilmi Erdayandı (Kâmil Erdayandı'dan).

Ek-35: Nüzumlu (Yaylacık) Mektebi.

Ek-36: 1960 yılında Ortakaraviran mektebi öğretmen ve öğrencileri (Bahaddin Paslı'dan)

T.C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü

Özgeçmiş

Adı Soyadı:	Ercan ARSLAN	İmza:	
Doğum Yeri:	Ünye		
Doğum Tarihi:	17.06.1978		
Medeni Durumu:	Bekâr		

Öğrenim Durumu

Derece	Okulun Adı	Program	Yer	Yıl
İlköğretim				
Ortaöğretim				
Lise				
Lisans	Selçuk Üniversitesi Eğitim Fakültesi	Tarih Öğretmenliği	Konya	2000
Yüksek Lisans				
Becerileri:				
İlgi Alanları:	Tarih Eğitimi, Yakınçağ Tarihi			
İş Deneyimi:	Seydişehir Anadolu Öğretmen Lisesi			
Aldığı Ödüller:	Teşekkür Belgesi, Takdir Belgesi			
Hakkımda bilgi almak için önerebileceğim şahıslar:				
Tel:	505 474 07 61			
Adres	Seydişehir Anadolu Öğretmen Lisesi Seydişehir/ KONYA			